

Свобода Бъчварова

ЗЕМЯ ЗА ПРИЩЕЛ

ИЗБОРЪТ

СВОБОДА БЪЧВАРОВА ИЗБОРЪТ

chitanka.info

ЧАСТ ПЪРВА

ГЛАВА ПЪРВА

Излегнал се на кожения шезлонг, същия, в който прекара последните си дни баща му, младият Борис Скарлатов наблюдаваше от обширния чардак околността. Наближаваше обяд, а мъглата още не се бе вдигнала. Тя се стелеше като пипалата на някакво безформено същество по високите места, овразите, потоците, но върховете на планината вече се очертаваха и там далеч един сноп слънчеви лъчи огря поляната в края на боровата гора. Мъглата усилваше шума на планинската река, ударите на тепавицата и ритмичното скърцане на колелото. Въздухът бе студен и влажен. Той се загъна в оръфания шинел и протегна ръка над големия меден мангал. От пепелта проблясваха червените светлинки на въгленчетата. На масичката до него стоеше чаша турско кафе, пепелник с димящата цигара и бутилка ракия. Той си наля от нея и изпи до дъно парливата течност. Отначало гърлото му се стегна, а после задиша с пълни гърди. Ето девети ден след смъртта на баща си той прекарваше в това полусънно състояние, ако не се смятат всекидневните посещения до гробницата наедно с близките. Смъртта сама по себе си нито го учуди, нито го разстрои. Беше участвал в една от най-жестоките войни, водени досега в света — Балканската война. Бе видял повече смърт, отколкото се полага на човек и бе претръпнал. Не се и вълнуваше много от бъдещето, нито от това, което му предстоеше да прави. В себе си още нищо не бе решил. Това не бе умора, нито възстановяване след болест или душевна мъка. Бе нещо повече. Бе изтекъл един период от живота му и започваше нов. Той знаеше, че е така, защото никога преди това не бе изпитал подобно чувство — когато миналото е някъде далеч зад теб, а бъдещето е забулено в мъгла, както планината тази сутрин, и стоиш на раздела, не искаш да се обърнеш назад, но и не бързаш да тръгнеш напред. Това единствено във Вселената „аз“ на човека, което толкова често се променя — „аз“ на детето, „аз“ на юношата, „аз“ на младежа, „аз“ на зрелия мъж — все пак крие някаква последователност. Но чак тогава, когато цялото това „аз“ напълно се обмени и не остане нищо от старите клетки, настъпва нов период в живота. А тези периоди са

толкова малко — два, максимум три, ако не смятаме великата и окончателна промяна — смъртта. Какво ще стане с него, никак не го интересуваше. Имаше достатъчно пари. По-скоро изпитваше някаква неприязън към това, което му предстоеше. Знаеше, че и в единия, и в другия случай ще има неприятни моменти. Ако почнеш да ликвидира Банката, едва ли ще можеше да събере и половината от номиналната стойност. Така ставаше винаги с големите наследства. Щеше да има неприятностите, свързани с партньори, клиенти, близки — с други думи с всички, които имаха по един или друг начин някакви отношения с Банката и баща му. Ако поемеше Банката, това значеше дълъг период на усилен труд, докато влезе в крак с работата, а може би окончателно да се зароби за цял живот. Но вместо да мисли върху тези две възможности, той напълно бе дал воля на въображението си да се рее, където иска. И все пак в този хаос от образи и мисли имаше един център. И това бе баща му. Сякаш смъртта бе изострила неимоверно чувството у младия Борис за постоянното му присъствие. Не изпитваше неудобство, че не може нито да го види, нито да го пипне с ръка. Напротив!... Това, че старецът не присъстваше физически, усилваше впечатлението му за реалност. Той мислено беседваше, разговаряше, питаше и отговаряше вместо стария banker, без посредничеството на езика, а направо с мисълта — един нов начин на общение, което създаваше радост, лекота, непосредственост и пълнота на изживяването. Но той разбираше, че колкото и да се мъчи с мисълта да проникне в едно друго „аз“, особено на такава сложна личност като стария banker, никога нямаше да стигне до края. Защото всяко „аз“, на който и да било човек, бе една Вселена.

Той стана от шезлонга, за да раздвижи изтръпналия си крак. Болеше го поносимо. Времето вероятно ще се развали, помисли си Борис. От тая война му бе останал поне собствен барометър. Изходи верандата от единия до другия и край, като леко накуцваше. От всички лични вещи на баща си бе взел само бастуна му със златната глава на орел и тюркоази вместо очи. Поне засега той му бе още необходим. Сякаш с този бастун старият banker му се подиграваше за безумието да участва във войната. За миг там, в края на чардака, видя не стария banker, а само кривогледото му око — насмешливо притворено, и трябваше да разтърси глава, за да отмахне натрапчивия образ.

Наведе се над парапета на чардака и погледна надолу към двора, покрит с калдъръм. Донка хранеше кокошките. Височината му се стори огромна. Той помисли, че названието на селската резиденция на Скарлатови „Кале-сарай“ наистина отговаря на предназначението на постройката. Кацнала на най-високото място над селото, върху една скала, изградена изцяло от камъни, като долните два етажа нямаха и прозорци откъм външната стена, а само откъм двора, заобиколена с висок каменен дувар, къщата бе едновременно и непристъпна крепост, даже от днешна гледна точка. Би могла да бъде превзета само с помощта на артилерия. Помисли и за още една особеност на баща си. Той никога не променяше нищо, ако то е удобно и може да му служи. Затова сараят бе останал такъв, какъвто бе преди сто години, с малки изменения, по-скоро в мебелировката. Но кой от рода не бе правил подобни промени!... Да, старият banker не бе от хората, които смятат, че да се промени човек, първо трябва да промени всичко около себе си — къща, наредба, дрехи, и като ги промени, ще стане друг, щастлив човек!... Старият banker бе един убеден еволюционист.

Някъде по стръмната уличка изтрополи каруца. Борис не я виждаше от високия дувар. Но през отворената порта на обширния двор тя влезе, карана от сина на бай Никола — Спас. От нея изскочи войник със смачкана фуражка и торба през рамо. Спас му каза нещо от капрата и войникът погледна нагоре към чардака. Това бе Туше Динев, невероятно отслабнал, с изцапана и изтъркана униформа. Позна го по сините очи, които Скарлатов би познал и при светлината на луната.

Посрещна Динев в голямата одая. Потресе го не толкова външният вид, а състоянието му. Този иначе весел, млад човек се тресеше от плач. Опита се отначало да го успокои с обикновени думи, казани с кротък тон, но ефект нямаше. Туше не можеше нищо свързано да проговори. В тези дни Скарлатов изпитваше чувството, че е наблюдаван непрекъснато от близките със страх и очакване какво ще направи, какво ще рече. Но те бяха селяни, сдържани хора, а Туше Динев бе загубил всякаква мярка. Ето още един, който напълно се е отпуснал в ръцете му. От смъртния ден на баща си той изпитваше неприятното усещане за товар, който с всеки изминал ден, с всеки срещнат човек се увеличаваше. И това е тук, на село, а какво ще бъде в София — с партньорите, клиентите, работата?!... Да, хората около него, без да имат за това никакво право, го смятаха отговорен и

задължен по отношение на себе си и своето бъдеще. Старецът бе оставил пари, но и непосилния товар на Банката. Готов ли бе младият Скарлатов да го носи, да поеме съдбата на много хора в ръцете си и свързаната с това отговорност. И вместо да пресече с една дума, с един жест техните илюзии и остане напълно свободен, чувстваше, че все повече и повече се обвързва. Ако рязко отхвърлеше задълженията си към хората, свързани с баща му, щеше да предизвика не само краха на Банката, но и краха на много имотни състояния. И чак сега за пръв път разбра, че банката е не само кредитна институция, а и някакъв сбор от обединени помежду си хора по принцип неясен за Борис. Тези мисли го измъчваха и той не издържа.

— Ще престанеш ли да виеш? За бога, свести се! — изкрещя той на Туше Динев.

И това имаше неочаквано въздействие. Динев дойде на себе си, но изразът, очите му говореха за ужаса и страха пред бъдещето.

— Имах съвсем друго мнение за теб! Мислех, че имам мъже до себе си, а не баби!

— Не съм съгласен с Вас, Ваше превъзходителство... — каза тихо Динев. — Всеки човек има право да скърби за друг човек... за този, който е обичал в живота си... Простете за слабостта ми. Това вече никога няма да се повтори!

И тези думи, казани с треперящ глас, бяха верни. Никога впоследствие, при дългата им съвместна работа, не видя Туше Динев да се отпусне така. Той изслуша дългата повест за патилата му през Балканската война. А те не бяха малки. Сражения, първо раняване, попадане в плен при гърците, заточение на остров в Егейско море... Малария, бягство, македонска чета, холера... Да, този човек бе останал по чудо жив. Но не тия патила го бяха сломили. Той разказваше своята повест без огорчение, дори весело. Сломила го бе смъртта на стария банкер.

Към обяд всички домашни отидоха на помен за деветия ден при гробницата. Цялото село присъстваше. Когато се прибраха вкъщи, Борис не остана на заупокойната софра. Качи се горе, в одаята. Почувства се притеснен като в затвор и изведнъж разбра, че повече не може да остане на село. Време беше да погледне действителността в очите и посрещне със спокойна решителност всички неприятности. Реши да почне от най-близките си. Извика горе при себе си старите —

Донка и Никола. Беше внимателен и нежен с тях, особено с Донка, която считаше за своя втора майка. Не се изненада от думите им. Първо заговори Никола. Каза колко са обичали стария banker, не скри обаче, че е бил „тежък характер“, „не лесен човек“, и колко е било трудно да се живее с него. Отново изтъкна благодарността си към фамилията Скарлатови, на които дължеше всичко, за да бъде сега най-богатият човек в селото. Но в думите му се чувстваше и огорчение за живота му, преминал не свободно, а под сянката на благодетеля му. И странно — той не обвиняваше него, а Банката! За примитивния му селски мозък Банката бе някакво невидимо, зло същество, което прави хората нещастни. От шест деца бяха останали при него само син му Спас, роден от Донка почти в преклонна възраст. Тя каза обикновени думи, че са вече стари и биха искали последните години от живота си да изкарат на село. Пък и за тоя голям сарай и имотите, а също и за гробницата и свързаните с нея помени, задушници трябва да се грижи някой...

— А мене сам ли ще ме оставите? — попита Борис.

Никола се закашля, а после каза:

— Син ми Спас е мераклия да дойде в София със снаха ми. Верно, неук е, неграмотен е, но от коне разбира! Ще може да кара ландото и купето. А и ние ще дойдем с Донка първоначално в София да обучим и него, и Неда на всичко, що знаем... За останалото ще имаш грижа ти...

— Аз те чувствам като син — каза Донка и изхлипа. — И не мога да те оставя сам... Като се научат двамата, ще се върнем на село и ще си гледаме имотите и внуците. Те ще останат тук, при нас.

Да, тия двама стари хора бяха мислили и обсъждали помежду си не само как на тях би било изгодно, но не бяха забравили и дълга си, каквото чувстваха към младия наследник. Борис бе трогнат.

След този разговор даде нареждане да приготвят всичко за връщане в София. Щяха да тръгнат рано на другата сутрин. Останалото време, до вечерта, той прекара в одаята с чардака — последното убежище на стария banker. Разхождаше се напред-назад и мислеше за тоя странен, далечен, непознат човек, който бе негов баща. Смъртта на майка му бе нанесла удар преди всичко върху неговата чувствителност. Беше му тежко, че вече я няма, че не може да види нейните любящи очи, че му липсва нейното мило докосване, нежният

й глас, с други думи — нейната любов. А смъртта на стария banker бе предизвикала не чувства, а мисли. Той не скърбеше за него, че вече го няма. Твърде отрано бе свикнал да живее самостоятелно, без подкрепа. Приемаше смъртта му като нещо дадено, като нещо неизбежно. Но този силен човек, сякаш някъде отдалеч, по неизвестен за Борис начин упражняваше властно влияние върху съзнанието му.

Навън се здрачаваше. Рано падна и мъглата. Някъде отдалеч се чу камбанен звън. Биеше вечернина. Стадата се връщаха от паша и блеенето на овцете, мученето на кравите се смесваше с веселата музика на звънчетата и хлопатарите. Борис Скарлатов не искаше да светне голямата газена лампа в одаята. Той драсна клечка кибрит и запали свещта във високия бронзов свещник върху малката масичка с извити, тънки крачета. На нея имаше перо, мастилница и една тетрадка, подвързана с кожа — старинна изработка, може би още от младините на баща му. Седна на креслото и прелисти тетрадката. Дати липсваха, но всичко говореше, че тук той е записвал свои съкровени мисли в различни периоди на живота си, с характерен, не красив, но четлив почерк, с големи, заострени, неравни букви. Спря се на последната страница. Под трепкащата светлина на свещта той прочете: „Вярвам, Господи, помогни на моето неверие!“ Явно му е трябвало усилие, защото почеркът бе неясен. Изглежда го бе написал преди смъртта си.

Тази последна мисъл го озадачи. Напомняше му нещо, което бе чел някъде. Във внезапен порив отиде към нощната масичка до застланото с бял чаршаф легло на банкера. Там стоеше личното му Евангелие, разтворено и захлупено с кориците нагоре. Обърна го на разтворената страница, и макар че знанията му по старогръцки не бяха добри, намери цитата. Беше евангелието от Марко, девета глава, двадесет и четвърти стих. Тази мисъл изразяваше целия негов живот и цялата му скептична същност: „Вярвам, Господи, помогни на моето неверие!“ Не бе ли това последният зов на бащината му душа, последният протест към вечността, последната надежда за безсмъртие?...

ГЛАВА ВТОРА

Със завръщането в София за младия Борис Скарлатов започна истински кошмар. Беше предварително решил, че каквото и да стане с него и Банката, каквото и решение да вземе за бъдещето, първо ще проучи за себе си целия механизъм, всички детайли на банковото дело. Всеки човек избира една тема в живота си, едно научно откритие, една идея, един мотив, може би натрапчив мотив, който като нишка минава през целия му житейски път. Борис Скарлатов бе направил своя избор още в студентските години. Постепенно тази негова основна и натрапчива мисъл се оформи, изгради и контурите ѝ вече се виждаха: изследване живота на обществото, на историята, на действителността през призмата на парите, на капитала, на банковото дело в частност. Бе вложил много труд и усилия досега. И ето, в момента му падаше една цяла банка в ръцете!... За Скарлатов тя му даваше възможност в действие да провери структурата, органите и системите ѝ. Както зоолог, намерил по една щастлива случайност вид риба, отдавна смятана за изчезнала, започва да я проучва, така и той като анатом се зае да прави дисекция върху живото тяло на Банката. Каквото и да се случеше, щеше да му бъде от полза. Намерението му обаче веднага се сблъска с действителността. Този прецизен механизъм, който бе работил безшумно и безотказно толкова години под грижите на стария banker, сега бе започнал да скърца и заплашваше да се повреди. Младият Борис Скарлатов работеше денонощно. Той искаше да разбере всичко и раздели времето си на две. Денят — за работа в Банката, а нощта — за опознаване на това, което му бе неясно и неизвестно. Спеше по три часа на денонощие. От този тежък и мъчителен период впоследствие му остана за цял живот навикът за нощна работа. В тишината на дългата есенна нощ, седнал зад обширната маса на библиотеката горе, той преглеждаше документите, книгите, отчетите, кореспонденцията... Тоя трудов режим, който имаше старият banker, усвояваше сега и наследникът. Стабилното образование му даваше възможност с лекота да се справя с финансовите и юридически въпроси. Чак сега разбра колко много е

получил от Университета. Той познаваше целия външен механизъм, с всички формалности и книжнина. Неясен му бе вътрешният, интимният механизъм, това, което от учебниците и занятията в Университета не можеше да узнае, а само от практиката. В големия шкаф на библиотеката той намери друга тетрадка на баща си. Изглежда приживе старият banker, който никога не бе се отказал от постоянната мисъл един ден синът му да наследи Bankата, бе написал някои свои изводи върху интимния механизъм. Бе се постарал да изложи всичко — какво се очертава в действителността и как трябва да действа, сякаш той самият за пръв път поема Bankата. Режимът на стария banker сякаш отговаряше на самия живот на Bankата. Денят — на всекидневните дребни грижи, елементарни банкови операции, разговори и срещи. Нощта — часовете на размисъл, на големите проекти и идеи, чието изпълнение по-късно щеше да трае само миг. И младият Скарлатов разбра, че Bankата наистина има две страни — дневната, ясната и — нощната, неясната, кошмарната... Именно втората част, която не се виждаше, беше действителната работа на Bankата. Защото там се съсредоточаваха банковите операции за създаването на ново предприятие, нов концерн, решаваше се въпросът за бъдещото пласиране на капиталите в генерален план, преценяваха се възможностите за възход или се подготвяше организирано отстъпление. На тия две лица на Bankата отговаряха и два баланса. Единият — официалният, дневният, отразяващ и най-малката операция, движението на парите. Този баланс, който даваше външната, видима картина, бе предназначен преди всичко за държавата. От този баланс зависеха данъците и още много други формалности, заплашващи да срутят Bankата. В него се сблъскваха две сили, еднакво алчни, еднакво ненаситни, еднакво безмилостни. Едната сила бе bankerът с неукротимия му стремеж към лично забогатяване и щастие, вплотен в неговата крепост — Bankата, и другата сила — държавата, чудовището, което искаше да изяде всичко, да подчини всичко на себе си, включително живота и душите на хората. Тогава на помощ идваше лъжата, защото bankerът бе винаги по-хитър, по-повратлив, по-изобретателен, с повече идеи от тромавия механизъм на тъпата държава. Но на нейна страна бе силата, огромната сила, двуликото божество Янус с две лица, два баланса, но все пак обединени в едно същество. Второто, невидимо лице на Bankата бяха нейните скрити

капитали и резерви, пакетът от ценни книжа, златният трезор, валутните авоари^[1] — с други думи истината, но тая истина, която никой не трябваше да узнае. И тя всъщност отразяваше до голяма степен личното богатство на банкера, неговата действителна стойност. Скарлатов разбра, че не може и да бъде другояче, че Банката е изградена върху голямата лъжа, която е и цел, и средство, и нейна същност, и че без тази сенчеста страна никоя банка на тоя свят не би могла да съществува. Но именно тая скрита страна от дейността ѝ го увеличаваше далеч повече от хазарта. Повече от която и да е друга страст, присъща на човека. И може би именно тя бе причината Борис Скарлатов да поеме Банката и тя да стане неговата велика себепоглъщаща страст, по-силна от действителния живот.

Денем той работеше долу, в кабинета на банкера.

В първите дни приемаше и само приемаше посетители, клиенти, просители, или просто любопитни, дошли да изкажат съболезнованията си. По този начин се запозна с многобройните актьори, с характерните типове, с които щеше да разиграва големия спектакъл. Беше любопитен и затова неуморим. Предварително бе решил в себе си да не прави никаква практическа крачка, да не предприема никаква сделка, даже да не слага никакъв подпис върху документ. В тоя период той само наблюдаваше и мислеше, въпреки че ежедневието властно му налагаше да поеме задълженията си.

Първото изречение в тетрадката на банкера гласеше: „Номо" изглежда е животно, което общува със себеподобните чрез мимиката и езика, но само търговският обмен го превръща в обществено животно, тоест в Номо sapiens". Нататък следваше: „Вярно е, че печалбата е целта, резултатът, равносметката от дейността на банката, но тя не е нейната същност. Защото само духът на битките е този, който вдъхва живот на банката“. Борис разгърна наслуки друга страница: „Ако дадена вещ, даден предмет, дадено здание, дадена структура ти върши работа и дава печалба, не променяй нищо, защото всяка промяна е свързана с разход на пари, загуба на време и забавяне в развитието. Защото банката е древно учреждение, където промените са се извършвали с векове и никога не е имало революции“. И това наставление бе тясно свързано със следващото: „Промените в дейността на една банка са необходими само при едно условие — когато старата структура вече не задоволява, не дава печалба, пречи на

работата, но никога не я прави внезапно! Първо създай новата структура, дай ѝ простор да се развива, тогава старата сама ще си отиде, сякаш не е била. Затова: първо създай, а после унищожи!“

И все пак младият Борис Скарлатов започна с промяна, макар и външна, макар и формална, но промяна. Така постъпват всички хора, поемащи за пръв път дадена институция. Не направи изключение и Борис Скарлатов, защото в подобни промени се крие една тъмна и не докрай обяснена страна от човешката същност, наречена себеутвърждаване.

Той четири дена седеше в Банката и дори не влезе в залата, където бяха чиновниците. Кореспондираше с останалите само чрез Туше Динев. Той бе като сянка неотстъпно до него през целия ден и нощ. Спеше, когато и Скарлатов спи. Още в тия първи дни можа да оцени огромната му работоспособност, ум, познания, практицизъм и решителност. Беше крайно време да се представи на подчинените си, за което неколкократно му намекна Динев. Остана сам и дълго мисли върху това, което му предстоеше утре. Все пак се вълнуваше.

Спа лошо и се събуди рано сутринта. Когато излезе по халат от банята, завари в столовата Туше Динев, който го чакаше напълно облечен, свеж и избръснат! Скарлатов се облече. Двамата пиха кафе и закусиха набързо. Никола съобщи, че чиновниците са вече в залата и го чакат. Погледна се за последен път в огледалото и тръгна не по извитата дървена стълба към кабинета, а по мраморната широка официална стълба, която водеше в коридора пред залата и кабинетите.

Когато влязоха, в голямата зала с гишетата цареше тържествена тишина. Всички бяха застанали в една редица според ранга, който заемаха. На десния фланг седеше старият Попмиронов, след него секретарят Георгиев и завършваше с бай Никола и сина му Спас. Носеха черни шаячни костюми, с бели ризи и черни вратовръзки. Лицата им бяха брадясали, напрегнати, изразяващи любопитство и страх. Борис Скарлатов застана точно срещу редицата на банковите чиновници и един по един погледна всеки в очите. Напред излезе старият главен счетоводител Попмиронов, закашля се и почна да говори.

— Ваше Превъзходителство, скръбта ни по великия финансист — нашия благодетел, о’бозе почившия Негово превъзходителство Борис Скарлатов, притежател и директор на най-голямата, с най-голям

капитал Българска търговска банка е неизмерима. Това е загуба за Отечеството, но и загуба за нас, които години наред работехме за издигане на Банката, направлявани от неговата веща ръка. Пожелаваме под Ваше ръководство тя да се издигне до невиждани висоти, а на Ваше Превъзходителство преди всичко здраве, дълъг живот, богатство и много, много лично щастие. Приемете от името на служителите на Търговската банка нашите искрени и дълбоки съболезнования по повод кончината на баща Ви!

Попмиронов се отдръпна и отново зае мястото си на десния фланг. Сега всички погледи бяха обърнати към младия наследник.

— Господа — заговори той, — благодаря от името на Банката и от мое лично име на вас, компетентните и верни служители, преди всичко за вашия всеотдаен труд, допринесъл твърде много за издигане на Банката и за утвърждаване на нейния авторитет. Аз лично високо оценявам вашата дейност и мога да заявя с гордост, че Търговската банка има за сътрудници най-добрите и дисциплинирани банкови служители в страната.

Скарлатов наблюдаваше лицата на чиновниците. С всяка негова дума те се успокояваха и отпускаха. Но при следващите думи отново станаха напрегнати:

— Вие сте лицето на Банката, вие сте тези, които внушавате първото впечатление в съзнанието на клиента. И какво виждам — шаячно облекло, по-скоро униформа, създадена сякаш за служители в някой приют за бедни. Знаем, че навремето това се е направило с благородна цел за поощрение на местната текстилна индустрия, по идея на Стефан Стамболов. Но оттогава минаха много години. Обстоятелствата се промениха. Та ние не сме само национална, а европейска банка! Пуснали сте бради на харамии като израз на вашата скръб. Простете, но всичко това е смешно!... Затова ръководството на Банката реши в срок от един месец, начиная от утре, всеки чиновник да промени облеклото си, което да отговаря на европейския стандарт, с други думи да бъде строго официално и изискано!

Строената редица зашумя. Бояха се, че ще изхарчат много пари. Скарлатов добре знаеше, че ги е стреснал, и не бързаше да ги успокои.

— Естествено — продължи той, — ръководството на Банката е отчело вашите възможности и по никой начин не би искало да се накърнят личните ви доходи. Ето защо всеки служител ще получи за

сметка на Банката по два черни костюма от английски плат, връхно палто, два чифта черни обувки, три вратовръзки, шест бели ризи със съответните твърди яки и ръкавели, черна филцова шапка и елегантна кожена чанта. Банката е сключила договор с най-добрия моден шивач в София, който е поел ангажимента в срок от един месец да ушие съответните дрехи. В следващия месец ще ви бъде ушит и по един летен костюм.

Този път служителите не можаха да сдържат радостта си. Шумът нарасна.

— Господа, моля за тишина. Освен това заплатите ви според ранга се увеличават и ще съответстват на заплатите на военните от капитан до полковник. При добра работа и добри печалби Банката ще ви дава поне още една допълнителна заплата в края на годината.

— Благодарим, благодарим, ще се стараем... — чуха се гласове от редицата.

— Накрая, иска ми се и аз да благодаря предварително за бъдещото ви старание. Моля бъдете любезни и учтиви към клиентите. Не правете разлика по облекло и чин. Посрещайте с еднаква сърдечност както най-бедния вложител, така и големия богаташ. Ще бъдат внесени за пряката ви работа сметачни и пишещи машини. В срок от два месеца цялата писмена работа, цялата документация в Банката ще се извършва с пишещи машини, което значи, че всеки служител, без изключение, ще трябва да знае машинопис и да борави със сметачните машини. Това са изискванията на ръководството. Благодаря, господа, за вниманието. Приятна работа!

Скарлатов тръгна към изхода, но се спря и обърна:

— И, моля ви, обръснете тези бради и махнете траура! Вие не сте попове, а банкови деятели!

Придружен от Туше Динев, той влезе в кабинета и почна да се разхожда.

— Какво е впечатлението Ви, Динев?

— Отлично, Ваше Превъзходителство. Вляхте в сърцата им бодрост и надежда за добро бъдеще. Те ще работят с удвоена енергия и най-важното — с радост. Последното е по-важно от всичко!

— Динев, още навремето се разбрахме, че Вие няма да ме ласкаете. Колкото и да Ви е трудно, винаги ще трябва да ми казвате истината!

— Та аз това и правя.

— И все пак имате ли някаква бележка?

Динев замълча, а после каза:

— Да, Ваше Превъзходителство. Може би не трябваше да започвате с такива разходи. Тази Ваша постъпка ще се разчуе по цяла София, а българинът не обича, или по-скоро злорадства, когато някой харчи собствените си пари без особена полза за себе си... Постъпката Ви ще бъде възприета не като благородна, а като...

— Моля, продължете, Динев!

— ... лекомислена, като на човек, който е получил богатство и го пръска с лека ръка.

Скарлатов се замисли. Стана му неприятно. В думите на Динев имаше нещо клюкарско, дребнаво, но вярно. И вместо да замълчи, избухна:

— Когато правя нещо, аз съм напълно уверен в себе си! Искам и най-близките ми сътрудници да бъдат уверени като мен! А какво ще кажат хората, не ме интересува. Знам, че с подобни реформи в тая страна не се печели авторитет, но тия реформи ги правя в името на подалечна цел. В името на една модерна европейска банка! Що се касае до моя личен престиж — знам добре как да го изградя! Успехът на Банката ще бъде и мой успех и аз, дявол да го вземе, каквото и да се случи, ще го докажа, ще накарам всички мръсници не да ме обичат, а да ме уважават. В тая страна само страхът всява уважение!

На вратата се потропа. Влезе Попмиронов.

— Моля, седнете... — покани го Скарлатов.

— Ще почакам прав, докато свършите разговора.

Туше Динев разбра и напусна кабинета. Скарлатов отново покани счетоводителя да седне, но последният остана прав.

— Слушам Ви, господин Попмиронов...

— Ваше Превъзходителство. Аз започнах кариерата си при Вашия незабравим баща. Той ме издигна, той ме направи човек, при него аз създадох своето, макар и скромно, но за български условия добро състояние. Обаче съм вече стар. Дейността на Банката се разраства. Предстоят вероятно нови реформи, а за мене вече е трудно да се променям. Затова моля да приемете оставката ми.

— Това в знак на протест ли е?

— Моля, бъдете любезен да ме изслушате докрай... В Банката аз научих твърде много. Нагледах се на смели, инициативни хора, които пред очите ми спечелиха богатства с помощта на Вашия баща.

— А защо, докато беше жив той, не поехте самостоятелна работа? Сигурно не би Ви отказал подкрепа.

— Виждате ли, господин Скарлатов, за мое огорчение, Вашият баща смяташе, че нямам търговски талант. А той беше от хората, които създадат ли си мнение за някой, никога после не го променят. Казваше ми направо в лицето, че като подчинен, като изпълнител съм незаменим, но като самостоятелно действаща личност бих пропаднал. Сам разбирате, че при такова мнение той не би ме поощрил. Мечтата ми е била винаги да започна своя търговия, със свой капитал.

— Не е ли много късно?

— Не. Зет ми е млад, образован човек, способен тютюноотърговец, ще бъде мой партньор.

— Тежко ми е да чуя тия думи. Премислихте ли всичко? Няма ли да бъде по-добре все пак да останете на работа?

— Толкова много премислих, че...

— Значи е Ваше твърдо решение?

— За добро или за зло, но е така!

— Съжалявам, господин Попмиронов, че ме напускате в такъв труден момент. Кого бихте препоръчали да заеме мястото Ви?

— Баща Ви беше склонен един ден секретарят му Георгиев да поеме моето място. Той е млад, работлив, скромнен, честен, с добро търговско образование и голям опит, придобит в Банката. В тия години аз го въведох напълно в работата си, така че липсата ми няма да се почувства.

— А откога смятате да напуснете?

— От края на седмицата, докато предам работата.

Лицето на стария Попмиронов бе весело и доволно. Този човек бързаше, беше нетърпелив да напусне Банката и да започне самостоятелна търговия.

— И още нещо, господин Скарлатов. За да започна търговия, ще ми трябва капитал. Затова искам да Ви уведомя, че ще изтегля всички свои спестявания и ценни книжа.

Това бе вторият удар през този ден за младия banker. Не трябваше много да мисли, за да разбере, че напускането на главния

счетоводител ще се разчуе и още повече ще създаде у хората чувството на несигурност. Ще плъзнат и слухове за неприятни неща, които стават в Търговската банка. А изтеглянето на капитал от човек, работил в нея почти от основаването ѝ, направо го нарани. Той събра сили, за да не даде външен вид колко е засегнат, и стана от бюрото да се сбогува.

— И последното, Ваше Превъзходителство... Баща Ви създаде нещо като пенсионен фонд към Банката чрез удръжки от заплатата, валиден само за неговите служители. Тази сума не е малка и аз разчитам на нея, въпреки че по договора, който сме сключили колективно с Банката, аз трябва да получавам месечна пенсия. Така че едностранно не мога да го разтрогна. Но, ако Вие благоволите да ми дадете цялата сума, аз ще Ви бъда много благодарен.

Борис Скарлатов истински се ядоса и не скри това.

— Господин Попмиронов, Банката, както знаете, не се крепи на дребни спестявания, особено пък от фонда за пенсии на собствените си служители. С чувство на облекчение давам съгласието си да получите това, което е Ваше. Но съм длъжен да Ви кажа следното: Банката винаги е ценяла своите сътрудници и се е интересувала от съдбата им, когато отиват в пенсия. Естествено е за мен да Ви предупредя, че една нова търговия, каквато искате да започнете, има два изхода — печалба или банкрут. Вие сте правили досега впечатление на предпазлив човек. Но не дай си боже, ако се провалите — ще останете на пътя! От само себе си се разбира, че в бъдещата Ви дейност Търговската банка няма да участва. Вие ще трябва да си намерите друга и помнете следното: ако нещо се случи с новото Ви предприятие, което никак не го желая, вратите на Банката завинаги са затворени за Вас!

— Знам, Ваше Превъзходителство.

— Не Ви задържам повече — каза Борис, без да му протегне ръка и без да го погледне.

Попмиронов, объркан и мрачен, напусна кабинета. Малко след него влезе Туше Динев. Той веднага разбра състоянието на Скарлатов. Мълчеше и чакаше.

— Попмиронов ни напуска!

По лицето на Динев не прочете никаква изненада.

— Какво ще кажете?

— Нормално, Ваше Превъзходителство.

— И престанете да ме наричате Ваше Превъзходителство!

— А как ще благоволите отсега нататък да се обръщам към Вас?
Скарлатов сви рамене.

— Шефе, защо се разстройвате? Оставката на Попмиронов не е изненада, а още по-малко загуба.

— Вие откъде знаехте, че ще си подаде оставката?

— Предполагах.

— А защо не ме предупредихте?

— Защото не ме попитахте. Бяхте много зает тия дни.

— Каква е причината?

— Ако позволите, ще Ви дам нужните обяснения, почакайте само за момент...

Динев излезе и след малко се върна с един картон в ръка.

— Това пък какво е?

— Фиш от моята картотека. Формалните данни ще изпуснем. Работата му в Банката — също. Тя е безупречна. Баща Ви често преглеждаше картотеката ми и ми и вписваше по няколко думи със собствената си ръка. Срещу името Попмиронов е написал следното: „Честен, акуратен, безличен, неинициативен, глупак“.

Скарлатов беше силно заинтригуван. Динев продължи:

— Спестил е солиден капитал. Слабото му място — зетят! — женкар, пройдоха, пияница, иска да се големее. Страстен картоиграч. Високо самомнение за способностите си. В действителност е некадърник. Бие дъщеря му. На път е да основе под свое име дружество за изкупване на тютюни. Капитала — от Попмиронов! Сътрудниците му са некомпетентни хора. Липсва реномиран тютюнев експерт и добри изкупвачи. Няма никаква връзка със селяните производители. Вероятно в най-скоро време дружеството ще фалира и старият Попмиронов ще остане гол като тояга.

— Не можем ли да му помогнем?

— Не.

Борис почувства не толкова съжаление, колкото злорадство към Попмиронов. Докладът на Туше Динев беше ясен и изчерпателен. Това му направи впечатление:

— Кажете ми нещо повече за картотеката в Банката!

— Официално у нас съществува архива с папка на всеки клиент, която се води от архивар.

— Баща ми нямаше ли своя лична картотека?

— Вашият баща имаше такава огромна памет, че никаква картотека не можеше да я замести.

— А Вашата?

— Тя е особена и е негово творение. Аз съм изпълнителят. В нея е картотекирано всяко лице, което има връзка с Банката, или което потенциално би могло да я има. С кратки формални данни: години, месторождение, политическо минало, партия, действителен капитал, естество на търговията или на професията му, на поста му, доход, недвижимо имущество, възможности за бъдещо развитие, заеми, ипотечи, търговски и политически връзки, банка, от която получава кредити, семейство, роднини и преди всичко слабости! — жени картоиграчество, кражби, подкупи... Само папките на Двореца са в личната каса на покойния, горе в библиотеката.

Отново след тия думи на Динев Борис почувства двуликия образ на Банката. Но, от друга страна, остана поразен от дейността на Динев и огромната работа, която лежеше на плещите му. Този весел, бодър мъж със сини очи израсна в тия минути пред него с няколко степени и Скарлатов изведнъж разбра, че това е вторият по важност човек в Банката след него. За миг в съзнанието му се мярна и мисълта колко тоя човек би бил опасен, ако станеше нелоялен. И изтръпна. Туше Динев внимателно наблюдаваше Скарлатов и с непогрешимата си интуиция веднага разбра. Лицето му посърна.

— Ваше Превъзходителство... Шефе... В душата на всеки човек се крият грозни потайности и в даден момент може да извърши най-гнусни дела. Работата, която изпълнявах през тия години в Банката, неминуемо ме доведе до печални изводи за естеството на човешката природа. Аз съм също човек със своите слабости. Може и аз да извърша много лоши неща. Кой може да гарантира за себе си?... Но едно не мога да направя: да бъда нелоялен и неблагодарен към баща Ви, респективно към Вас! И понеже стигнахме дотук, нека сега решим бъдещите си отношения!... Ако имате и най-малко съмнение, аз нямам претенции към Вас! Ще Ви помоля, макар и с болка на сърце, да приемете оставката ми.

Скарлатов се замисли. Беше обидил и наранил този мъж. Погледна го право в сините очи, почувства неговата искрена,

безпределна вярност и се засрами. Боже господи, си каза той, докъде ще стигна, ако почна да се съмнявам във всичко и във всеки!...

— Господин Динев. Моля Ви да ме извините! Аз съм също човек и имам право макар и на моментни съмнения. Простете! Това вече никога няма да се повтори.

Сините очи на Динев се навлажниха.

Скарлатов стана от бюрото, подаде му ръка и силно я стисна. Туше Динев успя да се преодолее с огромни усилия и се усмихна.

---

[1] Авоар (фр.) — парична сума или вземане по сметка, намираща се в друго лице или кредитен институт, с която собственикът може да се разпорежда. При международни плащания, под „авоар“ се разбират всички видове парични вземания от чуждестранни лица, платими при поискване, които физическите и юридическите лица от дадена страна имат и които им дават право за получаване на чуждестранна валута. Към авоара се отнасят сумите по текущи сметки при чуждестранни банки, а също и чекове, трати, преводи и акредитиви, издадени в чуждестранна валута. Авоарът бива: *свободен* — използва се без ограничения, *блокиран* — под разпореждане на държавата или банката, при която се намира, и *подчинен* — с определен режим на ползване. ↑

ГЛАВА ТРЕТА

Скарлатов беше ранобуден, въпреки нощния труд. Но се учудваше, че сутрин в трапезарията вече го чака Туше Динев, напълно свеж, изискан и изпълнен с енергия. Компанията му бе приятна. Тия дни се чувстваше не уморен, а напрегнат. Вечер, за да работи, изпиваше огромни количества кафе и след краткия, неспокоен сън на сутринта ръцете му трепереха. Но голяма част от гъстото като катран кафе, изпълнило с аромата си трапезарията, навяваше нещо радостно и бодро. И двамата бяха големи любители на кафето. Както винаги и тази сутрин обсъждаха с кратки думи това, което предстои през деня.

— Смятате ли, че изборът на Георгиев за главен счетоводител е подходящ?

Туше Динев кимна с глава.

— А какво казва Вашата картотека?

— Нямам нужда от нея. Познавам го добре...

Динев се замисли и добави:

— Дотолкова, доколкото може да познаваш един човек...

— Не Ви ли се струва, че е глуповат, неинициативен, и тая му малко смешна външност на птица?...

— По-скоро е затворен.

— Кажете ми нещо повече за личния му живот.

— Женен е. Има две деца. Момиченце на седем години, а през войната му се роди момченце. Жена му е много мил човек.

— Материално състояние?

— Пестелив. Преди години купи голяма къща със заем от Банката. Един етаж дава под наем. Тези дни я изплати до последния лев, макар че не беше малка сумата, и вече няма задължения към Банката.

Туше Динев отново спря да говори.

— Какво се замислихте?

— Нищо, простете...

— Ще имате ли нещо против, ако временно, освен Вашата работа, поемете и тази на Георгиев? С други думи, станете и мой

личен секретар.

Туше Динев нищо не отговори.

— Разбира се, не мога да Ви задължа...

— Не е там работата, шефе. Страх ме е, че и с Вас се сблъсквам по тоя въпрос... Погледнете другите големи чужди банки — Генералната, Кредитната, Балканската!... Те имат солиден разузнавателен отдел, с доста многоброен щат, а аз съм сам. Работата е огромна, трудно се справям.

— По Вашия въпрос ще поговорим друг път. Ще имаме достатъчно време. А сега, да тръгваме...

Двамата станаха. Скарлатов нямаше навика да седи зад бюрото, затова непрекъснато обикаляше кабинета. За да има повече пространство, беше наредил да извадят голямата ниска кръгла маса в средата на килима. Влезе Туше Динев.

— Шефе, навън чакат вече двама посетители...

— Тази сутрин никак не ми се ще...

— Мисля, че няма да е лошо да ги приемете. Единият е генерал Стоев.

— Изхвърлете го навън!

— Винаги съм имал същото желание. Но покойният Ви баща не позволяваше. Освен това, той се води на щат към Банката и получава месечно възнаграждение.

— Тъкмо ще спестим тоя разход!

— Не Ви съветвам по две причини. Едната, че той е в центъра на всяка военна сделка. Напълно е осведомен и е източник на най-ценната информация, която получава Банката. Втората, че е човек на Двореца и осъществява пряката връзка с царя. Баща Ви наричаше Фердинанд Али Баба, а генерал Стоев — четирийсте разбойника.

Скарлатов се усмихна.

— Поканете го!

Генерал Стоев влезе с гордо вдигната глава, елегантен и тържествен, въпреки че лицето му изразяваше дълбока скръб. Но като всеки офицер, нямаше таланта на актьор. В него се чувстваше някаква бодрост, стигаща почти до радост. Този човек е бил доста мачкан от баща ми и сега е възбуден, че ще работи с мен, помисли си Борис. Следователно ме подценява, но аз ще му дам добър урок!

Беше напълнял, откакто го бе видял за последен път.

— Представя Ви се генерал Стоев, Ваш почитател и, ако смея да кажа, Ваш приятел. Позволете ми да поднеса своите искрени съболезнования по повод съкрушителната загуба!...

Скарлатов се усмихна и попита:

— На армията ли?

— Армията бе погубена от некадърни дипломати, мръсници, гешефтари и цялата тая паплач!

— Седнете, генерал Стоев.

— Благодаря.

Скарлатов се сети, че тоя човек обича да пие. Отиде към библиотеката, взе бутилка коняк и две чаши. Двамата се чукнаха.

— Бог да го прости, царство му небесно! Вие да сте жив! — каза Стоев стандартната благословия и изля малко коняк в пепелника, както се прави за покойник.

Борис седна на фотьойла срещу него и кръстоса крака.

— А как, генерал Стоев, смятате да се справите с тая паплач както мило се произнесохте?

— Ако имах власт, бих ги избесил!

— Вие, изглежда, имате вродена склонност към самоубийство...

Стоев се направи, че не забелязва сарказма, но стана напрегнат и предпазлив.

— Ваше Превъзходителство, настъпиха мрачни времена за Отечеството. То е в развалини. Душата ме боли, ей тук!... — той посочи сърцето си. — Сега идва Ваш ред, на строителите, да вдигнете стопански България на крака, за да може отново да развеем знамената и вземем реванш.

— Вие сте били поет, генерале!

— Можех да имам милиони, но ми остана само едно горещо офицерско сърце!

Изглежда през войната тоя хитрец е държал доста патриотарски речи, помисли си Скарлатов. Станал е словоизлиятелен.

— Идват нови времена — продължи вече спокойно Стоев — и смея да Ви уверя, че аз ще съм нужен на Банката.

— За съжаление, да.

— А защо отказаха днес да ми изплатят в касата месечното възнаграждение?

— Станала е някаква грешка. Знаете, че отскоро поех Банката. Касиерът ще бъде наказан.

— Ходатайствам този път да му простите.

— Ходатайството Ви е взето под внимание.

Настъпи пауза. Време е тоя тип да се омете, помисли Скарлатов.

— Има още нещо, Ваше Превъзходителство.

— Да чуем!

Стоев бръкна в горния джоб на китела и извади няколко сгънати книжа. Подаде ги на Скарлатов. Не му беше нужно много време, за да разбере, че се касае за разписки, дадени при игра на карти. Не бяха голяма сума. Но имаше и една ипотека за къщата на генерала. Борис се замисли. Позвъня. Влезе Туше Динев. Поднесе му ги. Двата се погледнаха. Динев едва забележимо присви очи — знак да се съгласи. Генералът през цялото време мълчеше.

— Уредете въпроса, господин Динев — каза Скарлатов.

— Благодаря, Ваше Превъзходителство, няма да съжалявате!

Генералът стана. Изпъна се, тракна с токове и кимна рязко с глава. В тоя момент в съзнанието на Скарлатов хрумна една мисъл:

— Простете, генерале... Остана ли във войската автомобилна част?

— Няколко мерцедеса.

— А инструктори?

— Бяха чужденци и всички ги уволнихме. Нямаме пари да им плащаме.

— В настоящия момент кой в България може да обучава шофьори?

— Австриецът, личният шофьор на Фердинанд.

— Динев, доведете Спас.

След малко, воден от Динев, влезе Спас. Беше силно смутен, с изчервено лице и не знаеше къде да дене ръцете си. Този млад селянин не се чувстваше много добре в новите условия.

— Генерале. Решил съм да купя автомобил. Това е моят бъдещ шофьор. Моля, уредете обучението му.

— Ще струва пари.

— Разноските нямат значение и моля за следното: искам шофьор, а не файтонджия!

— Разбрано!

Като останаха сами, Скарлатов каза:

— Обяснете ми, Динев, защо каквато и стъпка да предприема, е свързана с харчене на пари?

— Не се безпокойте, шефе. Просто не сте почнали още да действате. А и това не е никаква загуба. Един хубав автомобил с шофьор би издигнал престижа на Банката пред клиентите. Вън Ви чакат още много хора...

— Днес повече не приемам.

— Един от тях беше дошъл преди генерал Стоев и вече доста дълго стои...

— И за него ли настоявате?

— Няма да загубите нищо.

— Поканете го!

Съпроводен от Туше Динев, в кабинета влезе млад мъж, твърде характерен и своеобразно облечен. Той свали меката шапка и под нея щръкнаха право нагоре като метла остри, червеникави късо подстригани коси. Лицето бе слабо, с подвижна мимика и много любезно. Макар и среден на ръст, бе тънък и строен и правеше впечатление на висок. Беше облечен фрапантно, като пътуващ амбулантен търговец, каквито Скарлатов често бе срещал във Франция. Дрехите му бяха извънредно чисти, без никаква гънка. Костюмът му светъл, кариран, жилетката — виненочервена, на цветчета, а вратовръзката — яркожълта. Имаше цвете в бутониерата. Лачените му обувки блестяха. Очите му не се задържаха нито миг на едно място и непрекъснато шареха. Младият мъж заговори с ясен, малко напевен тенор, на чист, старинен македонски диалект.

— О, господин Скарлатов, щастлив бях да видя финансовото величие на България, примерът за нас, дребните и нищожни комерсанти!...

— С кого имам честта?

— Йосиф Карасулиев, Ваш покорен слуга!

Скарлатов се усмихна. Тоя човек умееше да ласкае и се изразяваше високопарно.

— Седнете, моля... Мога ли да чуя по каква работа имам честта да ме посетите?

— Не Вие, а аз имам честта да се осмеля да отнема от ценното Ви време. Мислих, мислих, но накрая се реших! Попитах жена си

Анастасия... Наста... тя е македонка... аз винаги се съветвам с нея. Дали да ида, питам? Ами ако се разсърди? Тя ми каза да дойда!... И така, аз съм тук!...

— Само да ме видите?

— Та... малка чест ли е? Освен това, аз, нищожният, макар че не мога да се сравнявам с такъв арслан, такъв лъв като Вас, аз малкият чакал, идвам да търся Вашата подкрепа. Под Вашата сянка да протекат по-спокойно дните ми, ако благоволите да ми дадете място и закрила.

— Впрочем, какво работите?

— Вашият слуга има едно мъничко, съвсем мъничко командитно дружество^[1]. Занимаваме се с трохите трапезата на господарите като Вас. Изкупуваме несъбираеми полици^[2] и менителници^[3] и се опитваме да ги сконтираме. Отпускаме, според възможностите си, малък кредит предимно на дребни търговци и дюкянджии, даваме вариантен кредит^[4], превеждаме малки суми в чужбина. Въобще, всичко това, за което вие, големите, не бихте си мръднали пръста. Но нали и ние сме хора и ние трябва да ядем!... Ето и проспекта на фирмата, ако може да се нарече така малкото ми дюкянче...

Той му подаде един отпечатан лист с разноцветни букви, където бе отбелязано това, с което се занимава Командитното дружество. Скарлатов хвърли поглед. Проспектът беше ярък, крецящ както външността на човека, но добре оформен и грабваше погледа.

— А кои са останалите във Вашето командитно дружество?

— О, не си заслужава да се споменуват! Един дребен тютюнев търговец, един притежател на склад, който снабдява амбулантните търговци, и един дребен тютюнев фабрикант. Мъчим се да плуваме и ние... малките попови лъжички, където вие, левитаните^[7], порите океана...

Този човек щеше да бъде смешен, ако не бяха очите му — стоманеносиви, внимателно изучаващи и наблюдаващи всичко наоколо. Тези очи респектираха, излъчваха ум и дързост.

Скарлатов стана да се сбогува.

— Простете, едва събирам смелост да Ви кажа... но няма да се разкайвате, ако приемете поканата за вечеря или обяд. Жена ми готви прекрасно и прави великолепни баници.

Борис се намръщи. Този човек, когото едва познаваше, си позволяваше да го кани!...

— Благодаря, нямам време.

— Разбирам. Но все някога ще Ви остане време... Моят дом е винаги отворен за Вас и Ви очаква!...

Карасулиев направи изящен поклон. Преди да излезе, се обърна към Динев.

— Благодаря ти, Туше.

— Няма нищо, Йожи.

Когато вратата зад него се затвори, Скарлатов бе раздразнен, но и заинтригуван от посещението му. Искаше да попита Динев откъде се познават, но той го изпревари.

— Какво е впечатлението Ви от този човек?

— Неопределено. Но Вие го познавате отпреди?

— Интересуваше ме Вашето мнение. Много ме интересуваше...

— Заслужава ли такова внимание? — възрази Борис.

— Дано да не заслужава!... Познаваме се от деца. Йожи като мене е пълен сирак. Бяхме заедно в католическия пансион. Беше най-способният ученик. По произход е евреин, знае немски от дете. Вероятно е родният му език. За йезуитите евреин-католик значи извънредно много!... Той беше фаворизиран в пансиона и следяха неговото развитие с особено внимание.

— Доколкото схващам, е бил Ваш конкурент тогава?

— Има нещо такова, но не това е важното. Когато разрушиха пансиона през Илинденското въстание, ние побягнахме. Щяха да ни заколят, ако войводата Аргир Манасиев, също френски възпитаник и свързан с католиците, не ни помогна. Така и двамата се озовахме в Солун. Там живяхме заедно в една квартира около година при невероятна мизерия. Разнасяхме кафета, вършехме всякаква работа. После аз побягнах към България, а той остана. Винаги съм се интересувал от съдбата му и научавах оттук-оттам за преуспяването му... Да продължа ли по-нататък?...

Скарлатов кимна с глава.

— В Солун най-богатият български търговец беше Иван Деливанов. Йосиф постъпил в кантората му на съвсем дребна работа и в няколко години станал дясната му ръка. Деливанов имаше една-единствена дъщеря — Анастасия, красавица!... Тя завърши девически колеж в Австрия. Деливанов внезапно починал. Всичко става около

1909 година. За общо учудване, това най-богато момиче в Солун се жени за Йосиф Карасулиев. Той поема работата на баща ѝ изцяло.

— Може би е била принудена?

— Доколкото ми се простират сведенията, не е така. Тя е образована, умна, невероятна красавица, богата и независима. А това значи, че е имала чувства...

Борис беше заинтригуван.

— Значи е намерила нещо в него!

— Прав сте! За да се ожени такава момиче, тя трябва да го уважава и цени твърде много.

— Все пак, Динев, защо ми разказвате тази сантиментална история?

— Изслушайте по-нататък и сам ще прецените!... Кантората на Деливанов, под ръководството на Карасулиев се разраства. Печалбите — също. Готви се да основе банка, но избухва Балканската война. Карасулиев успява да ликвидира недвижимото имущество и да го превърне в пари. Установява се в София още от началото на войната. Основава Командитно дружество, в което той е едноличен господар и развива през войната бясна дейност. Не Ви ли се вижда странно, че е успял за по-малко от година да стане фактор във финансовия живот на България?

— Вие смятате, че трябва да се съобразяваме с Командитното му дружество?

— По-скоро с него. Тия дни усилено се занимавам с дейността му. Става нещо невероятно. Досега е успял да разори и погълне капиталите на три провинциални банки. Не се гнуси от никаква съмнителна работа. Изкупува полици и менителници, зложни разписки, ипотеките, акции, облигации — на нищожна цена, които всеки свестен банкер смята несъбираеми, и успява да събере и последното левче!... Изглежда притежава доста чужди девизи^[8] и е станал един от лъвовете на черния валутен пазар. При сегашните ограничения продава и изкупува валута, злато и ценни книжа. Изобщо, участва във всяка сделка, която му носи печалба.

— А защо не основе банка?

— Още опипва почвата, а и данъците, които плаща едно командитно дружество, са малки. Но ето, това е пункта, до който нашите интереси се кръстосват. Имам абсолютно сигурни сведения, че

е свързан и финансиран не само от австрийските банки, но и от френските.

— Директно?

— Посредством Генералната банка. Но не е ли все едно?... А това значи, че мечтата му е да заеме мястото на Търговската банка във финансовия живот на страната, като стане фаворит.

Скарлатов с нарастващо неприятно чувство слушаше Динев. Ето опасностите като черни облаци се събираха от четирите посоки на света и надвисваха над Банката. Той искаше да го прекъсне, но бе принуден да го слуша.

— Освен това, чести гости в дома му са Фердинанд, някои генерали, министри, финансисти, чужденци... Живее на широка нога. Казват, че жена му Анастасия ги привлича. Но досега никой не може да потвърди нищо лошо за морала ѝ.

— Ще Ви моля да се заемете подробно с Йосиф Карасулиев и Командитното му дружество, а също и със семейния му живот и приемите...

— Обърнахте ли внимание на проспекта му? — попита Туше Динев, като взе оставения проспект от бюрото на Скарлатов и прочете: — Ето как завършва: „Дава сведения от всякакъв вид“. Разбирате ли? Не става въпрос само за финансова информация, но и от всякакъв вид. Преведено на нормален език, това значи напълно легална шпионска централа.

— Не отивате ли далеч?

— Вярно е, не го обичам. Но това не ми пречи да усещам застрашително нещо, което не ми е ясно... Моят ловджийски нюх не ме лъже.

— Какво практически предлагате?

— Засега нищо. Моля по Ваше нареждане да отпуснете една минимална сума за възнаграждение на началника на Телефонната централа и телефонистките.

— Подкупи?

— Не правим ли същото с телеграфа?

— Добре, съгласен.

Двете срещи през деня имаха силно въздействие върху Скарлатов. Той даже не направи опит да спи през дългата есенна нощ. Разхождаше се в обширната библиотека на втория етаж със спуснати

завеси и мислеше... Тази тъмна страна от дейността на Банката беше факт. Той не само се сблъска с нея, но направи и първите практически стъпки. Моралната страна на въпроса бе толкова ясна, че не търпеше коментари. Та не приличаше ли Банката на една държава в умален размер, със своя полиция, доноси, подкупи, интриги, борба за всеки сантиметър финансова територия, покупка на души?... И все пак не моралният аспект бе този, който го вълнуваше, сякаш бе приел вече в себе си статуквото с всички последици, произтичащи от това. Мисълта му бе насочена в съвсем противоположна посока — как да запази Банката като институция, а не като морал!... Без да има достатъчно факти, му бе пределно ясно, че в момента тя е в опасност. Към него, наследника, се отнасяха с недоверие и партньорите, и клиентите. Дори персоналът се съмняваше във възможностите му. А глутницата, която го заобикаляше, като че подушваше лесна плячка и го дебнеше. Той можеше да свие знамена, да се откаже от борбата, да се махне от България от помийната яма и заживее, където и да било, един смислен, разумен, радостен живот. Но старият банкер бе правилно преценил същността на сина си. С горчивина Борис си спомни неговите думи: „Когато нямаш противник, когато не се сражаваш, ти залияваш и сякаш не живееш“. А нямаше и съмнение, че е нагазил вече в полето на битките. Все още имаше време да спре. Но това го унижаваше. Нима съм толкова бездарен, безхарактерен и ми липсва ум, за да не мога да воювам и смажа тия чакали?!... Неговата гордост, неговото самочувствие бяха болезнено засегнати от такава перспектива. Да бяга от бойното поле не бе в кръвта му. И така, както навремето от чувство за противоречие остана в България, така и сега той реши в себе си, че няма да отстъпи, че ще се бие и на дело ще докаже способностите си. Освен това борбата го увеличаше така, както увеличи хазартния играч. За пръв път той забеляза тая черта в себе си и трябваше да признае, че е част от неговата същност. Тази дълга нощ Борис окончателно реши да поеме Банката с всички произтичащи последствия. Това бе краят на една дълга борба, най-страшната — борбата със себе си, продължила години, в която той направи своя окончателен избор — пое Банката за сметка на идеалите! И ако досега все още не бяха напълно умрели, той имаше тази непреклонна воля да ги стъпче, каквато и болка да му струваше.

Започна вторият период от живота на банкера Борис Скарлатов-син.

---

[1] Командитно дружество (фр.) — дружество за извършване на търговия или друга стопанска дейност, при която един или няколко от съдружниците отговарят солидарно, но ограничено до определен размер, и един или няколко от съдружниците отговарят неограничено и солидарно. ↑

[2] Полица — в професионалната финансова терминология: 1. Писмен формен документ, с който едно лице се задължава да изплати в определен срок поето задължение; 2. Писмен договор, с който дадено учреждение се задължава да плати при уговорени условия и определени вноски обезщетение на някого; 3. Писмен документ за направена застраховка. ↑

[3] Менителница — писмено нареждане, облечено в предписана от Закона форма с означение „менителница“, по силата на което издателят нарежда на друго лице да плати на определен падеж (определена дата за погасяване (плащане) на задължение) на поемателя или на негова заповед посочената сума. Води началото си от XII век от обичайното право на североиталианските градове, където са се провеждали панаири. В първоначалния си вид менителницата е служила като средство за превод на суми от една в друга страна. С развитието на търговските отношения менителницата се превръща в кредитно средство, а впоследствие и като платежно, което се налага окончателно в международната търговия. В менителницата участват: издателят — лицето, което издава менителницата, платецът — лице, което ще изплати сумата по документа, и поемателят — лице, в полза на което се извършва изплащането. ↑

[4] Варантен^[5] кредит (нем.) — кредит, който се отпуска от банка или от кредитен институт на дадено физическо или юридическо лице срещу залог на стока. Стоката се депозира обикновено в публично влагалище, като залогът се осъществява с варанта, който при отпускането на кредита се предава на банката-кредитор, като се джирова^[6] на нейна заповед. Това джиро е особено, тъй като при него се вписват сумата на кредита и лихвите по него, името и седалището на длъжника и срокът за издължаване на сумата. ↑

[5] Варант — свидетелство за приемане стока на съхранение, издавано от стоков склад ↑

[6] Джиро тр. (прехвърляне): 1. надпис за прехвърляне на полица, чек или други ценни книжа от едно лице на друго; 2. прехвърляне на собствеността на полица или други ценни книжа върху трето лице чрез надпис на гърба; 3. парите, които се получават от продажбата в определен срок (най-често за един ден); 4. оборот ↑

[7] *Левитан* (собствн. евр.) — 1. название на водно чудовище в библейската митология (псалм 74:14 и Книгата на Йов, глава 41). Отличителните свойства на това водно чудовище се схождат с тия на нилския крокодил. В псалом 104:26 с думата „Левитан“ в по-широк смисъл се разбира кое и да е голямо морско животно. На няколко места в Библията (Ис. 27:1; Йез. 28:3) египетският цар се нарича Левитан: 2. Риба в еврейското поверие, която трябва да бъде сварена за „праведните“ в деня на Страшния съд; 3. Название на политическо произведение на английския философ Хобс от XVII век, според което държавата поглъща всички нрава на отделните личности; 4. Нещо грамадно, чудовищно. 5. Текстилна машина за изчистване на вълна от нечистотии чрез промиване със сапунен разтвор. ↑

[8] Девизи (фр.) — валута ↑

ГЛАВА ЧЕТВЪРТА

Сутринта Скарлатов се чувстваше напълно изчерпан. Той мълчаливо пиеше кафето си. Туше Динев също не проговори нито дума. Разбираше колко е трудно на младия наследник. В трапезарията влезе старият Никола.

— Един човек иска да Ви види.

— След половин час почваме работа.

— Мисля, че е Ваш познат. Идваше понякога и при баща Ви.

— Как се казва?

— Забравих му името. Сега е офицер, но мисля да беше някакъв писател...

— Матов?! — възкликна Борис.

— Точно така!

— Веднага го покани!

Борис се зарадва. От завръщането му в София това бе единственото приятно посещение. Когато Матов влезе, Борис го посрещна прав. Искаше да го прегърне, но в същия миг разбра по израза му, че не бива. Лицето на Матов излъчваше всичко друго, но не и доброжелателство. Усмивката изчезна от лицето на Скарлатов. Все пак той запази любезността си, въпреки че не си подадоха ръка. Матов бе във военна офицерска униформа, но върху пагоните му не личаха отличителни знаци за чин.

— Радвам се, че дойде. Седни да изпиеш едно кафе.

— Кафе не пия.

— Чай?

— Дошъл съм по работа.

— На твое разположение съм.

— Господин Скарлатов, някога, преди години, със съдействието на Вашия баща взех заем от Банката и купих къщата, в която живея. Изплащах редовно вноските. Но преди една седмица, когато дойдох да платя поредната вноска, Вашият чиновник ме уведоми, че сметката е приключена и не дължа повече нищо.

— Е, какво от това?

— Чакам Вашето обяснение.

— Представи си, че нямам такава! Аз съм в София от една седмица и нищо не знам.

В разговора се намеси Туше Динев.

— Ако позволите, господин Матов, ще Ви кажа, че покойният шеф нареди още 1912 година, при започване на войната, Вашата сметка да бъде приключена.

— Аз подаяния не искам.

Скарлатов наблюдаваше с интерес нарастващия гняв на Матов.

— Както виждаш, нямам никакъв пръст в тая работа!

— Ако обичате, говорете ми на Вие!

— С удоволствие! Вашите претенции към мене не ме засягат.

— Аз искам да си платя вноската!

— Съжалявам, изглежда моята банка не е мястото, където да се освободите от парите си. Но светът е широк! Можете да ги хвърлите на всяко друго място, да зарадвате някой бедняк или да засилите славното толстоистко движение!...

— Не позволявам в мое присъствие да се говорят мръсотии за Толстой и учението му!

Скарлатов бе засегнат от поведението на Матов. Все повече и повече не можеше да се владее.

— Интересно учение... Създателят му е бивш офицер, който до края на живота си не е могъл спокойно да мине край маршируваща рота войници... Както виждам, въпреки Вашия пацифизъм, Вие не сте се погнусили да участвате в поредната война...

Матов целият се изчерви.

— Аз... взех участие само в санитарните части на Червения кръст — объркано каза той.

— Ах, да, спомням си една снимка в австрийското илюстрирано списание... тогава бях в Солун... с интерес я разглеждах. Мисля, че представляваше Пловдивската военнополова болница с персонала. В средата бе царица Елеонора Кьостриц Рьойс — в униформата на милосърдна сестра, до нея главният лекар — някакъв полковник, а от другата ѝ страна... очите ми не можеха да повярват — писателят-толстоист, пацифист, радетел на доктрината за непротивене на злото Михаил Матов!... Може би са се върнали във Вас някакви стари

царедворски навици? Иначе не мога да си обясня присъствието Ви там...

— Вървете по дяволите, банкере!

— Вие също, писателю!

Матов рязко се обърна и с бързи крачки излезе от трапезарията, като тръшна с всичка сила вратата след себе си.

Въпреки че не даде вид, Скарлатов бе болезнено засегнат. Той забрави за Туше Динев и взе да се разхожда напред-назад по килима. Вероятно така се е чувствал Каин след убийството на Авел, когато е тръгнал самотен и отритнат от всички по земята. Но аз никому лошо не съм сторил, а трябва да нося печата на Каин върху челото си!?... Е, добре, така да бъде!

— Шефе, време е да слизаме.

Изглежда в този ден, който започна толкова зле, неприятностите нямаше да свършат. Малко след като влезе в кабинета си, чу през тапицираната врата гласове, които се караха. А после тя с трясък се отвори и се показа Кюлев. Старият бай Никола се мъчеше да го задържи, но последният с неподозирана физическа сила го отхвърли настрана и застана срещу Борис. Този човек не беше на себе си. Лицето му бе изкривено от злоба, юмруците му стиснати и напираше напред като човек, който ще се бие. Скарлатов не отстъпи нито крачка. Кюлев застана срещу него гърди срещу гърди и дишаше право в лицето му.

— Извикай Спас и изхвърлете този дърт козел! — каза Борис.

— Спас не е тук. Отиде да учи шофьорлък.

В кабинета мълчаливо влезе Туше Динев. Веднага разбра обстановката и хвана Кюлев отзад. Бай Никола се окопоти и заедно с Динев започнаха да го изтласкват. Изведнъж той завика с писклив глас.

— Копеле мръсно, проклето скарлатовско семе! Ще посегаш на златото ми! Ще те убия!...

Туше Динев разкопча палтото му и измъкна от пояса на Кюлев голям барабанлия пистолет. Погледна очаквателно Борис.

— Никола, затвори вратата! Пуснете го! Любопитен съм да видя как ще ме убие...

Кюлев целият трепереше. Оставиха го във фотьойла. Първоначалната му възбуда бързо се смени с пълна апатия и безсилие.

— В състояние ли сте да обясните поведението си?

Кюлев нищо не отговори и гледаше Борис с такава омраза, каквато никога не можеше да се предположи в тоя човек.

— Динев, налейте му една мастика, а ти, бай Никола иди да си гледаш работата!

Зъбите на Кюлев изтракаха по кристалната чаша. Динев му изсипа мастиката в устата. Задави се и почна да кашля.

— Ще те убия...

— Е, добре де! Разбрах. А сега обяснете защо!

— Защото си крадец, хайдук, обирач като баща си. Разбойник и вагабонтин!

— Господин Кюлев, възрастта Ви е такава, че Ви спасявам от един неприятен бой с борина, какъвто упорито си търсите!

— Ще изкупваш разписките ми, а?! Търсиш златото ми! Няма да ти го дам! Ще умра, но няма да ти го дам! Стариет ли башибозук те научи какво да правиш след смъртта му? А?! Той и само той! Беше го срам приживе да ме обере. Завеца ти и моите пари, нали?!...

— Търпението ми почва да се изчерпва. Ще Ви изчакам още съвсем кратко време и после ще заповядам да Ви изхвърлят навън.

— А това какво е, кажи де! Какво е?!

Кюлев стана от фотьойла и извади от сакото два свитъка, които хвърли на бюрото. Скарлатов с любопитство ги разгъна и започна да ги разглежда. Бяха пергаментови, написани калиграфски, с подписи и оловен печат под форма на пломба върху червени конци.

— Динев, елате насам! Това ми напомня хрисовула^[1] на цар Иван Шишман от Рилския манастир...

След като ги разгледа, Динев каза:

— Обикновени заложни разписки а модо Кюлеви. Старинна, художествена изработка. Същите, каквито издаваше при акцията по изкупване на златото. А ето и името на клиента. Познат. Грешка няма!...

Кюлев се обърна към Туше Динев.

— Само ти, мюзевир-кьопек, и стариет хайдук знаехте лицата, от които изкупвах. Само вие имахте списъка! И сега почват акция срещу мен. Да ме оберете, а? Да вземете това, което с толкова труд спечелих!

— Все пак, за последен път Ви питам, ще обясните ли поведението си?

— Правите се, че не знаете?! А сте хванали адвокати да ми предявят зложните разписки?

— Динев, имате ли понятие какво става?

— Доколкото разбирам, някой изкупва зложните разписки и после ги предявява на Кюлев да върне залога.

— Баща ми беше ли уведомен за това?

— Шефе. Баща Ви изкупваше злато от Кюлев. А по какъв начин самият той събираше златото и спекулираше за своя сметка, не го интересуваше. Естествено, личната печалба на Кюлев бе голяма и той я вложи в злато, което вероятно е останало при него. Сега трябва да се раздели със златото. Цената му се е покачила.

— А откъде знаят от кого съм купувал? Кажете де?! Кой е дал имената на клиентите?

Динев сви рамене.

— Само вие знаехте! Само вие имахте списъка и сега изкупвате от тях разписките, за да ми ги предявите! Ето, това е истината! Кажете де?! Не е ли така?!...

Скарлатов се замисли. Погледна Кюлев. Този човек беше напълно побъркан.

— Не мислите ли, че тази акция е планомерна? — обърна се той към Динев.

— Нямам понятие... Господин Кюлев, досега колко разписки са Ви предявени?

— Четири!

— Може би е случайно?... И все пак, четири разписки?... Не е малко — каза Динев.

— Моля Ви, погрижете се за този бабаит! Отведете го до дома му. Мисля, че никак не е наред. Оставете го в леглото и после се заемете със случая! Искам да разбере какво става, колкото се може по-скоро!

Туше Динев кротко хвана за раменете Кюлев и го изправи на крака. Поведе го към вратата, но той се изскубна. Плачеше.

— Ще ми играете театро?! На мене?! Ще видите кой е Кюлев! Нищо няма да получите! Само за смях ще станете на цяла България! Така да знаете!

— Водете го, Динев! Вземете и това желязо, внимавайте да не се нарани!...

Динев изпразни барабана на револвера и сложи патроните в джоба си. После го вкара в пояса, под палтото на Кюлев. Усмихна се и каза:

— Какъв комита бил! Да не му се надяваш!...

Скарлатов не бе предвидил тия две неприятни срещи за деня. Но третата среща — със Стефан Неделев — бе отлагал цяла седмица и трябваше на всяка цена да я проведе. Изпитваше неприятно чувство към този студен човек с учтиви маниери, които отблъскваха всяка човешка близост. Не си правеше никакви илюзии и във финансово отношение. За Неделев парите бяха всичко на този свят и той подчиняваше на тях цялата си същност. В тия златни години за развитието на българската индустрия той бе станал най-богатият индустриалец в страната. С огромен капитал, притежател на множество предприятия, силен, независим, фактор, с който се съобразяваха всички, и най-беглите калкулации показваха, че като финансова величина той е почти равен на Търговската банка. Сгрешил ли бе старият банкер, като му помогна в неговия възход? Сега този колос не бе ли най-голямата опасност за Банката? Не бе ли най-големият противник? Ако този човек изтеглеше капиталите си, какво щеше да остане от Търговската банка?... Борис бе помислил и къде да проведе срещата. В „Юнион клуб“ му се струваше невъзможно, там беше шумно, с много познати и нямаше място за сериозен разговор. Най-добре беше у дома!... Разпореди се да приготвят всичко. Неделев дойде в Банката точно в края на работното време. Влезе в кабинета, поздрави учтиво Борис, но не му протегна ръка. Остана прав, въпреки поканата да седне.

— Бихте ли дошли горе да поговорим?

— Предпочитам да излезем навън. Имам малко работа...

Това, че този човек се отнесе с пренебрежение към предстоящия разговор, като подчерта, че едновременно има да върши своя работа, засегна Скарлатов.

— Тогава можем да отложим разговора за по-спокойни времена! Аз също съм много зает тези дни.

— С баща Ви обикновено разговаряхме по всички дела на разходка. Не виждам какво Ви спира да продължим тази традиция?

— Вашата заетост в момента.

— Не, просто ще минем покрай едно място... Това е всичко!

Скарлатов погледна заспалото лице на Неделев. Спуснатите клепачи, придаващи на лицето му безразличен вид, равният глас с английски акцент и учтивостта му подчертаваха студената недостъпност и скритост на този човек. Не бе приятна срещата.

Те тръгнаха по улиците на София. Времето беше мрачно. Денят превалаше. Вървяха мълчаливо и Борис не знаеше как да започне разговора. Неделев с нищо не го окуражи. Стигнаха до Турската легация и завиха по стръмнината към Докторската градина. Спряха пред една строяща се сграда.

— Това ще бъде моят дом — каза Неделев.

— Не е ли много голям за сам човек, или мислите да се жените?

— Засега не. Просто искам да имам обширна, уютна и красива къща.

Работниците бяха още тук. Двамата изкачиха стълбището на първия етаж. Доколкото можеше да схване, това беше типичен английски дом с огромни стаи и салони.

Те постояха малко на постройката и тръгнаха по „Царя“. Отминаха Орлов мост и поеха по Цариградското шосе. Вече падаше мрак.

— Господин Неделев, избрахте не най-подходящия начин за сериозен разговор, какъвто ни предстои...

— Аз най-добре мисля, като ходя. Баща Ви също. Ще видите, че така е по-добре.

— Аз нямам какво да кажа. Може би Вие трябва да започнете?

— Аз също нямам нещо особено да Ви съобщя. Засега остава статуквото отпреди смъртта на баща Ви.

— Какво смятате да предприемете?

— Ще чакам.

— И какво ще чакате?

— Вас, господин Скарлатов. Вашата дейност, Вашият маниер на работа, Вашите възможности.

— Вие нямате доверие в мен.

— А защо трябва да имам? Какво на дело сте показали? С какво ще ми гарантирате капиталите във Вашата банка?

— Как да разбирам това?

— Както желаете, господин Скарлатов.

— Тогава не е ли по-добре за Вас и за мен да ликвидираме по приемлив начин взаимоотношенията си?

Неделев нищо не отговори. Вместо да избегне пряко противопоставяне, вместо да разбере първо какво мисли партньорът му, Скарлатов се бе ядосал и сега играеше ва банк^[2]. След дълго мълчание Неделев заговори с равния си глас.

— Господин Скарлатов, Вие правилно поставихте въпроса. Аз също мисля по нашите взаимоотношения. Знаете, че в България има и други банки с възможности, по-големи дори и от Търговската банка. Достатъчно е да спомена Генералната, Кредитната и Балканската.

— Но те са чужди банки.

— Именно там е въпросът. Не мислете, че нямам блестящи предложения. В момента ще Ви издам една тайна. Аз съм подложен на натиск от тяхна страна.

— В ущърб на Търговската банка?

— Точно така. И не само аз. Но и голяма част от клиентите Ви. И тия сигурни, стари Ваши клиенти идват постоянно при мене с един и същи въпрос: какво ще стане с Търговската банка? Какво да правят? Как да постъпят?

— А защо идват при Вас, а не при мене?

— Защото Ви нямат доверие. Негово Превъзходителство, старият Ви баща, излъчваше сигурност, граничеща с някаква мистика. Вие, за съжаление, сте лишен от тази дарба.

— И така, Вие ми съобщавате за някакъв заговор.

— Не сте прав, господин Скарлатов. Ако имаше такова нещо, нямаше да провеждаме този разговор. И знаете ли защо още не се е оформила коалицията срещу Вас?

— Любопитен съм...

— Все пак, не разбрах какво Ви спира да приемете блестящите предложения от другите банки?

— Господин Скарлатов, ще Ви кажа, колкото и да е странно. Спира ме сянката на моя баща и на Вашия. Може да Ви звучи глупаво, но аз разговарям често с тях.

— И какво Ви казват?

— Да изчакам. Идеите на Вашия баща бяха и мои идеи. Капитал, печалба без национална идея не ме увличат. Аз съм за национална

индустрия! Но ако тя се окаже нерентабилна, няма да се поколебая къде да застана. На страната на печелившия!

— Добра позиция, в която печелите и в единия, и в другия случай.

— Засега, докато съм с Вас, само губя.

В тъмнината Скарлатов се спъна. Почувства твърдата ръка на Неделев, който с неподозирана сила го задържа. Това още повече го угнети. Недъгът му от войната се обади в най-неподходящия момент. Добре, че не можа да види лицето ми, помисли си Борис. Неделев отпусна ръката му.

— Да се връщаме! — каза Скарлатов.

Обратния път до Банката двамата преминаха в пълно мълчание. Борис бе подтиснат. Действителността се оказа далеч по-страшна, отколкото си бе представял. Но поне започна да се изяснява, си мислеше той и чувството му на съпротива, желанието му за активност нарастваше. О, аз ще им дам да разберат! — повтаряше си той. Ще видят те кой имат насреща! Но дали наистина щяха да видят?!... Той не бе напълно уверен. Аз трябва да вярвам в себе си, иначе съм загубен!

Неусетно те бяха стигнали до Банката. Тук се разделиха. Скарлатов остана сам на улицата. Красивата сграда, залята от електрическата светлина, не го зарадва. Той не искаше да се прибере в тоя синкаво-бял затвор, където го чакаше още една безсънна, угнетяваща нощ. Внезапно в съзнанието му изникна един цитат от Библията, когато Ровоам от Книгата на царете казва на старейшините самохвално след смъртта на Соломон: „Малкият ми пръст ще бъде по-дебел от бащиния ми кръст“. Но с такива думи той не можеше никого да убеди. Трябваше му успех, успех на всяка цена. Само той би наклонил везните на негова страна!... А какво значи успех за една банка? Това е преди всичко печалба, нарастване на капитала и нарастване на трезора. И несъзнателно мислите му се насочиха към случката с Кюлев. Какво действително той притежаваше? Кой разтърсваше тоя златен чувал? Щеше ли от него да се посипе златото? Та той самият му бе подсказал начина на действие!... Важното бе докъде са стигнали другите в акцията? Действие на сляпо ли е, с цел да извадят от равновесие Кюлев, или добре замислен план? Кои са хората, които провеждат акцията?

В трапезарията го чакаше Туше Динев. Когато видя ведрата му физиономия и сините му очи, които го гледаха дружелюбно, някаква веселост и спокойствие го обзеха. Поне пред него можеше да говори всичко, да сподели най-съкровения си мисли и планове, колкото и неморални да са те!... Този човек не само нямаше да го обвини, но щеше и да му съдейства.

— Вечеряхте ли?

— Не ми се яде.

— Наредете на Донка да направи голяма кана силно кафе и елате в библиотеката!

За негова радост камината гореше. Беше топло и приятно. Скарлатов свали палтото си и остана по жилетка. Запали цигара. След малко тихо влезе Динев и остави на масата голяма кана кафе, захарница и чаши. Борис го попита:

— Знаете ли по какъв въпрос искам да разговарям?

— За Кюлев.

— Да не сте ясновидец?

— Опитвам се да разсъждавам така, както съм се учил от Негово Превъзходителство баща Ви... Какво Ви пречи да се намесите в играта? Морални терзания? Та Кюлев винаги е бил Ваш враг. А днес със своето поведение скъса всички възможни мостове. Грехота ще е, ако не се възползвате. Той и без това е загубен.

— До какви сведения стигнахте?

— Днес поробих добре... Положението е следното: някой изкупува заложените разписки, но изглежда само с цел да шантажира стария скъперник и го извади от релсите. Разчита на по-нататъшните му неразумни действия. Говорих с един от тримата адвокати, които са предявили заложените разписки за изплащане. Не можах нищо да изкопча. Действат от името на друго лице. Апропо, това са най-способните и безскрупулни юристи в тая страна. Изглежда по всичко, че са пребогато платени, защото работят от душа и сърце.

— И все пак кой се крие зад тях?

— Това беше най-трудната част от задачата. Зад тях е Йосиф Карасулиев. Той провежда акцията.

— А докъде е стигнал?

— По сведенията, които събрах, почти до никъде. Действа на сляпо, понеже няма друг начин. До тоя момент са изкупени около

дванадесет заложни разписки.

— А защо Кюлев днеска беше готов да ме застреля?

— Защото мисли, че Вие сте това друго лице.

— А има ли право така да мисли?

— Разбира се! Списъка на клиентите, които са заложили златото, е известен само на нас. Ето го!

Динев остави на масата една папка. Скарлатов я разтвори.

— Доста голям списък...

— И забележете — ние го притежаваме! Остана от времето преди Балканската война. В изкупването на златото тогава бях аташиран към Кюлев и си водех подробни бележки.

— Какво предлагате?

— Да се намесим в играта и да почнем да изкупваме от утре заложните разписки. Ние ще ги изкупим на безценица, понеже хората отдавна са се простили със златото си, а лихвите в тоя период са нараснали и фактически те нямат пари, за да внесат залога. Затова всеки лев за тях, дошъл изневиделица, колкото и малко да е това, е печалба. Така ние ще станем притежатели на заложните разписки и ще ги предявим. А понеже черно на бяло глупакът Кюлев е нарушил безбожно закона за максималната лихва и забраната за свободен обмен на златото, попада автоматично под ударите на правосъдието и няма да смее да гъкне! Така че, като разтърсим златния чувал смее да заявя, че златото му ще се посипе в Търговската банка.

Тази нощ двамата мъже обсъждаха бъдещата акция до пълни подробности. Когато навън почна да светлее, Туше Динев каза:

— Бих Ви помолил да ми дадете помощник.

— Имате ли някой предвид?

— Георгиев. Навремето и той участва и е запознат с подробности.

— Вземете го.

— Освен това, ще ми трябват налични пари.

— Ще наредя на касиера да Ви отпусне. Ако не стигнат, вземете от Народната банка.

— Бихте ли ме освободили за малко да си оправя тоалета.

— Да, разбира се! Съжалявам, но Ви предстои тежък ден...

Останал сам в библиотеката, Скарлатов продължи да се разхожда напред-назад. За миг му се мярна в съзнанието образа на Яна,

момичето на Кюлев — плаха, стеснителна, несръчна, но не почувства никакво угризение на съвестта от това, че тя ще бъде крайната жертва. Предстоящото го бе завладяло изцяло.

---

[1] Хрисовул (гр.) — царска заповед с позлатен печат; Хрисовулът на цар Иван Шишман (XIV в.) определя правата на Рилския манастир и се намира в музея на манастира. ↑

[2] Ва банк (фр.): 1. В хазартна игра на карти, в комарджийска игра — залог, равен на цялата банка; 2. Отивам на риск, залагам всичко. ↑

ГЛАВА ПЕТА

Изкупването на заложените разписки в София вървеше бързо. Главната дейност на Кюлев отпреди бе в провинцията и, по искане на Туше Динев, цялата работа се прехвърли извън Столицата. Освен Георгиев, той издейства още двама помощници по свой избор, а също и двама юристи, не по-малко способни и безскрупулни от тия на Карасулиев. Разноските по акцията срещу Кюлев растяха. Скарлатов се питаше какво ще спечели от всичко това. Но вече започнал едно дело, нямаше навика да го прекъсва. Щеше да кара играта докрай, каквото и да му струваше. А и сведенията за противната страна бяха, че е засилила своята дейност. Това укрепваше убеждението му, че играта е твърде голяма и вероятната печалба — също. Когато Туше Динев замина за провинцията, той остана сам. Не излизаше никъде и работеше денонощно с прекъсване за сън от няколко часа. Борис бързо навлезе в работата на Банката и хоризонтът на замъгленото му съзнание започна да просветва. Да знаеш, значи да можеш, и с увеличаване на знанието растеше и сигурността му. Скоро го посети отново генерал Стоев. Посрещна го любезно, даже му се зарадва, защото самотата го гнетеше. Почерпи го с най-стария коняк и разговорът, който водеха пред пламъка на камината, му беше приятен. Стоев бе добър събеседник. Знаеше твърде много за разни високопоставени хора и преди всичко за царския двор. Разказваше свободно, с чувство за хумор. След като се беше уверил, че ще бъде необходим на Банката и лично на Скарлатов. Той вече не се прикриваше, не се боеше, че думите му ще бъдат зле изтълкувани! Затова откровеността му стигаше до цинизъм. Докато Борис внимаваше да не пие много, генералът не се сдържаше никак. Изглежда, че капацитетът му беше твърде голям, защото се владееше напълно. Да, този човек беше ценен за Банката...

— Генерал Стоев, Вие дойдохте само да ме посетите, или по работа?

— Преди всичко да се видя с Вас! Много държа отношенията ни да бъдат не само служебни.

— Поласкан съм.

— Жалко, че трябва да идвам само вечер късно.

— Страхувате ли се?

Стоев примижа и посочи с пръст нагоре, намеквайки за Фердинанд.

— Заради Дългоносия... Знаете ли каква шпионска служба има?!... Само да мръднеш и всичко научава! Следи и министри, и офицери...

— А защо?

— По две причини. Страшно е подозрителен и, второ, е голям клюкар. Прави го, за да ни държи всички в шах и щом пожелае, да ни смачка.

— Значи е опасно за Вас да идвате тук.

— Тази вечер — не!

Скарлатов учуден го погледна.

— Тази вечер не, защото той ме изпрати при Вас.

— Така ли?!...

— След поражението се криеше в Рилския манастир... Привиждаха му се заговори и трепереше за живота си. Смяташе, че искат да го застрелят. Но сега се окопити, и още как!... А щом тоя човек малко живне, забравя лошото, особено за което лично е виновен, и започва старата песен... А това значи, че му трябва пари!

— За него лично?

— Общо взето избягва да взима лични заеми, освен когато не трябва да ги връща. Но в държавната хазна бърка с удоволствие като мечка в хралупа с мед и се наяжда до видиотяване!

— Как да разбирам посещението Ви тогава?

— Като покана от него. Искане да се видите на четири очи, така както навремето с баща Ви.

— А по какъв въпрос?

— Не казва никога, но мога да предполагам. Ще иска Вашето сътрудничество за нов външен заем, и то спешно!

— Доколкото ми е известно, състоянието на златния резерв и наличните авоари в чужбина не са малко.

— Не смее да пипне там, защото държавният дълг към Народната банка е огромен и в парламента ще се вдигне вой.

— Генерале, в момента не съм готов за такава среща. Ще ми трябва време.

— Повече от три дни е невъзможно да отлагате.

Още същата нощ Скарлатов написа шифрована телеграма до директора Тюретини, която рано сутринта лично занесе на телеграфиста. После събра всички възможни налични материали по финансовото състояние на България. Бяха официални, следователно неточни. Не можеше да извадиш от тях действителна представа. Това, което беше достояние до парламента, той го знаеше. За всеки случай прочете и отчетите. Тогава реши да прибегне до личните си връзки. Още на другия ден покани на голяма вечеря старите си приятели от Службата по заемите. Те приеха поканата с удоволствие. Рано следобед дойде Терзиев. Скарлатов напусна кабинета на Банката и двамата се качиха на горния етаж. Огромният Терзиев не се бе никак изменил, макар че работите му като финансов посредник на немските фирми вървяха добре. Все така усмихнат, с добро разположение на духа, той се радваше на живота и от него се излъчваше доволство. Бе все така закачлив, добродушен, обичащ компаниите и търпим към шегите. Облечен в скъпи дрехи, кой знае защо, те никога не седяха на неговата фигура елегантно, а сякаш едва издържаха балканджийската му физика. Терзиев, придружен от Донка, разгледа кухнята, а после запасите от месо, зеленчуци и подправки. Беше очарован досущ като майстор, попаднал в кухнята на Ла Консиержери^[1], където имаше съдове за приготвяне на цял вол. Лъснатите старинни тигани, тенджери, тави, огромната готварска печка бяха сякаш негова мечта. Набързо свали сакото, запретна ръкави и облече една престилка, която Донка услужливо му предложи. После като главнокомандващ започна да се разпорежда. Беше в стихията си. Всичко се завъртя около него. Донка, която бе добра готвачка, веднага се преклони пред авторитета му и пое безропотно ролята на помощник. Бай Никола бе набързо изпратен да повика съдържателя на ахчийницата, към когото Терзиев имаше няколко професионални въпроса. Жената на Спас, Неда, и двете камериерки току подтичваха насам-натам. Първо разгоряха печката до зачервяване. Пот се лееше от Терзиев. После, по негова заповед, се заеха да режат лук, да вадят месата, които той скептично оглеждаше и сам отрязваше нужните късове. С една огромна дървена лъжица опитваше поред от тенджерите и даваше заповеди за прибавяне на

това-онова. На няколко пъти изпраща камериерките до чаршията, за да купят необходимите подправки. Явно мястото на Скарлатов не бе в кухнята. Ароматът на вкусни ястия проникваше даже тук, в библиотеката. Но тази вечеря не бе удоволствие за Борис. Той се разхождаше напред-назад по килима и мислеше как да постави въпроса пред приятелите си така, че да получи нужните сведения и съвет. Когато се стъмни, дойде лично телеграфистът с кодирания отговор на Тюретини. Текстът беше съвсем кратък: „В момента заем изключен“. Той даде една банкнота на телеграфиста. Последният благодари, отказа да изпие чаша вино и си тръгна.

Доктор Иванов и Сакарев пристигнаха сравнително рано, още щом се мръкна. Те също не се бяха променили. Първо, отидоха да се здрависат с Терзиев, който едва им обърна внимание, зает с готвенето. В кухнята кипеше бясна дейност. Освен домашните, тук бе и смутеният притежател на ахчийницата. Иванов и Сакарев обиколиха целия етаж, където бе жилището на банкера Скарлатов. Най-подробен бе Сакарев. Той имаше вкус към старинната мебел и особено се застоя пред двете камини в салона и в библиотеката. Дълго време разглежда и многобройните кутии с тютюн. Избра египетски за лулата си и, без да чака покана, се настани по такъв начин в голямото кожено кресло пред горящия огън на камината, че Иванов и Скарлатов да не могат да седнат. Борис извади бутилка стар коняк и наля четири чаши. Извика бай Никола да занесе в кухнята една на Терзиев. Но Сакарев отказа коняка и попита за уиски. Бай Никола отвърна, че не знаел къде се намира. Борис го изпрати да издири бутилката на всяка цена. Наложиха се дълго да го чакат, докато най-сетне донесе една голяма, теракотена, изпрашена бутилка с червен печат на тапата. Чак тогава тримата се чукнаха. Сакарев бе напълно щастлив.

— Твоят баща бил ли е в Англия? — попита той Борис.

— Живял е към две години в Лондон и Манчестър.

— Личи си! Само там можеш да се научиш да живееш човешки!...

— Е, стига де! Пак ли взе да глупееш с твоята Англия! — каза Иванов.

Сакарев не му обърна никакво внимание.

— Топлина, стабилна мебел... никога няма да изскърца или да се счупи нещо! Ароматен тютюн, уиски... Липсва само един едър булдог

в краката ми. Но това е постижимо!...

— Липсва ти едно арнаутско куче да те ухапе баш когато не очакваш! — каза Иванов. — Още по-добре, ако е бясно!... Статистиката е убила в тебе всичко човешко!...

— Господин приват доцента по Международно право доктор Иванов се опитва да оригиналничи, но безуспешно!... Всъщност, Скарлатов, как се чувстваш в качеството си на banker?

— Зле.

— Така и предполагаме, че не си ни поканил за тоя, дето духа... Все пак ти благодарим!

Скарлатов се смути от тая откровеност на Сакарев. Намеси се и Иванов.

— Ние напоследък често разговаряме и мислим за теб... — каза той.

Борис погледна последователно и двамата. Не, в тях нямаше никакъв сарказъм.

— Е, добре!... Имам големи проблеми. Имам нужда от вашата помощ!

Иванов излезе и след малко се върна с Терзиев.

— Махни тази глупава престилка! — му каза той.

Терзиев хвърли престилката на стола и остана по риза със запретнати ръкави.

— И така, графе, слушаме Ви с внимание... — каза Иванов.

Скарлатов не скри нищо. Той знаеше, че това са честни хора, от които никога нямаше да излезе дума за разговора им. Освен това и четиримата бяха участвали във войната и към приятелството им се бе прибавил опитът на бойната дружба. Отнесоха се много сериозно към предстоящата среща с Фердинанд. Те разиграха възможния диалог на Борис с него. Всеки подробно излагаше мнението си. За сетен път Скарлатов се убеди от каква висока класа финансиста са приятелите му. Техните знания и ерудиция силно го впечатлиха. Бяха израснали в тези години, в които той се хлъзгаше надолу и изпростяваше. Всеки от тях бе поел своя път — ясен и определен, път, който ги удовлетворяваше. В разговора нямаше и помен от някакво пренебрежение към Скарлатов. Напротив, говореха с него като с равен. Но той не се почувства добре в средата им. Бе достатъчно честен, за да признае, че е загубил част от това академично образование, с което

дойде в България. Той се прикриваше. Не искаше те да узнаят действителната му стойност. Какво да правя?!... Аз съм банкер, а те хора на науката! И понеже избра тази професия, бъди поне в нея на нивото им!... Но той чувстваше, че и в банковото дело не е още на висота. И все пак бе благодарен за тяхната помощ. Бяха се увлекли толкова, че бай Никола трябваше да ги прекъсне.

На вечерята, която бе весела, разнообразна, обилна, поднесена с вкус, те не засегнаха въпросите, които бяха обсъждали. Пиха много, смяха се много. Чак когато се сбогуваха на разсъмване и Скарлатов слезе на улицата да ги изпрати, Иванов му обеща, че в най-скоро време ще получи сведенията, които ще съберат, както и съображенията им по тях. Навън бе влажно и студено, а мъглата гъста. Силуетите на тримата постепенно изчезнаха, но той още дълго чуваше смеха и веселите им гласове. Застанал на улицата, Борис Скарлатов не искаше да се прибере. Макар и пил, той не бе весел. Някаква скръб по миналото, което му се струваше чисто и светло, го бе обхванала и тази скръб се дължеше на тримата му приятели. Разбра, че бяха по своему щастливи със своя смислен начин на живот, или най-малкото — не бяха загубили възможността за щастие, докато той бе изгорил всички мостове след себе си.

От мъглата изскочи фигурата на висок човек. Той залиташе. Сигурно е пиян, помисли си Борис. Но когато се взря, разпозна Кюлев. Той отиваше към Банката. Скарлатов се изпречи на пътя му. Кюлев беше без калпак, гологлав в тоя студ, с разкопчан, вехт балтон и съвсем небрежен в облеклото.

— Добро утро, господин Кюлев. Към Банката ли идвате?

— Борисе, ти ли си?

— Аз съм. Още е рано за работа...

— Знам, знам... щях да стоя, докато я отворят.

Стана му жал за тоя объркан старец, когото знаеше от дете.

— Ще настинете, господин Кюлев. Защо не си отидете вкъщи?

— Идвам при тебе, момчето ми...

Борис въздъхна.

— Елате, да се качим горе.

— Не, не искам. Дойдох да ти се извиня. Прости ми! Напразно те подозирах. Държал съм те като бебе в ръцете си и винаги съм те

обичал, както обичах и уважавах моя приятел от детинство стария Скарлатов.

— Странно. Не останах с такива впечатления от последната ни среща...

— Не бях на себе си. Бях глупав и лош. Друг е крадеца, друг, а аз, тъпака, подозирах тебе!...

— Ами ако не сте се лъгали в подозрението си?

— Какво искаш да кажеш?

— Това, което казвам. Ако аз съм този човек?

— Не, не си ти, а сатаната Йосиф Карасулиев. Яна толкова много плака!... Все повтаря — иди, татко, да се извиниш! Иди и, ако трябва, целуни му ръка!... Скарлатови са добри хора и никога не сме видели зло от тях... И ето ме, идвам...

— Господин Кюлев. Трябва да направя една малка декларация. Наистина, когато първия път дойдохте, нямах хабер от работите Ви. Но след това се намесих активно. Сега аз изкупувам заложените Ви разписки по списъка, който притежавам.

— Не, това не е вярно!

— Това е самата истина и ако не бяхте лично дошли, щях да намеря начин да Ви съобщя.

Кюлев нищо не отговори. Ръцете му трепереха.

— Светът се е обърнал наопаки... — каза той.

Извърна се и със залитаща походка тръгна обратно. Подранил дюкянджия с трясък вдигна рулетката на магазина. Премръзналият Борис се качи вкъщи.

Още преди да слезе в Банката, пристигна Туше Динев, уморен, с измачкани дрехи. Идваше направо от гарата.

— Току-що съобщих на стария Кюлев, че изкупуваме разписките.

— Правилно сте постъпили.

— Той не е напълно уверен, че сме ние.

— За главата му е!

— А защо се върнахте?

— Трябва да направя малка проверка в картотеката.

— Как върви изкупуването?

— Не съвсем, както очаквахме. Имаме засечки.

— От конкурентите ли?

— Карасулиев е изпратил своя ортак и пръв помощник Елеазар Фархи. А това значи, че работата е дебела! Докато в София всичко протичаше гладко, сега не е така. В провинцията се сблъскваме на всяка крачка с противника. Ту те ни изпреварват, ту ние.

— Как си обяснявате това?

— Засега нямам никакво обяснение.

— Ще пиете ли кафе с мен?

— После. След няколко дни ще мога подробно да Ви докладвам.

Той повече не видя Динев. След като работният ден приключи, в кабинета му дойдоха Иванов, Сакарев и Терзиев. Те му донесоха написани сведенията, до които се бяха добрали, а също и своите препоръки. През цялата нощ Скарлатов чете техните бележки и дълго размишлява върху фактите. На сутринта, поне за себе си, беше изяснил всичко. Според него, бе готов за срещата си с цар Фердинанд. Позвъня на генерал Стоев. Последният веднага пристигна. Уговориха срещата за същата вечер. Останалото време до мръкване той грижливо приготви тоалета си, облече фрака, взе бастуна със златната глава на орел и слезе по мраморната стълба на Банката.

---

[1] Ла Консиержери (фр.) — част от бившия дворец-резиденция на френските крале, определена за седалище на кралската стража-охрана. Когато дворецът се превръща в Съдебна палата на Париж. Ла Консиержери е затвор, който се прочува с това, че в неговите килии и зали са били затворени, съдени и екзекутирани последната бурбонска кралица на Франция Мария Антоанета, революционерите Дангон и Робеспьер, поетът Андре Шение и хиляди аристократи, якобинци и други участници във Великата френска революция от 1789 г. от двете страни на барикадата. Понастоящем Ла Консиержери е музей. ↑

ГЛАВА ШЕСТА

Нощта бе студена. Мъглата, която не беше се разпръснала през деня, започваше да се сгъстява. Почти нищо не се виждаше. Скарлатов отвори вратата на купето. Никола, седнал на капрата, внимателно направляваше конете. От ноздрите им излизаше пара. Отдавна бяха излезли извън София. Пътят до двореца „Враня“ бе дълъг. На портала не се забавиха, защото началникът на караула — млад, напет офицер — ги очакваше. Той се качи на капрата до Никола. Купето мина по алеята от дървета, потънала в мрак, и излезе на широката поляна пред Двореца, залята от светлината на прозорците и фенерите по стълбището и терасата. Скарлатов за пръв път виждаше сградата, където фактически живееше Фердинанд със семейството си и придворните. Мястото бе бивш турски чифлик, подбрано с вкус и обич към природата. Имотъ, който Фердинанд бе купил от бея, бе огромен — с поля, гори, ливади, потоци и блата, а земята плодородна. Той не само запази всичко, но превърна запуснатия чифлик в едно доходно стопанство, където се произвеждаше всичко в изобилие — жито, зеленчуци и плодове. По ливадата пасяха стада породисти крави, овце и коне. От тази гледна точка Фердинанд следваше традициите на феодалите — да произвежда всичко, каквото е необходимо за живота. Хората, които работеха в Двореца, бяха доволни. Фердинанд не плащаше повече от необходимото, но не държеше в мизерия работниците. Те бяха нахранени, облечени, спокойни, доволни. Немалка роля играеше и гордостта на тия прости хора, че работят в Двореца! С годините Фердинанд полека-лека се бе освободил от чужденците и сега бе обкръжен само с българи. И тъй като ценеше външния вид бе избрал хубави българи — едри мъже, повечето руси. Месеше се във всяка дребнавост — в земеделието, и в скотовъдството, и в мандрата, и в градината, и в сметките, но всеки случай, не без разбиране. Дворецът не само се издържаше, но изхранваше както работниците, така и служителите и офицерите. Продуктите за пищните приеми също се произвеждаха в стопанството. Фердинанд създаде голям парк, планиран по френски маниер. Приличаше на градината в

Тюйлери^[1], а самата постройка не бе голяма, но красива, сливаща се с околната природа. В Двореца имаше нещо интимно. Този човек обичаше природата и имаше вкус към нея. Воден от адютанта, Скарлатов влезе в гардеробната, където свали палтото си и остана по фрак. За разлика от Двореца в София, тук липсваше помпозност и лукс. Вътрешната подредба бе съобразена с нуждите на царската фамилия. Всичко бе на място и уютно. Адютантът отвори една врата и Скарлатов се озова в голям салон, стил рококо. Бе в бяло и небесносиньо и навяваше нещо весело. Там, изправен, го чакаше престолонаследникът княз Борис Търновски във военна униформа. Адютантът се оттегли.

Князът не бе се променил от последната им среща. Изглеждаше все така младолик, тънък и строен. Той посрещна Скарлатов естествено, без поза, с необикновена учтивост. Тази му учтивост, така странна за България, където царяха груби нрави, бе сякаш някакъв анахронизъм, който рязко отличаваше Княза от всички: от народ, интелигенция, министри, военни и от самия му баща цар Фердинанд. Дали бе негова същност, или начин да се предпазва от околните? По-скоро е второто, помисли си Скарлатов. И маниерът на разговор у Княза бе аристократично изискан — да каже нещо любезно на събеседника, да го поласкае без сервилност и създаде естествена обстановка за общуване.

— Много се радвам, господин Скарлатов. Винаги съм се интересувал за Вас. Жалко, че в тази война не можахме никъде да се срещнем!...

Князът бе участвал на фронта в VII Рилска дивизия в настъплението към Солун и се бе представил много добре. Той се приближи към Скарлатов и посочи с пръст златната значка върху ревера на фрака, вместо ордена за храброст.

— Както виждам, Вие сте кавалер на ордена за храброст. Мога ли да знам къде го получихте? При Одрин?

— За последната битка в Солун. Но бях и при Одрин.

Лицето на Княза помръкна.

— О, аз също бях в Солун, но преди Вас. Толкова много се говори за бедата, която ви постигна там. Бяхте ли пленен?

— Не, измъкнах се.

Князът погледна бастуна на Скарлатов. Бе забелязал, че накуцва...

— Надявам се, че не сте били тежко ранен?

— Само малък дефект.

— Не бих казал, че е дефект това, което краси истинския мъж. А с какъв чин завършихте войната?

— Капитан.

— Моите поздравления, господин Скарлатов!

Настъпи пауза, сякаш възможният разговор между тях бе изчерпан. Но следващият въпрос го изненада.

— Обичате ли автомобилите, господин Скарлатов?

— Нямам отношение.

— А аз много ги обичам. Просто имам страст към тях. Първоначално се увлякох от локомотивите, и знаете ли, имам правоспособност за машинист. Няма да остана гладен при тази професия!...

Князът се усмихна и продължи:

— Но автомобилът е толкова интересен! Това е самостоятелен организъм. През войната почти не съм слизал от волана... Представете си машина, напълно независима, която може да те отведе навсякъде. Доколкото разбрах, Вие също искате да купите автомобил...

— Смятам, че е време да се разделя с конете.

Откъде ли е осведомен за намеренията ми, помисли си Скарлатов, а после се сети: от генерал Стоев, разбира се, тоя клюкар!...

— Спас ще стане прекрасен шофьор.

Скарлатов трепна. Само това не бе очаквал.

— Издадох Ви една малка тайна. Аз лично обучавам Спас на своята стара кола. Разглобяваме я и я сглобяваме по цял ден. Обикаляме околностите. Той е малко мудар, но научи ли нещо, никога после не го забравя. Ще имате най-добрия шофьор в България.

— Благодаря Ви, Ваше Височество.

— А каква марка смятате да купите?

— Нямам понятие.

— Така и си помислих. Ще имате ли нещо против, ако аз избира колата? И, простете, вече писах до няколко фирми и те изпратиха

проспектите. Спряхме се на „Мерцедес“. Завладяващо занимание е автомобила, повярвайте ми!

— Вярвам Ви, Ваше Височество, и ще Ви бъда безкрайно признателен, ако Ви е лично изберете автомобила, но съм смутен да искам такава голяма услуга.

— О, това е толкова приятно за мен!... Знаете ли, господин Скарлатов, от фирмата „Мерцедес“ ми изпратиха снимката на колата на кайзер Вилхелм. Това е най-красивата кола в света, но за съжаление прекалено къпа. Затова ще се задоволим със стандартен модел. Радвам се, че във Ваше лице прогресът на техниката намира такъв почитател. Дано и други хора се увлекат по Вас!... О!

На вратата се показва адютантът. Князът погледна Скарлатов със сините си очи.

— Баща ми Ви очаква, господин Скарлатов.

В този човек има нещо инфантилно, си помисли Борис Скарлатов.

Цар Фердинанд го посрещна в библиотеката на Двореца. Тук обстановката бе проста и делова. Книгите стояха в дъбовите шкафове акуратно подвързани и подредени. Върху голямата маса бяха сложени папки и книжа. Фердинанд бе в проста военна униформа, гологлав, без ордени и акселбанти. Стори му се остарял и посърнал. Когато Скарлатов влезе, царят стана и го посрещна прав.

— Очаквах Ви, господин Скарлатов, с нетърпение Ви очаквах. Приемете моите съболезнования по повод кончината на уважавания Ви баща. Уверен съм, че под Ваше ръководство Банката ще има блестящи успехи.

— Благодаря за ласкавите думи, Ваше Величество.

— Моля, седнете... По-добре тук, пред масата, срещу мен... Повода, по който Ви викам за съвет, не е радостен, за съжаление...

Това, което Скарлатов виждаше сега, бе коренна противоположност на предишната среща. Пред него стоеше не актьор, а застаряващ, угрижен делови мъж. Дали нещастията са го направили такъв?... Беше учтив и естествен. Но си спомни мнението на баща си — не биваше да се лъже! Това състояние на царя бе временно. Постоянното бе другото, външното, показното, хитрото...

Фердинанд тежко седна в креслото на отсрещния край на масата, където бяха книжата и папките. Той стисна ръцете си, обсипани със скъпи пръстени, и каза:

— От няколко дни, господин Скарлатов, се занимавам с финанси. Смея да кажа, че ги разбирам доста. Но, за съжаление, нямам добри съветници. Мъча се сам, като грешен дявол... Личното ми имущество, пръснато из цяла Европа, ръководя добре, и то съвсем сам! И ми е чудно, че не се получава същото с държавата!... Та не е ли тя като едно по-голямо имение, да речем?

Скарлатов се усмихна.

— И да, и не, Ваше Величество!

— А от всичко най-неразбираема за мен е банката.

— Имате предвид Народната банка?

— Да, именно! Тя пречи, тя спъва, тя е преграда за всяко мое начинание. Обяснете ми, Скарлатов, кой е виновен? Вероятно инатливите хора, които работят там?!...

— Не, Ваше Величество, Народната банка винаги е имала умни, способни финансисти и честни патриоти. Те се сменят, но тя остава.

— А защо, господин Скарлатов, след като сме една държава, един народ, едно правителство, един цар, не сме едно с банката? Защо тя трябва да е напълно независима, чиновниците да имат даже отделен пенсионен фонд? Сякаш тя е някаква английска колония в центъра на София, както Гибралтар, да речем?! И, ако на държавата са нужни пари, да иска заем от собствената си банка?! Това е толкова диво и неразбираемо! Държавата да се счита длъжна на някакво учреждение, което с пръст да махна, ще срина до основи за един миг?!

— Простете, Ваше Величество, но по тоя начин ще рухне цялата икономика на страната и последствията ще бъдат печални.

— И понеже така казват всички, аз съм длъжен да вярвам? Значи ли това, че банката стои над народа, над държавата, над царя?

— В известна степен, да. И, ако позволите да Ви обясня, банката осъществява икономическия реглаж. Без нея ще настъпи хаос. В този смисъл, служи за спирачка в изразходването на средствата, тъй като се явява като кредитор на държавата. Там и само там се отразява действителното състояние, а не в бюджета. Тя е истината в нейния чист вид. От друга страна, банката планира, финансира и контролира целия икономически живот. Затова е светая светих на държавата. Там, в нейния олтар, като пред Господ, се отчита и начертава бъдещето. И затова е неразделна от държавата. Простете, ако се увлякох...

— В миналото е имало държави, които векове наред са съществували без народни банки!

— Но сега това е невъзможно! Светът има свой общ пазар и той свързва всички, искат или не искат, в едно зависимо цяло. И най-малката промяна, където и да е по света, се отразява върху цялото. Именно банката е учреждението, което осъществява тази връзка.

— Скарлатов, може би не съм наясно, бихте ли ми дали конкретен пример?

— Когато започна войната, ние нямахме пари, защото външният заем се провали. Тогава Правителството поиска заем от Народната банка. Обаче лимита на такъв заем бе определен със закон на 40 милиона лева. При повече от тая сума се нарушаваше златното покритие на банкнотите. А нуждите бяха много по-големи. Правителството издаде заповед за отменяне на тоя лимит и банката се подчини.

— Подчини се по силата на юмрука!

— Горедолу е вярно. Но какво последва? Поради неимоверните разходи за доставка на оръжие и боеприпаси, авоарите в чужбина бързо се изчерпиха и от 35 милиона златни лева спаднаха на 17 милиона. Банката бе принудена от датата 10 октомври 1912 година да забрани свободната обмяна на банкноти срещу злато. Това доведе до бързата девалвация на лева по отношение на чуждите валути и фактически го обезцени. Тя автоматично увеличи емисията на нови банкноти без златно покритие и те се превърнаха в хартийки. В резултат: инфлация, нестабилност на лева, намаление на външната търговия и износа, недоверие в кредиторите, обща несигурност.

— А какво можем друго да направим?! Войната почна! Разходите нараснаха! И, ако бе завършила успешно сега нямаше да водим този глупашки разговор!

— Човек предполага, а Бог разполага.

Фердинанд избухна, лицето му се изчерви, той стана на крака.

— И Вие ли, господин Скарлатов, вярвате в мръсните клевети на моите противници? Че аз съм загубил войната?! И Вие ли вярвате в легендата, че съм дал устна заповед на генерал Савов да започне военни действия срещу съюзниците?! Та те вече се бяха стговорили, бяха разделили освободените земи предварително помежду си, бяха издали даже съответните манифести за почване на войната! Една силна

България на Балканите бе крайно неизгодна за тях! И въпреки това, не аз дадох повода, не аз!

Фердинанд удари с юмрук по масата. Скарлатов се опита да заговори, но той го прекъсна:

— Не ми е изфирясал акъла, за да издам тая заповед! Може би такава щеше да има за бъдеще! Но точно тогава — не! Мене ми трябваше време да прегрупирам армиите, да повдигна духа на народа и войниците, и щях да ги бия тия наши „мили“ съюзници! Щях да ги разгромя един по един в няколко седмици, ако не бяха тези нищожества, тези каналии начело на този нещастен народ! И това страхливо, объркано правителство, в което нямаше нито един истински мъж, издаде писмена заповед, жалка заповед за отменяне на първата, и парализира армията ни, обезвери я, предаде я! И, ако трябва да съм честен докрай, ще кажа, че заповедта на генерал Савов не бе погрешна, а само прибързана! Не бе и фатална, защото щяхме да се справим със съседите при всички обстоятелства! Предателството бе извършено от правителството на Данев^[2] и, ако има Бог, ако има справедливост на тоя свят, един ден истината ще блесне! Вярвате ли ми, господин Скарлатов?

Борис погледна лицето на Фердинанд. Очите му бяха насълзени. Не, тоя път не е актьорска игра, си каза той. Този човек сега страдаше и бе уверен в своята правота.

Фердинанд пак седна в креслото и подпря глава с две ръце. После с глух глас и типичния си немски акцент каза:

— Продължете, господин Скарлатов. Не ме жалете! Кажете всичко лошо докрай! Именно сега, когато сме изоставени от всички сами на себе си...

— Мисля, че това, което Ви казах, изчерпва лошото.

— А нима има добро?

— Да, Ваше Величество. Що се касае до финансиите, има и нещо твърде радостно.

Фердинанд махна ръце от главата си и погледна с недоверие Скарлатов.

— Не обичам да ме утешават!

— Нямам такива намерения. Странно е, че въпреки тази изтощителна война, в момента се наблюдава една небивала досега

делова активност. Сякаш войната бе само един антракт между първо и второ действие на пиесата.

— Скарлатов, и аз съм учил логика в Терезиан Колеж, но такава, с каквато Вие си служите, Бога ми, е непонятна за мен!

— Това не е логика, а диалектика. Ако имате търпение, да продължа?...

Фердинанд кимна с глава.

— Да вземем, например, златния резерв на Народната банка. Въпреки войната, въпреки разходите, поради умната политика на банката да изкупува злато от новоосвободените земи, златното покритие нарасна от 51 милиона златни лева преди войната на 55 милиона след войната!

— Значи, това е вярно...

Фердинанд оживено почна да се рови в една папка.

— Такива цифри са дадени и тук. Но как тогава ще обясните, че курса на лева спрямо френския франк на парижката борса е девалвирал и се е покачил със 122 лева за 100 франка?

— Това е изкуствено покачване, което няма реална основа, а по-скоро психологическа. Използват затрудненията на България след войната и спекулират.

— А как бихме им попречили? Може би трябва да пуснем златото?

— По никой начин! Просто ще трябва да съберем чужди девизи, с които Народната банка да разполага, за да финансира вноса и външната търговия.

— А откъде ще ги съберем?

— Та те са тук, в България!

— Не разбирам...

— Тези външнотърговски платежни средства са притежание на частните банки, на акционерни дружества, на индустриалци, на отделни лица. За да се съберат; трябва да се образува Камбиален^[3] синдикат^[4] от частни банки и банкери, с цел да се задоволят нуждите от чужди девизи.

— И това ще даде резултат?

— Разбира се! Само че не толкова бърз. Месеци, може би половин година, и тогава курса на лева ще се изравни с франка.

— Аз от стар опит знам друго сигурно средство — голям външен заем! С това ще оправим международното си положение, а като увеличим банкното обръщение, ще се справим и с вътрешното. Затова Ви извиках, господин Скарлатов. Какви са възможностите французите да отпуснат заем в най-бърз срок, при условия, каквито те поставят? Вие сондирахте ли Пари Ба?

Скарлатов кимна с глава. Този човек винаги бе преодолявал всички финансови затруднения с външни заеми, без да се интересува от последствията. Въпреки всичко, той е лекомислен, си каза Борис.

— И какъв е резултата?

— Няма никакви възможности, Ваше Величество. Нито Франция, нито Англия ще отпуснат такъв, защото Русия не го желае. А според мене и не ни е нужен!

— А Германия?

— Тя е в момента във финансова криза. Смятам, че единствения възможен заемодавец е Австрия.

— Колко сте прав, господин Скарлатов! Само да знаете колко сте прав! И аз стигнах до същия извод...

— Но тук не мога да Ви съдействам — каза Борис.

— Не съм убеден в това. Напротив! Сведенията, които имам, говорят противното.

— Аз нямам никакви делови връзки с австрийските банки.

— Но с австрийски магнати имате, нали? Вашият главен съдружник е австриец?

Скарлатов си бе правил илюзията, че царят не се бе съветвал с други лица, освен с министри и финансисти от Народната банка. Хвана го яд на този хитър човек, който обхождаше всички храсти, за да изскочи заекът. Затова реши да го убодне с нещо.

— Ваше Величество, има още нещо. Увеличаването на банкното обръщение е най-лесния начин за кредитиране на една държава, но не и най-добрия! В момента летящия дълг на държавното съкровище към Народната банка е нараснал на 184 милиона златни лева. Този дълг трябва в най-скоро време да се погаси! И, ако е нужен външен заем, той ще е, за да попълни с външни платежни средства авоарите на банката.

— А мене заем ми е необходим не да укрепвам банката, а държавата! Ако не получим заем, армията остава без боеприпаси!...

Съседите с голи ръце ще ни избият. Ето, това ме вълнува!

Скарлатов разбра, че разговорът е приключен. Фердинанд го изпрати до вратата на библиотеката и отново заговори:

— Господин Скарлатов, това, което казахте за Камбиален синдикат, не ми излиза от главата. Сигурен ли сте в добрия резултат? Ваша идея ли е?

— Да, Ваше Величество.

— Вие сте умен и способен човек! Аз разчитам на Вас и Вашите съвети! В най-скоро време ще Ви уведомя за моето решение.

Борис излезе, придружен от адютанта. Несъзнателно почна да анализира разговора между двамата, макар че току-що бе свършил. Смяташе, че е впечатлил Фердинанд, особено с идеята за Камбиален синдикат. Тя бе на Иванов, Сакарев и Терзиев. Те я бяха обмислили и развили в детайли, но лаврите обра Скарлатов. Не се срамуваше, защото в момента трябваше да прави впечатление на всички и особено на Двореца. Знаеше, че още утре ще се разчуе и авторитетът му сред политическите и финансови кръгове ще нарасне.

Конете бавно изкачваха височината пред София, а на превала спряха. Чува се гласове. Скарлатов отвори вратата на купето. На шосето стоеше генерал Стоев и край него файтон с войник на капрата.

— От дълго време Ви чакам, Ваше Превъзходителство.

— Елате при мен!

Стоев седна до Скарлатов. Купето, следвано от файтона, потегли.

— Как мина разговора?

— Според очакванията ми.

— Както виждам, не сте очарован... Имаше един период, в който той беше пред абдикация^[5], но се размина. Тоя човек е роден с късмет!

— А какво е състоянието на запасите в армията?

— Не лошо. Но блюдолизците подадоха доклад, че е необходимо попълване час по-скоро, иначе България пропада...

— Вие участвахте ли в него?

— А какво мога друго да направя?! Нямам намерение сам да си окачвам въжето! За да дишаш в тая страна, има само един начин — да си добре с него! — отсече.

— Имал ли е срещи с други банкери?

— С директорите на Кредитната и Генералната банка. Но остана с пръст в устата. Чудя се защо все пак поиска среща с Вас?

— Не разбирам...

— В момента финансовият му изповедник е Йосиф Карасулиев. Има свободен достъп до Двореца и Фердинанд е негов чест гост.

— А Вие, генерале?

— Аз също съм придружавал царя на една вечеря. Жената на Йосиф е красавица. Тоя пръч Фердинанд я ухажда!... Но смее да Ви уверя, че оставам верен на Търговската банка! Не ми е в кръвта да изменям на приятелите си.

Ти си един завършен предател, си мислеше Скарлатов, и няма на тоя свят нещо, което да не продадеш за трийсет сребърника... Гневът му към Стоев бе голям. Помисли да го попита къде са отишли парите, дадени за обучението на Спас. Беше сигурен, че Князът го обучава безплатно. Но не го стори. Причината за гнева бе не генералът, а този тайнствен Йосиф Карасулиев, който с всеки изминат ден растеше пред очите му като финансова величина и като опасност за Търговската банка.

— Какво Ви е мнението за Йосиф Карасулиев?

— Финансов лъв, бих казал, финансов гений! Ловък и умен човек! Бъдещето е пред него!...

Тази характеристика не зарадва Скарлатов. Сякаш високата оценка, дадена на Карасулиев, макар от човек на чието мнение не държеше, го нараняваше.

— Карасулиев има делови връзки с австрийските банки. Вероятно той ще е тайният посредник в заема.

— За всеки случай, генерале, няма да бъда аз!

— Жалко.

Останал буден до късно през нощта, Борис се запита какъв бе резултатът от разговора и реши, че е половинчат. Фердинанд възприе идеята за Камбиален синдикат между частните банки и банкери, но беше твърдо решил да вземе и външен заем. И все пак, не тази среща, а нещо друго помрачаваше и без това лошото му настроение, и това бе Йосиф Карасулиев, изникнал внезапно, дошъл кой знае откъде, не за добро!...

---

[1] Тюйлери (фр.) — дворец и парк на старите френски монарси от 1564 г., построен върху терена на тухларницата на Париж, откъдето произлиза и името. Дълго време е стоял празен, тъй като кралете

предпочитали Версайския дворец. По време на Френската революция е седалище на екзекутивната власт. По-късно френските императори отново го превръщат в своя резиденция. По време на Френската комуна (1871 г.) е подпален. Оцелелите и възстановени павилиони са присъединени към Лувъра световен музей на изобразителното изкуство в Париж. ↑

[2] *Д-р Данев, Стоян Петров* (1858–1949) — български буржоазен държавен деец. Професор-юрист. Ръководител на Прогресивно-либералната партия от 1899 г... Председател на Петото велико и Петнадесетото обикновено народно събрание. Министър-председател 1901–1903. Юни-юли 1913. Подписва Лондонския мирен договор 1913 година. След 9 юни 1923 г. влиза в Демократическия сговор. ↑

[3] Камбиален синдикат (ит., гр.) — финансово-валутно сдружение. Засилването на дефицита в платежния баланс и инфлацията през 1913 година в България имаха за последица обезценяването на българския лев. Курсът на лева срещу френския франк на Парижката борса се качи от 101 лев за 100 франка, на 122.25 лева за 100 франка. За да се смекчи високият курс на камбиото, се образува Камбиален синдикат между Народната банка — от една страна, и частните банки, банкери и лица, притежаващи чужди девизи, от друга страна, които имаха кредити в странство. Този синдикат бе образуван на 19 декември 1913 год. Целта му бе да задоволи търсенията на камбио при по-нисък курс. Благодарение на него камбиалните курсове в западните борси бързо почнаха да спадат и през 1914 г. достигнаха 108 лв. за 100 франка. ↑

[4] Синдикат (гр.) — вид монополистическо обединение на капиталистите, с цел да се ограничи конкуренцията, да се повишат цените и печалбата. ↑

[5] Абдикация (лат.) — отричане от престол, от власт, от длъжност или чин ↑

ГЛАВА СЕДМА

На другата сутрин първият посетител в директорския кабинет бе Йосиф Карасулиев. Облечен по същия фрапантен начин, с усмивка на лице, той влезе като стар приятел. На бутониерата имаше яркочервено цвете. Скарлатов изпитваше противоречиви чувства към този човек. Не можеше да го разбере. Външният бонвивански вид му придаваше нещо лекомислено — в пълно противоречие със сведенията, които бе събрал. Впечатлението бе преди всичко успокояващо. Каква опасност можеше да представлява той?! Дали всички не грешат по отношение на възможностите му? Наистина ли е финансова величина, или сапунен мехур? Но когато погледна стоманеносивите му очи, които за разлика от лицето му не се смееха, Борис се върна към реалността. Трябва да бъде крайно внимателен, си каза той.

— Добро утро, Ваше Превъзходителство. Този ден започва така хубаво за мен, а надявам се и за Вас. Сънувах сън...

— Така ли?

— Хубав сън! Прекрасен сън за Вас! И преди всичко много пари! Ще имате огромна печалба в най-скоро време! И веселие на душата. Голяма радост Ви чака!

— Седнете, Карасулиев. Вие сякаш съчинявате в момента псалом... Не знаех, че сте толкова добър тълкувател на сънища. Предшественика Ви Йосиф преди хиляди години в Египет е проявявал същия талант с добри лични изгоди. Може би тази дарба Ви е останала от халдейците? От вавилонския плен^[1]?

— Да сънуваш въшки, много въшки, това е пари! Вие бяхте целия покрит от главата до петите с въшки! Големи, черни и аз Ви решех косите.

— И не падаха ли въшките във Вашия skut?

— Не. Във Вашия, но с моя помощ.

— Доколкото ми се простират сведенията, Вие напоследък не работите с гребен, а със ситно конско чесало, което методично прокарвате по снагата на катъра Кюлев!...

— Та кой съм аз — едно дребно насекомо, един малък човек!...

— Престанете да се кълчите, Карасулиев! Не Ви вярвам! Ашлашкия Ви външен облик може да заблуди някое канарче, но не си струва труда играта Ви при мен. Вероятно идвате по работа?

— Идвам от приятелски чувства. Още сутринта, като разказах съня на жена си...

— ... тя Ви засили право при мене да ме зарадвате!...

— Ако искате, вярвайте ми, дойдох да Ви поканя на вечеря!

— Както виждате, аз съм зает.

— Елате, Ваше Превъзходителство, уверявам Ви, че ще останете доволен. Освен това, ще поговорим в една спокойна, домашна обстановка. А има какво да си кажем...

Скарлатов изведнъж реши. Нямаше смисъл да отлага разговора. Трябваше да отиде в бърлогата на звяра.

— Ще дойда.

— Повярвайте ми, Ваше Превъзходителство, няма да съжалявате!

— Надявам се...

След като приключи работа, Скарлатов се замисли върху предстоящото му посещение у Карасулиеви. Какво щяха да разговарят? Освен за Кюлев, може би за нещо друго, за Фердинанд, или?... Какво целеше той човек? Какво искаше от него? Къде бе клопката? А може би щеше да му предложи съвместни действия?... До тръгването си той не можа да се освободи от тия мисли. Облече за вечеря смокинг, едно английско нововъведение, което си прокарваше път. Беше хубава елегантна дреха, далеч по-удобна от фрака, и подчертаваше широкия му гръден кош, тесните му бедра. Сложи на ризата златните копчета с червени корали и по стар навик се огледа в огромното вгледало. Направи няколко гримаси и накрая учтиво се поздрави. Изглеждаше много добре!

Купето спря пред пететажно здание на площад „Македония“. Скарлатов слезе. Огледа постройката — беше красива, съвсем нова, във френски стил. Той отдавна не бе минавал оттук и се изненада колко нови сгради имаше. Долу бе кантората, където с ярки, крещящи големи букви пишеше: „Командитно дружество Карасулиев и Фархи“. На входа имаше табелки. Тук живееха и други семейства. Позвъня. Отвори му портиер. Бе уведомен. Лично поведе Скарлатов по мраморното стълбище с пътека, затисната от лъскави медни пръчки.

Апартаментът бе на втория етаж. На вратата пишеше: Анастасия и Йосиф Карасулиев. Не бе в българските навици да се слага първо името на жената. Отвори му лично Йосиф. И той бе в смокинг. С тази дреха изглеждаше още по-тънък, по-гъвкав и необикновено младолик. Апартаментът бе огромен, с високи тавани и много луксозен, залят от електрическата светлина на канделабрите. Всичко бе изпипано в най-малки детайли: мрамор, дъб, гипсови орнаменти, дебели персийски килими. След като лично му помогна да свали връхното си палто, Карасулиев го въведе в приемната. В камината гореше буен огън. Заговори с несдържана радост:

— Каква чест! Каква чест!... Най-големият банкер в тази страна да ми дойде на гости. Изглежда има с какво и малкият Йосиф да се гордее, макар и незаслужено...

Той го поведе да огледа апартамента. Наистина, всичко бе подбрано с голям вкус и по последна дума на модата. Този човек не бе пожалил пари, за да направи жилището си може би най-луксозното в София. В приемната имаше голям роял, а по стените маслени картини — стари и модерни.

— Вие интересувате ли се от живопис и музика?

— Жена ми, Анастасия! Тя е по изкуството! Пианото е нейно, картините също. О, ще видите каква е тя!...

Когато Анастасия влезе в салона, Скарлатов се стресна и обърка. Бе очаквал всичко, но не и това, което видя — една стройна, тънка жена, с тесен кръст и добре оформен бюст, тънки ръце с дълги пръсти. Но това, което преди всичко стряскаше, бе лицето, шията, главата... една изящна фигура с необикновено деликатни, интелигентни черти, бяла гладка кожа, неголям изящен нос, с гъсти, лъскави кестеняви коси, падащи върху раменете ѝ. Роклята бе от тъмнокафява тафта с дантели и отговаряше на големите ѝ светлокафяви, придръпнати очи, което ги правеше извънредно изразителни. Лицето ѝ бе ведро, усмихнато и излъчваше необичайна чистота, присъща на целомъдрените момичета. А тя и нямаше вид на зряла жена. Малките ѝ очертани устни сякаш подчертаваха изразените скули и електрическата светлина хвърляше две сенки под тях, придаващи тази необикновена нежност в израза. Не, това не бе жената, която си бе представял — възпълничка, едра, черноока македонка, която прави хубави баници. В следващите мигове учудването му още повече нарасна. Жената подаде

тънката си ръка на Скарлатов непринудено, някак си като на стар приятел, с естествена грация. Скарлатов целуна ръката ѝ. Не можеше да свали погледа си от нея.

— Мадам, аншанте... — произнесе той вдървено.

— Радвам се да Ви видя, господин Скарлатов — отвърна жената на красив френски език. — Толкова съм слушала за Вас! Щастлива съм, че сте в нашия дом.

— О, госпожо, простете! Вие сте толкова очарователна, че е страшно човек да Ви погледне — каза съвсем искрено Скарлатов.

— Грешите, господин Скарлатов. Аз съм една обикновена съпруга на делови мъж.

Йосиф Карасулиев не можеше да сдържа радостта си от впечатлението, което бе направила жена му на Скарлатов. За разлика от хилядите други мъже в тая страна, той не само не ревнуваше, но се гордееше с нейната красота, без да скрива това.

— Видяхте ли, господин Скарлатов! Видяхте ли моето съкровище? Та какво съм аз пред нея? Едно нищо! Това щастие съм получил от Бога! Иначе не мога да си го обясня...

Младата жена се усмихваше мило, докато траеше тирадата на Карасулиев. Изглежда бе свикнала с тия му излияния. Но нито за миг Скарлатов не почувства някакво пренебрежение в нея към мъжа ѝ. Напротив, тя не скриваше, че е щастлива, че уважава и цени Карасулиев.

Дали го обича, помисли си Борис и си отговори утвърдително. В нея нямаше фалш и красотата ѝ бе уравновесена и спокойна. Без да иска, той въздъхна. Да, този подвижен, строен мъж имаше право да се гордее. Той наистина бе щастлив.

Тримата седнаха пред камината. Скарлатов не свалеше очи от Анастасия. Загледа се в бижутата ѝ — едно колие, една гривна, две диамантени обици, един диамантен пръстен и златна халка. Всичко бе старинна изработка. Колието представляваше пластинки от емайл, изобразяващи миниатюрни глави на ренесансови млади мъже и жени, облечени пищно, с характерни хубави, волеви лица, присъщи на тая епоха. Те бяха монтирани в златни филигранни рамки и свързани помежду си със златни звена. Карасулиев забеляза интереса на Скарлатов към бижутата.

— Великолепни са, нали? Колието и гривната са от незабравимия й покоен баща — моят благодетел. Стара, много стара флорентинска изработка. Но диамантените — аз купих! Погледнете, господин Скарлатов, какъв синкаво-искрящ цвят излъчват! Това са индийски диаманти, всеки около десет карата. Шлифовани са в Холандия.

Скарлатов се загледа в обиците, висящи на пандюли от розово-прозрачните, малки, красиви като седефена раковина уши на Анастасия. Те се поклащаха и наистина излъчваха синкави отблясъци.

Един огромен котарак, който до този момент Скарлатов не бе забелязал, скочи с неподозирана за тежината си лекота върху скута на Анастасия, протегна глава към ръката ѝ и измяука басово. Анастасия го погали. Той примижа и започна да мърка. Такъв голям и охранен котарак Скарлатов никога в живота си не бе видял.

— Изглежда, във Вашия дом всичко е породисто!... — пошегува се той.

— Домазлък ни е от Солун — усмихна се Карасулиев. — Много трудно свикна с новия апартамент в София. Но сега е вече спокоен. Анастасия може да укроти и тигър!

С котарака в скута, пред пламъците на камината, Анастасия заприлича на образите върху бижутото. И сякаш за да бъде завършен обликът на тази очарователна жена, в салона влезе млада руса девойка, облечена като гувернантка. В ръце тя държеше дете с руси, дълги, къдрави коси, падащи върху раменете му. Очите му гледаха спокойно. Бяха сиви. Носеше копринени дрехи с дантели.

— Добра вечер — каза младата госпожица на немски.

— Добра вечер. Какво прекрасно момиченце! — каза Борис.

Карасулиев започна да се смее на глас.

— Момиченце? Добре казано! Но е момче. И питам се аз, Йосиф Карасулиев, какъв ще е тоя мой наследник, нежен като момиче и вероятно с женска душа!...

Анастасия внимателно остави тежкия котарак върху килима и пое от гувернантката детето. То се усмихна и обгърна шията ѝ с двете ръце. И сякаш като в калейдоскоп отново се промени образът на Анастасия. Сега тя бе любяща млада майка, отдадена на рожбата си.

— Иване, кажи лека нощ на родителите си и на господина — каза на немски младата възпитателна.

Момченцето нищо не отговори и се притисна още по-силно до майка си. Тя внимателно освободи ръцете от шията си и го подаде на гувернантката.

— Лека нощ, бъди послушен! Когато си легнеш, ще дойда да те видя, преди да заспиш... — каза тя на немски.

— Ако не отиде, ще плаче до сутринта. Какво ли ще излезе от него?!... За всеки случай, едва ли търговец!... — добави Карасулиев.

Анастасия се извини, че ще ги напусне за малко. Мъжете останаха сами пред камината. Една камериерка влезе със сребърен поднос и сервира в сребърни чашки сливова ракия. Двамата се чукнаха.

— Хубава ракия, стара ракия! Пазя я само за скъпи гости като Вас!

— Сигурно имате огромни количества от нея... По мои сведения, скъпите Ви гости идват често и са доста на брой...

— Но между тях само Вие сте финансов гений, а това е повече от титла!

— И в какво се състои моята гениалност?

— В намиране на блестящ изход от всяко трудно положение.

— Какво имате предвид?

— Предложението Ви за Камбиален синдикат. Завиждам Ви! От един месец измъчвам мозъка си по този въпрос и ето, идва друг човек, решава го в минути! Как бихте го нарекли?... Никак нямам лошо самочувствие, но Вие ме изненадахте!

Скарлатов веднага схвана, че Фердинанд е споделил разговора с Карасулиев, затова грубо попита:

— Какво Ви възложи Фердинанд?

— По-точно, НИ възложи...

— Аз не съм във Вашето Командитно дружество!

— Точно затова! Аз тук съм нов човек. Връзките ми с останалите банки в страната са слаби. Вие сте този, който може да оглави Синдиката. В същия смисъл бе и моята препоръка. Още утре ще получите официално предложение. В Синдиката ще има представител и на Народната банка, но на частните банкери шеф ще бъдете Вие!

— Какво ще бъде Вашето участие?

— Ще Ви бъда помощник, разбира се, с дял от печалбата, съответен на авоарите, с които разполагам. Мисля, че ако си

сътрудничим, ще направим добър удар!

— Кажете на съответния човек, че няма да позволя никоой да ми се намеси в работата, даже ако е коронована особа! Нека още веднъж размисли, за да не съжалява, че няма да му играя по гайдата!

— Напълно съм съгласен с Вас. Фактически Вие ще ръководите Синдиката еднолично! Правилно ли съм разбрал?

Скарлатов кимна с глава.

— Аз от своя страна с радост приемам ролята на помощник и подчинен!

Настъпи пауза. Скарлатов не искаше да обсъжда по-нататък този въпрос. Такъв синдикат би издигнал престижа на Търговската банка и щеше да държи в ръката си мощен лост за влияние. Карасулиев наруши мълчанието.

— Има още един въпрос, който трябва да обсъдим... Касае се за външен заем.

— Аз съм против!

— Аз също!

Скарлатов изненадан го погледна.

— И въпреки това, ще трябва да бъдем посредници! — каза Карасулиев:

— Един е достатъчен!

— Тогава ще плащате от собствен джоб! Фердинанд има нужда от пари и в най-скоро време ще Ви изръси. Мене също.

— Колко е взел от Вас?

— Твърде много и в кратко време. А да му дадеш пари, значи да ги хвърлиш в нужника! Не ми се бърка в собствения джоб, още повече, че е по-малък от Вашия!

Скарлатов се усмихна.

— Ето моето предложение... — продължи Карасулиев. — Като посредници в заема ще имаме право на един процент комисионно.

— Не е ли много?

— Така е прието! Някои взимат повече. Вашият съдружник Вегенел е свързан с Винербанкферайн. Авторитетът му е голям и думата му тежи. Ако Вие го убедите да съдейства, въпросът е решен!

И на Борис не му се бъркаше в касата на Търговската банка, особено сега. След кратък размисъл той каза:

— Добре! Съгласен съм да въздействам върху Вегенел. Но Камбиалния синдикат ще ми отнеме много време. Заемете се Вие изцяло да ръководите посредничеството в заема.

— Смея да твърдя, че ще останете доволен от мен.

— Да се надяваме, но Ви предупреждавам, че ще контролирам всяка Ваша стъпка чрез Вегенел.

— Нямате ли ми доверие?

— А защо трябва да имам?

— Защото с нищо не съм Ви дал повод да мислите обратното.

Сега беше моментът да го атакува за случая Кюлев. И докато се колебаеше, в салона влезе един мъж. Имаше неопределена възраст, нисък на ръст, с къси крака, кръгло лице с мустаци, чиито краища падаха надолу. Главата му бе почти оголяла и кичур пригладени, черни като катран коси, взети от страничната част на главата, покриваха оголелия му череп. Беше облечен старомодно, с разкопчано сако и над жилетката се виждаше дебела сребърна верижка на часовник. Черните му очи гледаха кротко. Като цяло впечатлението беше за нещо домашно и безлично. Карасулиев скочи на крака да го посрещне.

— Елате, господин Фархи. Знаете ли кой ни е дошъл на гости? Самият банкер. Негово Превъзходителство господин Скарлатов!

Да, това е дясната му ръка в акцията с Кюлев. Ето че нещата почват да си идват на мястото, помисли си Борис.

Фархи му подаде ръка и седна на един стол, малко настрани от камината. Беше уморен. Отпусна се тежко и притвори очи.

— Господин Фархи не пие, не пуши и не е женен. Той е истински назорей^[2], светец! Аз съм сирак, господин Скарлатов. Това, което съм постигнал, дължа на други хора. Един от тях е господин Фархи. Живее тука и е член на моето семейство, с което се гордея. Той е мой главен партньор!

— Роднини ли сте?

— Много повече! Приятели! Въпреки разликата във възрастта ни. Не знам какво е намерил в мен...

През цялото време Фархи мълчеше, сякаш разговорът не се отнасяше до него. Скарлатов внезапно премина в нападение.

— Господин Карасулиев, трудно се чувствам в присъствието на един честен човек като Вас, който апелира за доверие, и на един светец-назорей като господин Фархи. А още по-трудно ми е да свържа

вашиите образи на кротки хора със случая Кюлев!... Бихте ли ми обяснили заниманията ви от месеци наред, целящи разоряването на този човек? Той враг ли ви е? Или е прегрешил нещо, с което възмущава вашата съвест?

Фархи, който бе притворил очи, изведнъж трепна и столът изскърца под него. Карасулиев явно не очакваше тия думи и в първия момент се обърка. Не знаеше какво да каже. Но лека-полека се окопити. Скарлатов с интерес наблюдаваше промяната му. Чертите на лицето му се изопнаха и сивите му очи сякаш чак сега намериха точния си стоманен израз. От външната любезност не бе останало нищо. Приличаше му на котка, изопнала цялото си тяло за скок.

— Не очаквах — каза най-сетне Карасулиев, — че именно тази вечер ще трябва да се занимаваме с Кюлев... Може би Вие първо ще обясните Вашата намеса?

— След като отговорите на въпроса ми!

— Това е напълно законна търговска операция!

— Това е пладнешки грабеж!

— Има едно правило в търговията: за глупака няма място в нея, както овците не могат да се разхождат по поляната заедно с вълците! Кюлев е курбан! Въпросът е кой ще го изяде! Или смятате, че Вие сте по-подходящ, заради старото приятелство!?

— За всеки случай, моите подбуди, поради които се намесвам в играта, се различават от вашите!

— Високоморални, така ли?!...

— Посочете ми Вие какво имате зад гърба си? Предприятия, фабрики, индустрия? Какво сте направили за тази страна, освен да я грабите и разорявате?! Вие действате тук не като стопани, който обработват земята и гледат добитъка, а като браконieri! — повиши тон Борис.

— Така ли схващате нашата дейност?

— А как другояче? Вашето дружество е чисто спекулативно. След като опустошите плодородните поля, ще отидете на друго място, където природата е девствена, за да почнете отново да я разрушавате.

— Простете, но само Вие мислите така!

— По-късно и другите ще ви разберат!... И понеже говорим за морал в търговията, трябва да Ви кажа, че той все пак съществува! Въпроса не е в Кюлев, а в начина, по който ще се употребят

капиталите му — дали за развитие на родната индустрия, или за следваща спекулация!

— Бихме могли да се споразумеем! Така щяхме да си спестим и средства, и нерви. Аз Ви протягам ръка за съвместни действия!

Карасулиев стана и протегна ръка. Скарлатов не я пое.

— Седнете, господин Карасулиев. Или не разбирате какво Ви говоря, или не желаете да разберете, защото така Ви е изгодно! Аз нямам нищо против Вас лично, а против крайната Ви цел! Тя е аморална и в търговски, и в човешки смисъл!

— Господин Скарлатов, не исках да застана срещу Вас. Напротив, Бог ми е свидетел, мечтаех да съм под Вашето вещо ръководство! Но аз пръснах доста средства в тази акция и ще отстоявам добитото срещу който и да е на този свят! Жалко, че в случая сте Вие! Напълно отчитам Вашия уми възможности, но, реално ли отчитате моите?

— Съвсем!

— Не съм уверен. Вие се считате недосегаем, но няма непревземаема крепост, дори тя да се нарича Търговска банка Скарлатов!

Борис отлично се владееше, макар че бе обхванат от студен гняв след тази заплаха. Той се вживя в ролята си. За пръв път се превъплъщаваше така, както бе наблюдавал баща си в тежки битки. Именно тази вечер той разбра, че има дарбата, необходима за професията му на банкиер. Усмихна се и каза:

— Господин Карасулиев, Вие сте роден за пълководец!

В този момент влезе Анастасия. Изведнъж Йосиф целият се преобрази. Той стана отново приятен домакин и продължи да е такъв през цялата вечеря. Ядеше с апетит, който не отговаряше на тънката му фигура. Сипеше комплименти към Скарлатов. Главното ястие бе печено агне. Поднесоха също баница и баклава за десерт. Фархи през цялото време скромно мълчеше. Но към него проявяваха внимание: както Йосиф, така и Анастасия. Този самотен човек все пак бе намерил своето домашно, огнище, помисли си Борис. След вечеря Фархи се извини и се оттегли. Сега той имаше възможност да разговаря с Анастасия. Скачаха от тема на тема, като в студентска среда. Тази жена имаше солидно образование и знаеше трите основни европейски езика. Макар, вече майка и домакиня на такъв голям дом, тя намираще време

да чете, да свири на пиано, да се занимава със сина си, за който разказваше весело — с обич и хумор. Може би нямаше възможност да води подобни разговори с Йосиф, затова тази вечер тя бе възбудена и радостна. Анастасия се отличаваше от повечето жени в страната. Беше естествена, непосредствена, възпитана и жива. Една истинска европейка, с чувство на достойнство и лична свобода. Карасулиев не се намесваше в разговора, но го следеше с жив интерес. Гордост се четеше в него. Гордост от жена му. И той не я скриваше, а се радваше като дете. Леко зачервена, с искрящ поглед от чашката коняк след вечеря, Анастасия бе пленителна и Скарлатов изпитваше истинско удоволствие само от факта, че тя е тук. Изненада бе за него и нейното будно българско съзнание. Тя живееше с миналите и настоящи борби на Македония.

— О, господин Скарлатов — намеси се Йосиф, — ние помагаме с цялата си душа на македонските комити! Струва ни много пари, но не съжалявам!

Такава дейност в живота на семейство Карасулиеви Борис не бе очаквал. И мъжът, и жената мечтаеха като останалите бежанци, изпълнили България след Междусъюзническата война, да се завърнат отново в родната земя.

Към полунощ Скарлатов звънна по телефона да дойде Никола и го отведе. Навън бе студено. Той продължаваше да мисли върху изтеклата вечер. В съзнанието му всичко бе смесено и трябваше да се избистри. И доброто и лошото, и красивото и грозното. Опитваше се да примири тези неща, за да може да ги смели по някакъв начин, но без успех. Трябваше да се научи да осмисля живота такъв, какъвто е. От утре щеше да се впусне в битка срещу Карасулиев за златото на Кюлев. А едновременно се налагаше заедно да изградят Камбиалния синдикат, заедно да посредничат за външен заем. Врагове-съюзници!... Карасулиев е безмилостен грабител, но и патриот, подпомага бежанците. Жесток звяр, но и любящ съпруг и баща. Безскрупулен разорител, но прибира в дома си самотния Фархи... А нима аз съм различен от него?... Небето и над двамата бе с черни облаци, прорязани от светкавици. Само там, някъде на изток, един светъл лъч си пробиваше път в мрака и това бе образът на Анастасия Карасулиева.

---

[1] Вавилонски плен — библейско понятие, свързано с древната история на еврейския народ и старата империя Асировавилония, разказана в Стария завет на Библията, тоест до появата на Христа.

Дванадесетте еврейски племена са попадали под чуждо иго шест пъти. Израилтяните са били пленени от един асирийски цар около 740 години преди Христа, а юдеите са заробени и откарани в столицата Вавилон в 606-та година преди Христа, където са изкарали 70 години вавилонски плен. Персийският цар Кир през първото лято от царуването си, в 536 година преди Христа, провъзгласил опрощение на евреите, свобода да се завърнат в отечеството си и съградят наново божия си храм в Йерусалим. ↑

[2] Назорей, назарей, назорянин (по името на Исус от Назарет) — 1. название на първите християни измежду юдеите, съблюдаващи строго Христовия морал; 2. човек на изключителната нравствена чистота и целомъдрие ↑

ГЛАВА ОСМА

Скарлатов се прибра вкъщи след полунощ. Там го чакаше Туше Динев, току-що пристигнал от провинцията. Изглеждаше уморен и угрижен. Борис се пошегува:

— Да не са ти пропаднали гемиите?

Но Динев не се усмихна.

— Чакам Ви отдавна.

— Спешно ли е?

Динев кимна с глава. Отидоха в библиотеката.

— Динев, аз се връщам от бърлогата на звяра. Останах с впечатление, че се чувства прекалено сигурен, да не кажа победител. Даже заплаши мене и Банката.

— Май че има основание... Той успя да изкупи голяма част от заложените разписки на Кюлев.

— Но ние разполагаме със списъка, а той нямаше такъв! Как ще обясните всичко това?

— Имам някакво обяснение.

— Да го чуем!

— Бих Ви помолил малко по-късно...

— Вие разполагайте с нужните средства и хора. Разноските далеч надхвърлиха очакванията ми. Нямам намерение да хвърлям повече пари на вятъра!

— Не сме победени. Ако теглим черта под сметката, ние и Карасулиев имаме горе-долу по равно изкупени разписки.

— А можехме да имаме всичко! — възрази Борис.

— Ако бяхме почнали първи и ако не бяхме минирани отвътре.

— Уточнете се!

— Шефе, моля Ви за един последен разход. До сутринта ще се изясни всичко!

— За подкуп?

— Сумата е голяма, без Вас не мога да реша!

— Щом се касае за предател, няма цена, която не бих платил да го узная и обезвредя! Кого подозирате?

— Не искам да слагам грях на душата си. Ще разрешите ли да се оттегля?

— Наистина, имате нужда от почивка.

— Не ме разбрахте. Излизам веднага. До сутринта ще се върна.

Сънят на Скарлатов бе неспокоен. На няколко пъти се стряскаше и будеше, докато окончателно реши да стане. Той спеше в малката стаичка, която служеше за спалня на стария banker — с едно легло, нощна масичка и вълча кожа на пода пред леглото. Запали нощната лампа. Стъпи с босите си крака върху кожата. Изпита приятното чувство на топлина. Отмахна завесата на прозореца и погледна към двора, осветен от електрическите фенери. Беше още нощ. Той чу хлопане на врата някъде отдалеч. Наметна халата. В салона бе тъмно, но през откренатата врата на трапезарията се виждаше светлина. Завари Туше Динев с чаша кафе пред себе си. Тъмни сенки обкръжаваха сините му очи. Ръката, която държеше чашата, трепереше. Динев стана на крака.

— Има ли в каната още кафе? Сипете на мен! Ако се не лъжа, Вие преживявате някаква трагедия?

Динев нищо не отговори.

— Е, слушам Ви... В края на краищата, имам право да науча името на предателя. Аз съм от хората, които плащат за истината, даже тя да е против тях!

С прегракнал глас Динев каза:

— Георгиев.

— Това нищожество с изглед на птица?! Деми-ден-дон, както го наричаше баща ми. Невероятно! Не грешите ли?

— За съжаление, не! Съобщи ми го един от адвокатите на Карасулиев. Списъкът е предаден от Георгиев.

— А какво е получил за това?

— Не знам. За всеки случай не малко. Още нещо... Адвокатът постави въпроса за своето бъдеще. Наложил се да му обещава, че ще го вземем на работа при нас.

— Полека-лека, Динев, Вие оформяте четата разбойници, на които атамана ще бъда аз, така ли?

— Тези юристи са нужни!

— Изненадан ли сте, че предателят е Георгиев?

— Не.

Скарлатов учуден го погледна.

— Грешката е моя и само моя. Ако добре бях помислил, отдавна щях да го разкрия... Той изплати наведнъж ипотеката на къщата си. Сумата бе голяма. Нямахше откъде да я вземе, ако някой не му я даваше срещу нещо.

— А какво Ви попречи да го разкриете?

— Известни лични чувства. Той бе на работа, когато аз постъпих в Банката. Останалите чиновници бяха възрастни, улегнали хора. Съвсем естествено се зароди известна дружба между нас. Споделяше свои материални трудности и амбиции.

— В този човек амбиции?!

— Големи! Покойният Ви баща казваше на шега, че има нещо наполеоновско в него. Даже в шегите си той бе пророк... Често му ходех на гости. Има прекрасна жена и много възпитано момиченце. Аз съм му кръстник. Казва се Елена.

— Не очаквах, че сте толкова сантиментален...

— По-скоро самотен.

— А защо не се ожените?

— Семейството би ми вързало ръцете. Ще трябва да се простя с личната си свобода, тъй като най-близките ми хора ще определят поведението ми. Георгиев е добър пример. Простете, шефе, какво смятате да правите?

Без да се замисля, Борис каза:

— Ще го унищожа!

Динев мълчеше с наведен поглед. Гняв обхвана Скарлатов. Той започна да се разхожда по килима. Чехлите му бяха неудобни и единият изхвъркна от крака му, ритна и другия и продължи да се разхожда бос, като накуцваше.

— А може би, Динев, Вие сте против?

— Не, шефе — тихо каза той.

Скарлатов слезе в кабинета си рано, преди да дойдат чиновниците. Гневът му не бе се уталожил. Сякаш в тази битка с Карасулиев случаят Георгиев бе най-важният. Опитваше се да разсъждава студено. Не можеше да не отчете, че Йосиф бе показал проницателност в преценката на хората. Съвсем точно се бе насочил към Георгиев. Бе отгатнал наполеоновските му амбиции, готовността за предателство и притаената отмъстителност на този невзрачен човек,

мачкан в кариерата си цял живот. Правилно бе усетил и алчността му, и скритата ненавист към Търговската банка, която с ипотеката го държеше в плен. Георгиев искаше да се освободи на всяка цена, като не разсъждаваше, че попада в още по-голяма зависимост. Скарлатов за пръв път в живота си се сблъскваше с необяснимия феномен, наречен човешка неблагодарност. По всички правила на логиката Георгиев би следвало да бъде благодарен на Банката, което външно би се изразило в непоколебима вяност. Така би трябвало да бъде! Но в живота по-често се случваше обратното. В душата на подпомогнатия се зараждаше люта омраза към благодетеля, защото Георгиев дължеше всичко, което притежаваше и бе постигнал в кариерата си, само на стария banker! И ако нещо го бе спирало да изяви досега тази омраза, то бе само страхът от него. Мистичен страх, който старият banker умееше да внуши на околните. Почувствал се свободен след смъртта му, Георгиев бе извършил без колебание предателство. Защо? Защото не се бои от мен! Защото смята, че аз като banker, като личност не съм никаква опасност за него! Ето тук бе коренът на гнева, който обхвана Скарлатов. От него не се страхуваха! Подценяваха го! Е, време е да дам добър урок на всички! Аз трябва да смачкам Георгиев така, че примерът му да охлади желанието на други юди! Една публична екзекуция за назидание би напълно удовлетворила Борис Скарлатов. Но времената не бяха такива. Средствата за постигане на целта днес бяха различни, той обаче нямаше да се поколебае да избере най-жестокия начин за саморазправа. Златото на Кюлев не го занимаваше така, както мисълта за отмъщение. И когато Туше Динев отвори вратата на кабинета, първата му дума беше:

— Доведете веднага Георгиев при мен!

След малко той влезе.

— Динев, затворете вратата! — каза с глух глас Борис.

Динев трепна. Сякаш някъде от саркофага той чу наново гласа на стария banker, оживял от гнева на младия Борис, криещ толкова съдржана сила и заплаха!... Правилно разбра по интонацията да застане по такъв начин, че да отреже пътя на Георгиев към бягство. Той се облегна на тапицираната врата със скръстени ръце като надзирател на затвор.

Не беше трудно за Георгиев да отгатне по израза на Скарлатов какво всъщност става. Той пребледня. Очите му се разшириха. Хвана

ръцете си и почна да стиска пръстите си, които изпращяха. Няколко пъти мъчително преглътна. Изпъкналата му адамова ябълка се вдигаше и спускаше по птичата му шия. Страх, огромен страх го обхвана. Като уплашено животно се извърна назад с поглед към вратата. Но там беше Туше Динев. Той отново се обърна към Скарлатов, който стоеше изправен зад бюрото.

— Пуснете ме... Вие нямате право... — заговори Георгиев.

Той прекъсваше по средата на думите си. Задушаваше се от страх.

— Дойде и Вашият час! Стегнете се като мъж — каза Борис.

— Какво ще направите с мен?

Скарлатов разбра, че Георгиев е изгубил и ума, и че в момента се страхува преди всичко за живота си.

— И не се опитвайте да крещите! Завесите са спуснати, вратата е достатъчно плътна, а и всичко предварително е обмислено!

— Вие нямате право! Ще Ви съдят за убийство!

— Вярвате ли го? По-скоро ще минете в рубриката на самоубийствата. Душевно терзания от предателство! Но защо се вълнувате от моралната страна? Искате ли да цитирам писмото Ви до Карасулиев?... Ще изпуснем уводните славословия към него и Вашата готовност за предателство...

Скарлатов извади от чекмеджето на бюрото писмото, предадено му от адвоката на Карасулиев, и почна да чете:

— „Търговската банка е една бърлога на звяр, където старото чудовище — имате предвид баща ми — седи, чака, дебне и изяжда своите жертви. Унищожете я, господин Карасулиев! Унищожете бърлогата, защото там вече се настанява Младият звяр! По този начин ще спасите добрите хора — вероятно намекувате за себе си и Карасулиев! — Ако аз лично можех, щях сам да го направя, но не мога. Затова пък ще бъда дясната Ви ръка в това свято дело“... — интересен израз — „свято дело“. Вие, Георгиев, сте толкова примитивен, че за Вас религията не е връзка между хората, а средство за отмъщение... По-нататък ще изпуснем конкретните факти: списъкът на Кюлевите клиенти, баланса на Банката... каква отзивчивост! Впрочем, Карасулиев може да го вземе от данъчните власти, защото е препис от официалния. Така че тук не сте увредили с нищо. Следват пак заплахи,

молба за унищожението ми и накрая подпис... Е, кажете ми, как биха постъпили с Вас, където и да било на тоя свят?!

— Аз моля за снизхождение... Аз се разкайвам... Ще Ви бъда верен до гроб!...

— Сега, Георгиев, Ви остава едно! Да седнете тук, на масичката, и подробно да опишете всичко! Началото на връзката Ви с Карасулиев, финансовите операции и предателството.

— И няма да ми сторите нищо?

— Ако остана доволен, ще бъде само от Ваша полза!

Докато Туше Динев и Скарлатов стояха мълчаливо в кабинета, Георгиев трескаво пишеше. На няколко пъти двамата поотделно взимаха ръкописа и искаха обяснения в детайли. Навън, пред вратата, чакаха бай Никола и синът му Спас с изричната заповед да не пускат никого! Приключиха чак към обяд. Впечатлението от изложението на Георгиев бе потресающо. Той се бе опитал да спекулира с ценни книжа още преди идването на Карасулиев в София. Тъй като нямаше никакъв опит, бързо бе изчерпал скътаните си пари. По-нататък, когато старият banker се разболява, той, като главен касиер, бърка и в касата на Търговската банка, с надеждата, че не само ще си възвърне загубата, но и ще спечели. Главният счетоводител Попмиронов не е упражнил нужния контрол, но Георгиев е бил наясно, че с идването на новия касиер ще се направи ревизия. И ето, явява се като спасител Карасулиев!... Той му дава необходимата сума да отчете касата, но го обвързва по много по-солиден начин от Търговската банка, като фактически не му оставя никаква собственост! Разбира се, не се е скъпал на обещания. От тоя момент нататък Георгиев играе ролята на троянски кон. Имаше само едно светло петно. Тъй като старият banker бе предвидил възможност от предателство, никой от персонала не бе осведомен за скритата дейност на Банката — тайни сделки, действителен баланс, действителни авоари. Изключение правеше донякъде само Туше Динев. Това бе доста успокоително. Борис се радваше, че Георгиев е разкрит почти в началото. Изтръпваше пред мисълта за възможните поражения от този човек на поста главен счетоводител. Скарлатов взе изписаните със ситен, акуратен почерк листове на Георгиев и ги сложи в чекмеджето. Той се надигна от стола и застана прав. Страхът не бе го напуснал.

— Отстранете се, Динев. Той е свободен!

Георгиев с див поглед се огледа. На вратата вече нямаше никой.

— Почакайте! Още две думи! Вие сте уволнен от Банката!

Георгиев мълчеше, а после внезапно каза:

— Това не ме засяга.

— Какво?

— Постъпвам касиер в Командитното дружество Карасулиев и Фархи!

— Отлично! И там се надявате на безопасност?

— Надявам се.

— Вие сте нагъл, Георгиев. Прекалено нагъл, подъл и нищожен. И за да сте наясно с бъдещето, чуйте едно пророчество! Вас Ви чака гроб! Чака Ви черната земя и червеи ще изядат първо очите, а после тялото Ви! Вие никога няма да станете богат, нито известен! Децата и жена Ви ще се скитат немили-недраги и ще носят цял живот проклятието над Вас! — беснееше Борис.

С всяка дума Георгиев бледнееше, но се съвзе и почна да крещи:

— Нищо не можете да ми направите! Разбрахте ли?! Има и по-силни от Вас и те ще Ви срутят, а аз ще бъда на Вашето погребение, аз!

Скарлатов продължи с тих, смразяващ глас:

— Не, Георгиев, не се заблуждавайте! Вие сте вече мъртвец! Не се бойте, няма с пръст да Ви докосна! Та кой убива хлебарка? Само я размазва с пета по земята! Вие сам си издадохте присъдата. Но и да искам, не мога да Ви простя. Аз ще Ви преследвам като съдбата, ще изкопая отдън земята, ако се налага, и ще Ви подам въжето!

Туше Динев отново чу гласа на стария banker и тръпки го побиха. Той не се съмняваше, че всяка дума в тоя кабинет е истина. Същото изпитваше и Георгиев.

— Не, това не е вярно!

— Вървете си, Георгиев, и се молете Бог да помогне на жена Ви и децата Ви, защото Вие няма да имате тази възможност!

Георгиев стоеше блед и не правеше дори опит да излезе.

— Изпратете го, Динев, на улицата и се простете с този покойник! Все пак Вие сте кръстник на дъщеря му...

Георгиев се остави да бъде отведен и напусна кабинета като в унес. Когато Динев се върна, Скарлатов го попита:

— Какво Ви е впечатлението?

— Не бих желал да съм на негово място...

— Няма да се спра пред нищо, за да накажа един предател!

Динев кимна с глава.

— Аз ще бъда с Вас.

— Благодаря.

Скарлатов искаше по някакъв начин да разрежи напрежението. Погледът му попадна върху фотографията на Стамболов с автограф. Той го взе и дълго го разглежда. Каква мощ има в тоя човек, в почерка му!

— Това, Динев, е страшно поколение, велико, силно! Истински якобинци! Строители! Патриоти!... Обичали са парите, но и властта, с ясна цел и неподбиращи средствата!... Много е трудно за наследниците след такова поколение... Докъде ли ще стигнем?...

Скарлатов въздъхна и му подаде портрета на Стамболов.

— Скрийте го някъде! Жалко, че нямам портрет на баща ми.

— Можем да увеличим някоя фотография.

— Бих искал да имам портрет, нарисуван от стар холандски художник. Само те са умеели да рисуват търговците и bankerите.

— Аз притежавам един рисуван портрет с маслени бои.

Скарлатов се заинтригува.

— Не предполагам...

— Рисува го един възрастен иконописец на село. Баща Ви никак не го хареса и ми каза да го унищожа. Но аз си позволих да го запазя.

— От натура ли го рисува?

— Да. И баща Ви страшно се забавляваше.

— Къде е сега?

— В моя кабинет. Окачих го след смъртта му.

— Любопитен съм...

Двамата мъже влязоха в съседния малък кабинет на Динев. Бе с три секретни ключалки, сякаш че трезорът на Банката се пазеше тука. Кабинетът с дъбова врата, обкована с желязо, бе дълъг и тесен. Обстановката — спартанска. Имаше само една маса, близо до прозореца, с плътно спуснати завеси. Стените бяха целите в шкафове с малки вратички и ключалки. Голяма стоманена каса заемаше противоположния ъгъл. Тук бе част от мозъка на Банката. Нямахше нито една излишна вещ. Динев дръпна тежката завеса и в малкото пространство на стената до прозореца Борис видя масления портрет върху дърво. Беше впечатлен. Наистина, произведението бе

примитивно, но не бездарно. Приличаше му на тия средновековни образци от неизвестните германски художници с тази неразгадаема смес от примитивизъм и дълбоко психологическо проникновение. Стариият banker бе нарисован седнал зад една дървена маса, със свещник, мастилница, с перо в ръката и една огромна сметководна книга. Сякаш да подчертае професията му, художникът бе изрисувал до книгата една турска петолирка, несъразмерно голяма, но без да пречи на общото впечатление, а bankerът с пригладени, гъсти, бели коси, от които се спускаха бакембарди върху аскетичното му лице. Главата бе прекалено голяма, но сякаш това бе целта на художника. Всичко друго да изглежда като фон. Това обаче, което грабваше веднага и човек не можеше да откъсне поглед, бяха очите на bankerа — сиви, студени, едното око примижало, придаващо този неповторим израз на скептицизъм и безскрупулност, но преди всичко на ум, който се надсмива над всички и всичко. Нямахте съмнение, това бе баща му, не като материя, а като идея, като дух, като борец, като смел авантюрист. Борис дълго разглежда портрета. Рамката бе груба, тъмна, дървена и отговаряше на общата тоналност на картината.

— Динев, имам голяма молба към Вас...

— Искате портрета? Той Ви принадлежи! Само ще съжалявам, че няма да има с кого да разговарям...

— И Вие ли? — учуден попита Скарлатов.

Динев нищо не отговори.

— Закачете го в кабинета ми такъв, какъвто е! Аз ще Ви се отблагодаря.

Скарлатов остана дълго време при Динев. Той му показва картотеката. Отключваше и заключваше акуратно шкафовете. С ум и труд този човек бе създавал сянката на Търговската банка, не по-малко важна от фасадата. С годините бе изградил една служба, бе отстоявал нейното значение и бе го доказал на практика.

— Драги Динев, удивен съм! Напълно съм съгласен, че Вашият отдел трябва да се разшири! Не се скъпете в средствата!

— Не е само въпрос до средства. Чувствам, че нямам необходимите знания.

Скарлатов изведнъж се сети за миналите разговори.

— А какво би Ви дала Парижката полицейска школа?

— Надявам се, много...

- Може би сте прав. Ще помисля.
- За втори път Вие обещавате да помислите. Навремето и баща Ви така казваше, и все мислеше, тоест не мислеше за моята молба.
- Добре, съгласен съм.
- Кога?
- В най-скоро време.
- Все пак, бихте ли ми казали?
- Настоявате ли?
- Този път, да.
- След като приключим с акцията Кюлев.
- Благодаря, Ваше Превъзходителство... Благодаря, шефе — поправи се той.

ГЛАВА ДЕВЕТА

Въпреки че вече го нямаше, в дома на стария banker животът течеше така, както той го бе установил. Всеки ден в определените часове се поднасяше яденето. В кухнята винаги бяха готови да посрещнат всякакви изненади. Борис не промени нищо, но и не се съобразяваше с въведения ред. Отпускаше необходимите суми за домакинството. На няколко пъти Донка и Никола се опитваха да обсъждат с него къщните работи, но той пресичаше всякакъв разговор на тая тема и се съгласяваше с всичките им искания. Борис не бе свикнал на такъв ред и я караше по студентски. Ядеше в най-различно време или въобще не се хранеше. Домашните, сякаш за да го упрекнат за безпътния му живот, спазваха ритуалите много по-педантично, отколкото при баща му. Чакаха го с часове, за да се качи в трапезарията, и когато идваше, обикновено им съобщаваше, че днес няма да се храни, или дъвчеше нещо, като се разхождаше, но биваше така унесен в мислите си, че ако го питаха, не можеше да отговори какво прави в момента. Понякога влизаше направо в кухнята и там на крак хапваше каквото му падне. В такъв случай всички напускаха кухнята. Нито Донка, нито Никола му правеха забележка, но цялото им държание показваше, че не одобряват начина на живот, воден от младия наследник. Иска, не иска, и Туше Динев трябваше да се съобразява с програмата на шефа си.

Така бе и тази събота — ден, който старият banker обичаше най-много. Тогава свършваше работната седмица и му предстояха часове на спокойствие. Домашните нямаше да забравят тия съботни вечери, когато старият Скарлатов се качваше по мраморната стълба на своя дом уморен, но доволен. А горе го посрещаха усмихнати Донка, Никола и останалите. Винаги намираше да им каже няколко добри думи. После обсъждаха менюто. Задължително беше в събота да присъстват всички на вечеря. Обикновено поднасяха двете камериерки, после сядаха и те на масата. А времето преди вечеря беше толкова приятно!... Камината гореше, холандските кахлени печки също. Старият banker дълго се приготвяше, изкъпваше се и се

обличаше особено грижливо за вечеря. А преди нея оставаше в библиотеката, като държеше двете крила на вратата към трапезарията отворени. Сядаше с някаква книга пред огъня на камината и запалваше ароматична цигара. Домашните тихо шумяха и знаеха, че не го смуцават. На малката масичка пред него имаше чаша вода и чаша мастика, от която отпиваше по малко. Понякога оставяше книгата на колене, гледаше огъня и се прислушваше в тракането на съдовете и движението на домашните. И когато Никола тихо влизаше, като се покашляше, за да му обърне внимание, старият банкиер надълго и широко обсъждаше какво вино да донесе от избата, или питаше Донка как е сготвила това или онова ястие, дали не е забравила нещо да му сложи. Беше не само любител, но и познавач на източната кухня. Лаком, обаче, не бе. Никога не го видяха да преяжда. Хапваше съвсем по малко. Но неговото одобрение на ястията бе похвала, която домашните му много ценяха.

Тази събота, ръководени от Донка, те се бяха постарали да прилича на тия от миналото. Но не цареше радост, а по-скоро напрежение. Откакто се бяха върнали от село, до този момент Донка и Никола хвърлиха много сили да възвърнат реда в къщата, объркан от смъртта на стария банкиер. Това бе първата събота, в която се приготвиха постарому и те не знаеха как ще реагира младият наследник. След като чиновниците си тръгнаха, Никола заключи входа към Банката. Влезе в кабинета на Борис. Той работеше, наведен над папките. Почака малко да му обърне внимание и после каза:

— Заключих Банката...

Без да вдигне глава, Борис измърмори нещо.

— Ще се качите ли?

— Остави ме!

Никола излезе.

Борис Скарлатов се качи горе, когато нощта бе настъпила. Не обърна внимание, че Никола е по камериерска жилетка, с пригладени коси и бухнали бакембарди, нито че синът му Спас, със зачервено лице, е облечен по същия начин. Донка бе с официалната си, шумяща черна тафтяна пола. Той нахлу като буря. Още като пресичаше трапезарията, започна да си сваля сакото. Не обърна внимание нито на наредената маса, нито на цветята, нито на колосаните салфетки и

покривки, нито на сребърните, порцеланови и кристални прибори. Скри се в библиотеката и тръшна вратата след себе си.

Донка, Никола и Спас, объркани, останаха прави в трапезарията.

След миг Борис си подаде главата.

— Къде са ми чехлите?

Никола влезе в библиотеката с чехлите в ръка. Завари го по жилетка, седнал край голямата маса с някакви документи в ръка. Пушеше цигара и занесено тръскаше пепелта върху персийския килим. Без да развързва връзките, изхлузи с пета обувките си и навлече чехлите. Никола вдигна обувките от килима.

— Къде е Динев?

— Не се е прибрал.

— Щом пристигне, да дойде веднага при мен!

Когато се прибра не беше трудно за Туше Динев да разбере какво става тази вечер. Достатъчно бяха лицата на Донка и Никола, а също и наредената маса в трапезарията. Отиде в библиотеката, но остави вратата широко отворена.

— Динев, ще Ви помоля само да донесете една кана кафе и свалете сакото да работиме!

Динев нищо не отговори. Чуваше се тракане на съдове от кухнята.

— И затворете тази врата!

— Шефе, събота е...

— Какво от това?

— Покойния Ви баща смяташе, че събота е празник.

— Светия ли има днес, или е задушница?

— Не ме разбрахте. Той казваше, че съботата, всяка събота е празник, защото е ден на Бога.

— Не ми се виждаше много религиозен!

— Но строго спазваше ритуалите и традициите. Вярваше, че те откъсват човека от всекидневието и го възнасят към по-висши сфери. Казваше, че в шест дни Бог е създал света, а на седмия ден — събота — си починал.

— Така ли?! Я да видим!

Борис скочи от масата и взе от библиотеката голямата Библия.

— Но това е удивително! Наистина, в Мойсеевия закон събота е седмият ден. Никъде неделя!

— Баща Ви смяташе, че тази заповед на Мойсей е грубо потъпкана и променена от поповете. Той обичаше този ден.

— Динев, Вие чели ли сте Библията?

— Повече, отколкото е нужно. Забравяте, че съм израсъл при йезуитите. А те дават добро богословско образование. По цели нощи съм зубрил наизуст Четирите евангелия и Посланията на апостолите. Знам ги до ден-дневен. Пък имам и добра памет. Баща Ви много ценеше тая моя способност. Често сверяваше казаните от мен цитати с неговото Евангелие, докато накрая се убеди, че не греша.

— Често ли разговаряхте с него на подобни теми?

— Когато беше в настроение. Той повече се интересуваше от Апокалипсиса. Затова се наложи и него да науча наизуст. Така имах щастието да беседвам с този удивителен човек по въпроси извън работата. Той сякаш четеше зад редовете и виждаше, което не бе написано.

— Та какво за съботата?...

— Често цитираше Апокалипсиса, където е отбелязано: „И ще променят времена и закони“. Смяташе, че това се отнася до четвъртата заповед — за съботата.

— Е, добре... — усмихна се Борис. — Тази вечер няма да работиме!

— Тъкмо това исках да Ви предложа, по-скоро да Ви помоля... Докато беше жив баща Ви, в събота сядяхме на вечеря всички...

— Затова ли са тия приготовления?

— Не виждам смисъл да променят традицията. Домашните очакват този ден, не бива да ги огорчавате...

— И какво ми препоръчвате да направя?

— Преоблечете се, повикайте Донка и Никола да обсъдите менюто и вината. А на трапезата заемете челното място като глава на фамилията. Всички тук сме Вашето семейство. И би следвало да отделяте, макар и минимално време за хората, с които живеете...

Скарлатов се засрами. Веднъж Банката да влезе в руслото и непременно ще обърна внимание на дома си, зарече се той. Вечерта протече с някаква особена тържественост. Всички бяха седнали около огромната маса, включително и двете камериерки. Срещу Борис, на отсрещния край, седяха Донка и Никола. До тях Спас и Неда. Те се притесняваха, тъй като не можеха още добре да си служат с приборите

и виновно поглеждаха към старите. Двете млади весели камериерки нещо си шепнеха и понякога едва сдържаха смеха си. Не беше неприятна ролята на господар тази вечер за Борис. Той едва си спомняше от детството такива семейни събирания, както и редките съвместни обеда и вечери, когато баща му беше още жив. Чувстваше, че не е на мястото си, че не умее да се държи както трябва. И ако не беше Туше Динев да му помага... Все пак вечерята протичаше добре.

Телефонът в библиотеката иззвъня. Скарлатов искаше да скочи, но Туше Динев го изпревари и затвори вратата след себе си, така че той не чу разговора. Когато се върна, той седна на мястото си, без да каже нищо. Борис изпитваше нетърпение, но разбра, че е неприлично да го заговори. След десерта Скарлатов стана от масата. Всички с облекчение го последваха.

— Динев, да отидем в библиотеката...

— По-добре в кабинета. Ще имаме посещение...

— Кой?

— Адвоката на Карасулиев.

Скоро пристигна и той. Скарлатов с любопитство го разгледа. Стори му се интересен човек. Бе преминал средната възраст. Нисък, пълен, облечен малко небрежно с измачкани панталони, той сякаш се считаше задължен да говори непрекъснато и говореше. Покани го да седне, но това продължи само миг. Адвокатът скочи и пак заговори, като жестикулираше. Гласът му бе неестествено висок, като че ли държеше реч. Черните му очи се въртяха във всички посоки, но в унисон с думите, защото подчертаваше смисъла им както с ръцете, така и с очите. Той ги кривеше ту наляво, ту надясно, ту нагоре, ту надолу и при особено важни изречения ги обръщаше така, че се виждаше бялото им. Мустаците и пръстите на ръцете му бяха пожълтели от тютюна. Цигарата не слизаше от устните му. Завиваше бързо и ловко дебели цигари от рязан тютюн и докато свършваше едната, запалваше от фаса другата. Лют дим изпълни кабинета.

— Господин Скарлатов — започна речта си адвокатът, — радвам се, че ще работим заедно! Няма да съжалявате, че ще ръководя юридическата дейност на Банката.

— Всяка дейност тука, включително и юридическата, ръководя аз!

— Не ме разбрахте. Ако трябва да вършите моята работа, скоро така ще се омърляте, че нищо няма да остане от европейския Ви фасон!

— Защо напуснахте Карасулиев? Моля в отговора Ви да не намесвате расите, българщината и патриотизма!

Адвокатът пак скочи от фотьойла, вдигна ръка с три пръста, сякаш ще се кръсти, после я пусна да падне надолу, притвори очи, след това широко ги разтвори и изви очните ябълки право нагоре, докато между цепките на гурелясалите му клепки се видя синкаво-бяла еклера, като обелено твърдо сварено яйце.

— Напуснах го, защото се опита да ме изплъзга. Той, господин Скарлатов, иска да такова дявола във въздуха! Простете, но израза е напълно точен! При него няма нищо сигурно! Ще те измълзе докрай, а сетне те изхвърля! И все се пазари! Печели милиони, а се запъва като магаре за пет лева! Освен това, Вашият помощник, Вашата дясна ръка, това съкровище за всяка банка — господин Туше Динев успя да ме привлече на Ваша страна. Ръководени бащински от Вас, очаквам светли бъднини в моята кариера, възхода на Банката да бъде и моят! Защото аз навеки свързвам живота си с Вас, господин Скарлатов!

Той млъкна за миг и наново обърна бялото на очите си.

— Кой университет сте завършили?

— Университета на живота? Великия университет! От него са излезли всички гениални юристи — от Русо до Монтезкьо и Робеспьер! Завърших гимназия и станах адвокат. След Освобождението, поради липса на квалифицирани хора, в професията навлезе такава паплач — да се чудиш и маеш! Достатъчно бе да си грамотен. Започнаха мнозина, останаха малцина! Остана и Вашия до гроб верен слуга Стамат Чернаев, който с чест си мери силите с ахмаци, завършили европейските академии!

— Вашето име звучи руски?

— От Вашия зорък поглед нищо не може да убегне! По фамилия сме Чортови. Но покойния ми баща, вечна му память, прекръсти името си в чест на героя от Сръбската освободителна война генерал Чернаев и смее да кажа, че го нося с гордост и нито аз, нито духа на генерала би се срамувал от мене!...

— Доколкото разбирам, искате да ни съобщите важна новина?

— Не важна, а потресающа!

— Да чуем!...

— Но първо да обсъдим моя въпрос!

— Говорете!

— Накратко! За работата, с която се заемам, бих искал да имам известен процент от печалбата. По този начин ще се боря като арслан за Вашето благо. Справедливо ли е?

— Съвсем справедливо, господин Чернаев. Но нека развия по-нататък Вашата ценна мисъл...

Скарлатов изчака, докато адвокатът извъртя два пъти в кръг очите си, и накрая се втренчи в него, без да мига.

— На същото основание, ако при дадено дело, в което Вие участвате, аз загубя, справедливо ще е да взема съответен процент от Вас, който донякъде да възстанови загубата. Нали така?

Чернаев примига, после сложи ръка на сърцето си.

— Е, добре господин Скарлатов. Оставаме на договореното!

— И още нещо! За последен път обсъждаме нашите бъдещи взаимоотношения. Ако наново се опитате да промените статуквото, смятам да приключим тази вечер!

Този път двете очи на адвоката направиха няколко застрашителни кръга и застинаха върху белия фон на склерата^[1].

— Простете, господин Скарлатов. Просто исках да разбера с какъв човек си имам работа! И така, новината.

Адвокатът седна, запали поредната цигара и каза:

— Днес, половин час преди завършване на работния ден, в Кредитната банка пристигнал с една волска каруца, натоварена с дървени сандъчета... — Той направи пауза и за миг показа бялото на очите си — ... самият господин Кюлев! Припрян и възбуден до крайност! Поиска среща с генералния директор господин Глум, взема под наем три огромни каси и плаща веднага в брой необходимата сума. С помощта на чиновници настаняват дървените сандъчета в касите. Всяко от тях е тежало неимоверно! Вероятно се досещате какво е съдържанието им...

— Откъде научихте всичко това?

— От много места. У нас новини за съкровища се разпространяват мълниеносно!...

— Разбира се! И сега доволно потрива ръце. Още в понеделник сутринта ще пристигне в Кредитната банка със съдия-изпълнител и

поемни лица, за да вземе всичко.

— Има ли право?

— Разбира се! Кюлев не е предявил никакви условия на Банката, освен да остави сандъчетата в касите. Не е направил и опис на съдържанието им.

— Как си обяснявате всичко?

— Само по един начин — полудяване! От дълго време се мятеше като подгонена лисица, за да избегне такива гончета като Карасулиев и господин Динев. Работата не се състоеше само да предявиш зложните разписки, но и да посочиш мястото, където крие златото! Не го изпускаме от очи, но от едно денонощие ни се изплъзна. Нали, господин Динев?

Той кимна с глава.

— И вместо да премести мястото на скривалището си, се явява в Кредитната банка. Измъчен и преследван, в края на краищата се предава. Остава да дочакаме понеделник и заедно с Карасулиев да протестираме зложните разписки.

— Благодаря Ви, господин Чернаев!

Останали сами с Туше Динев, те не се качиха горе. Беше вече късно. Всички си бяха легнали.

— Динев, имате ли друго обяснение?

— Поне засега нямам.

— Е, добре! Да приемем, че е някакъв ход от страна на Кюлев. Къде е хитрината?

— Много са му ачик действията, това е подозрителното...

— Ако пък не го стори, ще лежи в затвора на старини, оплут и смачкан!

— И това е вярно — въздъхна Динев.

— Поне в понеделник окончателно ще свършим... Омръзна ми цялата тая глупава акция!

— Дано си върнем разходите!... — каза Динев.

---

[1] Склера (гр.) — анатомическо понятие — бялата, непрозрачна част от външната обвивка на окото ↑

ГЛАВА ДЕСЕТА

Старият банкер бе облечен елегантно, с вталения редингот, тесните светли панталони с ластик под остриите, лъснати до блясък ботинки с високи токове и сребърни шпори, без назъбени колелца, придаващи му вид на джентълмен и ездач. Едната ръкавица бе свалил и се виждаше пръстенът с ониксовия черен печат и диамантеният на кутрето. В другата ръка държеше бастуна със златната глава на орел и тюркоази вместо очи. Цилиндърът му бе килнат на лявата страна. Кривогледото му око скептично го наблюдаваше, леко примижало. Беше му неприятно, че го заварва в леглото, в малката спалня с вълчата кожа до дървения креват. Знаеше, че е той, и го виждаше, въпреки че не отваряше очи. Старият Скарлатов се усмихна и рече:

— Да тръгваме!

— Не съм облечен, никъде няма да отивам!

Банкерът повтори с необикновена кротост и ласкавост:

— Да тръгваме... Време е. Отдавна те чакам...

И както се случва насън, целият разказ, всичко се развиваше наведнъж, в един миг, заедно с мислите и чувствата. А същевременно добре знаеше, че баща му е умрял, но това нямаше никакво значение. Той го канеше да върви с него. Любящият му глас обещаваше радост и покой. Сигурно е хубаво при него, съобразяваше Борис, но друга мисъл — силна, напиратца като живота, му казваше: ако тръгнеш, няма никога да се върнеш! Той те подмамва като сирена...

— Върви си и ме остави на мира!

Баща му го погледна с нежен и скръбен поглед.

— Ела, чакам те...

— Върви си, чуваш ли! Махай се! Излез!

Банкерът нищо не каза. Борис хвана тежката бронзова нощна лампа и замахна. Старият човек тихо притвори вратата след себе си. Борис седна в леглото. Целият сън, думи, чувства бяха протекли в миг и му трябваше време да го подреди в приемлив, логичен ред. Преживяното не бе приятно. Подтискаше го. Не можеше да се отърси от мисълта, че баща му го бе викал при себе си... Но Борис бе отказал

и това бе единственото добро в кошмара. Запали нощната лампа. Стъпи бос върху вълчата кожа. Някъде отдалеч до слуха му стигна звънене. Телефонът! — помисли си той и отвори вратата към салона. Късото позвъняване се повтори. Не беше телефонът. Имаше някой на входната врата откъм улицата. В къщата цареше тишина. Всички спяха. Скарлатов нахлузи чехлите, наметна се с халата и слезе по стъпалата. Пак чу късо позвъняване, сякаш този отвън едва докосваше бутона. Открехна входната врата. В тъмнината на мъгливата, студена нощ му трябваше време, за да познае Яна Кюлева. Тя бе облечена в кожух, с плетен вълнен черен шал, увит на главата ѝ. Носеше и пакет в ръце. Първата му мисъл бе, че нещо е станало с баща ѝ.

— Какво се е случило? — попита той.

— Идвам при Вас...

— Качете се направо в салона и чакайте да се преоблека.

Той изтича по стълбата преди нея. Докато се обличаше, се опита да намери някакво обяснение на това посещение извън всички правила. Накрая си го обясни с Кюлевската простотия. Сигурно той я е накарал!... Неприятно чувство го обзе към дъщеря му. Облечен напълно, той влезе при нея. Яна стоеше в средата на салона — висока, издължена, нескопосно облечена. Шалът така я закриваше, че се виждаха само големите ѝ виолетови очи. Влязоха в библиотеката. Скарлатов не искаше домашните му да разберат. От минута на минута му ставаше все по-неприятно.

— Чакам Вашето обяснение за това среднощно посещение...
Нещо извънредно ли се е случило с баща Ви?

— Хърка мъртвопиян вкъщи — каза простичко тя.

Скарлатов се усмихна на нейната детска правдивост, стигаща до наивност.

— Ще му мине.

— От един месец не е на себе си. Аз... аз се боя за живота му. Ние нямаме никакви близки. Към никой в този свят не мога да се обърна. Ако беше жив чичо Борис, той нямаше да ни остави.

— Смятате, че баща ми Ви е задължен с нещо? Готов съм да поема неговите обезателства, ако наистина има такива.

— С нищо не ни е задължен. По-скоро обратното!

— Тогава?

— Мисля, че баща Ви ме обичаше.

Борис наново се усмихна.

— Винаги съм го чувствала със сърцето си... Той бе единствения човек, проявил нежност към мене.

— И смятате, че аз трябва да продължа традицията. Извинете, но с какво право искате това от мен?

— Не искам такова нещо! Идвам за съвет. Помислих, че може би ще ми го дадете.

— В течение ли сте на работите на Вашия баща?

Тя кимна с глава.

— А защо не дойдохте по-рано?

— Разбрах всичко от господин Карасулиев едва вчера.

— Вие сте се срещали с него?!

— Той ме посети вкъщи и ми обясни всичко. Не искам татко да лежи в затвора. Той там ще умре.

— До такива ли изводи стигнахте от разговора с господин Карасулиев?

— Баща ми е постъпвал нечестно. Той трябва да върне това, което е взел от хората!

— А обясни ли Ви, господин Карасулиев, че всичко което притежава баща Ви, ще се озове в неговия джоб?

— Това не ме интересува!

— Но нали сама казахте, че искате баща Ви да върне на хората заграбеното?

— Да, именно това искам и затова идвам.

— Разбирате ли нещо от сделки?

— Аз водех сметководните книги на татко. Ето ги!

Тя остави пакета на голямата маса, увит във вестници. Големите ѝ виолетови очи го гледаха доверчиво. Дожаля му за нея — така загърнатата в кожуха и шала като пашкул...

— Тук не е толкова студено. Искате ли да се съблечете?

Яна бързо развърза шала, а после свали и кожуха. Не знаеше къде да ги остави. Скарлатов ги пое и ги метна на един фотьойл. Тя остана по черната си дълга рокля с бяла якичка. Скарлатов си помисли, че е поправила старата си ученическа дреха. И отново цялата ѝ дългокрака фигура му напомни, както навремето, Ел Греко — тънка, слаба, малко плоска в бюста, с ръце изглеждащи още по-дълги и слаби от тесните ръкави на роклята ѝ. Пръстите ѝ, посинели от студа, също

изглеждаха дълги. Носеше едно сребърно, невзрачно пръстенче. Ръцете ѝ не бяха особено добре поддържани и показваха, че цялата домакинска работа лежеше върху слабите плещи на това момиче. Отново изпита жалост към нея. Покани я да седне пред камината. Разрови жарта. Оттам идваше някаква топлинка. Той запали цигара и се отпусна в креслото до нейното. Тя не протегна ръце към жарта, а ги стискаше, сякаш искаше да ги скрие. Седеше цялата свита и притеснена. Скарлатов погледна издължения ѝ нежен профил. Черните прави коси падаха свободни върху раменете ѝ. Сякаш усетила погледа му, тя се извърна изведнъж към него. Той бе поразен от очите ѝ, пълни с детско доверие, наивност и преди всичко доброта. Тия издължени пропорции, тази дълга шия с женствена извивка, леко наклонената ѝ глава, млечнобялата кожа излъчваха благородство. Откъде се е взело всичко това в момичето?... Приликата с Кюлев е несъмнена, но е несъмнена и огромната разлика!... Той и по-рано се бе сблъсквал с наследствения феномен, но обратен на този. Безспорно красиви родители имаха некрасиво дете, въпреки че приличаше на тях. Цялото тяло, лице, ръце бяха тия на Кюлев и все пак нямаха нищо общо. Това, което в него беше просташко, арогантно, недодялано, хитро и смешно, тук бе одухотворено. Гласът ѝ бе мелодичен и всеки звук произнасяше ясно, като често се спираше да потърси най-подходящата дума, както хората, които първо мислят, а сетне говорят. Една рядка особеност, чужда за българката. И ако с три думи можеше да определи впечатлението си от Яна, това бе правдивост, аристократизъм и целомъдрие. Питаше се как е могло да израсне такова същество при хитреца Кюлев, в който нямаше нищо истинско?!... А може би именно поради това?... Може би ако тя бе дошла в началото на акцията срещу Кюлев, още преди той да се забърка, щеше без колебание да застане на нейна страна. Но нещата бяха отишли твърде далеч. Той вече не можеше да се отдръпне. Делото бе извършено. Оставаше му само едно — да бъде и той правдив докрай, каквото и да струва на момичето. Затова каза:

— Предполагам, че господин Карасулиев Ви е уведомил и за моята дейност в акцията срещу баща Ви?

— Но аз не му вярвам!

— Напразно. Той Ви е казал самата истина. Това, което той е предприел, го правя и аз. Но за разлика от него, който е чужд и

непознат човек, Вие ме смятате за близък. Фактически аз разорявам баща Ви и Вас.

— Значи е истина... — тихо каза тя.

— Сега, след като знаете, помислете дали да продължите разговора с мен.

Яна дълго мълча.

— Аз... аз... искам, щом не мога да върна парите на хората, да ги вземете Вие.

— А защо именно аз?

— Защото... защото, все пак, сте наш близък. Син на чичо Борис.

— Не Ви ли се струва, че тази вечер извършвате предателство спрямо баща си? Носите сметководните книги, разкривате най-големите му и съкровени тайни. Сривате го напълно. Разбирате ли какво всъщност извършвате? Освен това, положението може би не е точно такова, каквото Ви го е обяснил господин Карасулиев? Може би баща Ви ще намери изход от него? Ако той узнае какво сте предприели тази нощ, как за в бъдеще ще живеете заедно?

Тя пак отговори със свойствената си правдивост:

— Не знам.

— Нека се условим така: аз няма да прегледам книгите. Вие ще си ги вземете обратно и няма да кажете на баща си за това нощно посещение.

Тя кимна с глава.

— От друга страна, не бих искал никой от моите близки да Ви завари тук...

— Леля Донка много ме обича.

— Но Вие, в края на краищата, разбирате ли какво правите?!... Да оставим настрана баща Ви! Вземете само този факт, че идвате посред нощ в моя дом! Аз... аз не съм женен. Помислили ли сте какво може да произлезе от това?

— Аз нищо лошо не правя.

— Да. Но сте забравили мен! Не бих искал хората да узнаят за Вашето посещение. Как бих им го обяснил? Живеем в страна, където духовния живот се състои в преразказване на подобни истории в чудовищно изкривен вид. Защото ограниченият, простият човек — а той у нас преобладава — няма собствен живот! Той живее с живота на

ярките, горди личности. Но в завистта си ви принизява до себе си!...
Вие дори не подозирате какво Ви заобикаля!...

— Простете, не знаех, че ще Ви навредя...

Тя ниско наведе глава.

— Имате ли още нещо да ми кажете?

— Да.

— Целият съм внимание.

— Аз искам, много искам да се освободим от това злато!...

— Но тогава ще се озовете на улицата!

— Аз мога да стана първоначална учителка. Ще отидем с татко на село и ще живеем както всички хора.

— После?

— Ако той влезе в затвора, ще му нося храна, ще му помагам с каквото мога, докато го освободя...

Скарлатов си припомни скъперничеството на Кюлев.

— Ами ако баща Ви умре, какво ще правите?

— Не знам. Мога да ида в манастир.

Той я погледна. Заприлича му наистина на монахиня.

— Религиозна ли сте?

— Бог няма да ме остави!...

Последните думи Яна каза с такава убеденост, че на Скарлатов му стана страшно за нея.

— А не сте ли мечтали за лично щастие, семейство, деца...

— Понякога... Но най-много предпочитам да нямаме нищо! Златото ни донесе само нещастия! Искам да съм свободна.

— Какво разбирате под свобода?

Тя замълча, замисли се, а после тихо, но твърдо каза:

— Да живея... да живея без лъжа!

Странни бяха принципите на това момиче. Биха му изглеждали смешни, ако не чувстваше в думите ѝ вътрешна сила, която респектиреше. Яна пак го погледна с виолетовите си очи.

— Моля Ви да ми помогнете... Искам да вземете всичко! Мисля, че само така с татко ще можем да живеем щастливо.

— Вярвате ли го?

— А как иначе!

Борис почна да се разхожда. Трябваше му време да мисли!... Момичето му пречеше. Не се чувстваше добре в нейно присъствие.

Сякаш бе разбойник, заварен на местопрестъплението. Това безпомощно същество предизвикваше в него преживявания, които го размекваха. Сега, когато трябваше да бъде твърд и безстрастен, за да завърши като хирург предприетата операция, в него отново заговори това старо, забравено чувство на справедливост. Нима ще прекара живота си в компанията на хора като Карасулиев? Нима те ще му служат за мерило?... Отново в него се надигнаха в двубой Банката и човечността. Противоречие, което и диалектиката му не можеше да разреши. Отново в душата му прозвуча тоя вопъл: какво правя аз! Защо не се махна от всичко! Както е решило това момиче! Ако бе дошла да го моли за помощ, за намеса, с цел да запази състоянието на баща си, всичко щеше да си бъде на мястото... Но тя го молеше обратното и молбата ѝ бе искрена.

— Баща Ви е отнесъл съкровището си в Кредитната банка. Знаете ли този факт?

Момичето кимна с глава.

— След няколко часа разписките ще бъдат протестирани и всичко ще бъде взето. Дали аз ще участвам, вече няма значение!

— Моля Ви, идете! Може би ще направите нещо за него? Не искам да влезе в затвора! Вие сте толкова силен и умен!

— Позволете ми да не споделям Вашето ласкаво мнение... Ще се опитам да измъкна част от плячката... Нека се уговорим така: каквото взема, след като приспадна моите разноски, ще оставя не на баща Ви, а на Ваше име, и Вие ще се разпореждате с имуществото! Ако то е злато, ще Ви го заплатя по най-високия курс в левове, защото ми е необходимо в работата.

— Но аз Ви моля за съвсем друго! Може би не ме разбрахте?

— Разбрах Ви напълно! Но не искам да се чувствам мръсник! Не искам да Ви ограбя!?

— Изглежда всички са се загрижили за мен, включително и господин Карасулиев.

— В смисъл?

— Почти същия смисъл като Вашия — че ще остави някакъв скромнен капитал на мое име!

Скарлатов бе поразен. Той не очакваше душевни терзания у Карасулиев.

— Тогава всичко е наред!

Някъде в къщата се чу шум от отваряне на врата. Скарлатов се послуша. Шумът не се повтори. Той вдигна от фотьойла кожуха и шала и ѝ помогна да се облече. Яна внимателно уви главата си. Бледото ѝ слабо, издължено лице, обкръжено от черния фон на шала, се очерта ярко като в старинна италианска картина, но не изглеждаше нещастно, а бодро, изпълнено с надежди.

— Вземете си, ако обичате пакета от масата!

Тя тръгна напред. Скарлатов се забави в коридора и наметна пелерината си. На улицата бе студено. Гъста мъгла бе паднала.

— Довиждане, господин Скарлатов. Не ме изпращайте!

— Не мога да Ви оставя сама!

Момичето се усмихна.

— А от какво ще ме пазите? Извинете, искам да бъда сама...

Яна си отиде. Борис се върна в библиотеката. Някой почука. Влезе Туше Динев, напълно облечен, с кана кафе в ръка и две порцеланови чаши в другата.

— Защо не спите?

— Не мога. Опитах се...

— Току-що имах нощно посещение...

— Чух и я видях.

— И за какво е дошла според Вас?

— Да спасява стария мюзевир.

— Тъкмо обратното! Искрено желае неговия банкрут...

— От нея може да се очаква всичко...

— Нима лудостта у Кюлеви е наследствена?

— Не бих казал. Впрочем, баща Ви я обичаше.

— Има обич от съжаление.

— За Негово Превъзходителство съжалението бе равно на презрение. А той виждаше в това момиче характер, дълбочина и сила.

— А отношението му към Кюлев не хвърляше ли сянка и върху дъщеря му?

— Никак! Той се отнасяше двойко към него. Отвращаваше се, но и го уважаваше като търговец. Към човешката раса прилагаше понякога конска гледна точка.

Борис се усмихна.

— И как?

— О, имаше доста наблюдения!... Беше се врял по конюшните и на Изток, и на Запад, а в Англия бе спечелил от залагане на коне цяло състояние!... Особено го занимаваха шегите на кръстосванията, както той ги наричаше. За него Яна бе точно такава шегга. Как от долнопробен материал се получава чиста порода!...

— Все пак, тя не е блестяща красавица.

Динев сякаш не чу забележката на Борис и продължи:

— Изглежда на младини Негово Превъзходителство е бил голям познавач не само на конете, въпреки че никога не говореше за жени. Но имаше проникновен поглед. За Яна казваше, че изведнъж ще изненада всички... А-а, ценеше много стария Ви баща хубостта и породата... почти толкова, колкото характера, ума и късмета.

ГЛАВА ЕДИНАДЕСЕТА

Малко след отварянето на Кредитната банка в директорския кабинет влязоха Скарлатов, придружен от Туше Динев и адвокатата Чернаев. Там завариха Йосиф Карасулиев, останалите двама негови адвокати, съдия-изпълнител и две поемни лица. Неприятно стана на Борис, че Карасулиев бе довел и бившия главен счетоводител на Търговската банка — Георгиев. Направил го е нарочно, каза си той. Това издава отмъстителност и дребнавост... Но като размисли, се успокои. Нали и той бе довел неговия бивш главен юридически съветник — Чернаев!... Поздравиха се студено с кимване на глава. Директорът на Кредитната банка Глум беше любезен. За него това представление обещавахе да бъде забавно. Той учтиво покани всички да седнат. Сервираха кафе. В това време на вратата се показа и самият Кюлев. Беше обръснат и сравнително добре облечен. Лицето му сияеше от характерната му глупашка усмивка. Той сърдечно стисна ръката на Глум.

— Едно кафе, господин Кюлев?

— По-добре мастичка и голяма чаша студена вода! Коремът ми гори...

— Мастика толкова рано? — учуди се Карасулиев.

— Всяка работа трябва да се върши с кеф, Йосифе. Аз съм тука... няма да Ви избягам!

Кюлев отпи голяма глътка от мастиката, после изпразни наведнъж цялата чаша вода.

На Скарлатов направи впечатление, че той нито за момент не се обърна към него.

— Всички ме смятат скъперник, а ето, на тепсия подарявам имането си. Можеше да го раздам за упокой на душите, на бедните или поповете... Манастир да издигна!... Но не го правя! Щото искам да попадне в ръцете на способни, млади башибозуци! Да печелят пари и злато, да трупат и грабят по друмищата и се радват на бейски живот!...

Кюлев отново отпи от мастиката и се усмихна. Изведнъж се обърна на немски към Директора. Говореше езика отлично.

— Омръзна ми, господин Глум, да се браня. Уморих се. В края на краищата стар човек съм, болен, искам да си почина...

— Тук са много хора — каза Директорът. — Нека определим кой ще слезе.

— Предпочитам всички! — каза Кюлев.

— Както обичате, господин Кюлев — отвърна Директорът.

Тоя човек е или пиян, или напълно луд, си каза Скарлатов. Те се спуснаха по каменните стъпала в подземиято. Глум лично отвори решетката. Когато всички влязоха, той я заключи след себе си.

Помещението, с различни по големина каси и касетки, които Банката даваше на частни лица, бе обширно и модерно. Съдия-изпълнителят прочете решението. Директорът наново взе думата.

— Господин Кюлев, съгласен ли сте да отворите касите и предам съдържанието, все още можете да се откажете? Питам Ви за последен път.

— Да — каза ясно той.

Тогава Директорът лично отключи трите големи каси и широко отвори вратите им. Всички, с изключение на Кюлев, гледаха като хипнотизирани. Бяха пълни с малки дървени, добре изработени сандъчета, с каквито обикновено пренасят злато в банките. Върху капака на всяко личаха инициалите на Кюлев с клеймо от нажежено желязо. Йосиф Карасулиев не се сдържа. Отиде и взе едно, но замалко не го изпусна. С пъшкане го остави на земята.

— Дайте тесла! — задъхано каза той.

Наложи се да почакаат, докато прислужник донесе тесла и железен лост. Кюлев каза на немски:

— Настоявам да се свалят първо всички сандъчета на земята, да се преброят и чак тогава да почне отварянето им!

— Мисля, че това е право на господин Кюлев — отвърна Директорът.

Скарлатов през цялото време мълчаливо наблюдаваше какво става. Най-възбуден бе Йосиф. Той се обърна към поемните лица.

— Господа, бихте ли свалили сандъчетата, разбира се, за съответното възнаграждение?

Скоро те бяха наредени на циментовия под от поемните лица.

Наистина, мислеше си Борис, ако се съди по тежестта и броя им, едва ли друг човек в България е натрупал толкова злато!... А и в

бъдеще няма да се роди такъв... Изпълни се с известно уважение към него. Но когато погледна ухилената му физиономия, изразяваща глупашка горделивост, стана му неприятно преди всичко за себе си. Даваше си ясна сметка, че се унижава, и то пред много хора. Добре, че играта води Карасулиев! Борис знаеше, че тази история ще се разказва от уста на уста из цяла София. И участието му в нея не го поставяше в добра светлина. Ето как един мошеник като Кюлев се превръща в жертва и мъченик! Аз и Йосиф ще вземем златото, но с цената на общественото презрение... Започна да си дава сметка, че старият Кюлев добре е разработил пиесата.

Капакът на едното сандъче изскърца. Бяха много добре приковани и трудно се отваряха. Всички се наведоха да видят съдържанието. Отгоре имаше обвивка от восъчна, жълтеникава хартия. Разкъсаха я. Чак сега се видяха наредените кюлчета като малки тухлички, всяко едно акуратно обвито във восъчна хартия. Старият Кюлев наистина бе подредил състоянието си по най-модерния начин. Карасулиев бе целият в пот. Разви едно от кюлчетата. Не само той, но всички бяха поразени! Това не бе блясъкът на злато, а мътният синкав цвят на олово. Макар излято в тигел за златно кюлче и снабдено със знака на Кюлев, това бе олово и нищо повече! Едно по едно развиваха кюлчетата и хвърляха хартията на пода с все по-голям бяс. Цялото съдържание на сандъчето се оказа олово. Карасулиев се изправи. Той погледна Кюлев.

— Ти какво, мюзевир ниедин, ще се подиграваш с нас! Ще те оправя аз тебе!

— Моля запомнете тая закана! — възрази той. — Ако не внимава какво говори, ще го дам под съд за обида!

— Аз ще те вкарам в затвора, аз!...

По-нататък всичко протече като в някакъв фарс.

Все по-ясно ставаше, че съдържанието е само олово. Подът се покри с восъчна хартия. Останаха само две сандъчета неотворени. Йосиф Карасулиев се колебаеше. Разбра, че става вече смешен. Когато и последната партида бе развита и в ръката на едно от поемните лица остана последното кюлче олово, настъпи тишина.

— А сега, Йосифе — каза Кюлев, — ще те помоля да ми завиеш кюлчетата отново в хартията и да ги подредиш в сандъчетата. Аз си

плащам на Банката! Не искам да оставям такъв боклук тука! Нали така, господин Директоре?

— Млък! — изкрещя Карасулиев.

В тоя момент Скарлатов започна да се смее. Смееше се високо, неудържимо и заразително. След него и останалите взеха да се кискат. Последен се присъедини директорът на Кредитната банка. Той искаше да запази приличие, но не успяваше. Сълзи потекоха от очите му.

Само двама души останаха сериозни — Карасулиев и Кюлев. Лицата на тия мъже изразяваха неукротима ненавист, воля за битка, воля за унищожение на противника... Чак когато Борис погледна стоманеносивите очи и на двамата, които толкова си приличаха по израз, той престана да се смее.

След като се прибра вкъщи, Борис имаше много време да премисли всичко, което се случи. Интересно, че не изпитваше неприятно чувство. Изглежда смешната страна бе взела връх. Той си припомняше всички детайли и сам се смееше на глас. Явно те бяха подценили актьорската закалка от азиатската школа на Кюлев. Без помощта на никого, без да уведоми дори дъщеря си, той бе играл на празна сцена и с право бе събрал лаврите! Не попита Туше Динев какъв е общественият отзвук, но можеше да се досети по мълчанието му. Представяше си коментарите по кръчми и кафенета, по финансови и политически кръгове... Защото хората уважават само победителите! Всичко останало е подробности. А безспорен победител бе Кюлев!...

На другия ден, още при влизането си в кабинета, го чакаше вече Карасулиев. Беше раздразнен, угнетен, готов да унищожава.

— Добро утро, заповядайте, седнете...

Но той не седна.

— Слушайте, господин Скарлатов, станали сме за смях на хората!

— Правете разлика между нас, все пак тя съществува!...

— А ако бях успял?

— Но не успяхте!... — прекъсна го Борис. — Защо не погледнете цялата история от комичната страна?

— Защото аз съм оплут, унижен и няма да оставя тази работа така! Ще го вкарам да гние в затвора!

— Няма да можете! Такива търговски дела никога не са били посрещани с одобрение. Напротив! Жертвата е Кюлев. Тя се защити

блестящо. Общественото мнение е срещу Вас. Простете, но в такова дело няма да участвам!

— И ще оставите всичко така?!

— Разбира се! Или искате целия фарс да се разиграе наново?!

— А знаете ли колко средства съм пръснал заради този шут?!

— Приемете го като мене — плащате си за урока и толкоз!

Карасулиев въздъхна и изпъшка.

— Същото ме съветваха Анастасия и Фархи...

— Това значи, че Ви обичат!

— Ако Вие, Скарлатов, застанехте до мене и заедно смачкахме тая змия, хората щяха да се боят от нас. Шапки да ни свалят и нашият авторитет нямаше да бъде в такова печално състояние!

— Опомнете се, Карасулиев! Вие просто бъркате мащаба на бедата. Всяко чудо за три дни... Всеки си има достатъчно грижи. А и скандалите са чести, ще дойде друг и ще забравят този. Примирете се! Искате ли един коняк?

— Да! Иде ми да се напия!

— Няма да е лошо! А помислили ли сте колко безсънни нощи е прекарал Кюлев, за да се измъкне от примката?!

— Може би и Вие, господин Скарлатов, сте му помогнали?...

— Карасулиев! Ако не бях Ваш гост една вечер, ако нямаш известно уважение към Вас като финансист, щях да Ви изхвърля незабавно с гръм и трясък от моята Банка! И ако не се извините веднага, ще изпълня закана си.

— Извинете, господин Скарлатов! Не съм наред!... Цял живот съм се страхувал да бъда смешен, разбирате ли? Не искам да бъда смешен!...

Борис внимателно го погледна. Да, той бе разстроен. И сега пред него изпусна една от съкровенията си тайни. Ето един от ключовете към същността му! Карасулиев се издаде пред Скарлатов, който добре щеше да запомни тая му слабост!... Той разбра защо Йосиф искаше хората да му се кланят, да му свалят шапки по улицата!... Защото изпитваше ужас от това да стане смешен в очите им. Ето я скритата суетност на гордостта!...

— Бих Ви помолил отсега нататък да не подемите разговор на тая тема.

Карасулиев кимна с глава и въздъхна.

— Вдругиден е насрочено заседанието на Камбиалния синдикат. Но преди това искам участниците да се съберат тук, в моя кабинет, без представителите на Народната банка! — Скарлатов му подаде един лист хартия. — Ето списъка! Моля, отбележете си имената, с които Вие лично ще се заемете, и имената на тези, които смятате, че трябва да привлечем!

Карасулиев внимателно го прочете.

— Мога ли да Ви го върна довечера с моите поправки и съображения?

— Отлично! Председател на събранието ще бъда аз, така че предложението ни ще изложите Вие. Ето Ви и моя предварителен доклад, запознайте се!

Скарлатов му подаде една папка. Карасулиев не я разтвори.

— Не бързате ли прекалено, господин Скарлатов?

— Ако закъснеем, от Синдиката няма да има нужда!

— Тук са именно и моите възражения!

— Но Вие още не сте прочели доклада!

— Нямам нужда. Интересува ме един-единствен пункт... Тъй като организаторите сме ние, питам се аз, Йосиф Карасулиев, какво печелим от това?

— Авторитет, тежест, уважение!

— А парите? А печалбата? Като инициатори не ни ли се полага някакво предимство? Помислили ли сте по това?

— Да!

— И до какви изводи стигнахте?

— Че ме разочаровахте.

— Моля Ви, само не ми говорете за патриотизъм, за цар, народ, армия и така нататък!...

— Нямам такова намерение!

— Тогава?

— Вие, Карасулиев, един чужд нов човек, Ното пово, както наричали Цицерон неговите противници, искате да основете банка, да работите в една, макар и малка, но независима страна. Но не всяка печалба се изразява в материална стойност. Да имаш възможност да влияеш върху властта за собствена изгода, това малко ли е, според Вас? За такова предимство трябва да харчиш без бакалски сметки! Защото ние сме лицето на този синдикат! Нашите ръце обаче трябва да

останат чисти и честта ни непокътната! Достатъчно е, че сме в ръководството на такъв синдикат, че ще знаем всичко за движението на чуждите девизи! Това само по себе си има своята цена! Но целта е още по-далечна... Облечени в доверие, един ден ще бъдем възнаградени със свръхпечалба! Жалко, ако не го разбирате.

— Не ми се сърдете, господин Скарлатов. Аз, в сравнение с Вас, съм един младенец!

— Е-е-е-е, чак толкоз! — усмихна се Борис.

— Разбрах, че трябва да давам пари, даже да не ми се иска!

— Горещо-долу, така е!

— Срецнахте ли се с господин Вегенел?

— Ще се срещна тези дни.

ГЛАВА ДВАНАДЕСЕТА

Наближаваше обедната почивка на Банката. През кабинета на Скарлатов се бяха източили многобройните клиенти — вложители, просители, манааци с предложения за внезапно забогатяване, авантюристи, нещастници или хитреци, представители на благотворителни организации или религиозни секти, занаятчии, търговци, журналисти, политици, интелегенти... Една тълпа, движена от нуждата или страстта към възможване. На пръв поглед нямаха нищо общо и все пак нещо ги обединяваше. Това бе вечният стремеж на човека към личното благо, което буржоазията бе свела към една-единствена цел — парите! Цел толкова ясна и елементарна, но така трудно постижима, изискваща целия ум, изобретателност, личен живот, дори душата му. Цел, в името на която той се заробваше напълно. Даже античният роб изглеждаше далеч по-свободен. Защото подчинението на тая цел у буржоазията бе доброволно, желано!... Такива мисли минаваха през ума на Скарлатов, уморен, угнетен, изпълнен с отвращение към ближния. Ако така продължаваше, щеше да стане пълен човекомразец!... Никъде на друго място, освен в Банката, човек не оголваше така откровено ниските пориви на душата си, не разкриваше своята дивашка същност. Почти всеки ден той изпадаше в това състояние. Тогава заповядваше никого да не пускат при него. Трябваше му време да остане сам и намери отново сили за нови срещи, нови сблъсъци, нови размисли за хората. Докъде щеше да стигне по този начин, той не знаеше. За всеки случай посоката на пътеката не се извисяваше към небесната синева, а ясно се спускаше към мрачни долини и клисури...

Въпреки завесите на кабинета, той чу упорит звук на тромба. Сигналите се повториха. Отначало помисли, че някой файтон е спрял под прозореца. После прецени, че звукът не идва откъм улицата. Отмести завесата. Долу в двора стоеше колата, която бе купил — Мерцедес-габриолет. Бе я видял само веднъж, когато я стовариха от влака. Не се занимаваше с нея и напълно я остави на Спас. Изглеждаше съвсем нова, лъсната, с герба на Търговската банка върху

двете врати, както на ландото. Клаксонът продължаваше да оглася двора. Стана му неприятно. Щеше да скастри Спас за тая му детинщина. Клаксонът млъкна и от колата слязоха двама души с големи шофьорски очила, мушамы и шапки от лъскава кожа. Не можа добре да ги разгледа, понеже не сваляха очилата. Влязоха в Банката.

Някой почука на кабинета. Беше готов да избухне. Вратата широко се отвори. Двамата мъже застанаха пред него. Виждаха се и гамашите им с връзки. Единият — по-пълнен, това бе Спас, а другият — княз Борис, когото позна, след като свали очилата си. Скарлатов се смути и изненада. Князът се засмя на глас, доволен от ефекта. Скарлатов си наложи да се усмихне. Този човек, наистина, имаше нещо детинско...

— Стреснах ли Ви, господин Скарлатов?

— Донякъде... Но се радвам да Ви видя тук, в Банката! Заповядайте, Ваше Височество, седнете!...

Князът не седна, а почна да се разхожда из кабинета, като любопитно оглеждаше всичко — и мебелите, и библиотеката, и книгите, и бюрото. Спря се пред портрета на стария banker.

— Спомням си го... — каза той, — беше човек, който един път видиш ли го — никога после не го забравяш!...

Князът, весел и усмихнат, му изглеждаше малко смешен в тая мушама, с очила на челото, кожената шапка и гамашите с връзки, стягащи и без това хилавите му тънки прасци.

— Е, господин Скарлатов, представям Ви новия шофьор Спас. Повече няма какво да учи!

— Смятате ли, че може самостоятелно да се справи с колата?

— Разбира се, господин Скарлатов! Нима се съмнявате?

— Не, Ваше Височество. Утре смятам да използвам колата за Рила планина. Имам важна работа. Затова се интересувам от възможностите на Спас. Пътят не е лек.

— Ще бъдете очарован! Ако решите пък един ден лично да шофирате, аз съм на Вашите услуги!

— Нямам такова намерение.

— Напразно, господин Скарлатов. Само веднъж ако седнете зад волана, ще разберете, че автомобилът не е мъртва машина!

Когато излязоха от кабинета, цялата Банка се бе раздвижила. Чиновниците надзъртаха от вратите. Вестта, че Престолонаследникът

е дошъл, се бе разпространила мълниеносно. Когато се появиха в коридора, всички в миг се скриха. Двамата изкачиха парадната мраморна стълба. Горещо, в антрето, Князът си свали мушамата и остана по спортен костюм. Отново му се видя слаб, сякаш недоразвит. И все пак, това бе един малък, но вече оформен мъж. Когато влязоха в библиотеката, дълго се задържа пред камината. Беше любопитен. Там, на полицата, където обикновено се поставяха така наречените „бибело дивер“^[1], той впери поглед в часовника.

— Ще позволите ли, господин Скарлатов, да го разгледам?

Борис му помогна да го поставят на голямата маса. Дълго време Князът се въртя около него.

— Великолепен е, господин Скарлатов! Вероятно е произведен във Франция от началото на миналия век... Като машина не е кой знае каква, но е творение на изкуството! Позлатен бронз... Ако му свалим капака, отзад ще видим фирмата на производителя и годината. Имате ли отвертка?

— Не, Ваше Височество.

— Жалко!

Лицето на Княза изрази детско разочарование.

— Но можете да го вземете, Ваше Височество.

— О, благодаря Ви! Ще го разгледам на спокойствие ще го почистя, смажа и ще Ви го върна.

— Не ме разбрахте. Вземете го въобще, понеже изпитвам неудобство да Ви предложа за подарък такава нищожна вещ!

— Грешите, господин Скарлатов! Не искам да използвам Вашата неосведоменост. Това е много ценен часовник!

— Още по-добре!

Князът го огледа с любов от всички страни.

— Господин Скарлатов, аз събирам часовници. Този ще бъде един от най-ценните в колекцията ми. Помислете още веднъж!...

— Ще наредя да го опаковат.

— О, няма защо! Аз сам ще го взема! Може да го повредят.

— Бихте ли останали на обяд?

— Много съжалявам, господин Скарлатов, но Негово Величество много държи да присъствам на обедите. Ще се прибера. Нямам нищо против, ако се върна с колата Ви, а после Спас сам ще я докара.

— Разбира се.

— Вие винаги намирате начин да ме зарадвате, и то много! Мил човек сте, господин Скарлатов.

— Радвам се на ласкавото Ви мнение, въпреки че не го споделям.

— Напразно! Знаете ли, още като Ви видях за пръв път, си помислих, че може би между нас би се зародило нещо като приятелство...

— Едва ли съм подходящ.

— Вие, господин Скарлатов, внушавате доверие и спокойствие. Моето обкръжение е повечето от военни. Затова особено ценя хора като Вас!

Князът пак се наведе над часовника. Нави пружината и нагласи стрелките. Заслуша се в работата му. После извърна глава и погледна Скарлатов със сините си очи.

— Освен това, исках да поговоря с Вас, мили господин Скарлатов, и по моя лична работа...

— Аз ви слушам, Ваше Височество...

— Знаете, че се увличам от естествените науки.

— А защо, Ваше Височество, не завършите някой европейски университет?

— Не мога точно да Ви обясня... Мисля, че вече ми мина времето... Изглежда ще остана във военната кариера.

Лицето на Княза стана нещастно. Не искаше да продължи разговора в тая неприятна посока, тъй като щеше да засегне авторитета на баща си. Бе не само учтив, но и толерантен. После с усилие на волята се преодоля.

— Как беше на български? Човек предполага, Бог разполага... — усмихна се и продължи: — Преди войната ходихме с Негово Величество на лов в Африка. За мене беше незабравимо преживяване! С тъга си спомням за това пътешествие...

— А защо не направите ново?

— Защото нямам пари — простичко каза Князът. — Засега не мога да разполагам със скромното си имущество.

Скарлатов се замисли. Явно Князът бе в пълна и жалка зависимост от баща си — властният Фердинанд с грубата психика на ловджия, с консервативни схващания за възпитанието на децата си и с нескрито презрение към науката. Може би слуховете, че бие синовете си, са верни?... Скарлатов го погледна. Един мъж с физика на

израстващо момче и редки коси, започнали да окапват. Отново му стана симпатичен с учтивостта и безпомощността си. Изведнъж реши:

— Аз бих могъл да финансирам пътешествието Ви. Доколкото разбрах, то ще бъде с научна цел.

— Благодаря Ви господин Скарлатов. И за да бъде напълно честен, ще трябва да Ви кажа, че именно затова дойдох днес при Вас. Чудех се по какъв начин да се срещнем, така че баща ми да не разбере целта на посещенията и да не направя впечатление никому. Затова пристигнах с колата и Спас.

— Мисля, че въпросът е решен.

— О, господин Скарлатов! Аз ще Ви върна парите!

— Ваше Височество е млад. Един ден, когато станете цар на България, ще се разплатите.

Князът се усмихна.

— Искам да Ви предупредя да не се надявате скоро. Баща ми е силен, здрав, дълголетен и ще ме надживее!

— За мене това няма значение, Ваше Височество. В края на краищата, аз подпомагам науката! Все пак, бихте ли ми казали каква е сумата?

— О господин Скарлатов!... Ще трябва да помисля, но Ви уверявам, че ще бъде крайно пестелив! Имате ли нещо против, ако си тръгна? Време е...

Скарлатов позвъня. Влезе Спас.

— Донеси една бохча и загърни часовника. Ще отведеш Негово Височество, където ти каже и ще стоиш с него, докато те освободи! После ще се върнеш!

— Ако се явят повреди в колата, Спас знае къде да ме намери. Ще бъде щастлив да Ви помогна и аз от своя страна. Довиждане, любезни господин Скарлатов!...

Борис стоя пред прозореца, докато колата в двора потегли и изчезна. После спусна завесата. Извади ключа, който постоянно държеше на джобния си златен часовник и отвори касата в библиотеката. Най-горе стоеше папката на Фердинанд. Но не я взе. Порови се сред книгата и намери нова, неупотребявана кожена папка. Написа на чист бял лист „КНЯЗ БОРИС ТЪРНОВСКИ“ и го сложи в папката. Заклучи касата. Телефонът в библиотеката иззвъня. Той с неудоволствие го вдигна и грубо каза:

— Скарлатов слуша!

Беше Йосиф Карасулиев. Заговори за новия Камбиален синдикат, който вече функционираше. Чудеше се защо той предъвква по телефона вече известни факти. Изведнъж, без всякаква връзка, Карасулиев каза:

— Имали сте Височайше посещение...

— Изглежда, че сте наредили постове за наблюдение около Банката ми!... Почват да ме дразните!

— Не сте прав. Мълвата се разпространи от само себе си.

— Е, какво, като ме е посетил?!

— Не ми говорете като на катеричка врели-некипели.

— Той просто докара автомобила ми!

— Ако аз купя кола, ще мога ли да разчитам на такова посещение?

— Я не говорете глупости!

— А пари поиска ли Ви?

Въпросът, макар и просташки, бе директен. Скарлатов избухна, тъй като не искаше да отговори.

— Я вървете по дяволите!

— Не се сърдете! Възхищавам се от Вас. А кола ще си купя, наистина ще купя! — повтори уверено Йосиф.

— Имате ли още нещо да кажете?

— Крайно време е да се срещнете с Вегенел.

— Ще го направя, когато аз реша! — каза той и затвори телефона.

Следобед Скарлатов не слезе веднага в Банката, а остана в библиотеката с Туше Динев. Той бе изчезнал някъде от два дни и се бе появил внезапно.

— Утре сутринта заминавам със Спас при Вегенел. Ще дойдете ли с мене?

Вместо отговор, Динев каза:

— Бихте ли се срещнали с Кюлев?

— С кого?!

— С Кюлев!

— Това предложение негово ли е?

— То е и мое.

Скарлатов се намръщи.

— Не съм забравил панаирджийските му номера!
— Има нещо важно да Ви каже...
— Наред ли сте?
— На мене не ще. Иска лично на Вас!
— Динев, я ме оставете на мира! Най-добре ще е да заминете за мечтания Париж! Виждам, че сте много изнервен!...
— Освен това Карасулиев съвсем не е свил знамената. Обградил е отвсякъде Кюлев и не го изпуска миг от погледа си.
— Едно насекомо изяжда друго насекомо, както се изразява великият еди-кой си!...
— Ако ми позволите да забележи, тоя път грешите!
— Оставете ме на мира, разбрахте ли! — каза грубо Скарлатов. Туше Динев нищо не отвърна и демонстративно замълча.
— Е, ще дойдете ли с мене?
— Ако разрешите ще остана.
— Правете каквото искате!

---

[1] Бибело дивер (фр) — Бибело — дребно украшение; дивер — разни ↑

ГЛАВА ТРИНАДЕСЕТА

Моторът на колата виеше, като изкачваше криволиците на шосето. Беше ново, наскоро построено. Скарлатов се бе загърнал в пелерината. Въпреки че колата бе открита и вятърът духаше в гърдите му, не сложи шофьорски очила и мушама. Времето бе студено, но ясно. Слана покриваше крайпътната, изсъхнала трева. От двете страни на шосето се извисяваха стръмни склонове, обрасли с вековни борови гори. Долу, някъде течеше реката, но шумът ѝ се заглушаваше от мотора. Спас бе целият внимание и старание. Досега се справяше добре. Когато преваляха височината, право срещу тях се изпречи скала с кръст на върха. Кой ли го бе поставил?... После шосето взе да се спуска надолу, чак до реката. Водата течеше буйно, но покрай брега имаше тънък лед. Постепенно клисурата взе да се разширява. Минаха край една тепавица, една воденица, носеше и се и режещият метален звук на триона от дъскорезницата. Всички постройки бяха нови. На поляната стърчаха кубници от наредени дъски. Миришеше на борова смола. Малко след това пресякоха селото — бедно, със схлупени, полегнали едноетажни къщурки, едва подаващи се от земята. Колата изтрополи по дървеното мостче — съвсем ново, от бичени греди и каменни подпори. По отсрещния висок връх, прорязан от улеи, се спускаха две огромни бетонени тръби. Чак долу беше красивото здание на малката електроцентраля от тухли, построена от Вегенел. Цивилизацията бе нахлула и тук. Ръката на австриеца се чувстваше навсякъде. Минаха покрай големия манастирски метох, разположен точно край пътя. Портите бяха затворени. Наближаваха Рилския манастир и всичко тук говореше за неговото присъствие. Хората, поминъкът бе свързан с него. Работеха за него и той се разпореждаше със съдбата им. Понякога изникваше малък параклис или на някой връх се извисяваше кръст. Монасите обичаха природата и може би единствено те при построяването на манастира са се ръководили от хубостта ѝ, а не от удобствата, от връзката с пътищата, от плодородието на земята или възможностите за търговия. Така в страната са се създавали средища в глухи, недостъпни, но красиви

места, източници на цивилизация, мъждукаща през миналите безпросветни и зверски векове. Въздухът бе кристално чист и стягаше гърлото. Въпреки дългия път, Скарлатов се чувстваше радостен и бодър. Някъде далеч, право пред тях, като стена се изправяха високите планински върхове, целите в ослепително бял сняг под искрящото слънце на синьото небе. Рила бе наистина величествена и прекрасна!... Отдавна Скарлатов не бе усещал така природата и себе си като част от нея, но се сети, че трябва да внимава за пътя. Вегенел му бе обяснил да се отбият вдясно, там където друг планински поток се влива в Рилската река. И наистина, той скоро видя дървеното мостче. Бавно премина през него. Отдолу гредите трополеха. Не бяха добре заковани. На другия бряг започваше широка пътека, но добре изравнена, по която, макар и бавно, колата все пак се движеше. Забелязваше се бетонният канал, идващ някъде от високо в планината, който отвеждаше водата до електростанцията. Вегенел бе построил своето имение далеч от нея. Чувал бе за смелите му покупки на земя и гори. Сделките му бяха повече с манастира. И се учуди, когато видя с очите си обширните ливади, по които пасяха големи бели крави, с кафеникави петна и натезали вимета, а не като българските — малки, кльоцави, сиви, сливащи се със земята. Чуваха се лопатарите и звънци. Доста далеч като в детска рисунка се очертаваше стадо овце. И там, накрая на обширната алпийска поляна, се открояваха къщата на Вегенел — цялата от дърво, и стопанските постройки, плевни и обори. Потокът извиваше точно край къщата и пресичаше поляната. Добре бе избрал Вегенел мястото — на припек! Бяха го изчистили и наредили камъчета край брега, за да тече спокойно бистрата вода. Беше направил дълги ниски огради от небелени, тънки трупи. Имението бе електрифицирано. Високи, борови, стройни стълбове с изопнати жици отиваха право към постройките. Колата влезе в двора — завидно чист, без никакъв боклук! Спас загаси мотора. Чак сега Скарлатов чу в тишината звуците на природата — вятъра, шума на гората, лопатарите, звънците и човешки говор...

Вегенел, заедно с двама млади селяни, прехвърляше сено в плевнята. Носеше шаячни панталони, груба риза без яка отгоре с разкопчано кожухче, с калпак, килнат на едната страна. Цялото му облекло бе от местно, ръчно производство. Само грубите му, подковани алпийски обувки не бяха тукашни. Зачервен, със запретнати

ръкави, оголващи къси, мускулести, дебели ръце, с гладка загоряла кожа без косми, той с нищо не се отличаваше от двамата си млади помощници. Вегенел сърдечно стисна ръката на Борис и Спас, но не прекъсна работата. Спас любопитно разглеждаше всичко наоколо. После, без да каже дума, свали цялата си шофьорска униформа и се запретна да помага. Скарлатов приседна на един пън и ги наблюдаваше. Свършиха сравнително бързо. Австриецът бе възприел не само облеклото на местните селяни. Като изключим къщата, изградена в типичен тиролски стил от камък и дърво, всичко останало бе местна архитектура, със силно манастирско влияние. Изпълнението бе точно и детайлно, от добри майстори, а подборният материал извънредно качествен. Като се прибави към това чистотата и грижовното поддържане на целия чифлик, получаваше се впечатлението за нещо красиво и вечно!... Тези постройки не пречеха на природата, а сякаш се сливаха с нея. Долният етаж на къщата бе зает от просторна стая с нисък таван и огромни дървени греди. Вместо камина, имаше огнище с котел на верига. Само голямата дъбова маса и дъбовите столове, без тапицерия, напълно баварски, бяха чужди. Останалото — българско. По стените край оджака висяха всевъзможни бакърени съдове, лъснати до блясък — всички местно производство или купени от манастира. Лека миризма на тор се чувстваше и в стаята. Подът бе покрит с неизгладени, каменни плочи, но равен, тъй като фугите бяха внимателно запълнени с цимент. От тавана висеше огромен полилей с електрически крушки. Не стояха дълго. Вегенел с гордост показва и свинарника, и обора за породистите крави, а също и кошарата малко по-далеч. Бе отбил потока и водата снабдяваше по дървените улуци трите чешми на двора и една друга долу, край пътеката, която отиваше през планината право към турската граница. Вегенел се гордееше с всичко. Наистина бе хвърлил известни средства, но си струваше. Тук всичко бе евтино и животът прост и непретенциозен. Дъскорезницата, мелницата и тепавицата бяха също негови. И тука цареше ред, на който всички се подчиняваха, понеже имаха полза. Околните села му станаха постоянни клиенти. Никъде на друго място, даже в манастира, не можеха толкова евтино да смелят брашно, непримесено с пясък и плява. Каруци с огромни трупи, свалени от планината, чакаха ред пред дъскорезницата. А Вегенел непрекъснато разказваше как е постигнал всичко това и какви са

бъдещите му планове. Сякаш се готви да живее векове!... — мислеше си Скарлатов. Всички го уважаваха. Български не бе научил или знаеше съвсем малко, да не говорим за селяните, които нямаха понятие от немски, но езикът не бе никаква преграда. Те се разбираха напълно. Как? — си мислеше Борис. Изглежда по начина, по който се разбират селяните от цял свят. Ето, в Рила идва селянин от Алпите и за две години става част от местните хора. Никой не го смята чужд! Напротив, става необходим и почитан! Заживява в друга планина, при друг народ, без всякакво напъване, съвсем леко и естествено!...

Скарлатов прояви интерес към електростанцията и се учуди, че Вегенел говореше за нея с неудоволствие. Вървяла добре, все още нямала достатъчно клиенти, където да пласира електричеството. Оставил я в ръцете на двама млади, акуратни техници. Почти не се месел в работата им. От учтивост го заведе и там. Работеше само едната турбина. Обясни му, че я пускат от време на време при ниски обороти. Техниците живееха в зданието на електростанцията, единият — със семейството си, другият сам, но явно скучаеха.

За обяд седнаха в голямата стая на първия етаж. Вегенел държеше само на едно — всеки да си умие ръцете на чешмата. Сервираше една стара жена и младата съпруга на един от ратаите. Дойдоха свинарят, краварят и още хора, които Скарлатов не можеше да определи какви са и защо са седнали на огромната дъбова маса. Покривка нямаше. Яденето бе едно-единствено — овнешка чорба с планински подправки. Пригответа бе просто. Хлябът бе току-що изпечен, още топъл. Вегенел разчупи огромните самуни и на всеки подаде голям къшей. Всички се прекръстиха и залапаха с големи зальци, като сърбаха шумно с дървените лъжици от медените, калайдисани каравани. Ядоха до насита кой колкото иска и бързо станаха от масата всеки да си гледа работата. Вегенел излезе на двора и се отпусна на дървената пейка пред прага на къщата, като запали дългата си лула. Не прояви никакво желание да говори по делови въпроси. Само го попита дали би останал до утре да разискват по работите. Ще не ще, Скарлатов се съгласи. Вегенел го заведе в стаята му на втория етаж. Бе обширна и цялата миришеше на дърво, извънредно чиста, с груба, дървена местна мебел, дървено легло, покрито с дебел снежнобял чаршаф от ръчно тъкано платно и две огромни възглавници. Нямаше и следа от дървеници — тези постоянни

мъчители на спящите. Електрическата крушка висеше от тавана без полилей.

Привечер слънцето залезе рано. Мрак се спусна над долината, а заедно с него откъм потока се проточи мъгла като памук. Стана студено. Огънят в оджака буйно гореше. В стаята бе топло и душно. Първи дойдоха двама монаси с катър. Бяха тръгнали да събират милостиня от селата. Прости момчета, малограмотни, но страшно се гордееха, че са иноци^[1] в такъв голям манастир!... Скарлатов се опита да разговаря с тях по религиозни въпроси, но наивната им, детска вяра в чудеса, заучените наизуст жития на светии, изпълнени с небивалици, скоро го отегчиха. По-късно дойдоха и двама кираджии. По опашките на конете им се бяха набили един до друг тръни като малки таралежчета. Те дълго се занмаваха с добитъка и товара, накрая влязоха. Лека-полека одаята се изпълни с народ. Седяха, разговаряха по своите неща, но никой не пиеше. Вегенел изглежда нямаше или не искаше да се пие в дома му вино и ракия. Късно вечерта се отби и един брадясал, слаб като чироз контрабандист. Какво ли прекарваше в дисагите този мълчалив човек, защото ги държеше до краката си и не се разделяше от тях!... Скарлатов искрено се учуди, когато разбра, че пренася кибрит в Турция. За няколко гроша, посред зима, той преваляше по два-три пъти на месец планината. Странни бяха начините, по които хората си изкарваха прехраната!... По-късно Вегенел отново разчупи огромни самуни хляб и раздаде на всеки с парче сирене, без чиния. Всички ядоха мълчаливо, казаха си лека нощ и се разотидоха. Двамата ратаи на Вегенел настаняха гостите в съседните постройки и плевнята да пренощуват. Австриецът пак седна пред прага на къщата и запали лулата. Беше мълчалив. Скарлатов се качи в своята стая. Съблече се и легна. Прозорците бяха отворени. Той чуваше пръхтенето на конете, потропването на копитата, звъна на букаите им... Чаршафите бяха хладни, твърди, двата китеника го смазаха под тежестта си, но бързо го затоплиха. Поспа доста. Събуди се изведнъж бодър. Навън светлееше. От устата му излизаше пара. Дълго полежа така. Стана, когато слънчевите лъчи огряха стаята. Изми се долу на чешмата в двора. Там имаше голям къс домашен сапун, който ползваха всички. Вегенел го чакаше в голямата одая. В огнището гореше буен огън. Миришеше на борина. Останалите гости отдавна бяха потеглили по своята работа, а ратаите тръгнали с добитъка. Тук се

ставаше рано. Австриецът сам приготви силно кафе. Пиха мълчаливо. Скарлатов се притесняваше, че Вегенел не започва разговора, за който бе дошъл чак в планината. Знаеше добре за какво се касае. Беше му пратил дълго писмо, но не го заговори. Реши да изчака до обяд. Двата излязоха навън. Вегенел запали лулата си. И ето, отдалеч, за свое учудване, Скарлатов ясно долови шум от бучене на автомобилен мотор. Звукът ту се явяваше, ту изчезваше, но явно приближаваше. Ако не беше колата му в двора, на няколко крачки от него, покрита с мушам и цялата побеляла от слана, щеше да помисли, че Спас е тръгнал някъде. Скоро бученето се усили и той видя автомобила като детска играчка как спря пред мостчето, после внимателно пресече реката и се скри между вековните дървета на пътеката. След малко се яви съвсем близо и заизкачва наклона на поляната право към дома! Караше я човек в мушам и очила и не можеше да разбере кой е. Колата спря до неговата. Човекът угаси мотора и скочи с пъргавина на земята от седалката. Пътьом си свали очилата. Лицето му бе усмихнато. Скарлатов с удивление позна в него граф Тарновски — австро-унгарския дипломатически представител в София. За кратко време, откакто бе в България, този човек се бе наложил като най-влиятелния, най-търсения и най-активния дипломат. Бе необикновено трудоспособен. Тънък, строен, пъргав като рис, можеше да го видиш по всяко време — забързан, гологлав, неспазващ твърде дипломатическия етикет, небрежно облечен, с разкопчано сако — да снове по цялата столица — от Двореца до Народното събрание, до министър-председателя, чуждите легации, клубовете и ресторантите, влиятелните политици на властта или в опозиция, деловите представители на фирми, отделните индустриалци и банкери. Навсякъде бе постоянно свеж, усмихнат, доброжелателен, учтив, но пряк, увещаващ или изискваш. Това, което веднага правеше впечатление, бе погледът на сивите му очи. Леко примижали, виждащи всичко и съсредоточени като на пантера, както духовито се бе изразил един английски негов колега. Австро-Унгария по онова време нямаше по-добър дипломат от Тарновски. А това, че беше в България, говореше само едно — отново тази малка балканска страна бе преплетеният възел в интересите на великите сили!... По-късно, когато той щеше блестящо да свърши България, очакваше го девственият терен на Съединените щати, където в качеството си на посланик щеше

да действа с присъщата си неукротима деловитост и безскрупулност за въвлечането на Щатите в съюз с Централните сили. Той бе не само първи дипломат на Австро-Унгарската империя, но и един от най-големите, може би най-амбициозният, най-волевият от всички свои събратя по света.

И ето този човек с пъргава стъпка на горско животно с широка усмивка на лицето, но присвити, съсредоточени очи, вървеше право към Вегенел и Скарлатов. Той знаеше да кара кола и сам бе дошъл в тази дива планина. Ето защо Вегенел не започна разговора... — мислеше си Скарлатов. — Изглежда, че по същество ще трябва да го водя с граф Тарновски. Това значеше, че работата няма да мине по домашному, а ще протече на високо ниво. Той не бе готов за такава среща. Ядоса се на Вегенел, че не го предупреди. Австриецът си е австриец, където и да е!... Скарлатов не се съмняваше, че двамата предварително бяха обсъдили всички детайли и се бяха споразумели по всички въпроси. Значи искаха да измъкнат нещо в полза на Австрия!... Нима всичко на тоя свят е политика?! — запита се Борис и си отговори, че вероятно е така! Даже най-малкият, най-простият заем е политика!...

Тарновски сърдечно се здрависа с двамата. Влязоха в одаята. Той хвърли мушамата на миндера и седна пред голямата маса.

— Закусвали ли сте? — попита го Вегенел.

— О, тук усещам аромат на бор и кафе! Ще Ви бъда много признателен, ако ми пригответе само едно силно и горещо кафе!

Вегенел откачи едно голямо джезве и се зае да го приготвява. Накрая го зари в парещата жар на огнището, както в турските кафеджийници.

— Ето, мили господин Скарлатов, най-после се срещнахме, както подобава на мъже! И аз благодаря на нашия добър, стар приятел, че осъществи тоя толкова желан от мене контакт!... А трябваше да стане отдавна! Вие, господин Скарлатов, сте недостъпен, както всеки banker. Ако съдя по баща Ви, с когото нямах възможност да беседвам, въпреки желанието ми, предстои ни изключително интересен и важен разговор!...

— Благодаря — каза Скарлатов, — но въпросът е толкова обикновен, че не заслужава вниманието, което му отдавате.

— Напротив! Напротив! Повярвайте ми, господин Скарлатов, наложи се да поработя над проблема денонощия и не съм напълно уверен, че съм научил каквото трябва. Но Вие ще бъдете снизходителен и ще ми помогнете, защото сте banker, от тия странни, силни хора и толкова тайнствени, че те хваща страх...

— Едва ли bankerската професия е по-различна от другите. Може би единствената необикновена професия е тази на палача... Вероятно заради тази тайнственост, ужас и отвращение, с които е обкръжен. И все пак, палачът привлича любопитството на хората като маяк...

— Странна аналогия!... Присъствали ли сте на екзекуции?

— Да, веднъж във Франция. Гилотинираха публично един убиец. Беше отвратително, но не можах да сваля погледа си.

— А у нас, в Австрия — бесят. Там са магистри по бесенето!... Също е отвратително!

— Почти като войната!

— Но какво правим ние?! Ама че тема избрахме!... Вижте тази прелест наоколо! Господин Скарлатов, имате ли нещо против, ако се разходим из околността?

— Зависи от господин Вегенел.

— О, аз имам да върша работа! Вие си поговорете!... Отсега Ви уверявам, че щом се съгласите помежду си, аз ще бъда третият и ще направя, от своя страна, каквото решите!... Ваш ред е, господа! Ще ви чакам за обяд!

— Но, господин Вегенел, доколкото знам, Вие сте главният посредник! — възрази Скарлатов.

— След като се споразумеете! — каза твърдо австриецът.

Скарлатов разбра, че не трябва повече да настоява. Той беше един срещу двама, които защитаваха интересите на страната си. Какво ли щяха да искат?... Да, мисията му бе крайно неприятна!...

Двамата тръгнаха направо през поляната. Излязоха на пътеката. Тарновски ходеше бързо и пъргаво. Минаха през боровата гора, после пътеката се виеше край потока, обрасъл с папрат, но изведнъж тази пленителна гледка му опротивя. Винаги ли проклятието на Банката ще разваля всичко, което е приятно! — си каза Борис. И пръв започна разговора. Подбираше внимателно думите си. Отдавна не бе имал възможност да говори немски.

— Уважаеми графе, работата е свършено проста! Касае се за малък заем от австрийските банки, краткосрочен, както е прието да се прави навсякъде по света.

— Трийсет милиона в злато не са малко! А зависи и на кой ги даваш, за какво и как ще се използват!...

— Не предполагам, че австрийските банки са в пряка зависимост от правителството.

— Нима в другите страни те са по-свободни?

— Но не така явно и грубо! Освен това, взимали сме десет пъти по-големи заеми и никъде не сме срещали подобна намеса!

— Но сега няма откъде да вземете, нали така?

— Не е вярно! Може би осведомителят не Ви е обяснил истинското положение...

— Напротив! Вашият колега Йосиф Карасулиев беше пределно ясен! И доколкото разбрах, вие двамата ще бъдете главните посредници, със съответното комисионно.

— Мислите ли, че то ме интересува?

— Но на Вас, като българин, като патриот, участник във войната, не Ви е все едно в какво положение се намира Вашата страна, нали? А тя е изолирана, сразена, разпокъсана, без приятели и съюзници, обградена отвсякъде с врагове, които в момента я задушават и стопански, а после ще я смажат и военно! На коя страна са вашите заемодавци — французи, англичани и руснаци? Техните любими чеда са сърбите, гърците и румънците! Нима ви помогнаха, когато изпаднахте в беда? Напротив, съдействаха за ограбването и отнемането на територии с българска народност! И, ако не беше нотата на австрийското правителство, което недвусмислено заяви, че ще се намеси, щом влезе чужд крак в България, давате ли си сметка дали сега Вашата държава щеше да съществува?

— Аз не съм нито правителство, нито упълномощен да разговарям по такива проблеми!

— Но тази тема е неизбежна, господин Скарлатов! Защо да си затваряме очите?

Скарлатов реши рязко да прекъсне разговора, който от минута на минута му опротивяваше.

— Уважаеми графе! Ще Ви задам въпроса, на който държа да отговорите с да или не. Смятате ли да съдействате за този нищожен

заем, или не?

— Разбира се, да, господин Скарлатов! Решително да! Може още утре да изпратите господин Карасулиев във Виена. Доколкото разбрах, техническата част ще свърши той.

— Благодаря.

— А сега можем ли да продължим разговора, който ме интересува?

Скарлатов кимна с глава. Разхождаха се дълго. Тарновски задаваше многобройни въпроси: политически, финансови... Интересуваше се от клюки, от всичко, свързано с България. Беше неуморим, разпитваше жадно, не се отчайваше от едносричните отговори и запази докрая любезност и весел нрав. Някъде към края, когато Скарлатов започна да проявява нетърпение, Тарновски предложи да се върнат и усмихнат добави:

— Разбира се, ще поговорим още, нали, господин Скарлатов? Няма да откажете на молбата ми!...

Борис трябваше да се съгласи.

По обратния път до София той имаше време да премисли разговора си с граф Тарновски. Бе уморен и измъчен. Съпротивлявал се бе докрай и не пое никакви ангажменти — нито лични, нито свързани с Банката. Бе останал лоялен към Пари Ба. И все пак този човек бе сполучил в едно — бе създал контакт с него и по всичко личеше, че нямаше да го остави на мира. Не бе си представял дипломатите по този начин. Разбра, че силата на графа бе в настойчивостта му. Той не се обезкуражаваше от неуспехите. Дори напротив, сякаш те усилваха в него волята за надмощие. Тепърва ще се сблъскам с този упорит човек, си каза Скарлатов.

---

[1] Инок — монах ↑

ГЛАВА ЧЕТИРИНАДЕСЕТА

Той се върна в Банката към обяд. Веднага попита къде е Туше Динев. Никой не можа да му каже. Не бе се прибирал второ денонощие. Скарлатов се почувства самотен. Нямаше с кого да сподели своите впечатления и мисли. Телефонът в кабинета позвъня. Обади се Йосиф Карасулиев. След малко пристигна — нетърпелив, любопитен, готов за работа. Борис почти му се зарадва.

— Седнете, драги Карасулиев. Както виждам, готов сте за бой!...

— Кога ще тръгна?

— Нима вече говорихте с Тарновски?

— Графът нищо не ми каза. Какъв е резултата?

Явно той бе в неизвестност. Скарлатов веднага съобрази, че моментът е подходящ да измъкне от него каквото иска. Лошото настроение не му бе минало и Карасулиев бе добре дошъл, за да излее върху него цялата си жлъч.

— Не съм поел още никакви ангажименти! В случая съм само лице, което сондира. Какво ще обичате — кафе, коняк?

— Не ме измъчвайте, моля Ви! Тези дни ми се събра много!...

— Ах, да, забравих... Не можахте да ограбите Кюлев...

— Но какво общо има това с Вегенел? — ядоса се Карасулиев.

— Много, Карасулиев, твърде много!... В момента се готвите в мое лице да осъществите международна финансова сделка! А мене ме е срам от хората... те знаят, че в тая позорна афера с оловото бяхме върли противници. Трябва да изгладим отношенията си.

— Готов съм! Спомнете си, че Ви протегнах ръка за съвместни действия!

— Вие продължавате да преследвате Кюлев!

— И Вие!

Борис беше изненадан.

— Къде е Вашата дясна ръка Туше Динев? — продължи Йосиф.
— Уж се отказахте, а какво правите всъщност?!

— Любопитен съм да чуя?

— Кажете ми къде изчезна тоя стар мюзевир? От два дни се мъча да го открия! Не са ли заедно с Динев?

— Не знам.

— Простете, но не Ви вярвам!

— Драги Карасулиев, въпросът, по който искам да се разберем, е един-единствен и няма нищо общо с Кюлев! Тъй като е засегнато моето честолюбие, питам Ви, готов ли сте да продадете ипотеката и всичко, с каквото сте обвързали бившия ми служител Георгиев? Цената няма значение! Особено ще Ви бъда задължен, ако го изгоните от Вашето дружество!

— Отказвам.

— А знаете ли колко Ви струва тази думичка от две букви: „не“.

— Справедливостта не се изчислява с пари!

— Така ли? Дано не Ви се случи и друг път да избирате между честта и парите!... Страхувам се, че скоро ще останете просяк.

— Мислете каквото искате!

— Изчислете сам! Един процент от предстоящия заем, равен на трийсет милиона, колко прави?

— Триста хиляди! — отсече Карасулиев.

— Делено на две?

— Сто и петдесет хиляди.

— Или Георгиев, или сто и петдесет хиляди златни франка!

— А как ще ме изключите от сделката? Знаете, че аз я започнах?

— Никак не ми е трудно да внуша, че не сте подходящ!

— Ще Ви бъде трудно да ме изолирате!

— Имате прекалено високо мнение за себе си. Вегенел е мой партньор, а и граф Тарновски ще се съобрази не с Вас, а с мен! И ще направя едно приятно пътуване на чужди разноси до Виена... Ще се върна триумфално, да не говоря за благодарността на Височайшия в тази страна.

— Господин Скарлатов, не правете това! Аз обещах на Анастасия, че ще я водя във Виена. Тя толкова много се зарадва!... Отдавна мечтаеше за града на своята младост.

— Като ѝ обясните, че се касае до Вашата чест, тя ще Ви разбере и ще се почувства безкрайно горда от решението Ви!

Карасулиев млъкна. Червени петна избиха по лицето му. Когато заговори, гласът му бе спаднал:

— Е, добре, господин Скарлатов, аз ще Ви дам ипотеката. Ще прехвърля и заема му във Вашата банка. Приемете го като подарък от мен.

— Държа да заплатя до последния лев!

— Добре, щом искате!

— Споразумението ни има и втора точка. Вие трябва да уволните Георгиев!

— А какво обяснение ще му дам?

Скарлатов сви рамене.

— Ваша работа!

— Не е ли това жестоко? Той има семейство.

— А какво щеше да стане с Кюлев и дъщеря му, ако бяхте успели в акцията?

— Вие ме плашите, господин Скарлатов. Това което искате, не е човешко!

— Когато се касае до предателство, запомнете, Карасулиев, че всички съображения от каквото и да е естество отпадат, поне лично за мене! И остава само едно: хората да разберат с примера на Георгиев, че да вършиш предателство в Търговска банка Скарлатови е гибел! Не се боя от последствията! Колкото по-жестоко бъде наказан, толкова по-добре!

Докато говореше, бе станал неузнаваем. Цялата дива, Скарлатовска природа бе сринала това, което се наричаше учтивост, възпитание, хуманизъм, морал, етика, образование... Пред Карасулиев сега седеше зад бюрото безмилостно същество. Не бе в природата на Йосиф такава необузданост. Чужда му бе! Все пак той, като всеки евреин, вярваше, че с разум, с логика, кротост и убеждаване може да се надвие и най-свирепия човек. Сега тази вяра рухваше пред очите му.

— Е, господин Карасулиев, сто и петдесет хиляди в злато и едно прекарване във Виена на чужди разноски не е малка цена! Готов ли сте да я заплатите?

Той кимна с глава.

— Не чух отговора Ви.

— Да — глухо каза Карасулиев.

— Кога смятате да заминете?

— Тези дни.

— Пожелавам Ви приятно прекарване! Поднесете моите почитания на уважаемата Ви съпруга!

Малко преди затварянето на Търговската банка Борис получи по куриер ипотеката на Георгиев и документите по прехвърлянето на заема му. Самият Йосиф не се обади по телефона. Явно бе много угнетен. Беше уволнил и изхвърлил незабавно Георгиев от Командитното дружество.

Не се чувстваше по-добре и Скарлатов. Той се качи в библиотеката. Видът му бе такъв, че домашните се стремяха да не се мяркат пред очите му. В подобен момент само Донка осъществяваше някаква връзка между него и останалите. Той се разхождаше като токущо заловен звяр и пъхнат зад решетките. Нямаше желание да излезе навън, нито да отиде в „Юнион клуб“ или се събере с приятелите си от Службата по заемите. Не искаше и да пие. От опит знаеше, че пиенето, когато е угнетен, не го успокоява. Само притъпява за няколко часа възбуденото му състояние, а на другия ден ставаше още по-лошо. Мрачните мисли нахлуваха и го обземаха безпрепятствено. Отказа да вечеря. Към 11 часа вечерта влезе Туше Динев. Борис не показва изненада и саркастично попита:

— Идвате да се сбогувате?

— Не разбирам...

— Нима се отказахте от Франция?

— Тези дни ще тръгна.

— Пръждосвайте се час по-скоро!

— Обстоятелствата обаче се промениха...

— Динев, тази вечер сте тайнствен като франкмасон!...

— Шефе, моля Ви да приемете Кюлев.

— Вече, наистина, ще се разсърдя!

— Тука е в кухнята. Грее се на печката и пие чай с коняк!

Двамата доста скитахме тези дни по студа...

Скарлатов се извърна към него, но в сините му очи нямаше и следа от ирония.

— А защо трябва да го приема.

— Защото иска да Ви съобщи нещо важно.

— Втори път няма да стана за смях! Ще отида лично да го изхвърля!

— Изслушайте го!

— А Вие ще ми кажете ли какво всъщност правите зад гърба ми?!

— Мога, разбира се, но едно от условията на Кюлев е личен разговор насаме с Вас!

— Не!

Динев помълча и после каза:

— Цялото му налично злато е в наши ръце.

Скарлатов изненадан го погледна. Не, той не лъжеше!

— А как успяхте?

— Сам го предаде.

— Доведете го. Почва да става интересно...

След малко Кюлев влезе в библиотеката ухилен, самодоволен, с чаша коняк в ръка. Остави я на голямата маса, прегърна объркания Скарлатов и три пъти го целуна. С нескрита гордост се отдръпна крачка назад, вдигна ръце и каза:

— Е, дотук! Теслимим се! Златото ми отива на добро място при сина на най-добрия ми приятел!

— Седнете, господин Кюлев...

— По-добре ми казвай чичо Славчо! Ние сме повече от роднини! Туше, иди в кухнята и донеси коняка да си досипвам... Не знам откога не съм пил „Метакса“.

Неприятно стана на Борис от тази фамилиарност и разпуснатост, с които тоя човек се разпореждаше в дома му. Но се учуди как Динев безропотно излезе и се върна не само с бутилка стар коняк, но и с чинийка захарчета и резенчета лимон. Сервира ги с нужното уважение на малка масичка до Кюлев, седнал пред камината, а той остана прав.

— Какви са условията Ви, господин Кюлев?

— Никакви! Туше Динев е свидетел — дадох ти златото!

— И, все пак защо се решихте на тази стъпка?

— Знаех, че един ден ще трябва да се разделя с това, дето събирах цял живот... Предупреждаваше ме и баща ти. Предупреждавах ме и други хора. Но трудно е да се разделиш със злато! Много е трудно! Да не ти дава Господ един ден да се мъчиш, както аз се мъчих! Замалко не напълних гушата на Карасулиев!... Вече съм стар... Омръзна ми да крия съкровището си! Рано или късно някой ще го напипа. Защо да не си ти?!

— Защото аз ще се изложа на същата опасност, на която бяхте изложен Вие!

— Туше каза, че може да го изнесете в чужбина!...

Скарлатов изненадан погледна Динев. Той мълчеше и не даваше вид на заинтересован. Да, това беше простото и ясно решение на въпроса!...

— Но при едно условие да го изплатя в български левове по най-високия курс, след като си приспадна разноските по акцията! Наличния капитал от левове ще остане на Ваше разпореждане!

— Не на мене, а на Яна! Аз нямам нищо. Всичко е на Янка!

— Това са подробности.

Кюлев погледна заговорнически Динев. Последният, без дума да каже, тихо излезе от библиотеката.

— Борисе, чедо... Бях алчен, бях глупав... Не направих нищо за Янка! Щях да я опропастя напълно! Детето ми, единственото ми дете, доброто ми момиче, какво щеше да стане с него?!...

Кюлев се разплака и почна да хълца.

— Успокойте се, господин Кюлев.

— Сипи ми още коняк... Благодаря ти! А на себе си няма ли да сипеш, да се чукнем?...

Скарлатов напълни една чаша догоре. Чукнаха се. Кюлев се бе успокоил бързо.

— Само аз и баща ти знаем какво съкровище е Янка!

— Доколкото разбирам, Вие, господин Кюлев, се оттегляте от делова активност и искате да осигурите дъщеря си?

— Точно така!

— Казах вече, ще уредим въпроса по най-добрия начин за нея. Можете да бъдете напълно спокоен! Ще Ви заплатя златната наличност до последната стотинка.

— А защо трябва да изтощаваш Банката? Има друг начин, по-изгоден, при който никой нищо не губи...

Кюлев хитро се усмихна.

— Така си и знаех, че криете нещо!... — каза Скарлатов. — Кажете най-после Вашите условия!

— Чедо...

— Не ме наричайте така! Не съм на подходяща възраст за осиновяване!

— Предлагам ти едно богатство, което цена няма — Янка!

Борис бе така изумен, че не можа дума да каже. Само това не бе очаквал!... Погледна Кюлев — лицето му бе приело познатия напрегнат израз на боец. Предложението му бе сериозно. За да спечели време, Борис изпи коняка наведнъж и запали цигара. Мъчително почна да мисли. Беше притеснен от присъствието на Кюлев. Взе да се разхожда напред-назад... Всъщност, какво лошо има в предложението му? — си мислеше той. Беше на трийсет и четири години, вече прехвърлил възрастта за женитба... Никога не беше се замислял върху бъдещия си семеен живот. Мълчанието стана твърде дълго. Кюлев очаквателно го следеше. Трябваше все пак да каже нещо!...

— Това предложение Ваше ли е, господин Кюлев?

— Мое.

— Дъщеря Ви знае ли?

— Няма значение!

Скарлатов спря пред него и го погледна в упор.

— Господин Кюлев! Вие предлагате дъщеря си като джамбазин на ат-пазар! Не мислители, че ако тя разбере, ще я оскърбите?

Кюлев замислен поклати глава.

— Сигурно.

— Тогава защо го правите?

— Нямам друг избор!

— Тя би ли се съгласила Вие да изберете бъдещия ѝ съпруг?

— Не.

— Тогава, простете, но нищо не разбирам! С богатството, което притежавате, имате голям избор на съпрузи.

— Тя няма да се съгласи!

— Вие наред ли сте?!

— Напълно! Тя няма да се съгласи с едно-единствено изключение, ако ти си този човек!

— А откъде сте толкова сигурен?

— Не съм сигурен, а знам!

— Вие сте говорили с нея?!

— Никога не съм говорил!

— Чакам Вашето обяснение.

— Какво има да обяснявам! Израсна сама, без приятелки, без среда, ако не считах мене! Когато се роди, бях вече доста възрастен.

Майка ѝ рано почина. Бях и баща, и майка...

Кюлев изхълца и с опакото на ръкава избърса сълзите от очите си; изпи остатъка от коняка, закашля се и с прегракнал глас продължи...

— Но какво можех да я науча, освен на моите сметки! Водеше ми тефтерите. Има много хубав почерк.

— Вие не отговаряте на въпроса ми.

— Борисе, единствения ми близък на този свят беше стария ти баща! Той я обичаше. И аз му простих много, заради тая обич, понеже, между нас казано, той си беше хайдук и звяр, ама с кожени ръкавици! Ако той сега ни слуша, мисля, че ще се радва.

Дали наистина старият banker не бе планирал и тоя брак, си помисли Борис. Вероятно... Ами че той се държеше с нея като с бъдеща снаха!... В съзнанието му се явиха минали картини и почти се убеди в предположението си, но каза:

— В случая говорим за мене, а не за баща ми!

— Ти беше единствения мъж, който тя познаваше. Толкова беше слушала за теб!... Студент в Швейцария, доктор от Женевския университет, статиите ти във вестниците тука, скандалите с Буске... да изреждам ли още? Речите ти в Парламента, офицер от войната с кръст за храброст, раняван! Ами богатството ти, сайбия на най-голямата частна банка в България! Ами тая твоя скарлатовска нахаканост, куцането ти и тоя бастун, с който се гевезиш, и външния ти вид на пич! Малко ли е това за едно наивно момиче да ѝ се замае главата?!...

— И все пак, не ми обяснихте откъде сте така сигурен?

— Аз познавам дъщеря си! Достатъчно я наблюдавах как се стряска в твое присъствие, как те гледа... Не ми беше лесно на мене дъртия, само като си помислех за такава възможност!

— Нищо не Ви пречи да ѝ помогнете. Достатъчно е да ѝ разкажете клюките по мой адрес!

— Клюки ли? Та тя даже няма да разбере какво ѝ говоря?! Не исках, Бога ми, не исках да я дам в ръцете на Скарлатови... Тя е едно истинско дете и нищо повече!...

— Никой не Ви кара!

— Вие, Скарлатовци, сте курвари! А ние, Кюлеви, едноженци и трезвеници! Курварлъка и пиянството ви е в кръвта! Мислиш, че не

знам за подвизите ти в Швейцария или за връзките ти тука с разни шафрантии? И всичко скрито-покрито!...

На Борис му стана особено неприятно от тези думи и едва не избухна, но се въздържа, защото беше вярно. Да, през тия години в България не бе имал никаква сериозна връзка с жена, но не предполагаше, че стихийните му набези по актрисите от разни музикални, театрални или циркови трупи, че посещенията му в изисканите тайни софийски заведения с подбрани проститутки от цяла Европа се знаеха от всички. Сякаш в миг го бяха съблекли гол. Но трябваше ли пред Кюлев да се срамува?! Не, не пред него, а пред дъщеря му...

— Тогава, значи, се разбрахме! Край на разговора! — каза той.

— Веднага щом кажеш нещо неприятно на Скарлатови в очите, и те прекъсват разговора! Сакън, да не чуят истината!... И въпреки това, синко, след като знаеш какво мисля за теб, аз съм съгласен да ти дам дъщеря си! А това значи, че уважавам други, далеч по-големи качества във Вашата фамилия! За съжаление, те не са гаранция за щастлив семеен живот!

— Разликата в годините между нас е твърде голяма.

— Не си прав! А тя ще ти роди деца за чудо и приказ! Високи, стройни, хубави и умни.

Скарлатов насмешливо го погледна.

— Ако съдя по Вас, господин Кюлев...

— Пак грешиш! Навремето бях хубав мъж! Жалко, че баща ти го няма да потвърди! А Янка е на осемнайсет години. Скоро ще навърши деветнайсет. Най-силната възраст за една жена!

Неусетно, докато разговаряше, Скарлатов изпи трета чаша коняк. Вдигна бутилката. Беше празна. Извади от шкафа нова.

— Видя ли, че сте пияници! — каза Кюлев.

Скарлатов се ухили. Изпитваше приятно замайване от алкохола. Беше му весело да разговаря по бъдещия проект за женитбата си. Не виждаше вече в предложението му нищо извън рамките на приличието. Някаква особена възбуда го обхвана. Сякаш пред него стоеше Яна — издължена, със стиснати устни, чист момински профил, гарвановочерни коси и дълбоко сини, почти виолетови очи, които съсредоточено го гледаха... Какви ли страсти се криеха в нея?... В едно осемнайсетгодишно момиче има толкова непознати дебри!...

Макар и замаян, той не можеше да не оцени блестящото предложение. Златният трезор на Банката щеше да нарасне, което означаваше да бъде недосегаема за каквито и да е удари. Щеше да излезе от тази битка пълен и безспорен победител! Всички клиенти щяха да възвърнат доверието си. С един замах премахваше колебанията им! Печелеше уважение и преклонение от хора като Неделев, завист и страх от такива като Карасулиев. Ето какво му носеше златото на Кюлев! И все пак каза:

— А не допускате ли, господин Кюлев, че може би имам съвсем други планове? Може би имам своя концепция върху брака? В края на краищата, това е мой личен въпрос!

— Ако беше така, нямаше да хаймануваш по бардаците!

— А как практически смятате да осъществите този брак? Липсва втората половина от уравнението — Вашата дъщеря!

— Ох, колко книжно, колко умно знаете да говорите вие, Скарлатовци, и да мътите главите на всички!... Казах ти, че тя ще се съгласи!

— Напротив, останах с убеждението, че тепърва ще говорите с нея!

— Ще отидеш лично ти! Аз няма дума да й кажа! Не съм се прибирал няколко дни вкъщи. Тази вечер ще остана тука! Тука ще чакам утре, макар предварително да знам резултата! Разбрахме се като мъже, нали?

Скарлатов се ухили. Беше доста пиан и му протегна ръка.

— Не, синко. Ще се целунем! Аз нямах мъжко чедо. Сега ще ми бъдеш ти!

След като се целунаха, Борис взе да се смее като луд.

— Какво ти стана, чедо?

— Отлично споразумение между двама разбойника, или „Сузана и старците“^[1]! — каза Скарлатов.

Кюлев не разбра. Надигна се от мястото си.

— Постелете ми някъде да легна! Нямам вече сили, стар съм... — изохка той.

---

[1] Сузана и старците — легенда от Стария завет на Библията, книга на пророк Данаил, 13 глава. В нея се разказва как двама старци-съдии изпитали нечистоплътна похот към младата, красива и

добродетелна Сузана, съпруга на богатия Йоаким. Те се опитали да я обладаят. Но тя не позволила. Тогава старците я оклеветяват пред съпруга ѝ и я осъждат на смърт, от която я спасява пророк Данаил с божия помощ.

Рембрандт и други велики художници на Ренесанса са нарисували картини по този библейски сюжет. [↑](#)

ГЛАВА ПЕТНАДЕСЕТА

Скарлатов дочака утрото в библиотеката. Не направи и опит да поспи. Изкъпа се рано и грижливо взе да се облича, като подбра един от официалните си костюми. Слезе и Туше Динев. Борис седна на масата по бяла риза. Колосаният му нагръдник го стягаше. Динев сякаш не забелязваше приготовленията му. Мълчаливо пиеше кафе.

— Е, как ти се струва?

— Какво по-специално?

— Това, че се издокарвам!

Той само го погледна със сините си очи и пак се наведе над кафето.

— Баеш ли му?

— Духам го.

— Ще се женя! Но това ти е вече известно!

Динев се усмихна и стана от масата. Протегна ръка:

— Моите поздравления, шефе! — каза той сърдечно. — Много се радвам!

— Защото е богата ли?

— Защото е добро момиче!

— Вие май всички сте влюбени в нея!...

— Баща Ви, Бог да го прости, щеше да одобри този брак!

— Говорил ли е с теб?

— Никога! Но много обичаше и уважаваше Яна.

— Е, значи всичко е наред! Остава само една малка подробност... Да уведомим потърпевшата! Бога ми, не се чувствам твърде добре в тази роля!... С голямо удоволствие бих изпратил тебе!

— Ако позволите, ще Ви дам един съвет...

— Съвет?

— Не бъдете груб с нея.

— Както виждаш, нямам такова намерение! Иначе, защо ще се обличам в делничен ден с фрак като директор?

— Не ме разбрахте. Не бъдете директен!

— А какво! Да лъжа? Или да се преструвам на влюбен!

— Вие... Вие смазвате понякога хората с откровеността си.

Борис се замисли. Лицето му стана сурово.

— Нямам намерение да спестя нищо от истината. Всяка лъжа или, както вие сте свикнали да казвате „благородна лъжа“, рано или късно се заплаща, и то твърде скъпо. Реших да не изменям на принципа си.

Динев тихо каза:

— Не знам. Може би сте прав... Но аз изхождам от себе си, от малкия човек... и точно тази разлика не мога да схвана.

— Само Кюлев да не ми се изтресе!

— Спи като заклан.

По-късно Скарлатов бе напълно готов. Взе и бастуна със златната глава на орел. От двора се чуваше бумтенето от запаления мотор на автомобила. Когато тръгна, пред мраморната стълба беше цялото му домочадие: Донка, Никола, Неда и двете камериерки. Стана му ясно, че в къщата всички знаят къде отива и за какво. Беше сигурен, че от Кюлев и Динев не е излязла нито дума. Откъде, по какви незначайни пътища научават или се досещат тия прости хорица?... Стана му драго, че в такива тържествени мигове близките, с които живееше, вземаха така присърце всяко нещо, свързано с него. О, трябва да им обръщам повече внимание! — обеща си той.

— Отивам по важна работа... Ако се осъществи, може би много неща в нашия дом ще се променят за добро!...

Една от камериерките подаде кана на Донка. Когато Борис заслиза по мраморните стъпала, тя изля водата пред краката му. Туше Динев го изпрати чак на двора. Чиновниците в Банката гледаха през големите прозорци на залата как младият наследник се качва на колата. Клаксонът изсвири. Потеглиха. Борис се намести добре на седалката и каза:

— Не ме попита къде отиваме?

— Но нали в Кюлеви?!... — каза Спас, учуден от въпроса.

Къщата на стария лихвар бе разположена в старата, турската част на столицата, близо до Шарения мост. Къщите бяха ниски, но дуварите високи и здрави, така както се строеха в смутните времена на робството. Когато мерцедесът спря в тесния сокак, веднага бе наобиколен от деца, а после взеха да се събират и възрастните от цялата махала. Автомобилите в София бяха рядкост, само няколко, и

като всяка екзотика, събираха публика. Скарлатов слезе и се запъти към портата. Дворът беше чист, подреден, а пътеката покрита с обли, речни камъчета. Отвън къщата бе варосана. Дървените капаци на малките прозорчета бяха разтворени и зад стъклата се виждаха саксии с цветя, навяващи нещо весело. Той потропа. Посрещна го Яна. Беше в дебела вълнена пола, по бяла риза от грубо платно, разкопчана и открояваща дългата ѝ женствена шия. Беше запретила ръкавите си. Явно се занимаваше с домакинството. Косите си бе прибрала под забрадка. Беше боса, по терлици. В този си вид изглеждаше толкова младолика и крехка, почти дете! На кой ли прилича? — попита се Борис. На Козетка, разбира се!... Първото впечатление от Яна бе приятно и радостно. В тези прости, груби дрехи тя бе хубава и свежа, едно момиче в своя естествен вид. Колко другите дрехи я загрозяват, си помисли той. Погледна я пак. Тя бе стресната и бледа. Не беше и плоска. Съвсем не! Малките ѝ остри гърди надигаха грубата бяла риза от развълнуваното дишане... Инстинктивно се опита да закопчае с дългите си пръсти двете горни копчета на разтворената риза. В уплашения ѝ съсредоточен поглед имаше много доброта.

— Няма ли да ме поканите да вляза?

— Ей сега! Заповядайте, моля...

И докато каза тия думи, бледостта на лицето ѝ се смени със силна червенина, която слезе надолу по шията ѝ като пламък.

Те минаха през полутъмния коридор, постлан с черги, и се озоваха в голямата одая с нисък таван. В огнището не гореше огън. Един голям мангал от мед служеше за отопление. Дървената маса и четирите груби стола, ако не се смятат миндерите покрай стената, представляваха цялата мебелировка. Но всичко беше толкова чисто и на място, че не изглеждаше бедно. Цветята в саксиите, подредени върху парапета на прозорчетата, цъфтяха бодро посред зима. Растенията добре виреят, когато за тях се грижат обичливи ръце... Одаята бе сякаш градина и излъчваше благоухание.

— Седнете, господин Скарлатов, аз ще Ви оставя за малко, да се преоблека...

— Бих Ви помолил да не правите това.

Той свали връхното си палто, хвърли го на стола и остана по фрак. Почувства се смешен. Наистина съм като директор на цирк, каза си той и се усмихна. А тя бе толкова естествена!... Руменината на

лицето ѝ не бе изчезнала. Яна стискаше пръстите на ръцете си и не знаеше какво да прави от притеснение. Полата ѝ бе сравнително къса и той погледна босите ѝ крака с добре оформени глезени. Гладката им кожа бе зачервена от студа. Да, беше дългобедрата. Гледам я като стар развратник, помисли си той. В края на краищата, защо пък не?! Идвам да си избира жена!... Беше доволен. Тя направо го изненада.

— Все пак Ви моля да ме почакайте малко... — каза тя.

— Недейте! Така сте по-добре!

Съзнанието на Борис работеше бързо и по странен начин. Той мислено я облече в красива, гълъбова рокля от блестяща коприна и дантели, очертаващи талията и острите ѝ гърди. Постава на дългата ѝ шия старинно колие, а на ушите ѝ — обиците на майка си, които все още пазеше.

— Не — каза той. — Така е по-добре...

— Не Ви разбирам, господин Скарлатов.

— Не ми обръщайте внимание!

Постепенно тя бе успяла да подтисне вълнението си и попита:

— Нещо лошо ли ще ми съобщите?

— Зависи как ще го приемете...

— За баща ми ли?

— Жив и здрав е! Той остана у дома да преспи.

— Благодаря, господин Скарлатов.

— Не виждам да се тревожите много...

— Той и друг път е чезнел за дълго, без да се обажда. Някога се безпокоех много. После си рекох — каквото Бог даде!...

— За всичко ли Ви служи тази формула?

— Тя ме успокоява.

Това бе философия не на младо момиче, а на зряла жена. В нея наистина има характер, спомни си той думите на баща си. Настъпи дълга пауза. Скарлатов изпитваше голямо неудобство как да започне разговора. И колкото повече смущението му се засилваше, толкова повече момичето срещу него ставаше спокойно.

— Не Ви ли прави впечатление облеклото ми? — попита той с прегракнал глас.

— О, защо?! Вероятно Вашата работа и задълженията го налагат.

— И все пак, с фрак от ранна утрин... като паун!

Тя мило се усмихна и каза:

— Да, може би е малко странно...

— Облякох се заради Вас!

— Заради мен?!

— Идвам с официална мисия.

— Нима с баща ми не уредихте всичко?

— С баща Ви — да! Но останахте Вие...

— Готова съм да подпиша каквото трябва! Носите ли документите?

— Не ги нося и няма защо! В споразумението с баща Ви имаше и втора клауза, която зависи от Вас и само от Вас!

— Аз съм съгласна!

— Не бързайте! Може би като я чуете, ще се откажете?

— Искам всичко да свърши по-бързо! Измъчих се!

— Е, добре!... Втората част от споразумението се отнасяше до Вас. Затова съм тук в този натруфен вид. С други думи, аз искам ръката Ви!

В първия момент тя не можа да разбере. Но когато до съзнанието ѝ стигна истинският смисъл на думите му, лицето ѝ пребледня и стана като вар. Тя се хвана с ръка за края на масата и погледна Борис. До края на живота си той нямаше никога да забрави този поглед на болка, безпомощна, детска обида, унижение... Почувства се като последния мръсник. Ето какво направи от мене Банката! — си каза той. Беше се изчервил целият и пот покри челото му. Опита да се вземе в ръце. Без успех! Яна мълчеше и го гледаше с широко отворени, виолетови очи.

— Може би не се изразих както трябва... — каза той и млъкна.

Тя тихо седна на стола и наведе глава. Изглежда силите я бяха напуснали.

— Винаги съм смятал, че човек трябва да казва истината, каквато и да е тя! По-добре ли щеше да бъде, ако Ви лъжех с несъществуващи чувства? Ние дори не се познаваме... И все пак, за мое оправдание ще кажа, че поставих едно-единствено условие на баща Ви. И знаете ли какво беше то?...

Той почака дали тя няма да каже нещо и после продължи:

— Вие! Вашето желание! Вашата воля! Ясен ли съм?

Тя вдигна глава и почти без глас произнесе:

— Напълно.

Борис реши в този миг да бъде докрай искрен.

— Аз съм много по-възрастен от Вас! Освен това, съм имал връзки с жени. Гулял съм и съм пиянствал. Участвал съм в една жестока война, която неминуемо ме е променила и вероятно съм убивал хора!

— Защо казвате всичко това?

— Накрая, Банката! Тя е изработена от Сатаната, за да купува душите на хората, и аз съм тоя Фауст с продадена душа. Сега, когато знаете всичко, аз очаквам Вашия отговор!...

Яна стоеше безмълвно. Тишината сякаш натежа. Най-сетне вдигна глава. Очите ѝ бяха насълзени.

— Аз съм съгласна.

— Какво?!

— Съгласна съм да стана Ваша жена, ако Вие наистина желаете. Борис бе изумен.

— И знаете ли защо, господин Скарлатов?

Той нищо не отговори.

— Защото казвате истината. Знам, че боли. Тежко е понякога да я чуеш, но и аз съм разсъждавала дълго кое е по-добро. Живяла съм само осемнайсет години на тоя свят. Нямам Вашия опит, но в Евангелието е казано отговора ви да бъде „да“, „да“ и „не“, „не“. Всичко останало е от лукаваго! А някога исках да бъда Ваша съпруга...

— А сега?

— Сега вече не знам. Толкова съм объркана...

— Защо искахте да станете моя съпруга?

— Защото Ви обичах.

Скарлатов се развълнува. Разбра от цялата среща колко той бе неестествен и колко тя правдива! Не, тя не е обикновено момиче, тя е с характер! — пак си повтори той. На свой ред се почувства унижен. Сякаш да се оправдае, каза:

— Моля Ви да ми простите и забравите целия разговор, с изключение на предложението ми за женитба.

— А Вие, наистина ли желаете да бъда Ваша жена?

Борис внимателно започна да подбира думите си. Не искаше да лъже.

— Преди да дойда тук, не знаех... Или по-точно, ме водеха други съображения, материални в своята същност... Сега знам, че искам да

се оженя за Вас! Харесвате ми. Хубава сте. Но това не е най-важното! Едва тук разбрах, че Ви уважавам. Пак Ви моля да ми простите!

— Аз няма какво да Ви прощавам.

Скарлатов не знаеше какво да направи по-нататък. Дали да я целуне и прегърне... Но когато я погледна на стола — облечена бедно, с босите си крака, стиснати пръсти на ръцете и наведена глава, разбра, че би постъпил глупаво и смешно. Взе връхната си дреха от стола. Яна не стана да го изпрати. Беше се напълно откъснала от действителността и мислеше нещо свое... Борис не каза довиждане, а тихо притвори вратата след себе си. Чак навън, когато пое студения въздух в гърдите си, почувства се отпаднал, уморен, изчерпан, но не тъжен. На улицата стояха комшии и деца. Те мълчаливо му направиха път да стигне до колата. Той се качи. Спас подкара. Децата се затичаха след автомобила. Когато се отдалечиха, Скарлатов накара Спас да спре. Запали цигара и дълбоко пое дима в гърдите си.

— Изглежда ще се женя... — каза той.

ГЛАВА ШЕСТНАДЕСЕТА

Той не отиде в Банката, а се качи направо у дома. В трапезарията седеше Кюлев, който стана на крака.

— Всичко е наред! — каза Скарлатов.

— Аллах керим! — въздъхна Кюлев.

— Значи се съмнявахте?

— Никога не знаеш какво тя ще направи!...

— Напразно сте се вълнували.

— Много сте надигнати вие, Скарлатовци. Имате самомнение, че никой нищо не може да ви откаже! Тайно исках много да ти смачка фасона!...

— Но не го смачка, по-скоро съвсем малко...

— Така си и знаех! — самодоволно каза Кюлев.

Той сърдечно прегърна и целуна Борис.

— Е, разказвай, зетко! Не изпускай нищо.

— Съжалявам, но няма да задоволя любопитството Ви! Можете да питате Яна.

— Яна ли?! Тя нищо няма да ми каже! Но както и да е... Радостен съм!

— Останах с впечатление от миналия разговор, че оплаквате горкото си дете...

— И това е вярно, както е вярно, че се радвам, защото Скарлатови са голямо нещо! Гордял съм се, че старият разбойник баща ти ми беше приятел! А ти по нищо не се отличаваши от него! Липсва ти само малко каяфет...

Скарлатов извади от бюфета бутилка арманяк. Избърса с бялата кърпа кристалните чаши и наля. Двамата се чукнаха и седнаха край масата.

— Използвам случая, докато сме насаме, за да уредим някои бъдещи взаимоотношения...

— Няма да ви преча в нищо! Аз ще остана в старата си къща.

Скарлатов бе доволен от решението на Кюлев.

— А кой ще се грижи за Вас?

— Сестра ми. Тя е вдовица и е на село. Децата ѝ пораснаха. Тя ще ми води домакинството.

— Отлично.

— И все пак ще идвам от време на време да виждам детето си. Ще гледам да е по време, като те няма вкъщи.

— Е, чак дотам!...

— Не сте добри хора вие. А може би е виновна Банката... Преди нея баща ти беше истински приятел, весел, майтапчия, готов на всякакви золуми! А сетне... какво стана?... Да не ти говоря!...

— Господин Кюлев, кажете на дъщеря Ви, че булчинската рокля и всичко, което ще бъде по нея, е моя работа и аз ще избирам бъдещите ѝ тоалети. Съгласете се, че гардероба ѝ не е от най-добрите. Разбира се, разноските поемам аз!

— Я не говори глупости! Това не е твоя работа, а наша. Как Кюлеви ще се покажат пред хората, няма да говоря! Отделил съм достатъчно!

— Нима след като се лишихте от трезора, Ви остана нещо?

Отведнъж лицето на стареца стана напрегнато. По стар навик, когато го засягаха за личното му богатство, той с животинска подозрителност очакваше удар. Но бързо се успокои.

— Казах ти да не се месиш!

— Съгласен! И накрая най-важното! От само себе си се разбира, че повече няма да проявявате делова активност и ще зарежете стария разбойнически занаят. Достатъчно сте вилнели по вилаетите на България и е време хората да забравят подвизите Ви. Не искам Вашето име да се свързва с моето при някой Ваш золум!

Лицето на Кюлев стана нещастно, такова каквото Скарлатов никога не бе го виждал. Той изпъшка по старчески и каза:

— Очаквах, че това ще искаш... Но ако не работя, аз ще умра?

— Работете ей така, без лична полза!

— Без полза?! Има ли на тоя свят работа без полза? Кажете ми, понеже аз такава не знам!

— Има, откато свят светува, и се казва обич към ближния!

— А кой е моя ближнен?

— Там е въпроса! — отвърна Борис. — Знаете ли, че един фарисей попитал по същия начин Христос. Излишно е било да му се обяснява...

— Аз обичам Яна!

— Правете разлика! Яна Ви е дете, а не ближен.

— Е, добре... Няма да работя! И все пак помисли! Ти ме убиваш...

— Вие ще получавате достатъчно, за да живеете един смислен живот. Смея да твърдя, че ще Ви осигуря далеч по-висок стандарт!

— От тебе нищо не ми трябва! Аз не съм изкуфял! Запазил съм достатъчно, та да не завися от никой, особено от Скарлатови! Горчив е хляба от ръцете им, не го искам!...

— Още по-добре! Време е да слезна в Банката. Спас ще Ви откара с автомобила.

— Дръж си колата! Ходил съм пеша и ще ходя до края на живота си! А той ще е дълъг, твърде дълъг, зетко...

Късно следобед, в края на работното време, когато навън бе вече мръкнало, Скарлатов има едно странно посещение. В кабинета влезе мъж с голобрадо момчешко лице. Беше строен, стегнат и елегантно облечен. Познаваше го отнякъде, но откъде?... Мъжът явно не бе просител, тъй като го гледаше смело и не прояви никакво смущение.

— С кого имам честта да говоря?

— Не ме ли познахте, капитан Скарлатов?

Той се вгледа в голобрадото му лице и отведнъж се сети: та това бе юнкерът доброволец, тежко ранен, с когото лежах заедно в полевата болница край Свети Врач. Момчето получи орден за храброст и чин подпоручик.

— Подпоручик Найденов?!

Борис се зарадва. Стана зад бюрото и му подаде ръка. Младият мъж остана сериозен и се мъчеше да запази достойнство. Скарлатов се усмихна.

— Седнете... С какво мога да Ви услужа?

— Капитан Скарлатов. Изпратен съм с важна мисия при Вас.

— Все пак между фронтови другари не е приета такава официалност... Освен това и двамата сме вече цивилни.

— Аз съм офицер от действащата армия, поручик.

— Радвам се за Вас. Но защо тогава идвате цивилен? В първия момент помислих, че искате да постъпите на работа и с удоволствие щях да Ви помогна. Бившите офицери са добри администратори.

— Аз наистина идвам по работа.

Борис седна, а Найденов остана прав.

— Слушам ви, поручик.

— Каним Ви на съвещание.

— От чие име говорите?

— От името на офицери-патриоти, участници в Балканската война.

— Познавам ли някои от тях?

— Може би по име. Но те имат високо мнение за Вас и държат да участвате в съвещанието.

— Оставам с впечатление, че големите началници и Двореца не са уведомени.

— Съвсем вярно! Както не са уведомени разни плазмодии и аферисти, подобни на генерал Стоев — Ваш приятел!

— Аз имам делови отношения с много хора. И твърде малко приятели. Надявам се, че правите разлика.

— Да, правим я. Ние сме група офицери от кариерата. Всички с военно образование и, за да бъда точен — най-висшият е по чин полковник. Останалите са юнкери, подпоручици, поручици и капитани.

— А ако откажа?

Поручикът се обърка. Той не бе предвидял такъв изход.

— Но това е невъзможно!

— Защо пък не? Аз съм banker! Лоялен гражданин на тази страна, а не затворник!

— Господин Скарлатов, ние отдавна търсим човек като Вас. И когато споменаха името Ви, всички единодушно решихме, че сте най-подходящият. Сега какво да предам на другарите си?

Внезапно той седна в коженото кресло. Беше искрено разстроен. Борис не бе изненадан. След злощастния край на тази война самият той бе мислил, че има някаква дълбока грешка не само в политиката, но и в армията. Затова не се учуди, че и други са разсъждавали по тези въпроси. Досега единствената му редовна връзка с армията бе Стоев и от време на време — неколцина бойни другари от фронта. Реши, че за него и за работата му няма да е безинтересно да чуе неофициални мнения и осъществи връзка с младото офицерство. Той разбираше, че не всяко действие дава непосредствен, реален резултат. Беше достатъчно навлязъл в дейността на Банката, за да съобрази по

интуиция, че такива, на пръв поглед случайни връзки, могат да имат големи последствия в бъдеще, как и по какъв начин той не знаеше, но инстинктивно чувстваше, че не бива да откаже. Разбира се, щеше да запази своята независимост и нямаше да се обвързва с нищо, за да може при наложителен случай да се измъкне чист от играта.

— Ще дойда. Кога е съвещанието?

— След полунощ. Ще Ви заведе лично.

Гъста мъгла бе паднала над София. Фенерите едва блестяха. Поручик Найденов и Скарлатов слязоха от файтона и застанаха пред една малка вратичка на задната стена на Военното училище. Младият мъж каза паролата и часовоят юнкер на поста го пусна. Заобиколиха едно дълго здание. Чуваше се пръхтенето на коне. Миришеше на тор и сено. Вероятно бяха конюшните. Пресякоха плаца, после минаха край две сгради и влязоха в трета. Тя бе едноетажна. Направи му впечатление, че навсякъде имаше сложени многобройни юнкери на пост и всичко бе организирано така, че да се запази тайната. Тръгнаха по един дълъг коридор. Поручикът изчака Скарлатов, който вървеше след него. Отвори вратата и го пропусна в голямо, осветено помещение. Вероятно беше класна стая, или кабинет по картография или топография, тъй като по стените висяха множество карти, а също и таблици с топографски знаци. По-голямата част бе заета от чиновове. Пред черната дъска имаше катедра. До нея бе закачена огромна карта на Балканския полуостров. Когато Скарлатов влезе, всички станаха на крака. Бяха малко на брой, повечето младши чиновове, заели места зад банките, всички гологлави. До катедрата стоеше изпънат като струна единственият по-възрастен военен с чин полковник.

Найденов затвори вратата.

— Свободно, господа офицери! — каза полковникът и всички насядаха. До катедрата остана прав само той.

— Капитан Скарлатов, аз съм полковник Иван Луков. Началник съм на Военното училище. Останалите заемат командни длъжности в действащата армия. Вие сте единственото цивилно лице, което сме поканили, но не Ви считаме за чужд, тъй като сте запасен офицер и кавалер на ордена за храброст...

— Поласкан съм.

— Моля, седнете...

Скарлатов се настани на единствения стол пред чиновете. Бе очаквал нещо подобно и все пак му трябваше време, за да осмисли всичко. Ясно бе, че се касаеше за дълбоко конспиративно съвещание. Събраните тук бяха заложили главите си. Тези хора не се събираха за пръв път. Бяха най-образованите офицери във войската, нейните бъдещи командири, започнали вече да заемат ключовите места. Не се съмняваше, че именно тия хора изразяват недоволството, което цареше в армията от фаталната политика на Фердинанд, довела една блестяща военна победа до пълно политическо поражение. А това, че се събираха именно тук, бе още едно указание, че се касаеше за конспирация. Защото Военното училище е било и ще бъде мястото, където се планират, организират и ръководят заговорите, превратите, детронациите и всички брутални промени в България. Единствената реална сила в страната бе армията! Само тя бе в състояние да се противопостави и намеси, за да се промени съществуващият ред. Фердинанд добре отчиташе значението на Военното училище. Той водеше по отношение на него специална тактика. Ласкаеше юнкерите с подаръци, с награди и свръхсрочни производства в чинове. Имаше многобройни шпиони. Сменяше началниците на училището по-често, отколкото кожените си ръкавици. Дълги години го ръководеха най-корумпираните, най-верноподаните офицери, без всякакъв морален престиж, но това не го смущаваше, тъй като единственото правило бяха не способностите, не смелостта и патриотизмът, а личната вярност към царската му особа. И тия протежета, безцеремонно толерирани от него, ненаказуеми, въпреки личната развала, бяха неговата опора. Защото само хора с грехове и без морални принципи са най-удобните за всяко самовластие. И все пак, Военното училище не беше негово! Възрожденските традиции на родолюбие, младостта, способностите не можеха напълно да бъдат унищожени. Те се проявяваха по един или друг начин и той бе принуден да се примирява. Тук се зародиха и социалистически идеи. Тук започнаха своята дейност революционери от ранга на Гоце Делчев и Даме Груев. И колкото терорът и покварата вилнееха, толкова честната, патриотична част от юнкерите и преподавателите се спояваше като ударна група, която добре отчиташе риска. Взела поука от миналото, тя съзаклятничеше така, че царят да не може да стигне до ядрото на заговора. Водеше се битка на смърт, в която залогът бе един-единствен

— живот! Да, той не можа да превърне Военното училище в преторианска^[1] гвардия. А след поражението, след като на всички стана ясна неговата некадърност в голямата политика и в самата война, опозицията сред офицерството се усили неимоверно. По недоглеждане или външен натиск той бе допуснал за началник на Военното училище полковник Иван Луков. Така че се събраха благоприятни фактори, каквито от дълги години липсваха.

— Господин Скарлатов, за да не бъдете в неведение, искам да Ви съобщя, че това са ръководителите на новата офицерска организация, образувана преди известно време. Нарекохме я Военна лига^[2]. Сега Вие вече знаете повече, отколкото трябва!...

Думите на полковника бяха съвсем ясни. В тях се криеше и заплахата, че след като знае за тайната им организация, едва ли събраните офицери ще се спрат пред каквото и да е действие, включително и убийство, ако някой би ги издал. Винаги пред опасност, Борис събираше всичките си сили и умът му работеше великолепно.

— Сигурен ли сте, че Фердинанд вече няма сведения за Вашата организация?...

— Да.

— На Ваше място не бих бил толкова уверен.

— Всяко голямо начинание крие риск.

— Защо не се опитахте да дадете по-широка основа на вашия съюз? Извън него остава една много важна сила — запасните офицери и подофицери, а също и ветераните от войната. Те не са за пренебрегване!

— На този етап е невъзможно! Колкото е по-масова една организация, толкова е по-уязвима. А Фердинанд се противопоставя на всеки съюз сред военните чинове. Той разлага офицерите. Подклажда завист и недоверие. Интригите и доносите са негово любимо средство. Армията се превърна в стадо, водено от негодници!

— А как тогава ще обедините офицерството?

— За да се нанесе удар, не е нужна масовост! Важно е възловите места да се заемат от сваятни хора, от истински българи! Смяя да Ви уверя, че е направено много, но предстои още.

— Каква е вашата програма?

— Именно затова Ви повикахме, господин Скарлатов. Може би Вие лично, други запасни офицери и цивилни патриоти бихте ни

помогнали?

— Вярно е, че сред тях цари дух на критичност и желание за реванш. Това настроение трябва да се използва! Но лично аз не съм никак подходящ!

— Защо, капитан Скарлатов?

— Защото съм банкиер! Защото съм депутат! Защото по един или друг начин моята дейност зависи от една спокойна обстановка! И нека бъда напълно откровен — аз целя само едно — икономическото укрепване на България! Защото в тази страна всеки върши това, което не му е работа! Офицерите стават политици, а банкиерите военачалници!

— Вие сте против офицерската лига?

— Не, разбира се! Що се касае до личните ми симпатии, те са изцяло на ваша страна!

Събраните мъже зашумяха и започнаха да говорят възбудено помежду си.

— Тихо, господа!... — каза полковникът. — Господин Скарлатов, ние се готвим не за днес, а за утре. Ние добре отчитаме, че армията не може да управлява една страна повече от месец-два. После държавата трябва да поемат цивилни лица!...

— ... които трябва да играят по ваша гайда!

Полковникът продължи, сякаш не го бе чул:

— Цивилни лица, за да оглавят едно свястно правителство, единно с народа и армията, върху основата на антимоноархизма!

— Господа, не изпадате ли в донкихотовщина! Нека помислим малко!... В момента Фердинанд, като се обляга на старото офицерство и висшите началници, провежда една добре обмислена политика. Вероятно се е споразумял със Савов да стовари на него всичко и той да поеме удара на общественото мнение. В същото време разпалено говори за подлостта на съюзниците, за висшата неправда от Великите сили, а отгук и за реванш! Реванша е неговия боздуган. Това не е малък коз и той ще го разиграе както трябва. Страхувам се, че не отчитате достатъчно този факт.

— Отчитаме го! — каза глухо полковникът.

— Хиляди емигранти от Македония се обединяват във ВМРО. Народът възприема заблудите на Двореца, защото е потърпевш. С право той се смята за онеправдан от Великите сили и бившите

съюзници. „Съюзници-разбойници“ я пее, напълно убеден в тия думи! Вие закъсняхте, господа офицери! Моментата беше след поражението! Вие дадохте на Фердинанд време да се окопити и загубихте играта. А в света назря и друг, далеч по-могъщ конфликт. Отчитате ли това?

— Разбира се! — каза Луков. — Блоковете са вече изградени. Всичко зависи на коя страна ще застане България. Елате, ако обичате, господин Скарлатов...

Борис се изправи. Полковникът застана пред картата на Европа и с показалката я обиколи в няколко кръга.

— Виждате огромната разлика, нали? От една страна, Германия и Австро-Унгария, от другата страна — целия свят!

— Трябва да Ви заявя, че съотношението на картата отразява до голяма степен и това във финансите.

— Тогава, господин Скарлатов?

Борис се замисли. Когато заговори, подбираше строго думите си:

— Преживяното от нас не значи още, че е преживяно от другите...

Той млъкна и отново продължи:

— Това, че аз и вие знаем съотношението на силите и можем да предположим на чия страна ще бъде победата, не значи още нищо!... Запомнете, господа, общественото мнение, народа, а оттам и армията, ще застане на страната на тия, които му обещаят да осъществят националните идеали. Народа вече не се надява на себе си, а на външни сили. И ако Германия му обещае това, тогава, господин полковник?

— Ние ще се борим България да застане на страната на печелившите, или поне да стои настрани от конфликта. Няма да допуснем нов разгром!

— Не съм убеден. Не искам да ви обидя, но мнозина от събраните тук при първия зов на тръбата ще тръгнат отново подир Дългоносия идиот, за да ги отведе към пропастта!...

В учебната стая цареше мълчание. Поне ги накарах да мислят, си каза Борис, че морето не е до колене!... Беше охладил техния ентузиазъм. Беше показал силата на ума си. Но бе ли прав? Дали офицери, които умеят да мислят, са най-доброто за една държава? Ето, в това не бе сигурен! Може би всяка идея трябва да е примитивна,

ясна, макар и ограничена, и да се изпълнява не от колебаещи се умници!... Реши, че бе отишъл далеч, и добави:

— Все пак Военната лига по замисъл е правилна! Най-малко, като възможна спирачка на безумни монархически решения! Но, както казах, аз съм излишен, макар да съм на ваша страна!

— Значи ли това, че се отказвате да ни сътрудничите?

— Не, разбира се! Винаги съм на разположение, когато се нуждаете от съвет.

— Това не е достатъчно, господин Скарлатов!

Борис стана. Всички погледи бяха насочени към него.

— В качеството си на финансист, на банкер, на депутат, на политик аз ще се мъча да защитавам вашата кауза, защото тя е и моя! Но вашия съюз е чисто офицерски. Цивилни лица ще ви бъдат само пречка!

— А конкретно как бихте помогнали? — попита Луков.

— Като банкер! Връзката с мен ще поддържа поручик Найденов. Аз свърших, господа офицери. Благодаря за вниманието, с което ме изслушахте.

Той за последен път огледа офицерите зад чиновете. Всички правилно бяха разбрали мисълта му, че ще ги финансира, но само при условие на пълна дискретност!

Бяха разочаровани, но не и обезкуражени. Когато останат сами, ще държат речи, докато сами себе си убедят, мислеше си Борис.

Офицерите станаха на крака. Скарлатов се поклонил с отсечен жест и излезе. Придружи го поручик Найденов. През целия път не си казаха нито дума. Във фойтона Борис имаше време да премисли целия разговор. Беше доволен. Не бе приел никакви ангажменти, ако не се смятат парите. Но нека се сбие на парите! — си каза той. Знаеше как да ги даде, че ръцете му да останат чисти. За това имаше толкова много начини!... А конспирацията бе на високо ниво, така че нямаше за него никаква опасност. Доволен бе, че създаде една сигурна връзка с офицерството. Може би Лигата щеше да играе по-нататък голяма роля за страната?... Освободи военния фойтон далеч от Банката. Той потъна в мъглата. Скоро щеше да съмне...

Когато влезе в антрето, направиха му впечатление два кожени куфара до закачалката. В трапезарията светеше. Там го чакаше напълно облечен Туше Динев.

— Кафе, дявол да го вземе! Измръзнах!...

Той хвърли връхната си дреха и седна на масата. Динев му наля пълна чаша гъсто, горещо кафе.

— Дом мой, крепост моя... Не ме питаш откъде идвам?...

— Вероятно от военните.

Скарлатов трепна.

— Какво знаеш, дяволе, я кажи!

— Поручик Найденов е от Ресен. Мой познат. Той ме попита дали ще го приемете. Не поех никакъв ангажимент, но разбрах, че е бил при Вас. За останалото се досетих.

— А знаеш ли нещо за така наречената Военна лига?

— Да, шефе. Но тези дни се занимавах, както Ви е известно, със съвсем друго...

— Тогава искам още утре да разбереш всичко!

— Съжалявам, няма да мога.

— Защо?! — удиви се Борис.

— Тази сутрин тръгвам за Европа. Всичко е готово.

— Не можеш ли да отложиш?

— Мога, разбира се, но няма да е правилно. Моментът е най-подходящ. Карасулиев е във Виена и трябва да измъкна трезора, преди да дойде!

Скарлатов кимна с глава.

— Освен това капанът може да щракне и изнасянето на златото да стане невъзможно!...

— Война?

— Всеки случай не ни чака мир...

— Във Военното училище мислят като тебе.

Динев не прояви никакъв интерес. Той се бе настроил за пътуване, погълнат от тежката и трудна задача. След това оставаше в Париж, където му предстояха бъдещите занятия в полицейската школа. Скарлатов разбра.

— Всичко наред ли е?

— Доколкото може да се предвиди...

— Не питам за трафика, а за твоето следване. Ще теглиш по всяко време от Пари Ба толкова, колкото ти е необходимо! Не се лишавай от нищо!

— Ще бъда пестелив.

— Не искам да си пестелив! Нека Париж остави в теб хубави спомени! Приеми го като подарък от Банката! Заслужаваш го напълно, а и нещо повече! Купи си елегантни дрехи, дръж се като джентълмен, а не като беден стипендиант! Поздрави барон Щерн сърдечно от мене и предай писмото ми! Също и доклада до директора Тюретини! Ще чакам с нетърпение телеграмите ти... Кажи на Тюретини, че държа да се срещна с него лично, в удобно за него време и място.

В трапезарията влезе Спас в шофьорската униформа.

— Готов съм!

— Свали багажа сам. Аз идвам...

— Е, Динев, да се сбогуваме. — Скарлатов стана от стола.

— Шефе, почакайте... Има още нещо...

Чак сега Борис забеляза, че Динев е много угнетен.

— Да чуем!

— Снощи не си бях вкъщи...

— Не съм обърнал внимание.

— Бях в моргата на Александровската болница... Бившият секретар Георгиев се е обесил.

Скарлатов онемя. Известието му прозвуча като изстрел. Той не попита нито за подробности, нито за причината. Знаеше я добре. Беше изхвърлил Георгиев и семейството му от дома им, но все пак не бе очаквал, че ще стигне дотам. Постепенно започна да го обхваща гневът, защото като всеки Скарлатов той губеше контрол, когато собствените му грешки го изобличаваха.

— А защо ти, сатана, винаги казваш най-лошото накрая?! И мислиш, че ще ме разстроиш много, нали?! Че ще взема да се тръшкам и плача?! На кучетата — кучешка смърт! Разбра ли!

Динев изглежда бе очаквал реакцията му, но мълчеше упорито. Борис с усилие на волята млъкна също, за да не каже още нещо излишно.

— Довиждане, шефе... Ако е рекъл Бог, ще се видим...

Борис се извърна с гръб към Динев. Той постоя малко, а после тихо излезе, като затвори вратата на трапезарията. След малко се чу шумът на мотора. Имаше още време да слезе и го изпрати, но не го стори. Автомобилът потегли и постепенно бученето заглъхна. Борис Скарлатов се чувстваше зле, защото изпитваше отвращение от себе си.

[1] Преторианска гвардия (лат.) — войскава част от телохранители (преторианци) на древноримските императори, особено привилегирована и подкупена от правителството, на което тя се опира и от което фактически зависи. С течение на времето преторианците започват да се разпореждат с трона. ↑

[2] Военна лига (Военен съюз) — конспиративна офицерска организация, основана през 1919 година. По-късно участва в държавните преврати на 9 юни 1923 г. и на 19 май 1934 г. Разтурена е през 1936 г. ↑

ГЛАВА СЕДЕМНАДЕСЕТА

Мина и Рождество Христово, и Нова година. Борис стоеше повече вкъщи и прекара празниците сред домашните. Чувстваше се самотен. Бе свикнал с Динев. Наближаваше сватбата, определена в края на януари, след Йордановден. От Игнажден до Богоявление църквата не позволяваше венчавки. Общо взето, Новата 1914 започваше добре. Реформите и битките, които проведе в късо време, укрепиха напълно авторитета му. Върнаха се в Банката не само старите клиенти, а придоби и много нови. Последната седмица бе зает с преустройство на Банката. Помещението, което старият банкер бе оставил за нейното бъдещо разширение, той превърна в луксозен кабинет. Не пожали средства. Никой не знаеше за какво му е този кабинет.

Два дни преди Богоявление той се облече особено грижливо и слезе в Банката. Мина през чакалнята. Сега там имаше две тапицирани врати. Отиде в своя кабинет и седна зад бюрото. Секретарската длъжност изпълняваше един от деловодителите. Беше мълчалив и акуратен, ако се съди по папките, които бяха вече подредени върху бюрото на Скарлатов. Но той не се зае с тях, а запали цигара. Половин час по-късно секретарят въведе при него Стефан Неделев. Както винаги бе облечен изискано, в черен костюм, с цвете на бутониерата и снежнобяла риза. Той по нищо не се отличаваше от клерковете в лондонското Сити. Скарлатов познаваше няколко души английски възпитаници. Те си приличаха по външност и маниер като две капки вода — Иван Евстатиев Гешов и Сакарев. Неделев не правеше изключение. След като се поздравиха, този студен мъж седна в креслото. Борис винаги се дразнеше от неговия заспал вид, със спуснати клепачи, тъй като не можеше да разбере какво мисли или чувства този човек. А може би и нищо не чувстваше. Имаше идеално лице за покер. Никога нямаше да се разбере кога блъфтира. Реши да е директен и груб. Дано по тоя начин го изведе от летаргията му.

— Господин Неделев, поканих Ви, защото искам окончателно да се разберем по един основен въпрос! Какво решихте за бъдещите Ви

отношения с Търговската банка?

— Не разбрах добре какво питате?

— При последния ни разговор Вие изразихте съмнения спрямо бъдещето на Банката и лично към мен. Вие се колебаехте дали да останете наш клиент. Правилно ли съм Ви разбрал?

Неделев не направи никакво усилие да вдигне заспалите си клепачи.

— Съвсем правилно — каза той.

— Интересува ме намерението Ви?

— Засега оставам в Банката.

— Господин Неделев, ще бъда откровен. Вашите авоари, общите предприятия, които имаме и контролираме заедно, поставят Банката в зависимост от Вашите намерения. Една банка има своите периодични цикли, както и слънцето. В даден момент се натрупват капитали, в следващия цикъл те изтичат. Иначе и не може да бъде!

— Доколкото ми се простират сведенията, златния трезор се е увеличил, благодарение на предстоящата сватба с дъщерята на Кюлев.

Скарлатов се намръщи. Доста примитивно Неделев обясняваше нещата. Не бива да се заблуждавам, си каза Борис. Така мислят всички! Смятат ме за голям хитрец и безскрупулен тип. Ядоса се.

— Ние не обсъждаме тук моя личен живот, а нашите бъдещи отношения! Правете разлика! Нямам намерение да Ви обяснявам защо постъпвам така или иначе, както не ме интересуват и Вашите бъдещи намерения за семеен живот. За разлика от Вас, не бих изхождал от тях в деловите си връзки.

— Не се обиждайте. Цялата битка с Йосиф Карасулиев ми е известна в пълни подробности. Впрочем той лично ми предложи да стана негов клиент. Но Вие внушихте не само на мен, а и на всички останали клиенти увереност и уважение към Банката.

— Ами ако Банката намали своята активност, отново ли над нея ще надвисне заплахата Стефан Неделев да изтегли капиталите си?

Без да отвори очи, той сви рамене. Скарлатов стана от бюрото. Заобиколи го.

— Господин Неделев, нямам намерение да завися от никого, а още повече да излагам Банката на риск! Извиках Ви, защото имам важно предложение, с цел да не представлявате опасност за нея.

— Аз ценя свободата си.

— Никой няма намерение да посяга на нея! Предлагам Ви директорско място в Търговската банка.

Чак сега Неделев вдигна клепачи и погледна Скарлатов. Бе изненадан.

— Работата ми порасна неимоверно. Аз не мога да се справям с нея. Ако поемете сектора за индустриално финансиране, ще ме облекчите много. Опитът Ви е голям! За разлика от Вас, имам Ви пълно доверие и не се съмнявам в способностите Ви!

— Напълно самостоятелен?

— Напълно, що се касае до индустрията! Разбира се, големите въпроси ще решаваме заедно.

— С други думи, ще ги решавате Вие!

— Не, господин Неделев. Ще имате право на вето, както и аз по отношение на Вас. Това устройва ли Ви?

— Трябва да помисля.

— Освен това Вие нямате кантора. Може би, като построите къщата си, ще имате и делови кабинет?

— Нямам намерение да превръщам дома си в канцелария!

— Така и предполагам... Тогава защо не се съгласите с предложението ми? Ще имате самостоятелен кабинет. Аз няма да Ви се меся! Ще приемате тук своите клиенти. А титлата директор ще придаде нужната тежест на всяко Ваше действие.

Неделев пак разтвори клепачи и каза:

— Приемам.

В тоя човек няма никакъв ентузиазъм! Но може би разтварянето на клепачите значи именно това?! — помисли си Борис. После стана.

— Бихте ли ме придружили?

Двамата излязоха от кабинета в чакалнята. Там един майстор в работни дрехи завинтваше върху новата тапицирана врата голяма медна табела. На нея пишеше: Директор Стефан Неделев. Сега имаше две табели на две тапицирани големи врати. Мъжете влязоха в новия кабинет. Миришеше на боя и лак. Всичко бе изработено от дъб, с вкус. Имаше библиотека, огромно бюро, кожени фотьойли, бюфет с кристална витрина. Вътре се виждаха скъпи прибори, шишета с напитки. Дебел персийски килим покриваше пода. Един телефон стоеше на бюрото. От тавана се спускаше кристален полилей с множество електрически лампи. Друга лампа от лъскава мед с абажур

бе поставена на бюрото. Красива мастилница от бронз със скулптурата на Меркурий придаваше такъв вид, сякаш бюрото бе нос на кораб, готов да отплава. Една врата водеше към стъклената веранда. Неделев нито за миг не спусна клепачи, въпреки че му струваше усилие. Бе приятно възбуден. Не можеше да скрие радостта си. Седна на тапицирания стол зад бюрото. Бе удобно за дългите му крака.

— Засега секретарят ни ще бъде общ. По-нататък ще назначите по Ваш избор когото намерите за добре.

Неделев стана от бюрото.

— Господин Скарлатов, така както навремето ме изненадваше Вашия незабравим баща, така и Вие ме изненадахте. Човешко е обаче да се съмняваме. Но мисля, че ще работим добре заедно!...

В устата на този сдържан човек това бе голяма похвала, която Скарлатов оцени.

— Приятна работа, директор Неделев!

Борис излезе от кабинета. В чакалнята нямаше никой. Погледна двете врати, тапицирани с кожа, и двете табели. Едната нова, блестяща, на директор Неделев и другата — потъмняла от времето, на директор Скарлатов.

Остана доволен.

Една седмица преди сватбата пристигна Йосиф Карасулиев — възбуден, облечен фрапантно по последна виенска мода, с елегантна кожена чанта, оживен и весел. В цялото му държание се чувстваше гордост. Скарлатов нямаше нужда да пита за успеха на мисията му. Тридесетмилионният заем от Кредит Анщалт беше вече факт! Йосиф не седна, а обикаляше кабинета и разказваше в подробности перипетиите, през които бе минал. Чак когато стигна до комисионното, направи артистична пауза. Борис насмешливо го погледна.

— Според Вас, какъв е нашият процент? — попита Карасулиев.

— Законният!

— А какво ще кажете, ако е един и половина?

— Би било фантастично, за да е истина.

— Истина е!

Скарлатов тържествено стана зад бюрото и му подаде ръка с подобаваща сериозност. Карасулиев искаше одобрение за своята работа и Борис му го поднесе по желаниния начин. Лицето му засия.

Скарлатов извади от бюфета арманяк и двамата се чукнаха. Чак сега Карасулиев седна във фотьойла.

— Искам още сега да се разберем по отношение на заема за Негово Величество. Затова първо идвам при Вас.

— Ще го дадете Вие, Карасулиев, от Вашата печалба!

— Толкова ли е обедняла Търговската банка? Впрочем, нямам нищо против. Но естествено е да се откажете от претенции към Двореца. Заемът е мой и съответните концесии ще бъдат мои! Справедливо ли е?

— Не съвсем. Концесиите, печалбите и влиянието, което ще придобием, ще бъдат общи!

— Ако не бяхте облечен като европейец, бих Ви помислил за кърсердарин. Не съм съгласен!

— Ще се съгласите, Карасулиев, като поп! Аз също трябва да дам заем не по-малък от Вашия. Ще финансирам Престолонаследника. Готви се да прави пътешествие.

Карасулиев се замисли. Бе си направил предварително сметката от печалбата и сега се оказваше по-малка. Не можа да скрие недоволството си.

— Необходимо ли е, господин Скарлатов?

— Драги Йосифе! Вие имате природен дефект, с който трябва упорито да се борите, както Шуман се е борил с двата последни пръста на ръката си, които са се движели заедно. Положил непосилен труд да го премахне и станал виртуоз!

— Вие разговаряте с мен, а не с жена ми. Аз не съм пианист! Излишно е да ми мътите главата с Вашата култура!...

— Дефекта Ви се изразява в това, че не гледате по-далеч от носа си! И ако не отчетете Вашата слабост, никога няма да станете финансов лъв. Сега сте върху вълната на неимоверния си късмет. Но ще дойдат дни на скърби и Вашата недалновидност ще Ви изиграе лоша шега. Тогава ще Ви поставят на мястото, което действително заслужавате. Освен ако не се свестите!...

Йосиф Карасулиев дълго мълча. Употребяваше неимоверни усилия да се вземе в ръце. После каза, като че примирен, но в тона му се чувстваше несигурност и подозрителност.

— Сякаш не чувам Вас, господин Скарлатов, а Анастасия. Аз й разказвам всичко, което върша. Тя е моят съветник, в когото беззаветно

вярвам. Общо взето е на Вашето мнение. И така, оставям се във Ваши ръце! Но какви гаранции ще ми дадете?

— Никакви. Защото в момента и двамата играем на рулетка.

— Мразя хазарта.

— Къде ще спре топчето, не знам. Но ако падне на zero и сме заложили на него, печалбата ще си струва риска! Разбрахте ли ме?

— Мъча се...

— А сега нещо по-весело!...

Скарлатов отвори чекмеджето на бюрото и извади оттам една покана за предстоящата венчавка от твърда, копринена японска хартия. На корицата бе отпечатан гербът на Търговската банка. Написа собственоръчно върху белия плик: Госпожа Анастасия и господин Йосиф Карасулиев. За пръв път щеше да получи покана за място, където се събираха силните на деня. Това бе една от амбициите му. Кореняците софиянци трудно приемаха нови хора в своята среда. И ето той, пришълецът, щеше да заеме подобаващо място в йерархичната пирамида, съответно на богатството и способностите му. Знаеше, че същата радост ще почувства и жена му Анастасия. Въпреки посещението на важни особи у дома им, те все още стояха настрана от така нареченото висше общество. Преди да иде в Банката, той дълго бе обмислял разговора си със Скарлатов за акцията срещу Кюлев. Бе приготвил доста жлъчни изречения, защото се чувстваше изигран. Но с тази покана Скарлатов с един замах го обезоръжаваше. Не, не бива да допусне така леко да му мине номерът! Радостното настроение на Йосиф се смени в миг и когато вдигна поглед, това бяха стоманените сиви очи на истинския Карасулиев.

— Честито, господин Скарлатов! Не знам кой е върху вълната на късмета... При Вас и сватбата носи печалба!...

— Вие сте на особено мнение върху предстоящия ми брак? Кажете, кажете...

— Какво има да казвам! Златото на Кюлев се посипа в джоба Ви. Само такъв обрат не очаквах!... Аз Ви подцених и си получих урока!

— Искате да кажете, че бракът ми е по сметка!?

— Не виждам нищо обидно в това!

Скарлатов заговори с глух глас, като отчетливо произнасяше всяка дума:

— Вие, Карасулиев, ме обидихте! И тъй като моят брак е поставен на обществено обсъждане от безскрупулни хора като Вас, уверявам Ви, че ще сложа всеки на мястото му! Някога исках хората да ме обичат. Но щом те не желаят, ще ги накарам да се страхуват от мене! Това поне мога да сторя, без да ми струва никакви душевни терзания!

— Но аз се възхищавам от Вас! — съвсем искрено каза Йосиф.

Наистина, си каза Борис, той даже не може да разбере. Неговият мозък е устроен другояче.

Развълнуван, Карасулиев се изправи.

— Аз не искам да ми се сърдите! И за да Ви докажа доброжелателството си, ето моят отговор!

Той измъкна от елегантната си кожена чанта папка книжа и ги остави на бюрото.

— Това какво е?

— Разгледайте ги, господин Скарлатов! Моят личен подарък за сватбата Ви! Официалният ще избере Анастасия.

Скарлатов разгъна пакета. Бяха многобройните заложни разписки на Кюлев, които Командитното дружество бе успяло да изкупи. Гневът му утихна. Жестът бе наистина аристократичен.

— Можех да Ви създам неприятности. Можех да оспоря разписките. Да Ви попреча да измъкнете трезора от България. Но не го направих!

Това бе самата истина. За кой ли път Борис помисли колко Карасулиев е противоречив и неговата същност винаги щеше да му се изплъзва, колкото и да разсъждаваше върху него!... Борис отново стана любезен.

— Приемам подаръка Ви, господин Карасулиев, при условие, че заплатя всичките Ви разноски по акцията.

— За мене това няма никакво значение!

— Но за мене има! В момента не мога да отговоря на жеста Ви! Поне да Ви върна парите!

— Ето че денят започва с печалба! — усмихна се Йосиф. — Ако не възразявате, ще Ви напусна. Искам да зарадвам с поканата Анастасия!...

ГЛАВА ОСЕМНАДЕСЕТА

В този неделен ден след Богоявление столицата осъмна покрита с дебела пелена сняг и стана красива като коледна приказка. Небето бе чисто от облаци и първите слънчеви лъчи огряха снежните върхове на Витоша, а после цялото софийско поле. Беше студено. Дребни кристалчета проблясваха в ледения въздух. От зданията и къщите се издигаше димът от комините право нагоре. Хората не бързаха да излязат от дома, където бе топло и уютно. На безлюдния площад зад Народното събрание, където се издигаше новият огромен храм „Александър Невски“, пристигна файтон с вдигнат гюрук. На капрата седеше войник. Конете, от чиито заснежени ноздри излизаше пара, спряха пред червената тухлена постройка на църквата „Света София“ — един от най-древните християнски паметници в света, дал името и на столицата в тая млада държава. От файтона слезе генерал в парадна униформа, с килната наляво фуражка, закриваща челото му. Той помогна на една жена да слезе от стъпенката. Тя бе едра и скъпо облечена. Пелерината ѝ бе с кожена, самурена яка и обшити кантове, също от самур. Жената стъпи на утъпкания сняг с елегантните си пантофки и вмъкна в маншона белите си ръце, обсипани с пръстени. Мъжът гордо се огледа наоколо. Първо го забеляза един просяк, скрил се в преддверието на църквата. Той се подпря на двете саморъчно направени патерици. Отвътре се чуваше пеенето на поповете. После настъпи миг на тишина и камбаните на църквата забиха. Утринната служба завърши. Започнаха да излизат ранните богомолци, но не се пръснаха по площада и не тръгнаха към дома, а се спряха пред храма и гледаха файтона, генерала и елегантната му дама. Тълпата ставаше все по-голяма. Към нея се присъединиха и случайни минувачи. Мъжът бе доволен, макар че бе подранил. Вдигна фуражката така, че слънцето огря лицето му. Бе генерал Стоев. Той хвана подръка своята дама и хората му направиха място. Бавно изкачиха няколкото стъпала към преддверието на „Света София“. Започнаха да пристигат други файтони и шейни. Оттам също слизаха мъже във фракове и хубаво облечени жени. Тълпата направи шпалир, за да минат силните на деня.

Всички ги познаваха или бяха чували имената им. Имаше министри, депутати, офицери, богаташи, търговци, журналисти интелигенти... Отделение униформени полицаи заеха местата си и оглеждаха всеки влизащ в храма. С безпогрешен инстинкт връщаха тия, които искаха да се вмъкнат без да са поканени. Група от младежи и девойки, водени от свещеник, бяха пропуснати безпрепятствено. Те свалиха връхните си дрехи в преддверието и останаха по бели копринени, везани ризи. Това бяха певците. Те се струпаха в началото на храма, защото нямаше място, пригодено за хор. Някъде отдалеч долитаха звуците на духовна музика, ставащи все по-силни. Свиреха марш. В дъното на площада лъснаха медните инструменти, надути от зачервените лица на музикантите, водени от капелмайстора. В такт на марша, отброяван от големия тъпан, те спряха пред храма. Полицайте разбутаха публиката и отвориха достатъчно място. Непрекъснато пристигаха файтони и шейни. След като оставяха важните особи, те отиваха на определеното за тях място. Министър-председателят дойде с подobaваща тежест покъсно от другите, с файтон, заобиколен от конна полиция. Почти едновременно се появи и министърът на войната, придружен от конници на столичния ескадрон. Чу се изсвирването на клаксони. Тълпата се разшумя. Два автомобила един след друг, като спазваха дистанция, се появиха на площада и бавно и тържествено го прекосиха. В първата кола, карана от Спас, бе булката, кумът и Кюлев. Втората кола, в която седяха Скарлатов и кумата, бе собственост на Карасулиев, съвсем нова, която любезно му бе предоставил за сватбата. Йосиф и Анастасия пристигнаха в закрито купе. Той младежки скочи на снега и помогна на красивата си жена да слезе. Бе облечена в изящна, модна виенска рокля, с кожена наметка, хвърлена небрежно върху раменете ѝ, разтворена така, че се виждаха скъпите ѝ бижута. С появата си тя сякаш накара да млъкне цялата публика. Карасулиев я хвана подръка с вдигната глава. Когато изкачиха тържествено стъпалата, той спря и горделиво се огледа наоколо. Е, видяхте ли кой е Йосиф и каква жена има!... О, тепърва ще чуете и ще говорите за Карасулиеви!

Тълпата напъна напред. Всеки се мъчеше да види булката и младоженеца. Полицайте едва удържаха напора ѝ. Музиката засвири „Сватбения марш“ от Менделсон. И когато Яна стъпи на снега, подкрепена от кума атмосферата се нагорещи. Той бе възрастен човек с

тежки маниери — един от лидерите на Народнодемократичната партия, към която принадлежах и Скарлатови, и Кюлеви. Снежнбията булчинска рокля плътно обхващаше дългото и гъвкаво тяло на Яна. Коприната отразяваше слънчевите лъчи със синкаво сияние. Тя бе увила на едната си ръка дългия шлейф, за да не се влачи по снега. Кюлев наметна върху плещите ѝ огромно бяло кожено палто от малки тюленчета, струващо състояние. Тя вдигна с другата ръка гарвановочерните си прави коси, после ги спусна върху бялата яка. Главата ѝ бе украсена с диамантено венче. Да, Кюлев не бе пожалил нищо за сватбата. Самият той бе облечен в нов фрак, с лачени ботинки, снежнобял нагръдник, пеперудка, цвете на бутониерата и бели ръкавици. Изглеждаше младолик, пъргав за годините си и ако не с красота, правеше впечатление с прекалено високия си ръст. Хората трудно разпознаваха в бащата и дъщерята известните Кюлеви. Тази синкавобяла рокля, въпреки сериозното, бледо лице, правеше Яна почти дете. Виолетовите ѝ очи бяха станали сини от светлината на слънчевия ден и белотата на снега. И само особената доброта, която излъчваха, смекчаваше тази красота, като я правеше по-земна.

Съвсем друго впечатление създаваше у зяпачите Борис Скарлатов, хванал подръка възрастната си кума. Силно изправената глава на този вече не съвсем млад мъж, черните му очи, които издаваха ум, решителност, суровост и независимост, предизвикваха и отблъскваха хората. Двете появили се тънки бръчки, спускащи се край стиснатите устни, усилваха отчуждението му. И тогава всички пожалиха младата булка по човешки, искрено, инстинктивно, защото я почувстваха близка, сякаш от своя среда — едно дете, което отива при чужд господар!... Какво ли я чака?!... Няколко жени и девойки от публиката заплакаха. Яна мина като някакво видение върху белия сняг и се изгуби.

Младоженците и кумовете дълго стояха пред храма.

Зад тях се строяваше шествието на шаферите и подшаферите, близки, роднини и приятели на Скарлатови и Кюлеви, водени от младия елегантен поручик Найденов и едно извънредно хубаво момиче от софийския хайлайф. Уредниците на сватбата дълго се занимаваха и подреждаха участниците. Особено им беше трудно с двете деца — момченцето бе синът на Карасулиев — Иван. То беше облечено във фрак като миниатюрен джентълмен, на който не липсваха и белите

ръкавици. А малката Ружа, родственица на Яна, бе в розова копринена рокля с бухнали ръкави и волани. Децата предизвикваха умиление сред публиката. Плахият Иван Карасулиев търсеше с очи майка си, но не я видя. Той се плашеше и от полицаите, и от военната музика, и от тълпата. Чувстваше се сам и изоставен от всички. Устните му почнаха да трепкат. Той едва се сдържаше да не се разридае. Ружа, напротив, бе весела и радостна под погледа на толкова хора и явно се чувстваше щастлива. Лицето ѝ бе постоянно усмихнато. Дълго трябваше да обясняват на объркания Иван какво трябва да прави. Една сълза се спусна по бузата му. Рано сутринта го бяха откъснали от майка му и шофьорът го бе завел на чуждо място. Там го посрещна Яна. Целуна го и от тоя момент Иван Карасулиев се влюби беззаветно в нея. И сега Яна, без да се съобразява с никого, клекна пред детето и го прегърна. То зарови глава в пухкавото кожено палто. Тя тихо му шепнеше успокоителни думи, а той си бършеше сълзите, като си триеше очите и носа в кожата. Яна го галеше по щръкналите му руси, почти бели коси, докато го успокои напълно. После се изправи. Иван разбра, че трябва да хване шлейфа ѝ. Той вече я обичаше и за нея бе готов да направи всичко, каквото тя поиска. Другият, черноокият мъж го плашеше. Сърцето му се бе свило като юмруче. Иван смътно усещаше, че тази мила девойка, като снежната царкиня от Андерсеновата приказка, ще извърши нещо, което той, Иван, не желае. В детския му ум се очерта мисълта, че сега все още не е късно, че все още може да я спре. Той бе готов да спаси това момиче, чийто шлейф държеше в треперящите си ръце. Заради нея Иван нямаше повече да плаче и щеше да я закриля, а един ден щеше да се ожени за нея. Сякаш разбрала чувствата му, девойката се наведе отново над лицето му.

— Много, много те обичам... — каза тя.

— Аз, аз... също Ви обичам... — отвърна Иван и наново се готвеше да се разплаче. — Не се женете, моля Ви... — каза малкото момче с треперящ глас.

Тя пак го целуна и погали по косите. Иван бе щастлив. Шествието тръгна. Той замалко не падна върху стълбата, но твърдата ръка на поручик Найденов го подхвана, задържа го и го вдигна от земята, толкова бе слаб и лек. А после го спусна направо върху площадката пред входа.

Военната музика млъкна и от широко отворените порти на „Света София“ се чу бодър сватбен химн. Шествието мина в шпалира през централния коридор и спря пред масата с наредените свещенослужители. Изведнъж отвън мощно засвири отново военната музика. Звучите нахлуха в храма. Хорът нестройно спря да пее. Всички се извърнаха към входа. Какво става вън?...

А там, на площада, пристигна трети автомобил — автомобилът на Двореца — без придружители и охрана. Слязоха Княз Борис във военна парадна униформа и сестра му Княгиня Евдокия. Полицайте объркано застанаха мирно. Уредниците се разтичаха. В храма настъпи пълна тишина. Публиката направи широк коридор както отвън, така и вътре. Музиката млъкна. И в настъпилата тишина младите Княз и Княгиня бодро преминаха и застанаха малко настрани от младоженците, пред министър-председателя и другите официални лица. Престолонаследникът свали фуражката си и се прекръсти. Същото направи и Евдокия. Чак тогава хорът радостно поде „Сватбения химн“ и прекъснатото тайнство започна. Бракосъчетанието извършваше сам епископът на Софийската епархия, облякъл тежките църковни дрехи от злато, със златна корона на главата, подпомаган от владици, дякони и попове. Отново, както преди векове, в „Света София“ се извършваше тържествен ритуал, може би със същия блясък от древността, когато тук са влизали крале, цезари и императори със свитите си. И върху тихите вълни на мелодията, която хорът пееше със затворени уста, архиепископът с дълбок, басов глас, кънтящ в храма, произнасяше прочутите слова на апостол Павел от Посланието към ефесяните:

— Жени, подчинявайте се на своите мъже като длъжност към Господа. Защото мъжът е главата на жената, както Христос е главата на църквата... Мъже, любете жените си, така както и Христос възлюби църквата и предаде себе си за нея... Така и мъжете са длъжни да любят жените си, както своите тела. Затова ще остави човек баща си и майка си и ще се привърже към жена си и двамата ще бъдат една плът...

Малкият Карасулиев забрави всичко — и сватбата, и хората в църквата, и слушаше очарован пеенето, което го понасяше нагоре и все нагоре към небето... Всеки звук, всеки акорд откликваше в неговата душа и създаваше едно непознато, неземно чувство. Хористите бяха ангелите, пеещи ангелска песен, а там от горе щеше да се появи

Звездата от Изток, над пещерата с Младенеца, и щеше да чуе неземните звуци на химна, чиито думи знаеше наизуст... „Мир на земята и благоволение между хората!“... А после щеше да се яви в своята слава, седнал между облаците, Христос. Щеше да слезе долу, сред хората, при Иван и да го погали по главата... Но мотивът на песента се смени. Беше миньорен и отново скръб нахлу в малкото, плахо сърце на Иван Карасулиев, което биеше бързо като на птичка. Той бе в плен на звуците и за пръв път усети духа на музиката и разбра силата ѝ. Разбра, че тя ще бъде неговата съдба. И за да не заплаче наново, той отпусна дългия шлейф на Яна и тихо се запромъква между присъстващите. Разменяха се златните корони, затова никой не му обърна внимание. Отиде встрани на олтара и се скри зад огромния, меден свещник. Оттук той гледаше целия храм и хората в него. Като се надигна малко, зад златните гърбове на свещенослужителите, той виждаше една картина... В средата бе лицето на Яна — сериозно, хубаво, с добри очи, и до нея лицето на недобрия човек, на Борис Скарлатов, запазило презрителния си израз. Зад тях следваше дългата редица на шаферите и шаферките. А там, вдясно, стояха Престолонаследникът и Княгинята. И вляво — баща му Йосиф и майка му Анастасия, които сега му се сториха толкова чужди, че се почувства сирак. Той не познаваше никого в храма — нито министрите, нито депутатите, нито офицерите. Вече и пеенето не му се струваше ангелско. Това бяха чужди хора в един неприветлив свят, където той трябваше да живее, една картина, едно огромно платно, което още не можеше да определи, да осмисли, но чувстваше неговата отчужденост, нечовечност, защото това бе картина, олицетворяваща държавата, властта и парите под покрива на Църквата.

ЧАСТ ВТОРА

ГЛАВА ПЪРВА

Борис отвори очи, когато камбаните на катедралата забиха за сутрешната литургия. Обърна се наляво. Яна бе вече станала. Вратата на обширната спалня към балкона бе отворена. Отворен бе и прозорецът. Свеж въздух нахлуваше отвън. Денят обещавахе да е хубав и топъл, един от тия дни в края на март, така типични за Париж. Той продължи да лежи. Хотелът, собственост на Пари Ба, разположен на Плас дьо ла Републик, не бе голям, но модерен и удобен. Даден му бе най-люксовият апартамент. Обстановката отразяваше престижа на Банката. Високите тавани, бароковата мебел, тапицирана с коприна, тежките завеси, дебелите килими, мълчаливата прислуга респектираха. Макар и на неофициално сватбено посещение в Париж, младият banker Борис Скарлатов бе посрещнат на гара „Сен Лазар“ с подобаваща тежест и етикеция лично от директора Тюретини и неговите сътрудници. Сред тия сдържани, строго облечени мъже, единствено присъствието на Туше Динев го зарадва. Борис не можеше да се оплаче от посрещането, нито от отношението на банката към него. Но чувството му не го лъжеше. Зад трудно проницаемата аристократична френска любезност се криеше нещо, което той не можеше добре да определи. За всеки случай, не беше студенина. Предложиха му една от банковите резиденции извън Париж, но заради Яна той пожела да остане в столицата. Вече трети ден пребиваваха в нея, но освен редовните обаждания по телефона как се чувстват, имат ли някакво желание, биха ли искали да отидат на опера или театър, все още не бяха разговаряли. Това му разваляше цялото удоволствие от престоя. Стана раздражителен. Подтискаше го луксът на хотела. Подтискаше го френската учтивост. А така добре започна всичко!... С каква радост тръгнаха за Париж! Той помнеше всеки миг от това пътешествие... и кораба по Дунава, и първите покупки за Яна във Виена. И глупавото му и смешно държание в модните къщи, където избираше тоалети за нея. Докато накрая остави всичко в нейни ръце, защото несъмнено имаше вкус. Доволен ли бе от брака си?... Яна бе надхвърлила неговите очаквания и като жена, и като личност.

Мълчалива пред хората, тя бе буйно момиче, когато оставаха сами. В последните години той бе изгладнял за жена и се любеха по всяко време. Цялата дива скарлатовска природа в тези първи дни сякаш искаше да смаже младата жена. Нейното тънко издължено тяло, стройните крака, гладката кожа бяха самата жизненост и сила. И в тази мълчалива битка той не можа да изтръгне от нея вик на страст или безумни думи, дори в миговете на най-голяма близост, каквито той сипеше, като стигаше до цинизъм. Тази осемнайсетгодишна девойка, израсла в дълбоката провинция на Европа, каквато бе София, не само се бореше, но пазеше достойнството си при всяко обстоятелство — даже гола, даже задъхваща се в прегръдките на силните му ръце. Защото едновременно бе истинска жена и момиче с характер. Имаше моменти, когато не друг, а той отпаднаше и физически, и психически. След една такава бурна нощ на другия ден той спа чак до вечерта. Докато накрая разбра, че не бива да прави опити да се налага над нея като пол. И той като хилядите български мъже считаше, че една жена, особено собствената, трябва да бъде смазана, да признае половото му превъзходство, а оттам и духовното. Една глупашка идея, залегнала дълбоко в мъжката половина на нацията. Но Яна изискваше уважение към себе си и неотстъпно бранеше своето достойнство. Може би именно тази нейна черта, а не хубостта, младостта и буйността ѝ бяха началото на неговата голяма любов, която растеше с всеки ден, прекаран заедно. Тя никога не му се натрапваше. Напротив! Държеше се сдържано и пред хората. В началото на пътешествието ѝ бе трудно. Немският ѝ език бе сравнително добър, но тя се притесняваше да не сгречи. Тогава се явяваше упоритото кюлевско изражение на лицето ѝ, така трогателно в Янино изпълнение. Той схващаше това и идваше на помощ. В подобен момент нейните очи изразяваха любов и благодарност, които тя без мяра му даряваше, останали сами в луксозните хотелски стаи. Във Франция близостта им се засили още повече, може би защото Яна не знаеше френски. Той с увлечение играеше новата си роля на богат аристократ, който открива света на младо, неопитно момиче. Успял ли бе да я впечатли със своята щедрост? Тук, в Париж, харчеше със скарлатовски замах и удивляваше всички наоколо. Предишния ден в модната къща „Бул“ бе изправил на нокти целия персонал, начело с директора. Радваше ли се тя на подаръците? Да, разбира се! Бе жена в истинския смисъл на тая дума и

изпитваше приятно чувство от впечатлението, което прави на околните. Скарлатов започна да се дразни от погледите на мъжете. Понякога имаше желание да набие някого, задето, според него, се заглеждал неприлично. Без да има повод, започна да се прокрадва чувството на ревност. Припомни си вчерашния ден на излизане от „Бул“, когато една от моделиерките му каза, за да го зарадва: „Колко е хубава Вашата дъщеря и какъв изящен вкус има!“ Беше глупаво, но той изпадна в ярост. Яна весело се засмя и закачливото изражение не слезе от лицето ѝ. А после, в хотела, той пусна посред бял ден завесите и за да докаже мъжкото си превъзходство, се люби с нея, докато не му останаха сили. Дали не трябваше да захвърли този бастун? В България той вършеше добра работа и дори понякога пресилено накуцваше, за да изпъкне образът му на герой от войната. В Париж беше друго! Трябваше да изглежда млад! Трябваше да върне нещо от себе си, нещо от студентските години!... Някъде хлопна врата. Пак е в банята, помисли си той. Направо има култ към чистотата!... Като котките... Винаги успяваше да бъде свежа и да ухае приятно. Ставаше преди той да се е събудил и ето, сега... Загърнат в копринения пенюар, изкълпана, с чехли на бос крак, тя се появи на вратата на спалнята с порозовяло лице.

— Ела при мен.

— Всеки момент ще донесат закуската...

— Ела, ти казвам!

Тя разбра и се усмихна. Остави пенюара да се свлече в краката ѝ...

По-късно на малката кръгла маса в хола закусуваха той, Яна и Туше Динев. Борис изпи цяла кана кафе, но замайването на главата не се махаше. Туше Динев, спретнат и чист, с бодро усмихнато лице бе техният неизменен приятел и придружител в Париж. Имаше много повече търпение от Борис и водеше Яна навсякъде, където пожелаеше. От ранна утрин до късна вечер той бе на техните услуги, без да се натрапва, винаги доброжелателен и учтив.

— Днес ще получите покана за разговор от Пари Ба — каза Туше Динев.

— И тук ли се занимаваш с шпионлък?

— Доколкото мога...

— А можеш ли да ми обясниш защо господата се държат така отчуждено?

— Не им е до нас — отвърна Динев.

След Балканската война Пари Ба сякаш загуби интереса си към България. Деловата ѝ активност се простираше само до стриктното събиране на вноските от заемите. Буске бе изтеглен от България. Може би това бе причината Скарлатов, от своя страна, да не се занимава повече със заемната политика на Пари Ба. Но тя имаше още в трезора на Търговската банка няколко милиона франка в злато. Скарлатов бе акуратен и все пак нищо повече от нормалните делови връзки не съществуваха между тях. Държанието на директора Тюретини разсея и последната илюзия в това отношение. Знаеше, че му предстои неприятен разговор, но не се боеше от него. Търговската банка в тия години бе израснала и станала независима от Пари Ба. Контактите ѝ с банките на другите страни се увеличиха. Това придаваше на Борис спокойствие. Каквото и да стане, ще съумее да запази своя периметър.

— Доколкото знам, предложили са заем на България — каза Скарлатов.

— Чрез Мезон Перие, банката на Руското посолство. Така че заемът ще бъде даден при съдействието на Русия.

— Но това ще унизи българското правителство.

— Вчера в нашето посолство са получили заповед да отхвърлят френското предложение.

Всичко това не беше ново за Скарлатов. Той бе осведомен още в България за стъпките на правителството и знаеше, че преговорите с немските банки са доста напреднали.

Закуската бе прекъсната. Секретар на директора Тюретини пристигна с покана само за Борис Скарлатов. Долу го чакаше скъпата лимузина на Тюретини и неговият личен шофьор. Той седна отпред. Колата се спусна по тясната улица „Рю дьо Тампл“, мина покрай Отел дьо Виль и пресече река Сена по моста при Нотр Дам. От откритото купе на автомобила Борис гледаше улиците и сградите на Париж, залети от слънчева светлина. И за кой ли път помисли, че няма грозен град, през който минава голяма река, и за сетен път се възхити от гениалния архитект Осман, планирал този красив Париж!

Напуснаха столицата по посока на Виль д'Авре. След селището, в равнината, се отбиха по един черен път. Влязоха в парка на малък

замък с езеро. Пред стълбището с колони го чакаше самият Алберт Тюретини. Не се бе много изменил през годините, но на лицето му се бяха явили тези характерни бръчки, които бе виждал върху лицата на много банкери. Те бяха точно две бразди, започващи от носа и отиващи към ъгъла на устните, като придаваха на израза напрегната грижа и суровост. Дали скоро и аз ще изглеждам като него, си помисли Борис. Дали и на моето лице ще се появи белегът на Каин? Или вече го имам?...

Седнал в обширния хол, Скарлатов наблюдаваше през стъклените врати парка, малкото езеро и дърветата с все още голи клони. Само тревата бе зелена. Когато се обърна към Тюретини, той също гледаше замислен нататък... После направи усилие и каза:

— Идва пролет, господин Скарлатов... И най-простият селянин усеща приближаването ѝ и я чака с нетърпение... Само ние сякаш не живеем в този свят! Отминават сезоните, отминават годините и живота се плъзга край нас, без да остави следа, както водата по перата на патиците...

— Може би един ден, когато се оттеглите, ще имате всичко това?...

— Вие сте още млад, господин Скарлатов. Вашият баща би ме разбрал. Често си мисля за него... Той знаеше повече, отколкото казваше! Проклятието на нашата професия е, че ние придобиваме навика да се борим, преди да сме придобили навика да живеем. А нашите деди в миналото са съчетавали тия две страни на човешкия живот. Аз притежавам копие на една картина от стар холандски майстор. Понякога я гледам... На нея банкерът е млад и е заедно с жена си, също млада и бременна. Каква сигурност, какво спокойствие, каква радост от живота!...

Всъщност, помисли си Борис, кой е Тюретини?... Има ли жена, деца?... Той не можеше да си го представи като човек с личен живот.

Мълчалив лакей, облечен в ливрея, поднесе коняк и кафе. Скарлатов наблюдаваше ръцете на Тюретини, с дълги, аристократични, нервни пръсти, където големият синкав диамант на кутрето хвърляше отблясъци. Двамата изпиха наведнъж чашите си. Тюретини наново ги наля и след това стана друг човек. Изчезна цялата му интимност. Пред него стоеше големият финансист, банкерът Тюретини. Той рязко заговори:

— Вие сигурно сте забелязали, че при мен не всичко е в ред.

Скарлатов кимна с глава.

— Накратко, аз съм въвн от играта! Бях за източната политика на Банката.

— Нима тя вече не е важна?

— Остана на заден план. Войната е въпрос на месеци. Но в полето на банковите битки тя е към своя край. Скъсахме напълно с немските финансови групи. Ние сме врагове! Нашата битка бе мълчалива. Хората не я забелязваха. Но тя беше квасът, от който кипна тестото.

— Все пак не разбрах, господин Тюретини, защо сте въвн от играта?

— Някои хора в тоя свят имат нещастната способност, по-скоро дефект, да гледат много надалеч... Това неминуемо ги води към провал! Аз и други хора, за съжаление не французи, знаем, че бъдещия голям конфликт ще се разрази на Изток, по поречието на древните реки Тигър и Ефрат, за контрола на Персийския залив. Там са струпани всички богатства на света. Там е петролът! Цялата моя стратегия бе насочена към тази цел.

— Но бурята ще бушува в Европа!

— Една от многото! По-скоро прелюдия към финала! А финалът ще бъде на полето в Армагедон^[1]. Аз не вярвам нито на чудеса, нито на пророчества. Но тръпки ме побиват от прозрението на Апостол Йоан!... Въз основа на какво е написал своя Апокалипсис? Ето, това е удивително! Да видиш преди 2000 години събитията, които предстоят, последния катаклизъм на цялата човешка история.

— Простете, господин Тюретини. Моята банка е твърде нищожна и не съм мислил по тези въпроси... Но чувствам, че сте прав.

— Е, добре... Време е да слезем на земята!... Франция изпусна шансовете си. Вижте англичаните! Те сгрехиха със Суецкия канал, който беше наш, но бързо се поправиха. Сега е техен!

— Не винаги моментната изгода е най-точното мерило за една политика.

— Колко сте прав, господин Скарлатов! Когато изпуснахме Суецкия канал, за мене изхода бе в Багдатската железница. Тя щеше да ни даде предимство. С нея ние щяхме да поправим грешката си и постигнем целта да контролираме Изтока! Но затова бе нужно да

гледаш надалеч! Да хвърлиш огромни средства! Даже да губиш! И преди всичко да запазиш на своя страна държави като Турция и България! Вашата страна бе един от ключовете към решаване на проблема. Но френските политици, под влияние на Русия, зложиха на Сърбия. Сега разбрахте защо съм извън играта!...

— Уведомен ли сте докъде са стигнали преговорите за заем на България?

— По искане на Русия той се е прехвърлил в ръцете на Мезон Перие и Син. Когато една финансова политика водят мечтатели, а не зрели финансисти, се получава следния парадокс, господин Скарлатов. Тези, които натискат главата на удавника, изведнъж се явяват в ролята на спасители!...

— Изразихте се пределно точно. Новия ни заем с немците е въпрос на близко бъдеще. Преговорите са напреднали.

— Аз проверих Вашите сведения. Те са екзактни. Благодаря Ви, господин Скарлатов. А това значи само едно — България и Турция ще бъдат от другата страна на бариерата... И въпреки това, ще опитаме да се преборим, нали, господин Скарлатов?

— И аз в чудеса не вярвам, макар че Вашата позиция за България би била най-разумната.

— Все пак, като древните гладиатори, повалени в прахта, няма да поискаме милост от Принцепса^[2]!

— Каквото можах, направих! Изнесох трезора и ценните книжа от страната. А сега — каквото Бог даде!...

— Един малък съвет, господин Скарлатов. Той е израз на старото приятелство към Вашия баща. Може би сантиментална връзка, идваща от древността... Ако някой, който и да е той, Ви предложи или настоява да остави в Банката Ви чужди авоари в злато, не приемайте, даже печалбата да е огромна!

Борис се замисли.

— Господин Тюретини, Вие знаете нещо повече?...

— Аз постъпвам в този момент напълно непрофесионално. И мога само да повторя това, което казах! Приемете го като един малък, прощален подарък от фамилията Тюретини на фамилията Скарлатови!...

— Благодаря Ви! Ще се възползвам от съвета Ви.

Тюретини го изпрати почти до края на парка. Вървяха мълчаливо един до друг по пясъчната алея. Борис се качи в колата и шофьорът потегли. Когато преминаха под високата арка на желязната порта, автомобилът забави своя ход. Скарлатов се извърна. Там, на алеята, сред огромния парк стоеше самотната фигура на един мъж като крайбрежен фар в мъгла, един самотен човек, чиято сила на ума му бе донесла само печал...

---

[1] Армагедон (евр.) — планина на Магедон (местност, спомената в Апокалипсиса — 16:16) — последната част от Новия завет на Библията... Магедон е град в Исахара и е бил столица на ханаанците от древната история на еврейския народ. Намирал се в полите на планината Кармел, където са станали много и страшни кръвопролития. Според пророчеството, именно в Армагедон бесовските духове ще подтикнат всички царе от цялата Вселена да се сбият във всеобща война и така бог ще събере своите врагове от всички народи, за да ги погуби. ↑

[2] Принцепс (лат.) — буквално значи пръв. Римският император, превърнал се вече в единопържавен управител, се считал между сенаторите пръв принцепс ↑

ГЛАВА ВТОРА

Най-добрият начин да опознаеш един град е да ходиш непрекъснато, да го кръстосваш пеша във всички посоки, без особени цели. Борис и Яна имаха много свободно време. Успокоен след срещата с Тюретини, той си върна цялата веселост. Бродеха от сутрин до вечер по парижките улици, до пълно изнемощяване. Когато се уморяваха, влизаха в някое бистро. Изпиваха по чаша кафе и пак тръгваха. Хранеха се в малки ресторанчета, с каквито Париж бе пълен, изпречили се случайно пред погледа им в момента, когато чувстваха глад. Яна бе неуморима в този живописен и весел град, създаден сякаш за радост и удоволствия. Нямаха никакви спорове помежду си. Борис си върна много от безгрижието на студентските години. И може би поради тази бърза промяна в него, тук те станаха по-близки откъдето и да било на друго място. Разликата в годините изчезна. Изчезна някъде далеч и натрупаната от житейския опит печал. Макар и за кратко време, той отърси грижите от себе си. Те неминуемо щяха да се върнат, но той не им позволяваше да го нападнат сега, когато бе щастлив. Хвърли бастуна. Обличаше се малко небрежно, по младежки. Щом им хрумнеше нещо, веднага го вършеха, даже да е глупост. Стопи се в него и предварително обмислената съдържаност. Сега той разказваше непрекъснато за себе си на това доскоро непознато, далечно момиче, станало най-близкият човек в живота му. Говореше ѝ за това, което е видял и преживял, особено през войната. Тя внимателно го слушаше, без да го прекъсва. Години по-късно той разбра колко ново, колко силно е било това за нея, защото тя помнеше всяка негова дума, всяка случка по-добре от самия него. Яна с упоение дишаше непознатия, но мек, галещ въздух на великия град. За нея впечатлението бе разтърсващо. От провинциална София се озова в една световна столица. Радваше се на всичко с присъщата ѝ искреност и правдивост. И това бе най-голямата награда за Борис. За пръв път той разбра щастието да даваш, а не да получаваш, вероятно единственото, което човек можеше да изпита в тоя така неприветлив и зъл свят!

Следващият ден бе неделя. По синьото небе се носеха бели пухкави облачета, тласкани от вятъра, този топъл южен вятър, който на пориви вдигаше хартиите и клечките по улицата. Те вървяха край кейовете на Сена. Изкачиха се към градината на Тюйлери. Парижани бяха изпълнили булевардите и парковете. От ходене токът на Яна, заедно с подметката на едната обувка, се бе отпрал от горнището. Но тя не искаше да се върнат в хотела. Борис намери канап, завързан около едно дърво. Двамата седнаха на една пейка и той стегна подметката. Щеше да издържи известно време... Тръгнаха пак. Вятърът духаше право срещу тях и развяваше косите им. Яна вървеше с вдигната глава, примижала от слънчевите лъчи, които я заслепяваха. И тя се остави да я води Борис. Спряха се над един от кейовете и дълго гледаха водата на Сена. Там долу обикновени парижани с въдици невъзмутимо ловеха риба. Едно накичено увеселително корабче, пълно с мъже и жени под бели чадърчета, бавно отмина и се скри под моста. Продължиха към дъното на градината и когато минаваха край оранжерията в египетски стил, срещу тях изкачи стълбата един строен мъж. Той застана неподвижно и се втренчи в тях. Борис също спря. Тази характерна, стройна фигура, облечена в черни панталони, пъхнати в ботуши с обърнати кончове, тази руска рубашка, пристегнала с широк военен колан тесния кръст, гордо изправената глава със светла брада, слабото аскетично лице с изразени скули, дългите коси, развявани от вятъра, и широкополата шапка в ръка можеха да бъдат само на Матов!... Мъжът направи впечатление на Яна. Тя застана малко встрани. Двамата мъже стояха един срещу друг на няколко крачки и се гледаха в упор. Срещата не предвещаваше нищо добро. Лицата им станаха отчуждени и сурови. И двамата знаеха, че нито един от тях няма да се върне обратно. Яна наблюдаваше внимателно ту единия, ту другия с учудено изражение на лицето. Изведнъж, без никакъв повод, тя взе да се смее на глас. Двамата сякаш дойдоха на себе си и се извърнаха към нея. Тя продължаваше да се смее весело, просто ей така, понеже ѝ бяха смешни!... И в поривите на звънкия ѝ глас тя се помъчи да обясни на Борис:

— В нашия двор... има два котарака... наричам ги черното и сурото маче... И те се гледат с часове като вас!...

Заразен от думите ѝ, Матов се засмя. Лицето на Борис се отпусна.

— Здравей, Михаиле!

— Здравей, Борисе!

Двамата направиха тия така трудни крачки и си стиснаха ръцете. Яна бе удивена. Не очакваше, че се познават така интимно. Спря да се смее.

— Това е жена ми, Яна. — А на нея каза: — Това е Михаил Матов, български писател.

Яна бе чела негови книги. Беше известен и търсен писател, особено от младото поколение. Сега тя стеснително си подаде ръката. Тогава целият аристократизъм на този горд човек съвсем естествено се прояви в начина, по който пое тънката ѝ ръка с дългите пръсти, в изправеното му тяло с леко наклонена глава, в погледа, който ѝ отправи, преди да целуне ръката ѝ. В жестовете му имаше мъжко, кавалерско почитание не само към Яна, но и към жената въобще. А после разговорът между двамата стари приятели потече като буйна, планинска река. Говореха непрекъснато — ту единият, ту другият. Забравиха напълно за Яна. Вървяха или внезапно спираха. Понякога, за да подчертае думите си, Матов слагаше ръка върху рамото на Борис и го разтърсваше. Тримата бяха странна гледка в тоя хубав, неделен ден — двама живи, избухливи мъже и една привлекателна, мълчалива девойка, с развети от южния вятър коси... Тя внимаваше да не се скъса канапа на вързаната обувка и от време на време изоставаше. Тогава те спираха и я изчакваха. Яна разбра, че Матов е дошъл в Париж по покана на Ромен Ролан^[1]. Бил в преписка с него. И много хора по света мислили като тях, че човешкото единение е предстоящо, че се извършва в момента... Цивилизацията на телеграфа, телефона, влаковете, корабите, автомобила създава нова връзка между човеците. Идва царството на Духа!...

Борис му опонираше, но не със скептицизъм, а страстно, убедено. Разговорите между двамата винаги бяха протичали в областта на духовното търсене. Години наред Скарлатов бе общувал с други хора, по-скоро се бе противопоставял на тях, защитавал или борил, като пристъпваше към себеподобните според принципа: „Всеки от тях е мой враг!“ И ето, сега тази враждебност се стопи при срещата му с Матов!

Борис се чувстваше радостен, друг, какъвто не се помнеше отдавна. Яна чак сега надникна в другата му същност, така старателно

прикривана. Видя в нова светлина мъжа, с когото се бе свързала. И не богатството му, не подчертаното му превъзходство над останалите, а непрестанната дейност на неговия ясен ум, прикрита от всекидневния практицизъм, бе може би неговата същност... Тя бе живяла сама с баща си — един напълно материален човек, у когото малкото изблици на духовност бяха обичта му към нея. Но това бе по-скоро нещо биологично, отколкото духовно. И в тия години, по силата на противоречието, бе си изработила свой мир на мечти не толкова от наблюденията, колкото от прочетените книги. Един малък, ограничен, но възвисен по своята същност мир. Ето защо сега в този топъл, пролетен ден тя се почувства не само безмерно щастлива, но и горда, че е обичана от такава богата, сложна и противоречива личност. Изживяването на Яна можеше да се сравни с екстаз.

По-късно, уморени, се отбиха в едно ресторантче и седнаха вън, на една от масите на тротоара. Поръчаха си вино и продължиха разговора. И двамата пиеха механично, без да обръщат внимание нито на вкуса, нито на количеството, но не се напиваха, а само живостта им растеше.

— Добре де! Що е според теб човек? — питаше го Матов.

— Едно гниещо и вонящо парче материя, което не знае какво прави, защо живее и къде отива!

— Аз винаги съм твърдял, че вие материалистите сте побъркани, тесногръди и тъпи!... — възкликна Матов.

Яна трепна. Тя очакваше, че ей сега ще настъпи нещо лошо, а нищо подобно не стана. В разговора с Матов Борис търпеше всичко, но и не спазваше никакво приличие към събеседника си.

— Погледни наоколо, Михаиле! Кой разсъждава като теб!...

— Ами ако ние сме прави, а всички останали заблудени?

— Слушай! Аз съм в Париж не само на сватбено пътешествие, а и по работа. И докато вие пишете брошурки, „заблудените“ готвят конфликт! Жесток, неизмерим по своята големина и последствия!... В толкова войни участва, не се самозалъгвай!...

— Не се самозалъгвам — рязко възрази Матов. — Не може цялата земя, и това човечество, и всички тия гении да нямат своето предназначение! А то е изразено само с две думи: „Мир на земята и благоволение между човеците!“

— Грещиш! За един писател това не е добре! Моята банка ежечасно ми доказва цикличността на кризите и знаеш, че прерастват във войни, както знаеш, че слънцето изгрява!...

— Ти си станал човекомразец!

— А ти ми приличаш на протестантски мисионер!

— Мислил съм за теб в тия години и съм те съжелявал, Борисе... Материализмът не може да бъде духовна опора! При Брезов... той поне е свързан с бъдещата революция, с надеждата, че социалният прогрес ще доведе до духовен... А ти?!

Скарлатов се почувства оскърбен. В думите на Матов имаше много истина и все пак не беше справедлив.

— Вярно е каквото каза за мен, но има нещо, с което ви превъзхождам и ми дава сили — истината! Каквато и да е тя, защото стои над идеите, над човека! Знам, че за да бъдеш поне малко щастлив на този свят, трябва да се самозаблуждаваш. Аз се отказвам от такава възможност за душевно равновесие!

— Човек, който в нищо не вярва, е душевно болен... — тихо каза Матов.

— Пак Толстой!... И какво от това? Предпочитам истината, макар и душевно болен, отколкото заблудата да ми носи радост.

— Иначе нямаше да поемеш Банката и можеше да изкараш живота си по-смислено!

— Не искам! Искам само едно: съгласие с моето съзнание за истината!

— А какво е истина, дявол да те вземе! Всичкото е в това, какво разбираш под тая дума!

— Не знам. Засега мога да я дефинирам само в отрицателен смисъл: истината е това, което не е лъжа! Цялата човешка история, всички движения в сферата на идеите досега са се опровергали и провалили на практика. Вероятно истината е само миг от еволюцията... След нея идва нова идея, нова заблуда, до следващия час на истината. И в тия дълги отрязъци от време на лъжа е цялата върволица от страдания, смърт, неправда и духовна пустота...

— Изглежда, няма да се разберем, Борисе — уморено каза Матов. — По-мъдрите хора от нас са гледали другояче на живота...

Те се разделиха късно. Яна и Борис се върнаха по авеню Д'Опера, изпълнено с народ, осветено от уличните фенери. Яна не пускаше пръстите от ръката на Борис. Спряха пред фонтана и дълго гледаха бистрите струи. Прибраха се в хотела през нощта.

Останалите дни в Париж минаха за Яна на един дъх. Този път обикаляха заедно с Матов. Отново разгледа Лувъра, водена от вещ гид в негово лице. Посетиха кафенетата на интелектуалците, на художниците, на писателите... Матов ги запозна с много хора, с много известни имена. И навсякъде, където отиваха, се водеха спорове и хората разговаряха с часове, защото Париж бе преди всичко световна столица на идеите!...

Матов живееше в някакъв бедняшки квартал, който не бил за такива „благопристойни хора“ като Яна и Борис, затова не ги покани. От време на време изчезваше за цял ден и се явяваше внезапно. По всичко личеше, че пише усилено. Заведенията, които посещаваха, не бяха скъпи. Матов винаги плащаше своя дял от сметката, а често и тази на Яна, когато я водеше без Скарлатов. Тя се притесняваше от тази му разточителност. Сподели с Борис. Той ѝ даде съвет по никакъв начин да не показва своите чувства пред Матов, тъй като ще го оскърби.

— Но все пак, трябва нещо да направим! — каза тя.

— Ще помисля...

— Борисе, обясни ми, защо така добре се чувствам в Париж?

— И аз съм се сблъсквал с тоя феномен... Стигнах до извода, че като идеш на чуждо място, при чужди хора, отведнъж пада цялата ти натрупана злоба. Никой нищо не иска от тебе и смяташ, че тук цари щастие!... Но, ако поживееш, ще разбереш, че и те си имат своите проблеми, не по-малко сложни от нашите и ще се почувстваш както в България. Състоянието ти сега е временно. Ти поне няма да дочакаш мига на разочарованието. Така ще ти остане един хубав спомен!... Защото... Париж е и много зъл град...

Една сутрин той излезе сам с Туше Динев. Борис бе запомнил някакъв магазин за часовници. Тук продаваха само реномирана стока. Влязоха вътре. Избра един от най-скъпите златни часовници — „Бреге“. Отделно купи дебела, златна верижка с три златни украшения, които се слагаха на нея — малък кръст, зодиакалния знак на Скорпиона, каквато бе зодията на Динев, и миниатюрен череп.

Почакаха малко майсторът да изгравира в ателието върху вътрешната страна на капака името на Туше Динев. Скарлатов поднесе подаръка с подобаваща тържественост.

— Кръстчето е за твоето минало като католик! Зодията — за щастieto, а черепа, за да се знае основното ти занимание в полицейската школа!...

Туше Динев разбра шегата и се усмихна. Сложи веднага часовника и сякаш златната верижка, която се виждаше върху жилетката, го направи изведнъж по-зрял, въпреки неговата младоликост. Беше радостен не толкова от скъпия подарък, колкото от вниманието на шефа си. После двамата отидоха в друг магазин — на фирмата „Ремингтон“. Дълго избираха пишеща машина. Имаше нови, портативни модели. Избраха най-хубавата. Разбраха се със собственика да промени шрифта в славянски. Когато излязоха навън, Скарлатов каза:

— Ще вземеш машината при теб! Ето ти адреса на Матов и ще му я отнесеш в хотела, веднага щом заминем!

Динев кимна с глава.

— Ако се заинати, кажи му, че нищо не знаеш и само изпълняваш!

— Господин Матов трябва да бъде много внимателен...

— Защо?

— Положението му в България не е добро. При едно разбъркване ще си изпати. Нашето посолство тук е получило нареждане да следи всяка негова стъпка.

— Искам да си осведомен за всичко, свързано с него.

— В какъв смисъл?

— В смисъл да не му погодят някой мръсен номер! Ти си в Париж не само да учиш, но и да пазиш интересите на Банката и на моите приятели! При нужда ще изтеглиш пари и ще намериш начин да му ги дадеш! Ако загази, или престоя му стане невъзможен, ще съдействаш да се измъкне!

— Бъдете спокоен! Създадох добри връзки тук!...

Яна и Борис бяха изпратени на Гар дьо Сен Лазар от Динев и Матов. В последния момент пристигна личният секретар на Алберт Тюретини. Той поднесе на Яна букет и едно малко пакетче, завързано с панделка. Пожела добър път. Влакът тръгна. Яна дълго маха с ръка от

отворения прозорец. Край тях отминаваха улици, светлини, здания... Когато напуснаха Париж и околностите му, влакът се понесе в нощта... Скарлатов затвори прозореца. Бяха сами в луксозно спално купе на експреса за Мюнхен. Той седна и погледна Яна. Тя си бършеше очите с кърпичка.

— Не си ли вече щастлива?

— Много.

— А защо са тия сълзи?

— Беше толкова хубаво...

— Е, и какво от това?

— Страх ме е...

— Но защо?

— Не знам, не ми обръщай внимание! Просто за миг помислих, че никога вече няма да видя Париж...

— Я виж ти! Не очаквах, че си такъв мрачен пътешественик!...

— О, ти ще видиш и други лоши неща в мене!...

После тя нетърпеливо разтвори пакетчето. Беше старинна кутийка от бронз с орнаменти и фигури на мъже, жени, животни и растения. Скарлатов я разгледа.

— Старинна работа...

Яна я отвори. Върху тъмночервено копринено кадифе блестеше медалион — камей в златна рамка. Верижката бе също златна и старинна. Яна я сложи на шията. Подаръкът на Тюретини изразяваше щедрост, вкус, възпитание и отношение към съпругата на човек от неговия кръг, на която не е успял да отдели достатъчно внимание, поради липса на време. Бижутото стоеше удивително хармонично не на дрехите, а на самата Яна, на издълженото ѝ лице, на гарвановочерните ѝ прави коси и големите виолетови очи. Тюретини владееше забравеното изкуство при избора на бижу. Повечето хора ги избират и слагат според тоалета, повода или мястото, където отиват. Докато само малцина имат таланта бижутото да подчертае не само красотата, но и нещо от невидимата същност на жената. Може би затова само в италианската живопис герданите, пръстените, гривните и диадемите не се натрапват, а са част от вътрешния мир на човека.

Столицата на Бавария ги посрещна също с хубаво време. Настаниха се в хотел близо до гарата и веднага отидоха да посетят Пинакотеката^[2]. Този не грандиозен, а по-скоро интимен музей с

подредени зали, лъснат паркет и японска простота в обстановката бе за Борис едно откровение! Както винаги, той се спря на любимите си старогермански майстори. Те му допадаха най-много. Картините бяха примитивни, но този примитивизъм не пречеше на възприятието, а водеше пряко до целта на художника да изрази не дребните страни от човешкия живот, а неговите велики страсти. За разлика от италианската живопис, тук човек не бе красив, нито величествен, нито богоподобен, но бе целият борба между доброто и злото, която щеше да продължи, докато съществува на тази земя... Скарлатов бе мислил върху това, че всеки народ ще има своите митове и те отразяват неговата физическа и духовна същност. Ако за античните гърци това бе Херкулес, а другото лице — Прометей, за евреите — Самсон и неговата противоположност Йов, то за германците съответните митове бяха Зигфрид и Фауст. Във всеки случай, Пинакотеката не е храмът на Зигфрид, а на Фауст, мислеше си Борис. Той искаше да обясни това на Яна, но не беше при него. Потърси я в другите зали. В това следобедно време галерията имаше малко посетители. Така стигна до залата на Ботичели. Яна бе седнала на ниската, дървена, пейка, заобиколена от огромните платна на художника. Бе замислена и не видя Скарлатов, който се бе спрял и я наблюдаваше. Той бе стреснат. Сякаш в присъствието на Яна жените бяха оживели и тя бе само една от тях — издължена, с бледо, изтънчено лице, с наведени очи, потънала в себе си...

Най-после тя го забеляза и протегна ръце към него.

— Зле ми е, изведи ме... — прошепна тя.

Те излязоха на двора с парк и големи пространства в зелена трева. Слънчевите лъчи ги заслепяваха. Седнаха на една пейка. Скарлатов бе уплашен.

— Каж ми, какво ти е?

Тя се опита да се усмихне, но сянка мина по лицето ѝ. Хвана ръката на Борис. Стискаше я със своите дълги пръсти.

— Страх ме е... — каза тя.

— Но какво ти е?...

— Не можеш всичко да знаеш... Нека поседим малко, а после ще вземеш файтон и ще ме заведеш в хотела.

Така те седяха на пейката в парка пред Пинакотеката под лъчите на залязващото слънце. По алеята покрай тях мина млада жена с

детска количка. Едно малко кученце, както тичаше, се спря пред пейката на двамата. Подуши ги, погледа ги, а после се върна обратно с късите си крачета...

Същата нощ Яна направи спонтанен аборт и загуби много кръв. Останаха в Мюнхен още десет дена. Върнаха се в България в началото на април 1914 година.

---

[1] *Ролан, Ромен* (1866 — 1944) — френски писател, музиковед, общественик, пацифист. През Първата световна война ратува за мир и братство между народите, а през 30-те години организира с писателите Анри Барбюс и Максим Горки движението за мир, срещу фашизма. Излиза в защита на Георги Димитров по време на Лайпцигския процес. Написал е: цикъл драми — „Трагедии на вярата“, „Театър на революцията“; биографиите — „Животът на Бетховен“, „Животът на Микеланджело“, „Животът на Толстой“; серия романи — „Жан Кристоф“, „Кола Брьонон“, „Очарована душа“ и др.

През 1915 г. получава Нобелова награда. ↑

[2] Пинакотека (гр.) — вместилище на картини (буквално): 1. у древните гърци помещение, в което са се пазили произведения на живописиста; 2. картинна галерия ↑

ГЛАВА ТРЕТА

Скарлатов предполагаше, че след завръщането си в София работата в Банката не ще го притисне веднага. Но бе изненадан от финансовия кипез в Столицата. Отново в страната, както навремето преди Балканската война, бе нахлула цяла финансова орда, начело с представители на Великите сили, които бяха в авангарда. В средата на колоната бяха посредниците на оръжейни фирми, индустриалци, търсещи терен за капиталите си и борсови агенти. В обоза се движеха авантюристите, мошениците, пророците на златни бъднини и неимоверни печалби, или на втория потоп и края на света!... Всеки бе дошъл със своя тайна цел, която старателно прикриваше, за да седне на огромната игрална маса, наречена България. Трябваше му време да се ориентира. Докато отсъстваше, обстановката се бе изменила до неузнаваемост. Но не му дадоха да си отдъхне. Още първия ден в кабинета му нахлу граф Тарновски. Бодър и весел, изпълнен с енергия, учтив, но директен и делови. Той в малко думи направи блестящо резюме на финансовите игри и битки в страната. Скарлатов се учуди на неговата осведоменост. Тарновски говореше като равен, като професионалист. Той, разбира се, бе пристрастен, защитаваше интересите на Австрия и на Германия и всяка казана дума в кабинета бе предварително обмислена, с цел да извлече полза за страната, която представляваше. След като се осведоми за пътуването му, особено за Виена, граф Тарновски каза:

— Господин Скарлатов, простете, че Ви отнемам времето. Никъде поговорката „Времето е пари“ не важи, както при вас, bankerите. Бихте ли отделили няколко часа за една интимна вечеря в ергенски кръг?

— С каква цел?

— Нима винаги преследвате някаква цел?

— А Вие?

Тарновски продължи, сякаш не бе разбрал.

— Ще се срещнете с хора от Вашия бранш. Една беседа в непринудена обстановка е винаги интересна... А не е без значение да

чуете различни мнения!... Няма защо да Ви изтъквам какво удоволствие за мен би била Вашата визита!

Скарлатов усилено мислеше. Добре си даваше сметка, че поканата крие точно определен план. Трябваше да го узнае на всяка цена. Но единственият начин бе да го посети. Не му бе никак приятно.

— Е, господин Скарлатов?

— Приятелска вечеря след тежък работен ден, защо не?

Тарновски се усмихна. Този човек не се предаваше лесно.

— Облекло — най-обикновено. Да речем... към 8 часа вечерта! Но, ако имате някакви ангажименти, готов съм да приема време, удобно за Вас.

— Съгласен.

— Ще Ви чакам с нетърпение. Довиждане, господин Скарлатов.

Непосредствено след излизането на граф Тарновски го посети Йосиф Карасулиев. Борис искаше да поговори преди всичко с Неделев, но Йосиф му попречи. Беше възбуден и не спазваше дори етикецията, тъй присъща нему.

— Скарлатов, добре дошъл! Как прекара? Яна добре ли е?

Не изчака отговора на Борис и след кратка театрална пауза, заговори пак, като разчленяваше думите:

— Трябва да попречим на заема! Сега това е главната ни задача!

— На кой заем?

— Който ще угроби България! Заема с немците!

— Йосифе, твоето поприще не са парите, а бойните полета на Европа! Ти си роден пълководец! Седни спокойно и разказвай. Чак след като изясним обстановката, ще направим план за дислокацията, ще издадем заповед за бойните действия, придружена с кратка патриотична реч за разпалване кръвта на бойците!...

Йосиф Карасулиев не се засмя на шегата, но му съобщи каквото знаеше. Скарлатов научи противното на граф Тарновски мнение. Преговорите с немската група се развили изненадващо бързо, благодарение на министър-председателя Радославов^[1]. Русия, Франция и Англия не разбирали, че изпускат момента. Били мудни. Немците им измъквали кокала под носа. Борис знаеше, че България не е в центъра на конфликта, както преди две години, но се учуди от нехайството на съюзниците. И посланиците на трите велики сили в България не бяха сега от най-добрите. Изправени срещу граф

Тарновски и посланика на Германия — доктор Михаелис, те бяха неравностоен екип. Финансовите им сътрудници също бяха второстепенни. Един Буске в миналото изглеждаше колос в сравнение с колегите си в момента.

— Положението не е розово... — каза Борис.

— Да кажем провал е най-точното!

— Все пак, Йосифе, въз основа на какво си се заел с подобна непосилна задача?

Отговорът на зададения въпрос беше важен за Скарлатов. Той му изясняваше връзките на Командитното дружество с чуждите банки, финансовото му значение, а оттук и опасността, която представляваше понастоящем за Търговската банка.

Йосиф правилно разбра клопката. Той дълго мълча.

— Ако питаш за френските банки, мога направо да ти кажа, че си водещата фигура!

— А ти нямаш нищо общо с тях, така ли?

— Имам, разбира се, но не с гиганта Пари Ба! Е, доволен ли си?

— Не.

Карасулиев пак млъкна. Капки пот избиха по челото му.

За да проведе този разговор, той е притиснат от големите банки и иска не иска, ще издаде връзките си... Ако избегне отговора, значи, че не трябва да обръщам внимание на сътрудничеството им, си мислеше Скарлатов.

— Креди Фонсие Д'Алжери в Париж и Банк Белж пур л'Етранже — отвърна Йосиф.

Бяха солидни и големи финансови институции.

— Охо, я виж! Кога успя?

— Това не съм длъжен да ти кажа, нали?

— Не, разбира се.

— За разлика от теб и кучетата в тая страна знаят с кои чужди банки съм свързан. Господата горе са ти заповядали да сътрудничиш с мене в този период. Е, добре, това може да стане само при пълна откровеност помежду ни!

— Не ми ли вярваш?!

— Не напълно. Избегна една малка подробност... Имам сведения и за други връзки!

Той погледна Скарлатов. В израза му се четеше само един въпрос — дали наистина знае нещо?... Беше моментът, когато Йосиф се налагаше да обърне картите.

— Имам сътрудничество с Лазар Брадърс енд Корпорейшън.

Борис се изненада. Това бе новост за него. В кратко време Карасулиев бе успял да стане европейска величини небезопасен противник.

— Чак в Америка ли се озова?

— Не.

— Но тя е американска банка.

— Имам връзка само с английския клон на Лазар Брадърс.

— Моите поздравления!

— Благодаря — глухо каза Карасулиев.

— И аз имам същата задача като теб!

— Знам.

— Поръчано ми е да ти сътруднича. Тежко е да работиш под сянката на Скарлатови...

— Нямам нищо против аз да работя под сянката на Карасулиев и Фархи.

— Защото е опасно ли?

— И за това.

— Ти ми натресе тази функция!

— Сам си я натресе! Аз не съм представител на най-голямата банка в България, нито депутат, нито герой от войната, нито съветник на Фердинанд!

— Като изключим последното, горе-долу съм съгласен! И така, къде по твоя преценка трябва да насочим удара?

— Фронтално е невъзможно! Имаш ли малко представа от министър-председателя Радославов. Повярвай ми, няма да се поколебае да ни окачи на въжето за назидание на останалите!

— Знам. И много се страхувам от него.

— Остава едно слабо звено — Фердинанд!

— Съвсем правилно!

— Имаш ли вече успехи?

— Даже два, и то безлихвени!

— И тъй като не виждам и намек на скръб в лицето ти, значи, че го финансираш с чуждо злато! А то е лепливо и остава по пръстите...

— Риска има своята цена! — възрази Йосиф.

— Недейте си събира съкровища на земята, гдето молец и ръжда ги изяжда, гдето крадци подкопават и крадат!...

— Матей, шеста глава, деветнайсти стих! — каза Карасулиев.

— Знаеш го наизуст, като Туше Динев!... Цитирах ти не със зла умисъл, а да те предпазя. Виждал ли си русалийско хоро?

— Забравяш, че съм от Македония!

— Е, тогава трябва да си спомняш, че русалията-водач, наречен капетан, държи в дясната си ръка балтия с къса дръжка и я размахва в такт с бавния, тържествен танц.

— Е?

— Всички повтарят неговите движения. Нашето хоро се състои само от мен и теб! И не е никак весело! Играем го под въже над главите ни!...

— Защо ми говориш всичко това? И без това ме е страх!

— Защото цената, която трябва да платим, е голяма! Пази се, когато господата са щедри! Каквото и да се случи, ние двамата оставаме в тази страна, с всички последствия, произтичащи от това!... И разпределяй проблемите според значението им! Най-важния е живота ни! Чак след това идват парите! Разбра ли?

— Съвсем!

Но Скарлатов не бе убеден.

— Не те питам какви авоари си получил в чужбина? Вероятно не са малки. Аз лично бих отказал!

— Защото трезора ти е натъпкан! — каза Карасулиев.

— От начина, по който ще се употребят капиталите, и от целта! А тя е ясна! Което и да е правителство на света не би търпяло подобни съмнителни сделки, да не кажа противодържавни!

— В края на краищата, аз съм в случая подчинено лице! Мисли му ти!

Да, каза си Борис. Той е прав! Не трябва да се ангажирам с нищо! Или да избегна поне което е възможно!...

След като Карасулиев си отиде, Скарлатов най-сетне влезе в кабинета на Неделев. Той се бе разположил удобно зад бюрото с натрупани папки и работеше върху някакви документи. Вдигна глава, но спуснатите му клепки не показваха нито учудване, нито интерес, а най-малко чувства! Беше просто едно полузаспало лице.

— Както виждам, отрупан сте с работа...

— Благоприятната конюнктура за индустрията продължава, надявам се!

— Съвсем правилно! Никога България не е била по-добре!

— Сега сме като булка, която искат много ергени...

— Не Ви разбрах.

Този човек със заспал вид нямаше живото въображение на Йосиф Карасулиев. Иска не иска, Борис трябваше да промени начина на разговор.

— Имате ли някакви проблеми?

— Да, имам — каза Неделев.

— Какви?

— Търговската банка спъва работата ми.

— Някой си е позволил да не изпълни Ваше нареждане?

— Говоря за генералната политика на Банката. А тя е еднопосочна и ограничава моята дейност.

— Тогава, добре ще е да седна...

— Моля...

Скарлатов се стовари на креслото срещу бюрото на Неделев.

— Аз Ви слушам!

— Имаме блестящи предложения от немски концерни и индустриалци. Не бива да изпускаме момента!

— Можете неограничено да разполагате с капиталите на Банката, с изключение на златния трезор, пакета ценни книжа и чуждите авоари.

— А мене ме интересува тъкмо тази забранена зона.

— Неделев, Вие сте английски възпитаник. Предстои война. Ще победят тези, които са финансово по-силни!

— Аз не мога да гледам индиферентно как се измъква печалбата от ръцете ни! Германците и австрийците са снижили цените на индустриалното оборудване по-ниско от действителните стойности. И продават на загуба, но при условие, че плащаме в злато или чужда валута!

— И, колкото и да Ви е чудно, тъкмо затова сега е Ваш ред!

— Как, при Вашата възбрана?!

— Вижте Неделев, техните банки се задъхват! Индустрията им също. Те са блокирани отвсякъде. Държавата е сложила лапа върху

чуждите им платежни средства. Те трескаво се стремят, даже на загуба, да притежават в неутрална страна авоари. България е за тях подобен обект. Колкото и да е нестабилен левът, той все пак представлява чужда валута, защото се котира навсякъде по света! В този смисъл аз съм за индустриализацията, но с наши платежни средства.

— Ще бъде трудно!

— Но не и невъзможно! Дойде момента да покажете на какво сте способен! Що се касае лично до мен, аз съм напълно уверен във Вас!

— И все пак, докъде се простират моите права на директор?

— Само в краен случай, когато нещата опрат до чужда валута, ще решаваме заедно! Засега слагам своето вето. Повярвайте ми, че един ден ще ми бъдете благодарен.

— Опитвам се...

Скарлатов стана. Неделев даже не си направи труд да го изпрати. Малко преди обедната почивка Борис получи пакет от личния куриер на Тюретини. Разпечати го. Беше писмо от централата Пари Ба. По обема му приличаше по-скоро на доклад. Започна да чете и се откъсна от всичко. Когато Спас влезе в кабинета да му припомни, че горе го чакат за обед, той направо го изгони. Колкото повече четеше, толкова повече го завладяваше бяс. За пръв път получаваше такова писмо. Арогантно, грубо, което приличаше по-скоро на заповед, нетърпяща възражения до по-нискостояща военна част. Нямахше нищо общо с досегашните писма на Тюретини, писани под негова диктовка, с присъщата френска елегантност, учтивост и скрит хумор, в който и най-грубият факт не засягаше самолюбието на получателя и го приемаше по-лесно. За всеки случай, още преди да довърши четенето, той погледна последния лист. Подписът не бе на Тюретини, а на нов, непознат директор-диктатор. Нарещдаше му се да насочи цялата си дейност към проваляне на предстоящия заем с немските банки. Препоръчваше му да не подбира средства спрямо когото и да било. Писмото не блестеше нито с познания, нито с ум, да не говорим за такт. Явно бе съчинено някъде по пътя между Банката, финансовото, военното и външното министерство на Франция. Стана му ясно, че искат да го уплашат. Не, той нямаше да се поддаде на натиска!... Взе да се разхожда. Мисълта му работеше бързо и точно. Сега и той, както някога и баща му, бе изправен пред съдбоносно решение. Раздели проблема на две. Голям, където се биеха едрите банки, и малък,

свързан със запазване на неговата. Трябваше да лавира! Бавно в съзнанието му се формулираше изречение по изречение отговорът до Пари Ба. Преди всичко любезен, малко нехаен, ненапълно разбиращ мащаба на задачата. Думи на вярност към банката-майка. Готовност да пази интересите ѝ. Ясно определена позиция в бъдещия конфликт със заставането на тяхна страна. И тук-таме — по лъжица катран в бъчвата мед — че Търговската банка не е така подчинена, както чиракът към майстора, че има и други банки на тоя свят, а не само френските... И колкото повече разсъждаваше, толкова повече го обхващаше ядът. Не се сдържа и в края на писмото, след дълго обмисляне, даде ясно да се разбере, че независимостта на Търговската банка стои над всичко и би съжалявал, ако Пари Ба не прояви разбиране по този пункт. След още малко колебание подписа писмото и го запечати в плик с червен восък. Искаше още същия ден да свърши, за да не му дойде друг акъл. Извика по телефона в хотела куриера на Пари Ба и му даде писмото.

Навън мръкваше. Нямаше много време. Качи се горе. Започна да се преоблича. Наближаваше осем часа...

---

[1] *Д-р Радославов, Васил Христов* (1854 — 1929) — български буржоазен политически деец, юрист. Действителен член на Българското книжовно дружество (днес БАН, 1884). Водач на Либералната партия, отделила се през 1887 г. от старата Либерална партия. Многократно министър. Председател на Второто и Четвъртото народно събрание и на Третото велико народно събрание, министър-председател (1886 — 87, 1913 — 1918). Заедно с Фердинанд въвлича България в Първата световна война. След Солунското примирие — 1918 г., избягва в Германия. ↑

ГЛАВА ЧЕТВЪРТА

Посолството на Австро-Унгария бе съвсем близо до Банката, но Скарлатов отиде дотам с автомобила, за да подчертае официалността на визитата си. Лакей в ливрея го преведе по алеята, осветена от електрически фенери. Пред официалния вход на кокетното двуетажно здание го чакаше граф Тарновски. Той сърдечно му стисна ръката и я задържа, сякаш подчертаваше радостта от срещата. Бе облечен в смокинг, както и Борис. Лично му помогна да свали връхното си палто и го поведе по мраморната стълба към втория етаж. Огромен рисуван портрет на престарелия император Франц Йосиф — в цял ръст — заемаше напълно стената и надвисваше като божество над Скарлатов. Вътрешното обзавеждане отговаряше на бляскавия вкус, наложен от австрийския двор. Макар че родината на „рококо“ бе Франция, той получи големия си разцвет в Австрия. По своята мебелировка посолството бе едно миниатюрно копие на двореца Белведере във Виена. След като вървяха по един дълъг коридор, двамата стигнаха до една врата, на която графът широко отвори крилата и с лек поклон пропусна Скарлатов пред себе си. Влязоха в голям пищен салон с камина. Единият прозорец бе отворен и тежките завеси леко се поклащаха от полъха на вятъра. Бе топла нощ. Край ниски масички, със сервирано вино, удобно се бяха настанили в креслата няколко мъже. И друг път му бе правило впечатление облеклото на финансистите от Австрия и Германия. Можеше безпогрешно да ги разпознае, макар и в цивилни костюми от скъпи платове. Немската елегантност бе малко старомодна — високи, твърди яки, с внимателно завързани твърди вратовръзки, грижливо сресани коси на път по средата, златни пенснета или монокли, дебели златни верижки на часовниците, лъснати до блясък обувки с дебели подметки. Целият им външен вид изразяваше тежест, достолепие и стабилност. Те си приличаха като военните от един и същ гарнизон. Небрежният в дрехите и жив в маниерите си Тарновски изглеждаше като младеж в сравнение с тях.

Мъжете в залата спряха да разговарят и насочиха погледа си към двамата. Графът го представи с подобаваща тържественост.

— Господа, това е господин Скарлатов — един от най-големите финансисти на България, приятел на Австрия и Германия, и мой също. Моля, обичайте го...

Един по един представи и присъстващите:

— Посланикът на Германия — Негово Превъзходителство господин доктор Михаелис, делегатът на банка Дисконто Гезелшафт — доктор Щанге, представителят на Банкерската къща Вартбург — доктор Мелихор, директорът на Кредитната банка — господин Глум и българският финансист — господин доктор Терзиев, наш експерт...

Всеки с лек поклон кимаше на Скарлатов. Когато дойде ред на Терзиев, той каза на български:

— Здравей, Борисе!

— Здравей, Драгане!

Тарновски го заведе към определеното му кресло, изчака го да седне и зае своето. Получи се един затворен кръг. Липсваше само заседателна маса. Двама мълчаливи лакеи сервираха на Борис и се отдръпнаха в дъното на салона, готови всеки момент за услуга.

— Господин Скарлатов — каза графът, — вероятно мислите, че се получава нещо като тайно съвещание... Но нашите скъпи гости изискваха да се срещнат лично с Вас, а и финансовият ни съветник господин доктор Терзиев също настоя за Вашето присъствие. Няма да повтарям какво значение има лично за мен Вашето мнение по належащите въпроси. Ние възлагаме големи на надежди на тази среща!...

С присъщата си директност граф Тарновски изясни целта още в началото. Борис се приготви за бой.

— Господа — започна той. — Искам да направя една малка декларация, за да не останат неясноти, които биха довели до погрешно тълкуване на моето присъствие тук! Целта на моята малка частна банка, търговско-индустриална по същност, е да кредитира националната промишленост. Предполагам, че доктор Терзиев ви е осведомил за нейните международни връзки. Ние нямаме взаимоотношения с германските и австрийските банки. Освен това, Германия има собствена такава в България — Кредитната банка, —

ръководена вещо от господин Глум. Съдете сами, за какво сътрудничество може да става дума?

— В редица външни заеми на България ние сме в консорциум с Пари Ба.

— Бяхте, господин доктор Щанге. Сега не сте!

— Все още не сме скъсали.

— За да не играем на криеница, трябва да Ви кажа, че съм осведомен за конфликта между вас.

— От кого?

— Лично от генералния директор на Пари Ба.

— Не забравяйте, че два банкови гиганта никога не стигат до пълно скъсване. Оставяме за всеки случай отворени вратички и една от тях е Търговската банка.

— Предлагате ми ролята на козел опущения?

Диалогът взе неприятен обрат и Гарновски бързо се намеси.

— Господа, моля ви, говорете съвсем свободно... Ние сме се събрали на приятелска вечеря.

— Е, добре... как в Париж биха се отнесли към моето участие в тази среща?

— Вие се страхувате?

— Не, разбира се. Аз съм просто лоялен!

— Господин Скарлатов сътрудничи с австрийския индустриалец Вегенел — каза Терзиев.

Борис намръщен го погледна. Приятелят му добре изпълняваше задълженията си.

— Ние имаме общи предприятия и толкоз!

— Вторият директор на Търговската банка е господин Неделев, нали? — обади се директорът Глум.

— Той отговаря за индустриалното кредитиране.

— Ние вече имахме контакти с него. Готови сме да изпълним неговите евентуални поръчки и съответно да ви кредитираме.

— При какви гаранции?

— За нас са достатъчни чуждите авоари и трезора на Търговската банка.

Скарлатов се усмихна. Той разбра целта на герmano-австрийската работна група. Колко точно я бе обрисувал на Неделев!... Не притежаваха злато и чужди платежни средства, затова се опитваха да

ги измъкнат от малки неутрални страни. По тоя начин получаваха поръчки за тежката си индустрия с чужда валута.

— Ние с моя колега господин Неделев не се отказваме от подобни сделки. Доколкото разбрах, преговорите за сътрудничество в минното дело са напреднали... Но ще изплащаме кредитите с бъдещата продукция и с български левове!

— Това не е никаква гаранция! — каза доктор Щанге.

— В момента — не, но за в бъдеще — да!

— Какво имате предвид?

— Войната, която предстои. Тогава ще ви трябват суровини. Вместо да ги плащате в чисто злато, ще получавате готовата продукция като вноска за заема.

— И мислите, че ще се съгласим?

— Защо не? Вие нямате голям избор...

Настъпи мълчание. Всички разбраха, че Скарлатов няма да отстъпи.

— Сведенията, които сте получили — каза доктор Щанге, — не са верни. Нашите възможности са огромни! Освен това сме по-делови и почтени от французите. Ще се убедите сам в това!

— Аз съм убеден само в едно — в това, което притежавам, в собствения си джоб! Планини от злато, примамливо бляскащи на хоризонта, не ме интересуват!

— Вие губите в момента.

— Пилците се броят накрая!

— Кой край?

— Краят на бъдещата война. Не съм убеден, че ще я спечелите, напротив!...

След като каза каквото мислеше, Скарлатов не се разкайваше за думите си. Поне изясняваше нещата и отношенията!... Бе уверен, че ще се съгласят на сделките с Неделев при най-благоприятни условия — плащане в левове и бъдеща продукция.

Един лакей се придвижи до граф Тарновски, почтително се наведе и му прошепна нещо. Той пъргаво скочи, извини се и напусна салона. След малко вратата широко се отвори — граф Тарновски ясно произнесе:

— Негово Превъзходителство, министър-председателят на България господин доктор Васил Радославов!

В салона влезе един от най-големите политически мъже на България. Скарлатов трепна. Това бе изненада за него, но не и за Радославов. Значи към финансовия натиск се прибавя и политическият, усилено мислеше той. Инициативата не изхожда от министър-председателя!... Сигурен съм, че дори се е противопоставил, но граф Тарновски, с присъщата му упоритост, го е принудил да приеме моето присъствие... Сега мозъкът на Борис работеше изключително в посока на Радославов. А той бе немски възпитаник. Говореше прекрасно езика. Облеклото и маниерите му бяха типично немски. Образован, делови, акуратен, спокоен и безчувствен. Но това европейско лустро заблуждаваше и доста добре му служеше за маска. В дъното на душата си той остана един хитър и брутален балкански държавник, рожба на безскрупулните политически битки в България. Не, той не бе от стария тип на Стефан Стамболов и Димитър Петков. Те запазваха своя човешки и национален облик, естествени в частния си живот, добри приятели, чудесни моабетчии на бивали и небивали истории, смесващи доста често държавните интереси с личните, страстни картоиграчи и гуляйджии, не много почтени в паричните отношения, майтапчии, но и разбиращи от шега, а преди всичко с изявени политически дарби!... Защото те бяха призвани народни политици, каквито България в трудните мигове на новата си история успя да издигне от своите недра. Радославов бе от второто поколение политици и ако Скарлатов трябваше да формулира неговата същност, тя бе — прагматизъм! Радославов бе прагматик до мозъка на костите си. Прагматизмът му донесе авторитета и сигурността, която внушаваше на всички, донесе му първите международни успехи. Идеалът му бе Германия с нейния ред и дисциплина, с послушен народ и елитна армия. Обичаше ли България? Безспорно! — си отговори Борис. Радославов бе патриот! Но коя България обичаше? Във всеки случай, не миналата, не сегашната, а някаква друга България, подобна на Германия. Този човек не бе мечтател. Той твърдо вярваше, че е предопределен да води страната към своята цел, да я направи фактор в Европа!... Беше максималист. Вярваше, че е дошъл моментът да осъществи националните идеали. Вярваше, че той е човекът, който може да изпълни това. И тук му бе силата! Но прагматизмът бе и неговата ахилесова пета. Дребните успехи, до които той водеше, го заблуждаваха в реалната преценка на

международната обстановка. Дейността му приличаше на едно добре построено математическо уравнение, но с погрешен краен отговор. Физически Радославов бе мъж, преминал средната възраст, със сивосини студени очи, побеляла брада и коса, сресана на път по средата. Носеше дрехи като останалите немци в салона. Той кимна поотделно с глава на всеки, но с достойнство и високомерие.

Не се обичаха със Скарлатов. Живият, сякаш галски ум на Борис се сблъскваше в ледената стена на германската, непробиваема акуратност. От своя страна, Радославов не бе лицемер. Той не скриваше своята неприязън към Борис. Радославов не обичаше богатшите, особено bankerите. Той не се стърпя и този път да отправи саркастична забележка към Скарлатов. Заговори го на български:

— Господине, напоследък не Ви виждам в Народното събрание? Званието депутат има своите задължения!

— Нима липсата ми се чувства?

— В тия решаващи дни това е патриотичен дълг!

— Ще се възползвам от съвета Ви, но не съм сигурен, че ще Ви зарадвам...

Без да му отдава повече внимание, Радославов се обърна към останалите на немски:

— Аз съм доволен, че работата ви напредна толкова много! Налага се да бързаме, господа...

Скарлатов искаше да го засегне за менторския тон, но графът го изпревари:

— Господа, вечерята е сервирана. Бихте ли дошли в трапезарията. Цялата нощ е пред нас!...

Всички станаха от креслата си.

Борис се прибра вкъщи чак в полунощ. Не се качи горе, а отиде в кабинета си. Имаше какво да размисли... Беше му напълно ясно, че го извикаха на тази вечеря, ако не за да го спечелят като съюзник, то поне да го неутрализират. Това бе първото му усещане. Преговорите с Дисконто Гезелшафт вървяха стремително. Радославов не криеше това. България не само се сближаваше с Германия и Австро-Унгария, но преминаваше и финансово на тяхна страна, тъй като главният кредитор ставаха те. Скарлатов се блазнеше от мисълта да се намеси в

политическата борба. Та кой banker на тоя свят не е имал в даден миг политически амбиции!... Като се почне от Крас и Юлий Цезар и се свърши до Уврал — bankerът на Наполеон! Но трезвостта взе връх в разсъжденията му. Той отчете своите политически възможности за въздействие. Разгледа въпроса от различни страни и стигна до извода за неутралитет на Банката. Единственият начин да я запази!... Щеше да му бъде трудно, трябваше да лавира, да не поема никакви задължения... Той прегледа документацията по авоарите, оставени от Тюретини. От десетте милиона златни франка бе останало малко! В тези години, по един или друг повод, различни лица от посолството бяха теглили суми, без да бъдат възместени от Пари Ба. Следователно Търговската банка в момента нямаше чуждо злато, което би могло да се използва по начин опасен за нея. Взел решение за ненамеса, Скарлатов отново си зададе въпроса защо бе поканен и изведнъж като мълния в съзнанието му проблесна още един отговор. Защото Радославов, австрийците, германците не са никак сигурни във Фердинанд!... Царят отново бе навлякъл стария кожух и се чувстваше великолепно в него, кожуха, който му даде прозвището Лисицата!... Беше хазартаджия, алчен и нямаше да изпусне създадената ситуация. Щеше да мами, да лъже, да играе... Щеше да кокетничи и с двете страни. С други думи, те се бояха от въздействието, което би имал Скарлатов върху Царя. Защото Фердинанд се респектиреше от финансови съображения, изложени логично и убедително. Затова го бяха извикали. Искаха точно да узнаят докъде се простира влиянието му. Спомни си въпроса на Радославов, зададен на вечерята.

— Господин Скарлатов, ако един честен партньор Ви предложи искрено сътрудничество, което би Ви донесло голяма печалба, как бихте се отнесли?

— Първо бих се постарал да разбера каква е неговата изгода. Второ, какъв е моя риск и едва накрая ще преценя печалбата.

— Но представете си, че Вашата изгода се покрива с неговата и риск няма!

— Простете, но такава банкова ситуация не съществува!

— А в политиката е възможна!

— Имате предвид на коя страна ще застане България в бъдещия конфликт?

— Да речем...

— Бих постъпил по същия начин, който Ви казах. Не намирам голяма разлика между икономика и политика, напротив!

— Искам да Ви припомня, че ние бяхме оставени на произвола! Вашите приятели искаха едно — България да не съществува! И направиха всичко възможно да го постигнат. Но Бог я опази! Никога няма да забравим жеста на някои приятели в тежкия момент! — Тук Радославов отправи поглед към Тарновски и леко му кимна. — И ако те не само ни протягат ръка, но и безкористно застават на справедливата страна, ако се възмуцават заедно с нас от неправдата, какво поведение препоръчвате?

— Тоест, че с тяхна помощ бихме обединили всички българи в една държава?

— Точно така!

Скарлатов се замисли и после каза:

— Аз нямам политически опит. Ще си послужи с пример от банката. Една печалба се счита за такава, когато влезе в трезора ѝ. Докато парите са в оборот, резултатът никога не се знае, тъй като при изтичането им могат да увлекат и останалите авоари, до пълен банкрут. Един banker никога не оставя печалбата на случая.

— Чудя се как съществува Банката Ви, ако никога не е рискувала?!...

— Аз не съм против риска, а против действия, непредхождани от дълъг размисъл!

— Продължавайте да мислите, господин Скарлатов! Сега България е пълна с мислители и пророци!... Но има хора, за които благото на Отечеството стои над всичко и ние ще действаме!

Скарлатов нищо не възрази. Радославов прехвърли разговора на друга тема. И за двамата тази вечер се изясни, че бяха противници. Този факт не бе приятен на Борис. Но трябваше да го приеме!

Скарлатов се качи горе. В салона светеше. Яна бе заспала във фотьойла, докато го чакаше. По дяволите и политиката, и парите! — си каза той. Погледни каква жена имаш!... И наистина, сложила главата си на една ръка, с леко зачервени скули, с дълги мигли на затворените си очи, тя спеше като някакво изоставено дете на гара. Внимателно я вдигна на ръце. Тя отвори ресниците си и го погледна с големите си виолетови очи. Усмивка се яви на лицето ѝ. Наново ги затвори. И докато я носеше към спалнята, той ѝ каза:

— Играта, според мен, е загубена...
Тя нищо не отвърна. Не бе го чула.

На 29 юни бе подписан договорът за външен заем в размер на 500 милиона. От българска страна подписа го министър, а от немска — на доктор Щанге, пълномощника на Дисконто Гезелшафт, и на директора на Кредитната банка господин Глум.

На втори юли 1914 година в Народното събрание започна заседанието по приемане на заема. Разискванията протичаха бурно. Опозицията бе голяма. Но доктор Васил Радославов бе коварен политик. Той отлично познаваше целия механизъм на Парламента. Освен бруталния натиск, не на последно място беше и психологическото въздействие. Заседанието се проточи неимоверно дълго, докато всички бяха обхванати от апатия и сънливост. Депутатите искаха час по-скоро да свърши и се приберат у дома. Надигнаха се гласове да бъде отложено за утрешния ден. Но Радославов бе упорит, спокоен и неуморен. Настъпваше нощта. Един третостепенен оратор монотонно предъвкваше чутото. Светнаха електрическите лампи. Министър-председателят погледна златния си джобен часовник, затвори капака му и го пъхна отново в джоба на жилетката, като въздъхна. После тихо каза, сякаш на себе си, но достатъчно ясно, за да го чуе председателстващият доктор Вачев.

— Време е...

Ораторът бе свършил и си отиваше към мястото между депутатите. Доктор Вачев стана и без да позвъни на големия звънец за тишина, каза:

— Господа, предлагам да приемем договора без повече разисквания!

Малко хора го чува. Повечето тихо разговаряха помежду си.

— Който е „за“, да си вдигне ръката! — предложи той.

На първите редове бяха депутатите от Либералната правителствена партия на Радославов, добре инструктирани. Те гласуваха. Останалите не съобразиха какво става. Вдигнатите ръце бяха едва една трета от присъстващите. Чак сега доктор Вачев позвъня на големия звънец. Настъпи тишина.

— Прието с пълно болшинство! Закривам заседанието! — произнесе той по-скоро на стенографите, отколкото на залата, и почна да събира книгата пред себе си.

Надигна се и Радославов. Едва сега до съзнанието на депутатите стигна смисълът от последните думи на доктор Вачев. Тогава долу, сред банките, настъпи една от честите срамни сцени, характерни за парламентарния живот в България. Надигна се страшен вой:

— Позор! Мръсници! Измамници! Лъжци!...

На няколко места започна побой и саморазправа между опозиционни и правителствени депутати. Но финансовото присъединяване на България към Централните сили бе факт.

Никога Скарлатов не бе видял на практика такова точно, закономерно изпълнение на предвижданията от марксистическата теория. Отдавна военните съюзи в стария континент бяха изградени. Но минаха години и конфликтът не избухваше. Често в света настъпваха кризисни ситуации, но в последния момент се разрешаваха по дипломатически път. Затова поводът за световен сблъсък изглеждаше несериозен: на 28 юни 1914 година в главния град на Босна — Сараево, бе извършен атентат, при който австрийският престолонаследник архидукът Франц Фердинанд и съпругата му бяха убити. Атентаторите — Принчип и Гаврилович — фанатизирани националисти, бяха арестувани. Следствието разкри, че зад тях стои сръбската офицерска лига ЦРНА РУКА, чиято цел бе Велика Сърбия. Установиха се ден по ден и час по час всяка стъпка на атентаторите. Оръжието им е било връчено от офицери на Лигата. Сръбските митнически и погранични власти бяха съдействали на терористите за преминаването им в Австрия. „Црна рука“ имаше зад себе си дълъг списък от подобни убийства. Последва нота от австрийското правителство, която не бе удовлетворена. През Балканската война, по случайни стечения на обстоятелствата, Сърбия бе удвоила земите си с малко жертви и нейните управници гледаха вече към територии от Австро-Унгария със славянско население. В началото на м. юли кайзер Вилхелм увери Австро-Унгария, че при всички обстоятелства ще бъде на нейна страна, включително и при военен конфликт. На 28 юли 1914 г. Австрия нахлу в територията на Сърбия. Белград бе окупиран. Последва верижна реакция. Русия започна мобилизация. Германия поиска от нея да демобилизира. Тя отказа. Същия ден — 1 август 1914

година, Германия обяви война на Русия, после на Франция, накрая Англия — на Германия. На 4 август 1914 г. Европа бе обхваната от невиджана дотогава война! Дълги години преди нея генералните щабове на Великите сили бяха създали своите стратегически планове, репетирани в честите маневри на войските. Германският план бе разработен в 1905 година от началник-щаб на немската армия и остана в историята като плана Шлифен. Самият създател — генерал Шлифен — бе починал още в 1913 година. Германия знаеше, че ще води войната на два фронта — срещу Франция и срещу Русия. Затова планът към Запада целеше Франция да бъде ликвидирана само за четиридесет дни. С освободени вече ръце следваше нападение на Изток. Предвиждаше се не директно настъпление срещу Франция, където имаше военни укрепления и се очакваше голяма съпротива, а нахлуване през неутрална Белгия и безпрепятствено спускане към Париж. На трети август през нощта германските войски влязоха в Белгия. Планът Шлифен бе подробен, с точни срокове. Тази германска акуратност бе може би причината той да не успее. Получи се забавяне в действията. В Белгия немските войски срещнаха неочаквана съпротива. Там имаше военни крепости като Лиеж, Намюр, които задържаха настъплението. Все пак до края на август тя бе ликвидирана. Голямата част от Северна Франция бе окупирана. Нейното правителство започна подготовка за напускане на Париж. Но при река Марна, въпреки неравните сили, немците се натъкнаха на мощен отпор, организиран от генерал Жофр. Съотношението на силите бе в полза на противника, но французите се биеха на своя земя и с цената на огромни жертви успяха да спрат вражеското нашествие. На десети септември началник-щабът на германската армия фон Молтке даде заповед за спиране на настъплението.

Битката при Марна бе спечелена от французите, а с това, както се доказва по-късно, и самата война.

На Изток Германия бе оставила сравнително малки сили. Руската армия нахлу в Прусия безпрепятствено, без да срещне немски части. Те не приеха тази битка като решителна, която щеше да разреши изхода от войната. Тяхната цел бе само да забавят руското настъпление. Но противникът им бързо се придвижи дълбоко в немска територия и вече се очертаваше крайната цел — Берлин. Германия бе подценила Русия. Тогава пруският военен дух показва своята сила и

зрялост. Сетиха се за почти седемдесетгодишния генерал Паул фон Хинденбург, вече пенсионер, който добре познаваше обстановката в Прусия, тъй като дълги години бе командвал там войскове подразделения в ландшафт, подобен на руския. В кратък срок той организира германската армия на територията и се насочи срещу ахилесовата пета на руския план. А той предвиждаше нахлуване в Прусия с две армии, независими една от друга. Планът беше критикуван от елитни руски командири в армията като нецелесъобразен, но така и не бе променен. Северната армия на генерал Раненкампф и южната — на генерал Сампсонов, действаша самостоятелно и единствената връзка помежду им се осъществяваше чрез радиото, което изигра допълнителна лоша шега на руското командване. Хинденбург познаваше добре руския план. Радиовръзката, подслушвана от немска станция, му даваше допълнителни важни сведения. Така че той не действаше на сляпо, а знаеше почти всичко, което му бе необходимо за противника. Решението му бе колкото просто, толкова и гениално — да ги бие поотделно! Добре развитата шосейна и железопътна мрежа в Прусия му дадоха едно важно предимство — малката, събрана в юмрук, германска армия бе извънредно маневрена. За часове можеше да се прехвърли в която и да е част на Прусия. Немските войски се насочиха първо срещу по-силната южна групировка на Сампсонов. Тя бе обкръжена при Таненберг и практически унищожена. Бяха взети сто хиляди пленници. Главнокомандващият генерал Сампсонов се самоуби. След това немската армия се насочи към Раненкампф и го разби при Мазурските езера. Пленени петдесет хиляди души. Така старият Хинденбург, но с младежки дух, спаси Германия от Изток и практически спечели войната срещу Русия. Наистина тя щеше да продължи още четири години, но вече с предопределен финал. На двадесет и девети и тридесети октомври турската флота, начело с двата германски броненосеца „Гьобен“ и „Бреслау“ бомбардираха руските пристанища Севастопол, Одеса, Феодосия и Новорусийск. На втори ноември Русия обяви война на Турция. На пети ноември 1914 г. Англия и Франция обявиха също война на германския съюзник Турция с бомбардировка на Дарданелите.

Войната застана на границите на България. Две от съседките ѝ се биеха. Страната бе изправена отново пред съдбоносно решение — да участва в световния конфликт, като се присъедини към един от

воюващите лагери, или да запази неутралитет. В такива смъртни мигове повечето нации намират сили да изтласкат от недрата си личността, която да поведе кораба на държавата към спасителен бряг. Но начело на България мястото бе вече заето от цар Фердинанд Саксен-Кобург-Гота — един чужденец!...

ГЛАВА ПЕТА

Фронтовете се стабилизираха. Войната се превърна в позиционна. Краят ѝ вече не се виждаше. Настъпи 1915 година. Плановете за мълниеносна война на германското командване се осуетиха. Австро-Унгария претърпя редица военни неуспехи. Сърбия възвърна Белград и голяма част от територията си. Десантът на англо-френците при Дарданелите, който целеше да извади Турция и Цариград от строя, се провали. Войските, дебаркирали на полуостров Галиполи, изпаднаха в тежко положение. Всичко това доведе до особено внимание към България. Тя бе ухажвана отвсякъде. Превърна се в стратегическа величина. Силите на Антантата разбраха, че са извършили непростима грешка в цялата си досегашна политика, особено с поведението си през Балканската война. Сега те се мъчеха по всякакъв начин да я поправят. В страната нахлуха разни пратеници, титуловани особи, финансисти, банкери, авантюристи и пророци от цял свят. Фердинанд бе в стихията си на хазартен играч. Все още България не определяше отношението си. Поне за момента пазеше неутралитет. Но докога?... Щеше ли дълго да остане един малък мирен остров?

Във всекидневния живот на страната отражението на войната не се чувстваше. Търговията цъфтеше. Износът нарасна, печалбите също. Отвсякъде се сипеха пари. Настъпи оживление, което Скарлатов определи като пир по време на чума. Печалбите се трупаха, но това, вместо да го радва, го караше да бъде нащрек. С мъка се удържаше да не седне и той на игралната маса. В замяна на това даде пълен простор на Неделев. Неговият сектор за индустриално финансиране доби голям замах. Постигаше успех след успех. Личното му богатство нарасна. Заедно с Вегенел се насочи към мините, но не само каменовъглените. Сложи началото на една мина за мед, която обещаваха отлични перспективи за бъдещи печалби. Скарлатов не посегна на златния трезор, нито на валутните авоари от страните на Антантата. Те бяха неговият дълбок резерв за критична ситуация. Утешаваше го мисълта, че при една катастрофа ще запази Банката. Не му бе леко, когато

наблюдаваше как другите, дори глупави и примитивни търговци, се обогатяваха за кратко време, а Борис бездействаше. Но колкото и да бяха големи съблазните, той се удържа. Карасулиев взе в ръцете си износа на тютюна, чиято цена се повиши. Тук прояви таланта си Елеазар Фархи — неговата дясна ръка. А самият Йосиф се занимаваше с монопола за доставка на петрол и той складира големи количества руски и румънски петрол, които далеч надхвърляха нуждите на България за осветление с газови лампи. Карасулиев запази отлични отношения с английските и френските банки, дори проникна на американския континент. Не се спря и пред печалбите, които предлагаха германците и австрийците. Особено се сближи с Неделев и чрез него успя да се намеси в усиления оборот, без да се излага на риск от нелоялност. Всички играчи бяха възбудени. Всеки вярваше, че е дошъл денят на големия удар. Само Борис продължаваше да се колебае. Ами ако всички са прави, а само ти грешиш... Ето тази мисъл го измъчваше, нима съм наистина глупав? Дали тъкмо сега не се проявява моята некадърност? Е, добре! Поне ще разбере истинската си стойност! Ако не успея, това значи, че трябва да се оттегля от играта, да ликвидирам всичко и да заживея в съгласие със себе си и възможностите на своя ум... Докато всички тичаха като бесни насамнатам, той изпадна почти в летаргия, която точно определи с руската дума „хандра“. С други думи, го бе обхванала непреодолима хандра. Оставаше въкъщи повече. Намери някаква радост и спокойствие в семейния живот. И, както някога баща му, сега и той пое длъжността на Патер фамилиас^[1].

В този съботен ден в края на юни той се прибра рано въкъщи. Отново, както при стария banker, съботните вечери се бяха превърнали в семеен празник. След заминаването на Донка и Никола за село тяхната работа бе поета от младите Спас и Неда. А благодарение на добротата и такта на Яна, всичко в семейство Скарлатови вървеше уравновесено и радостно.

Когато се качи горе в апартамента, завари в хола Кюлев и Яна. Стана му неприятно. Явно бе дошъл по-рано, за да разговаря с дъщеря си. Какво искаше?... Кюлев се смути. Яна се изчерви.

— Аз ще отида в библиотеката. Простете, че ви прекъснах разговора...

— Ние... — поде Кюлев и млъкна.

— Борисе, моля те, остани! Татко има молба към тебе.

— И ти ходатайстваш?

— Искам само да го изслушаш.

Скарлатов демонстративно седна в един фотьойл. Кюлев мълчеше и не можеше да започне. Тогава Яна каза:

— Татко иска да започне работа.

— Уважаеми господин Кюлев, навремето се разбрахме, че завинаги ще се откажете от Вашия лихварски занаят!

— Искам да отворя дюкян.

— Дюкян? И какво ще продавате? Тикви?

— Не. Знаеш какво!

— А-а-а... Както навремето да изкупваме злато?... А може би предлагате да направим патриотичен дар на държавата? Само че какво ще правим с него? Обградени сме отвсякъде и не можем да го изнесем. Законите са сурови!

— Вече е късно. Изпуснахме момента!...

— С други думи, аз съм глупака, който закъсня! Ако сте дошли да ми съобщите този факт, не сте избрали най-добрия начин да ме поласкаете.

— Ако имах достатъчно свободни пари, нямаше да те моля за нищо!

— Защо?

— Превърнах всички налични пари в злато.

— По-нататък?

— Искам заем от Банката.

— Колко?

— На първо време сто хиляди.

Скарлатов се замисли. Предложението не беше лошо.

— Съгласен, при едно условие: парите ще получите на ръка! Те няма да бъдат заем от Банката и по тоя начин няма да ги документирам. Така че, ако влезнете в клопката, няма да мина за Ваш съучастник.

— Още по-добре!

— Трябва ми малък срок, за да получа на ръка тази сума в банкноти. Да речем, два дни! Но защо ще отваряте дюкян?

— Защото, щом почне мурабето, търговията със злато ще свърши, а аз искам да работя! Дюкянът ще бъде сарафски. Разбирам от

нумизматика повече от келявите професори.

— Вие, господин Кюлев, имате твърде високо мнение за Вашите научни способности. Само че правете разлика! Тези келяви професори, както мило ги назовавате, не се интересуват от стойността на монетата, а от нейното историческо значение.

— Не е ли все едно?

— Ако беше все едно, щяхте да бъдете декан на Оксфордския университет и да имате званието сър, а не да отваряте сарафски дюкян в чаршията.

Яна се усмихна. Кюлев бързо каза:

— Имам още нещо...

— Искате да ме извадите от търпение?

— Баща ти имаше най-добрите каталози по нумизматика в България. Ще ми трябват...

— А Тукидит и Плутарх не искате ли?

— Не искам.

— Така и предполагам. Е, господин Кюлев, елате в библиотеката да потърсим каталозите и да пийнем по нещо...

— Аз ще отида в кухнята — каза Яна.

— Не искам коняк, а мастика!

— Ще Ви почерпим и с мастика...

Яна ги остави. Двамата отидоха в библиотеката. Скарлатов наля чашите.

— Пия за възхода на световната археология и приноса на Славчо Кюлев в тази наука!

— Един ден няма да говориш така!...

Скарлатов изпи на един дъх коняка, но Кюлев не помръдна.

— Защо не пиете?

— Чакам вода.

Влезе Яна с пълна каничка. Кюлев сипа от нея и мастиката побеля. Скарлатов се обърна към жена си:

— Искаш ли да пийнеш нещо?

— Съвсем малко коняк.

Той й сипа.

— Само не разбрах, господин Кюлев, защо един ден ще Ви бъда благодарен?

— Не ти!

— А кой?

— Детето ти! Децата ти!... — поправи се Кюлев.

Изведнъж Яна пребледня.

— Всичко, което ще спечеля от дюкяна, ще бъде за следване на внуците ми в Оксфорд! Това ми е амбицията и аз ще я изпълня!

Скарлатов мълчеше. Не искаше да даде простор на гнева си. Този глупак, с присъщата си директност, даже не усещаше какво говори!... Вече две години Яна не забременяваше. Скарлатов никак не се вълнуваше от този факт. Тя бе млада, животът пред нея! Бе забременяла веднъж, щеше да стане и втори път!... Но чак сега разбра колко болезнен е този въпрос за самата нея. Представи си как старият глупак не за пръв път разисква въпроса пред Яна и, разбира се, като всеки мъж, израсъл на Изток, считаше за виновна нея. Тази несправедливост от родния ѝ баща го вбесяваше. Той я погледна. Отново му заприлича на изоставена Пепеляшка. Прегърна я с една ръка през рамото и се обърна към него:

— Господин Кюлев, Яна е моя съпруга! Аз съм неин мъж, за да я пазя от обиди и чужди посегателства. Ако още веднъж повдигнете този въпрос пред нея в мое присъствие или отсъствие, ще Ви изхвърля като кирлив парцал от моя дом и повече кракът Ви няма тук да стъпи! Аз съм се оженил не за да увеличавам домазлъка си или да имам наследници на парите си, а защото я обичам и ценя! Дали тя ще роди, или не, ми е безразлично! За мене има значение само тя и никой друг!

— Хайде, пак аз излязох виновен! Само че не разбирам, за какво? Терсене хора сте вие, Скарлатови! Ще ида до кухнята да видя домашните...

Кюлев излезе. Яна искаше да тръгне след него, но Борис я задържа за ръка. Когато останаха сами, я погледна право в очите. Тя наведе глава.

— Успокои ли се сега?... Повече няма да се случва!

— Аз... аз... много обичам децата. Искам да имам свое дете.

— Каквото и да е, но да е дете, така ли?

Тя кимна с глава.

— И аз съм без значение?

— Искам дете от теб! — поправи се тя.

— А ако нямаш?

— Не виждам смисъл в съществуването си.

Скарлатов бе болезнено засегнат.

— Не очаквах това от теб. Не мислех, че си като всички.

— Знам, че така ще кажеш, но не мога да се преборя със себе си.

Искам да родя!

— Това ли най-много те тревожи?

— Само баща ти ли ти е намеквал за дете?

Тя нищо не отговори. Той повдигна брадичката ѝ.

— Или и други?! Кажи ми!

— И други.

— Аз ще счупя главите на тия мръсници! Кои са?

— Всички, с изключение на Матови и Брезови.

Скарлатов се обърка. Попита:

— И направо ти казват в очите?

— О, не! Но погледите им, шушуканията зад гърба ми, клюките... Аз не мога повече да живея така! Ако не родя, ако не мога да родя, аз ще те напусна.

Яна се разрида. Нещата бяха далеч по-сложни и по-дълбоки, отколкото си представяше Скарлатов.

— И през цялото време си мълчала?

— Щеше да ми се пръсне сърцето.

— Сега като ми каза, по-добре ли си?

— Не знам.

— В България има чудесни гинеколози! Съветва ли се с някой от тях?

Тя наново пребледня и се дръпна уплашено назад.

— Не, никога не бих си позволила да направя нещо без твое знание.

— Интересна реакция... Какво лошо има? И кои бяха съветниците? Врачки? Баби?...

Тя се изчерви до корена на косите си.

— Значи, улучих! Е, добре. Ще отидем заедно на гинеколог.

— Моля те, недей прави това! Вече никога няма да говоря за дете. Обещавам ти!

— Боже, Боже!... В какво невежество тъне собствената ми жена!... А сега слушай! Живеем в дваисти век! В столица на европейска страна с развита медицина. И ти ще направиш всичко,

каквото искам, ако ще и насила да те заведе на преглед! Ясно ли? Не чувам отговора ти?

— Да — каза глухо Яна.

— Въпросът е приключен. Иди в тоалетната и си избърши очите. Бъди весела на вечерята, а после ще останем сами и цялата нощ ще е наша!

Яна изведнъж, без всякакъв повод, го целуна.

— Това пък какво беше?

— Да знаеш само колко те обичам!...

На всяка цена трябва още тези дни да избира гинеколог! На всяка цена! — пак си повтори Скарлатов. Но не го стори нито в близките дни, нито в близките месеци, защото почна един от най-трудните периоди в живота му. Започна неговата война, далеч преди да се чуе първият изстрел, преди да е убит първият български войник.

Отвън се чу неколкочкратното изсвирване на клаксон. Скарлатов погледна през прозореца. Беше новата красива лимузина на Карасулиев, лъщяща под силната светлина на електрическите фенери. За какво ли идва? — помисли си той. Нямаше навика да го посещава в събота вечер, без да предупреди. Но още повече се учуди, когато от колата слезе Анастасия и синът ѝ Иван. Звънецът на външната врата огласи цялата сграда. Борис и Яна посрещнаха семейството. Те нахлуха бодро и весело у дома му. Следваше ги шофьорът, натоварен с кошници от скъпи деликатеси и шампанско. Върна се втори път и се появи с една огромна торта. Йосиф тържествено поднесе цветя на Яна. Борис помогна на Анастасия да свали мантото си. Не беше я виждал отдавна. Бе все така красива, скъпо и елегантно облечена, със старинни бижута. И все пак бе променена. Трябваше му време да съобрази, че е бременна. Яна прегърна и целуна малкото момченце. То бе очаровано. Сега тя бе само негова и то нямаше да я даде на никой! Любвеобилното сърчице на Иван щеше да се пръсне от радост. Влязоха в салона. Яна се извини, че ще ги остави за малко. Иван я държеше за ръка и не я пускаше.

— Аз ще отида с леля Яна, нали, мамо?

И започна да я дърпа към вратата. Анастасия седна във фотьойла. Скарлатов я погледна. Спокойна, уравновесена, но му се стори и загадъчна. Усети в нея някакво вътрешно съсредоточение,

което си обясни с бременността ѝ. Дали този нов израз щеше да се появи един ден и върху лицето на Яна?

Йосиф не седна, а взе да се разхожда. Този експанзивен мъж не бе създаден за кабинет. Скарлатов бе забравил за Кюлев и когато влезе, се стресна. Не знаеше как ще реагират старите противници. Но се изненада от тях. Бяха подчертано любезни един към друг. Кюлев, доста прилично облечен тази вечер, целуна като стар кавалер ръката на Анастасия, а след това се поздрави с мъжа ѝ. Отначало премина някаква сянка по лицата им, но бяха силни мъже и бързо се овладяха. Може би се мразят, но и двамата разбойници се уважават, помисли си Борис. Трудният момент бе преодолян и настъпи облекчение у всички. Даже у двамата се появиха сърдечни нотки. Карасулиев искрено се интересува от проекта на Кюлев да отвори сарафски дюкян. Щом ставаше дума за сделка, Йосиф се оживяваше, макар че не се касаеше пряко до него. Кюлев донесе каталозите от библиотеката и взе да му обяснява коя монета колко струва. Това бе достатъчно за Карасулиев. След миг той бе напълно погълнат от разговора.

— Слушайте, господин Кюлев, аз не разбирам от тая работа. Ще трябва да прекарам стаж при Вас!...

— Тази наука се учи цял живот!...

Двамата пиеха мастика. Чукнаха се и продължиха:

— Аз имам една голяма тенекиена кутия. Там съм нахвърлил разни монети, ей така, по интуиция... — каза Йосиф.

— Дайте, ще ги прегледам.

— Никога! Я си представете, че има някоя безценна монета и Вие ще ми кажете, нали?

— Не, разбира се!

— Първо, аз сам ще се оправя... Още утре изписвам каталозите! А после ще разгледате монетите, но само в мое присъствие!

— За акъл се плаща!

— Ще се спогодим...

Двамата отново се чукунаха. Бяха любители на мастиката.

— Защо не доведохте господин Фархи? — попита Скарлатов.

— Той е в Гюмюрджина. Затънал е в работа. Какви чудесни времена доживяхме! Настъпи златния век на търговията!

— Не съм убеден...

По-късно всички седяха около огромната маса в трапезарията, наредена тържествено. Блестеше среброто, порцеланът, златото... Свещите хвърляха мека светлина и правеха лицата на присъстващите загадъчни като в старинна картина. Малкият Иван се намести до Яна. Доволен и радостен, той почти не ядеше. Тя се занимаваше само с него. Понякога му слагаше в устата късче храна, която той преглъщаше, без да дъвче. Не, тя нямаше да го изостави заради възрастите!... А след вечеря, когато се оттеглиха в салона, Яна сложи Иван на скута си, като го галеше по щръкналите му, почти бели, руси коси. Децата безпогрешно знаят кой ги обича и малкият Иван бе щастлив тази вечер, както е щастлив човек, който в любовта си намира взаимност. Но и той имаше своите проблеми, които таеше в мъничкото си сърце. С присъщата за децата правдивост, Иван попита Яна:

— Обичаш ли ме?

— Да — каза тя.

— Завинаги?

— Завинаги.

Всички млъкнаха. Разговорът ги заинтересува.

— И като мама роди, ще ме вземеш ли?

Яна се обърка и смути.

— Ти нямаш дете, нали? Аз ще бъда твоето дете!

— Я го виж какъв предател! — каза Йосиф шеговито. — Ами ако ти се роди братче или сестриче, нямали да го обичаш?

— Не! — каза твърдо Иван. — Аз обичам леля Яна и тя само мен!

Анастасия искрено се разстрои.

— Боже господи, какво става с това дете?!...

— Борисе — обърна се към него Карасулиев. — Можем ли да останем за малко сами? Имам да ти кажа нещо...

Двамата се оттеглиха в библиотеката.

— Знаех, че не си дошъл току-така тази нощ... Говори!

— Възложиха ми да ти предам покана за вечеря във френското посолство.

— Ти ще присъстваш ли?

— Там е работата, че мене не канят. Те се интересуват от тебе.

— Ами ако откажа?

— Съветвам те да не правиш това. Знаеш, че могат да те принудят.

— А по какъв въпрос?

— Не мога да ти кажа.

За Скарлатов това не бе изненада. Той от дълго време очакваше подобна стъпка. Ядоса се от бруталността, с която я направиха, и гневът му падна върху Йосиф.

— А ти, куче майчино, не можа ли да им свършиш работа?! Нали сега ти си им изповедника?!

— Опитах се, но струва ми се, че не успях.

— Ти ли предложи моята кандидатура?

— Повярвай ми, не съм виновен!

— За Фердинанд ли се касае?

Той кимна с глава и се усмихна.

— Борисе! Не гледай така на кръв! Работата е весела, защото носи печалби. Завиждам ти! Искам да съм на твое място! Досега спечелих, каквото спечелих, няма да крия! И съм доволен! Твой ред е! Знаеш, че във всяка игра печели този, който печели накрая.

— Толкова голяма ли е играта?

— Невиждана! Шанс, какъвто се случва веднъж в живота. И помни, че ще стоя до тебе, каквото и да стане!

— Това ли е всичко, което имаш да ми кажеш?

— Засега.

— А рискът, а опасността?

— Сам ще прецениш!

— Утре сутринта ще дойдеш в кабинета ми и ще ми разкажеш, без да пропуснеш нищо! Иначе аз няма да си мръдна пръста! Разбра ли?

— Ще дойда — въздъхна Йосиф.

Карасулиев си тръгнаха след полунощ. Яна свали на ръце спящия Иван чак до колата на улицата и го предаде на баща му. Те качиха и Кюлев, за да го отведат вкъщи. Борис и Яна не се прибраха веднага. Беше топла, звездна нощ в началото на лятото.

— Какво мислиш? — запита я той.

— Искам да имам син като Иван... — каза Яна.

[1] Патер фамилиас (лат. — патер фамилиас) — баща на семейството. В разговорния език се произнася неточно, като „патер фамилия“. ↑

ГЛАВА ШЕСТА

Това лято обещавахе да е хубаво. Прозорците на библиотеката бяха разтворени. Топъл полъх отвън едва разклащаше завесите. Скарлатов току-що бе приключил работата в Банката, когато пристигна при него Карасулиев. Двамата се качиха горе. Борис си почиваше в един фотьойл, а Йосиф възбудено се разхождаше и непрекъснато говореше като човек, таил дълго време нещо, и ето че сега с облекчение се освобождава от насъбраното. Бе неподражаем разказвач, що се касаеше до сделки. Не изпускаше нито един детайл, особено отрицателен. Пъргав, експанзивен, той подсилваше разказа си с мимики, жестове и паузи. В момента предаваше срещата си с Фердинанд дословно. Като се прибави и острата му наблюдателност, получаваше се една точна и богата характеристика, каквато малцина можеха да дадат на владетеля. Старобългарският строеж на речта, така характерен за солунския му говор, усилваше хумористичната страна на разказа така, че в някои моменти Борис се смееше на глас...

... В началото сцената е мълчалива. По-скоро пантомима. Карасулиев прави поклон пред заелия величествена поза Фердинанд. Следват комплиментите и ласкателствата. Скоро разговорът се насочва към завладяващата тема за парите. В броени минути от Фердинанд почва да се свлича оперението му на паун, докато пред Карасулиев застава един възрастен мъж, но с юношеска страст към презрения метал. Връща се цялата му живост, изчезва преградата между поданика и хегемона.

— Виж какво бе, Карасулиев!... Та аз съм бедняк в истинския смисъл на думата. Единственото, което притежавам — и то по наследство, — са няколко пикани имота главно в Австро-Унгария! Питаш ли ме как живея?! От собствен джоб давам за награди, ордени, подаръци, банкети! Алчни са моите поданици. Вярно е, прекалено пестя, но това мирише отдалеч на бедност!

— Ваше Величество, на колко изчислявате разходите на двора?

Без да се замисля, Фердинанд казва предварително определената сума, разбира се, надута.

— Един милион.

Карасулиев знае докъде може да се простре. Той е предварително инструктиран и като „сатана-изкусител“ отговаря автоматично и малко нехайно:

— Един милион не е проблем...

— Златни франкове?

— От само себе си се разбира! — отвърща твърдо той. Това лесно съгласие изважда от релсите Фердинанд.

Той не може да се владее. Пред очите на Йосиф започва вътрешната борба в него. Избързал е с глупавите думи за своята бедност! Избързал е с цифрата! Сега трябва да поправи глупостта! Да се отрече от казаните думи!... За него такова отмятане „като фурнаджийска лопата“ не е мъка. Той е свикнал с такива салтоморталета и бързо се преобразява в страдалец, за да печели време. Опитва се да го замотае с болестите си, с огромния товар на държавата. Накрая, след като води разговора по криволиците на един забъркан лабиринт, спокойно казва:

— Нали чу вече, разноските са два милиона минимум!...

— И това не е проблем — казва Йосиф усмихнат.

Този втори удар е още по-мощен, от който Фердинанд дълго не може да се съвземе. Започва да крачи нагоре-надолу, като свива един по един пръстите на ръцете си, обсипани със злато и скъпоценни камъни. Явно е скаран с математиката. На няколко пъти отива до бюрото. Взима лист хартия. Държи го в ръце. Пак се връща да търси молив. Накрая Йосиф му подава собствената си автоматична писалка. Фердинанд, който обича луксозните предмети, започва да я разглежда така, както дете разглежда скъпа играчка. Малко му остава да премине на любимата си тема за талисманите и тяхното окултно значение. Накрая с мъка се откъсва от тия мисли, понеже аферата е голяма. Сяда зад бюрото и взима да пише някакви цифри по листа. Но явно не е съсредоточен и драска просто така... Надвесеният над него Йосиф не може да намери никаква логика в тях. Най-после Фердинанд вдига глава и с измъчено изражение казва:

— Ох, най-малко три милиона!...

Поглежда Карасулиев. Последният прави неловко изражение. Значи улучих! — мисли си Фердинанд. Това е таванът! Или малко над него...

— Не е ли много? — пита Карасулиев предпазливо.

— Руският цар получава за издръжка на двора трийсет и пет милиона годишно!

Ти не си руският цар, иска да му възрази Йосиф, но с усилие на волята се спира. А Фердинанд отново иска да печели време. Връща се на темата за болестите.

— Не съм отишъл не знам откога на нито един курорт!... Подаграта напредва, а докторите са грабачи и мошеници!

И внезапно, съвсем алогично, заключава:

— Три милиона?! Та това са трохи! Но не това е важното! Не това ме трови, а имотите ми!... Векове са ги събирали прадедите ми!... Ето, Карасулиев, къде е въпросът!

— Но нали казахте, че са няколко... пикани имота? Простете, Ваше Величество, за израза, но не е мой...

— Не смей да говориш така за тях!

— Може би погрешно съм разбрал?...

— Те са прекрасни имоти! Дворци, паркове, ловни полета, планини и езера в най-чаровните места на Европа! С огромен доход! Цената им расте с всеки изминат ден и не знам докъде ще стигне!...

— Ние направихме известна справка за имуществото Ви в Германия и Австро-Унгария. При най-високо заплащане няма да надминат пет милиона!

— Я не говори глупости! Те цена нямат!

— Всичко на този свят се продава и купува, Ваше Величество.

Последните думи са една типична Карасулиева сентенция.

— Те са безценни! — повтаря инатливо Фердинанд. Той отново се задълбочава в сметките. Пот оросява челото му. Драска безразборно цифри и мисълта му се рее като орел над тлъста плячка върху хълм от злато. Ръцете му треперят. И вместо да каже нещо смислено, изведнъж му задава глупав въпрос:

— Ти познаваш ли Франц Йосиф?

Откъде-накъде, замалко не възкликва Йосиф, но казва:

— Нямам честта.

— И не ти трябва! Знаеш ли какво голямо говедо е той! Няма да му трепне окото да осере всичките ми безценни имоти и заедно с тоя... едноръкия маниак Вилхелм да превърне в пепелище тия ми богатства, събирани векове!...

Отново Йосиф се учудва на свободата, с която Фердинанд се изразява за могъщите си колеги — императори, владеещи половината свят. Без да се свени, той ги обкичва с улични епитети. Тази му волност е негова ахилесова пета. Често думите му се предават дословно от европейската преса и после трябва да употреби невероятни усилия и средства, за да изглади конфликтите. Но клюкарството и злословието са негови съществени черти и никога няма да може да се пребори с тях. Йосиф отново иска да го върне на земята, за да определи най-после оценката на имотите. Накрая, след дълги изчисления, прекъсвания от безсмислени диалози, той скромно съобщава цифрата на имуществата си в чужбина.

— Минимум двайсет и пет милиона...

И веднага започва да секне огромния си нос в бяла кърпа, голяма като войнишки пешкир, която измъква отнякъде... Йосиф Карасулиев доста силно изсвирва с уста. Изиграва безпогрешно ролята на изненадан и изумен. После смирено се извинява за волността, която си е позволил...

От този момент нататък нещата се променят. Фердинанд става недружелюбен и зъл. Приема облика на величество и се държи презрително към Карасулиев, сякаш той е виновен за огромното нещастие, което го е сполетяло. Нахвърля се с груби думи върху него, срещу тия, които са го пратили. Макар че и двамата не споменават нито веднъж кой стои зад предложенията, на Фердинанд е ясно, че са сериозни и могат да изхождат само от такива богати държави като Русия, Англия и Франция. Достатъчно е да даде своето съгласие и огромното богатство ще влезе в джоба му. Само една дума от негова страна! Но той не я казва, а нагрубява Йосиф. Основното му обвинение е, че са закъснели, много закъснели с предложението. Къде са били досега?!... Пред очите на Карасулиев този човек изживява драматична душевна борба, която Йосиф оценява достойно, защото се касае за милиони!... Той го разбира и съжалява. Заключение се налага от само себе си. Фердинанд е поел вече обязательства преди тази среща. Те така са го обвързали, че е невъзможно да се измъкне. Той плува напълно в немски води. Той е бесен. Не може да преживее подобна загуба. Та кой на този свят не би се поболял! — мисли си Йосиф. Но постепенно Фердинанд започва да се окопитва. Нотки на надежда се прокрадват в разговора. Полека-лека навлиза в талвега на мечтите.

Защото парите, откато свят светува, са били и ще бъдат най-постоянният обект на човешките мечти, по-силни от религиозния фанатизъм, от любовта, от половия нагон!... Това е втората сентенция на Карасулиев, която също премълчава. Фердинанд не иска да загуби това богатство. Не иска да се признае за победен. Дълбоко покрусен е и от прибързаните си решения. Съжالياва искрено, че не е продължил лисичата си игра до безкрайност. Но като всеки хазартаджия се надява на чудо. Да спечели и от двете страни!... И желанието му е толкова силно, че пренебрегва всякаква логика. Надеждата му е велика. На последния въпрос от Карасулиев, дали се отказва от блестящото предложение, той стреснат и объркан отговаря:

— Не, по никой начин! Виж какво, Карасулиев! България сега е булка. Нас всеки ни иска. Задачата е да измъкнем максималното. Трябва ми само време... малко време... Френските франкове и английските суверени са златна пара, велика пара, силна пара!

— Така приключи срещата — завърши разказа си Йосиф.

Той продължи замислено да се разхожда. Скарлатов го попита:

— Какъв ти е извода?

Но вместо да му отговори, Карасулиев каза:

— Не ми върна писалката. Задигна я! Беше с ониксов корпус и три златни пръстена. „Ватерман“! Купих я от Англия. Сега до края на войната няма да мога да се снабдя с подобна писалка.

— Остави това! Какво мислиш за тая среща ти, и тия, дето те пратиха?

— Пълен провал! Фердинанд вече няма своя воля. Целият този разговор беше излишен!

— А господата?

— Не беше изненада за тях. И все пак, се надяват...

— На какво?

— Поне да запази неутралитет...

— А защо аз изведнъж станах необходим?

— Защото аз претърпях фиаско.

— Нямам намерение аз да вадя заради тях топлите кестени с голи ръце!

Карасулиев бе угнетен.

— Какво ти е? — попита Борис.

— Не съм наред. Смя се над Фердинанд, но и аз не съм добре. А ти също!

— Не разбирам...

— Представяш ли си?!... Цялата тая сделка щеше да мине през наши ръце! Те никога нямаше направо да дадат парите, нито пък чрез техните банки. Аз и ти щяхме да бъдем посредниците на тези милиони. Иде ми да вия от мъка!

Не бяха нужни последните думи на Карасулиев, за да разбере Борис мащаба на сделката и огромните печалби без всякакъв риск. За миг и той се поддаде на мечтите за пари, но бързо се съвзе. Освен това се чувстваше обиден, защото бе пренебрегнат в преговорите. Те бяха заложили на Карасулиев. Сега той бе техният довереник. Пак си спомни думите на Тюретини: „Ако някой Ви предложи...“ Мислено му благодари. Той нямаше да стане тяхна маша!

— Корнелий Тацит^[1] описва следния случай: императорът Нерон вследствие на огромните си разходи довежда Римската империя до финансов банкрут. Той получава сведение от един мошеник, че някъде в Алжир имало пещера и в тази пещера се намирили толкова много плочи злато, че биха могли да покрият „Виа Апия“^[2] с тях. Полудял от предложението, Нерон организира цяла експедиция за откриване на съкровището. Разбира се, такова липсвало. Интересното в случая е това, че вместо в трудния за него момент здравият разум да вземе връх, той залага на безумието! Подобно количество злато би обезценило метала, но той предпочита тая маниакална фантазия пред действителността!... Аз не искам да изпадам в това състояние.

— Ще чакам с нетърпение резултата от твоята среща.

— Ще се обадя по телефона, че отказвам.

— Няма да можеш! Те те чакат. Имат да говорят по много въпроси с теб.

— Нетърпелив съм да чуя!

— Това е всичко!

За Борис бе ясно, че Йосиф открехва само малка вратичка. Той знаеше повече, много повече...

— Ако не бъдеш откровен докрай, отказвам се!

— Това е всичко! — повтори упорито Йосиф.

Стоманен блясък се яви в очите му. Скарлатов разбра, че нямаше да каже нито дума повече, защото се засягаха неговите интереси.

— Не ги карай да те принудят! Знаеш, че могат...

Да, Борис знаеше добре това. Те нямаше да се спрат пред нищо! Ако се наложеше, щяха публично да го дискредитират. Защото една малка банка, в малка страна, за да съществува, трябва да суче от друга голяма банка, в голяма страна... си спомни с горчивина Борис постулата на баща си. Но той направи една поправка, като добави към малката банка и „нейният притежател“. Значи той, Борис Скарлатов, ако иска да съществува...

Мислите му бяха прекъснати от Карасулиев, който се сбогува някак припряно.

Оставаше малко време, докато се приготвяше за срещата във френското посолство. Скарлатов си помисли как би могъл да отиде дотам, без никой да разбере. Но после отхвърли тази мисъл. Беше невъзможно! Усещаше как кръгът около него се затяга. Бе под наблюдението и на Радославовата полиция, и на личните агенти на Фердинанд. Трябваше да играе открито — най-трудната игра! Не му бяха оставили никакъв избор. Чувстваше липсата на Туше Динев. Не бе осведомен в детайлите и сам трябваше да решава. Фактите, които бе събрал от разни места и най-вече от Карасулиев, не можеха да бъдат солидна опора. Разчиташе на своя собствен анализ и въображение. Но то можеше да му скрои лоша шега. Даже в автомобила със запалени ацетиленови фенери, каран от Спас, Борис изпитваше несигурност като боец, навлязъл в мъртвата зона между две неприятелски позиции, където се стреляше отвсякъде и не знаеш накъде да побегнеш.

Посрещнат лично от френския посланик господин Панафьо, той бе въведен в салона с подобаваща любезност. Остана изненадан. Срещата обещавахе да премине на твърде високо ниво. Там вече се бяха разположили посланикът на Великобритания — Бакс Айронсайд и посланикът на Русия — Савински. Четвъртият човек в салона бе заместникът на Буске — Фердинанд де Клозиер. Какво знаеше за тях?... Твърде малко! И в двамата французи имаше нещо вятърничаво. Красивият Савински с мрачен израз на Лермонтовски герой може би се нравеше на жените, но не и на скептици като Скарлатов. Единствен Бакс Айронсайд внушаваше доверие. Бе спокоен, делови, но и в него липсваше тая черта на боец, така ярка у граф Тарновски. Не можеше да се оплаче от посрещане. Обстановката бе на богатство и лукс. Тук не се жалеха нито скъпите напитки, нито деликатесите. В тия месеци бяха

станали прекалено разточителни. Меката светлина от канделабрите, мълчаливите лакеи, прислужващи тихо и дискретно, предразполагаха към интимен разговор. По всичко личеше, че той отдавна е започнал. Савински се разхождаше с гордо вдигната глава. По английски навик, в удобно кресло до камината се бе разположил Айронсайд, макар че в тази лятна нощ тя не гореше. Де Клозиер стоеше прав, облегнат на камината, а Панафьо като домакин ту ставаше, ту седеше около малката масичка. Разговорът се водеше на френски, задължителния език на дипломатите.

— Господа, не очаквах, че ще се озова в такава височайша среда. Страхувам се, че съм неподготвен...

Изведнъж Савински спря да се разхожда и рязко каза:

— А подготвен ли бяхте, господин Скарлатов, за срещата в Австрийското посолство с групата на Дисконто Гезелшафт?...

Този човек, изглежда, не може да се владее добре, каза си Борис. Освен това, има нещо против мен. Но да не бързам в заключенията си.

— Не съм убеден, че тази вечеря е най-добрият начин да се срещнем. Струва ми се, че в Двореца вече знаят, да не говоря за полицията на Радославов.

— Боите ли се, господин Скарлатов? — надменно попита Савински.

Бакс Айронсайд се намеси, за да прекъсне диалога.

— Господин Скарлатов е достатъчно проникновен, за да разбере целта ни. Няма да крия, че нашите съюзени държави, които днес водят война на живот и смърт, са изправени пред трудности в България.

— Именно! — подчерта Савински.

Айронсайд бавно и с типичен английски акцент на френския си език продължи:

— Бихме искали да чуем едно друго мнение...

— Не е ли вече късно? — каза Скарлатов.

— В дипломацията никога не е късно.

— Имам лошото усещане, че всеки Ваш ход досега закъснява поне с 15 минути...

— Бихте ли се изяснили, господин Скарлатов? — попита Панафьо.

— Вие по-добре от мене знаете фактите!... Миналата година предстоеше френски заем. И когато почти всичко бе уредено, отведнъж

се поставиха унижителни политически условия. Заемът да се търси чрез Русия, която, забележете, не е даже заемодавец. От финансова гледна точка е странно и неестествено.

— Всеки заем в съвременни условия е политически. Нали така, господин Скарлатов? — каза Савински.

— Разбира се. Но тъкмо тук е въпроса! След блестящите победи на българската армия по всички фронтове! След разгрома на Турция, при никаква помощ от Сърбия и Гърция, да не говоря за Румъния — на България бе отнето всичко и, за съжаление, при съдействието на тия Велики сили, чиито представители сте вие! Простете за откровеността. И сега, когато България е разпокъсана, а голяма част от българския народ е под ново, чуждо иго, озлобен от несправедливостта, вие отново искате да го унижите!

— Господин Скарлатов, това са думи на Радославов! Почвам да се колебая във Вашата лоялност — каза Савински.

— Вие забравяте, че аз съм българин! И ако не отчетете този факт, беседата е излишна. Съжалявам...

Той се надигна от креслото. Панафьо скочи и постави ръка върху рамото му. Бакс Айронсайд мълчеше. Де Клозиер с интерес местеше поглед ту върху Савински, ту върху Борис.

— Господин Скарлатов, успокойте се. За да Ви извикаме тук, значи Ви имаме пълно доверие. Нещата са груби, значи и разговорът няма да бъде елегантен — каза Панафьо.

— Добре. Защо отпуснахте заем на Сърбия, Гърция и Румъния, а България оставихте на сухо?

— Един неутралитет не е ли достатъчна гаранция? — каза Панафьо.

— Не може един съсед да се въоръжава до зъби, а другият с безразличие да чака какво ще стане! България бе тласната в ръцете на германските банки не без ваше съдействие. И чудно!... Те дават заем без политически гаранции, а вие — не! Преговорите с тях напредват. Вие правите отстъпки, но закъснявате с 15 минути! Всяко ваше действие е следствие от това на немците. Накрая заемът е сключен и чак тогава предлагате свой, без политически гаранции!... Но Мавъра е вече свършил своето дело!...

Савински се изправи срещу Скарлатов и го погледна с големите си, черни очи. Наистина, красавец с магнетично въздействие, помисли

си Борис.

— И все пак, господин Скарлатов, какво е Вашето лично отношение към войната?

— Аз съм за неутралитет, ако вашите правителства гарантират българските земи.

— Не ме разбирате. Питам Ви на чия страна ще бъде победата?

— На ваша, разбира се!

— Простете, но тогава?...

— За съжаление, какво мисля аз, не играе в случая никаква роля! Аз съм за съюз с вас, понеже смятам, че ще победите и това ще бъде изгодно за нас. Същевременно знам, че България, по силата на неща, независещи от мен, нито от вас, ще застане на противната страна с всички последствия, произтичащи от това.

— А защо, господин Скарлатов? — попита Айронсайд.

— Защото България е малка страна. Тя имаше свободна воля, свободен избор до Балканската война. От този миг, когато тя загуби войната, всичко вече се развива детерминирано^[3], по силата на друга логика, която е твърде далеч от човешката. България вече няма собствена воля, следователно няма свободен избор!

— Не съм съгласен с Вашите изводи. Нещата могат да се тласнат в съвсем друга посока!

— Бих искал!

Панафьо, който внимателно слушаше, възбудено заговори:

— Господин Скарлатов, Вие сам прокарахте моста, по който бихме могли да се разберем. Правилно ли разбрах?

Борис кимна с глава.

— И ще направите всичко, което е по Вашите сили, за да не се озове България в лагера на потърпевшите?

— Ако бях фактор — да, но не съм!

— За нас бе радостно да чуем това от Вас лично! Господин Карасулиев ни уведоми, че Вие смятате Фердинанд за централна фигура, върху която трябва да съсредоточим усилията си.

— И продължавам да смятам.

— Великолепно! Ние направихме известни сондажи. Той се колебае.

— Готови ли сте да приемете всички негови искания?

— Личните му — да!

— Доколкото разбрах от Карасулиев, вие и тук се колебаете.

— Ние приехме да отпуснем външен заем от петстотин милиона франка.

— А персонално на Фердинанд? — попита Скарлатов.

— Обезщетение на личното му имущество в Австро-Унгария и Германия за двайсет и пет милиона и годишна издръжка на двора от три милиона франка.

Той е пълен идиот, си каза Скарлатов. С кого се бе събрал тази нощ?! Кого убеждаваше?! Хора прагматици или мечтатели?! Почувства се уморен и отпаднал. Всичко му бе опротивяло. И за да сложи край на мъчителния разговор, се изправи на крака. Всички млъкнаха.

— Господа. Подробностите по срещата с Фердинанд са известни и няма да ги обсъждаме. Моето мнение е следното — седемстотин милионен заем! Второ, петдесет милиона обезщетение за личното имущество на Царя! Пет милиона годишна издръжка на двора!

— Вие сте ясновидец! Та това е и наше мнение! — каза Панафьо.

— Бих прибавил — каза Савински, — че Негово Величество руският император ще изплати от своите средства всички дългове на Фердинанд Заедно с една солидна годишна рента за личните му разноски.

Настъпи мълчание. Бакс Айронсайд каза с провлачения си френски:

— Господин Скарлатов, ако това се осъществи, смятате ли, че ще спечелим Фердинанд?

Всички трепнаха, защото точно тоя въпрос стоеше пред тях, но не смееха гласно да го изразят.

Борис нищо не отговори. Съмнение се четеше по лицата на всички. Де Клозиер, който през цялото време мълча, изведнъж се обърна към Борис:

— Господин Скарлатов, осъществяването на този план ще стане при съдействието на Търговската банка, респективно от Вас лично. Процентът, който ще получите, е съобразен с важността на задачата и големината на риска от посредничеството Ви. Мога да Ви уверя, че той е такъв, какъвто досега не е получаван от никоя банка в света. Моите поздравления!

Разговорите за милиони в злато винаги, в края на краищата, стигат до ареалната сфера на мечтите. И това е толкова човешко!... Той

с усилие на волята се мъчеше да не се поддаде, но този път не успяваше. Разиграваха се милиони. И то само за една посредническа функция!... На сцената излизаше Търговската банка на Скарлатов и Командитното дружество на Карасулиев. Двамата щяха да работят в пълно съгласие. Опита се да се върне на земята, но напразно. Завладя го мисълта, че не могат представителите на Великите сили да гарантират такива суми без съгласието на правителствата!...

Останалата част от разговора мина учтиво, задушевно и миролюбиво. Когато късно през нощта излезе от посолството, той не се качи в автомобила, а тръгна пеша. Не беше се държал както трябва! Бе обещал много... И все пак, не всичко!... Припомни си разговора с Тюретини и предупреждението му: „Ако някой, който и да е той, Ви предложи...“ Ами ако някой на Вас, господин Тюретини, Ви предложи?... Как Вие?... По дяволите!... Спри се! Опомни се! Тюретини ти желае само доброто! Не, Тюретини говори като победен. Като човек без бъдеще!

Така започна една драма в душата на Скарлатов, каквато никога не бе си представял, че ще изживее. Преди години, една нощ, бе разговарял с един млад човек — Конрад фон Щаренберг, в Женева. Тогава се бе докоснал до лудостта на хазарта и се бе спрял. Но сега всичко беше далеч по-голямо, а може би по-реално. Щеше ли да изпусне своя шанс?...

---

[1] *Тацит, Лублий Корнелий* (ок. 55 — 120) римски историк и писател от императорската епоха, оратор. Творби: „Диалог за ораторите“, „За живота и характера на Ю. Агрикола“ с данни за Британия и характеристика на политическото положение в Рим след смъртта на Домициан; „Германия“ — етнографско-географско описание. Най-висок връх като стилист и историк стига в „Истории“ за времето от смъртта на Нерон до смъртта на Домициан, както и в „От смъртта на божествения Август“, известна под заглавието „Анали“. Тацит е измежду най-надарените велики антични историци, който е дал простор на възмутената си съвест срещу самозабравилите се императори като Нерон. ↑

[2] *Via Aria* (лат.) — исторически път, шосе, запазило и днес името си, започващо от центъра на италианската столица Рим и водещо извън неговите предели. ↑

↑

[3] Детерминиран (лат.) — определен, обусловен, предопределен

ГЛАВА СЕДМА

Скарлатов лежеше в малката спалня на баща си, върху дървеното легло. Навън светлееше. Той не можеше да заспи тази нощ и за да не смуцава Яна, се бе оттеглил в бърлогата на стария banker. Единствено тук оставаше сам със себе си и със своите невесели мисли. Щом имаше да решава някаква сложна задача, прибягваше към метода, останал му от академическите години, който винаги му носеше успех и ярко го открояваше от останалите студенти. Методът не блестеше с оригиналност, а с простота и логика — една солидна опора за човек, издигнал в култ самостоятелното мислене. Когато пристъпваше към непознат или малко познат проблем, първият въпрос, който си задаваше, бе: „Какво знам аз в момента по този проблем?“ Вторият въпрос бе: „Какво трябва да науча и как да се добера до новите факти?“ Третата част на метода бе техническата. Може би най-неинтересната и най-трудоемката — събирането на фактите. И четвъртата бе — внимателен анализ на тия факти. В петия, най-важен и заключителен етап, си отговаряше на въпроса: „Какво аз научих и знам сега по проблема?“ Такава бе същността на студентския му метод. Той не го промени и като banker, но прибави още един съществен, шести етап — действието! Не само какво е научил, но и какво трябва да прави, кога и как! Какво трябва да прави, за да запази Банката? Но само това ли? Не! Какво иска да спечели от войната? Той взе Евангелието на баща си от нощната масичка и бързо намери търсения цитат от Лука, 12:34, „Защото, дете е съкровището ви, там ще бъде и сърцето ви“. Беше точно казано! Той нямаше сили да се противопостави на сърцето си. Стъпи бос върху вълчата кожа пред леглото. Отмахна завесите. Бе светло. Отвори широко прозорците. Отвън нахлу чуруликането на птичките. Излезе от спалнята. Вкъщи всички спяха. Беше ранна лятна утрин...

По-късно, в кабинета, съзнанието му продължи да е изцяло заето с нощните мисли. След почукване, влезе секретарят му. Учтиво го поздрави и остави папките на бюрото му.

— Господин директорът Стефан Неделев ме помоли да Ви предам кога ще Ви е удобно да го приемете.

— Аз ще отида при него — изведнъж реши Скарлатов.

Главата го болеше. Не му се стоеше в кабинета. Искаше да се разсее...

Неделев седеше зад огромното бюро с типичния заспал израз на лицето и паднали клепачи. Не можеше да се разбере дали го е усетил, или гледа пред себе си. Върху голата повърхност на бюрото, без мастилници и папки, имаше само три големи златни монети и златният му часовник с дебела златна верижка на едри звена. Натюрмортът беше привлекателен. Приблужи се и се надвеси над бюрото. Наистина, върху тъмночервения фон на лакираното дърво металът блестеше особено красиво.

— Съзерцавате ли, Неделев?

Последният с мъка разтвори падналите си клепки. Скарлатов взе една от монетите. Беше английска. Стори му се огромна и тежка. Подхвърли я във въздуха, улови я и я постави отново на мястото.

С монотонен, леко провлачен говор, в който се чувстваше английски акцент, Неделев каза:

— Златна монета от пет лири стерлинги. Най-голямата в света! Тежи тридесет и девет грама и деветстотин и четиридесет милиграма, с най-високо златно съдържание — проба 916 и 2/3!

Той отвори чекмеджето и прибра трите златни монети. Часовникът остана на масата. Скарлатов разгледа и него. Беше английска изработка и извънредно точен. Подаде му го. Той го постави в джоба на жилетката.

— Господин Неделев, искали сте да говорите с мен?

Той кимна с глава.

— Аз слушам.

— Вие бяхте напълно прав.

— В какво?

— Става дума за миналия разговор. Аз възприемам напълно Вашата теза за индустриално финансиране с левове, а не с валута.

— Радвам се да чуя. А бихте ли ми казали причината, която промени мнението Ви?

— Набраният ми опит в банковото дело, макар и малък...

Неделев акуратно отговаряше, но като събеседник имаше този дефект, че оставяше инициативата на Скарлатов. Тази мудност дразнеше.

— Само това ли искате да ми съобщите?

— Помнете, че каквото и да предприемете, аз съм зад Вас!

Скарлатов искрено се изненада.

— Звучи като обяснение в любов.

Пак настъпи пауза. Борис почака дали той ще каже още нещо. Но Неделев мълчеше.

— Приятна работа, директор Неделев!

Странен му се стори целият разговор. Но можеше ли да проникне в главата на недостъпния си партньор и разбере защо каза всичко това и с каква цел?...

Малко преди обед Скарлатов получи официална писмена покана от Бакс Айронсайд за лов, донесена от куриера на посолството. Даде утвърдителен отговор.

Може би щеше да си изясни нещо допълнително... Но какво им става на тия хора?! — си помисли той.

След като приключи работа, не се качи горе, а отиде в ниската постройка на бившата конюшня, която ограждаше двора зад Банката. Една малка част от нея бяха приспособили за автомобилен гараж. Коневече не държаха. В обширното хале се разполагаха ландото, файтонът и покритото купе. Те напомняха за нещо завинаги отминало. Учуди се, че не бяха потънали в прах или занемарени, а блестяха като нови. Отвори малката вратичка и влезе в стаичката на коняря. Глухонемият бе полегнал на одъра. Помещението бе чисто, със саксии, една маса, два стола и малка чугунена печка. Борис го бе задържал не само заради паметта на баща си, а и защото този старец беше чудесен цветар. Благодарение на него скучният двор на Банката, с акуратно подредената зелена трева и храстите от разцъфнали рози с капки вода по тях, изглеждаха винаги свежи. Обясни му със знаци, че иска да му отвори стаичката на баща му. Конярят разбра. Взе един голям ключ, излязоха в халето и там, в дъното, отвори една врата. Вътре миришеше на кожа. По стените бяха накачени сбруи на коне. Медните кабъри по тях и синците блестяха. На пода бяха разположени седла от най-различен тип — английски, арабски и турски. И те бяха добре поддържани. На отсрещната стена висяха мушамы и връхни палта.

Отвори гардероба. Там стояха ездитните костюми на старият банкер. Всичко тук силно го заинтригува. Той надникна в един непознат кът от живота на баща си. Блестяха сребърни красиви шпори, обувки, ботинки, лъснати ботуши от най-различен вид с кончове над глезена или над коленете. Но вниманието му бе привлечено от огромната стъклена витрина. Вътре бяха подредени акуратно на поставки най-различни пушки и пистолети, смазани и лъснати. Имаше и старинни, и модерни. Един малък оръжеен музей. Борис с интерес взимаше едно по едно оръжията и ги разглеждаше с почитание. Знаеше, че старият банкер ги бе избирал и купувал сам с радост и възхита, и ненапразно минаваше за познавач. Беше ги държал в собствените си ръце, бе ходил на лов и те го бяха пазили при превратностите на съдбата, толкова многобройни в неговия дълъг живот. Скарлатов заговори. Конярят го гледаше внимателно и съсредоточено право в устата. Дали разбираше нещо?... Но очите му бяха като на умно ловджийско куче и създаваха илюзията, че всичко му е понятно. Борис му разказа за своите проблеми, разказа му за поканата да иде на лов, че не знае какво оръжие да избере, тъй като нямаше представа какъв дивеч ловуват в този сезон. Каза му, че не одобрява лова и убийството на животни. Дали конярят го разбира?... Но усещаше някакво облекчение, че говори пред човек, който никога никому нищо нямаше да каже и от това се чувстваше свободен, както навремето старият банкер. За негово учудване глухонемият посочи една от двуцевките, като кимаше глава и въртеше очи. Благодарни му. Прибра се вкъщи. Извика Спас при себе си и му съобщи за поканата. Този здрав, набит, рус селянин, облечен нескопосно като камердинер, отначало се смуцаваше и мънкаше. Но Скарлатов знаеше, че в родното им село всеки мъж е авджия още от дете. Бяха прочути в цялата планина. Нямаше там човек без ловно оръжие и ловни кучета.

— Нужни са ни поне две кучета — каза Спас.

— Ловът е определен за неделя сутрин.

— Имаме време. Не се безпокойте...

Спас излезе и след малко се върна с две чифтета. Подаде едното на Скарлатов. Беше същото, което посочи и конярят.

— Френска, ръчна изработка — каза той. — Вижте стоманата! Ех, да имах такава...

— Скъпа ли е?

— Безценна е! Такава няма дори цар Фердинанд.

Скарлатов я взе в ръцете си с известно чувство на уважение. Надигна я и се прицели в отворения прозорец.

Двамата се бяха излегнали върху одеяло под едно дърво. Наближаваше обяд. Слънцето приличаше. Настъпваше този летен покой, когато всичко се изпокрива под сянка и само жуженето на насекомите и монотонното чуруликане на птичките огласява тишината, без да се натрапва. Ловът бе приключил. Четири заека висяха окачени на дървото. Малко настрани стояха двата автомобила. Шофьорът на Айронсайд се занимаваше с мотора, а Спас ядеше върху шарен месал, заобиколен от четири кучета, които проследяваха всяка негова хапка с очи. От време на време подхвърляше късче храна, като спазваше всяко да получи своя дял. Върху голяма бяла кърпа пред двамата мъже бяха сервирани деликатеси и бутилки вино. Айронсайд бе донесъл „Кларет“. Бяха добри пиячи и почти не се докоснаха до яденето. Лицето на дипломата бе силно зачервено. Той често бършеше потта от челото си. Житата бяха вече пожълтели и лекият ветреца ги полюшваше като едва видими вълни. Скоро ще настъпи жетва, си мислеше Скарлатов и после си спомни един разговор... Тогава баща му бе казал: „Ще започне скоро, краят на август, началото на септември... Чакаат да съберат реколтата“. И после наистина избухна войната. Дали и сега не се повтаря същото?... За една земеделска страна като България жетвата е от изключително значение, а след нея?... Айронсайд го попита нещо. Той не го разбра. Ухото му не бе привикнало към английската реч.

— Извинявайте...

— Сега България е един малък, щастлив остров... — повтори англичанинът. — Дали този покой ще бъде нарушен?

— Не знам... Искане ми се всичко да остане както е!...

— Вашата страна, господин Скарлатов, се намира в най-добро положение. Като Швейцария. Един неутралитет би ви донесъл всичко, за което сте мечтали, а и нещо повече. Помислете си какви перспективи се откриват!... Докато другите се избиват, вие печелите и процъфтявате!...

Скарлатов не отговори веднага. Тези думи на дипломата означаваха, че и те самите не вярват да привлекат България на своя

страна. Бяха снижили прицела и сега се надяваха само на едно — неутралитет! Това бе техният план-максимум.

— Страх ме е, че нещата са отишли твърде далеч...

— Господин Скарлатов, нашите сведения са, че в страната се оформя мощна опозиция срещу намесата на България на страната на Централните сили. Прав ли съм?

— Сведенията Ви са верни, но какво от това?

— Може би ще намерите сили да спрете лудостта на правителството? Нима тук са се свършили умните хора! Нима ще позволите нов национален крах? Мнозинството на Радославов в Парламента е проблематично и се крепи на не повече от тридесетина депутати.

— Господин Айронсайд, дори да изхождате от британските парламентарни традиции, които, за съжаление, тук са неприложими, Вие давате ли си сметка колко това е невъзможно! Властта, армията, полицията са твърде силни и са в ръцете на решителни хора!

— А ако помогнем на опозицията да получи мнозинство?

Как? — щеше да попита Скарлатов, но не попита, защото разбра какво искаше да каже англичанинът. Начинът бе само един — ако се подкупят определено число колебаещи се депутати.

— В нашата страна важи едно правило — власт се взима, власт не се дава! — отвърна Борис.

— Тогава защо умните хора да не вземат властта?!...

— Защото това би било преврат. А за такъв няма благоприятна ситуация!

— А според Вас, опозицията няма нито сили, нито значение. Така ли да разбирам?

— Не е там въпроса! Опозицията е голяма, що се касае до бройки.

— Тогава какво Ви смущава?

— Това, че не е единна. Тя прилича на башибозук, събран набързо, въоръжен с разнородно оръжие и тръгнал да се бие не в името на една кауза, каквато и да е тя, а за лична изгода!

— А противната страна?

— Правителството в момента е в по-благоприятно положение. То е единно! Сплотено! Начело стои една силна личност — Радославов! Неговата партия е влиятелна. Не е тайна, че среща пълната подкрепа

на Царя! Но най-важното е, че излиза с идея — проста и ясна — да се изправи несправедливостта от Балканската война и се обедини България! Това не са празни думи! Това е национално чувство, силно у всички — и у народа, и у армията. Букурещкият мирен договор бе една грешка! Една непоправима грешка!...

— Не ние, англичаните, бяхме виновни — каза замислен Айронсайд.

— Но не се и противопоставихте!

— Да се върнем на опозицията...

— Тя е разнородна. Има в нея само две основни партии с определени позиции — Земеделският съюз на Александър Стамболийски, който с всеки изминат ден става сила, и тесните социалисти на Димитър Благоев. Те са традиционно против войната. Останалото са малки групички, откъснати от големи партии, недоволни от това, че не са на власт, авантюристи, ловещи риба в мътна вода, една част от интелигенцията — убедени пацифисти, отделни журналисти и делови хора, свързани финансово с Антантата. Кажете ми, как толкова различни лица биха се обединили? Даже и да е възможно, нужно е време! А време няма...

— Какви са Вашите възможности, господин Скарлатов? Вие също сте депутат в Парламента. Вашият колега, директор Неделев, и други хора като него биха Ви подкрепили.

— Моите лични възможности са малки! Аз не съм лидер на партия. Зад мене няма никой. При Неделев е същото. В България не обичат хора като нас, защото в съзнанието на народа ние сме чорбаджии.

— Господин Скарлатов, в момента ние се отказваме от идеята да въздействаме на Фердинанд.

— Защо?

— Обяснението е дълго и безинтересно. Накратко, ние сме известени, че вече има договореност между него и германците, стигаща до военно сътрудничество. Затова смятаме да съдействаме на опозицията в Парламента.

— Само че какво мога да направя аз? Обясних Ви добре моите възможности.

— Господин Скарлатов, стигнахме до един конкретен въпрос. Бихме искали да оставим на разположение във Вашата банка известна

сума.

Скарлатов не очакваше подобно предложение. Явно това бе целта на поканата за лов. Отново му прозвучаха думите на Тюретини: „Ако някой, който и да е той...“

— С каква цел?

Айронсайд се усмихна.

— Представете си, че в момента и аз не знам. Но една сума, оставена в страна, която все още не е направила своя избор, е някаква гаранция за всякакви евентуалности...

— За колко се касае?

— Около половин милион лири стерлинги.

Скарлатов се стресна. Това бе огромен капитал!

Предложението бе главозамайващо!... Обзе го една особена възбуда. Стори му се, че стои пред рулетка.

— А как бих обяснил наличието на такъв капитал в една малка, частна банка като моята. Той надхвърля нейния капацитет.

— Това е Ваш проблем. Но мисля, че сте улеснен.

— Как?

— В момента е в София един от шефовете на Уестминстер Бенк. Те също имат трудности. По тяхна преценка прехвърлянето на толкова голяма сума в злато е почти невъзможно. Води се тежка война. Няма пряка сухопътна връзка с България. Пренасянето по море е рисковано, даже с неутрален съд. Немските подводници не правят разлика между военен и търговски кораб. Затова те питат, възможно ли е Вие да осигурите във Вашата банка такава сума на разположение в левове, като съответно в английските банки ще имате капитал от английски лири в същия размер.

— По какъв курс?

— По официалния.

Това бе такъв удар, за какъвто Скарлатов не можеше и да помисли!... Да преведеш без всякакъв риск български левове, чийто курс щеше да спада с всеки изминат ден, бе една мечта! И тази мечта в момента ставаше реалност!... От години английската лира не отбелязваше никакви колебания на международната борса и бе с абсолютно златно покритие.

— Освен това, Вашата банка ще вземе процент от този трансфер^[1] в размер, съответен на риска.

Тази фантастична печалба го извади от релсите. Мислите му се блъскаха хаотично една в друга. Той погледна ширналото се житно поле и вместо тревожните думи на Тюретини, прозвучаха стиховете на Бърнс: „Ако някой някого целуне в разцъфналата ръж...“ Бодрост и радост нахлу в душата му.

— В България има много хора, които с удоволствие биха участвали. Например, господин Неделев...

Стана му изведнъж ясно, че англичаните са имали вече предварителен разговор с него.

— Тогава смятам, че можем да поемем ангажимента.

— Отлично, господин Скарлатов! Този празничен ден е щастлив! Донесе Ви не само успех в лова, но и в бизнеса!...

— А защо се спряхте на моята банка? Аз нямам почти никакви връзки с Вашите финансисти.

— По няколко причини. Мнението на английските финансови кръгове е, че това е най-стабилната частна банка в България. А и не бяхте съвсем прав като казахте, че нямате никакви връзки. Вашият уважаван баща е оставил отлични впечатления у лорд Левълсток като изключително умен и делови партньор. Сведенията, които имаме за Вас, са повече от блестящи!... Деловите хора в България, без разлика, сочат Вас и Вашата банка. Тя им дава чувство на сигурност. Даже Ваши конкуренти се изказаха в същия смисъл.

За Скарлатов не бе трудно да разпознае гласа на Йосиф Карасулиев. От думите на Айронсайд можеше да направи само един извод — че се касае за огромен финансов заговор.

— Господин Айронсайд. От всичко казано оставам с убеждението, че в случая не ми предлагате само банкова операция, а и нещо повече, отиващо твърде далеч... Ще бъдете ли така добър да ми изясните?

— Вие сте не само умен, а и проникновен... Удоволствие е да се говори с Вас!... Не искам да Ви лъжа и затова по-добре е да мълча. Аз изпълних своята задача. Друг ще бъде този, който, ще отговори на въпроса Ви.

Дипломатът се надигна от тревата и се изправи. Загледа се в далечината. Под съседното дърво се бяха скупчили стадо овце, заврели главите си една в друга. Пладнуваха. По сако, голф и обувки с дебели подметки, с двуцевка, която държеше с пречупен ствол под мишница,

Айронсайд се открояваше върху златистия фон на житното поле, трептящо от маранята и залято от слънчевите лъчи. Той се извърна към седящия Скарлатов и попита:

— Какво мислите за господин Геннадиев?

— Умен политик, добър бизнесмен, но без реална сила в Парламента.

— Характеристиката Ви е блестяща!

Какво искаше да каже с този въпрос, си мислеше Скарлатов. Внезапно го обзе безпокойство. Какво направих тази неделя?!... Вместо да откаже рязко, да не се намесва в играта, той бе потъпкал всичките си принципи! А може би не беше още късно? Но изведнъж разбра, че не е в състояние да се противопостави. Защото се касаеше за печалбата — една категория колкото реална, толкова и мистична.

---

[1] Трансфер (лат. — фр.) — 1. пренасяне на сделка от една сметка на друга; 2. превеждане на пари от едно финансово учреждение в друго или от една страна в друга; 3. прехвърляне именни ценни книжа от един притежател на друг ↑

ГЛАВА ОСМА

Колата на Скарлатов влезе в двора. Там бяха гарирани две други. Едната позна веднага — беше на Карасулиев. Другата — една луксозна „Хиспано Сюиса“ — той не знаеше чия е. На верандата нямаше никой, но вратите към кабинета на Неделев бяха широко отворени. Значи Неделев е тук, помисли си той. Влезе направо в кабинета му. Там се бяха удобно разположили Де Клозиер, Неделев и Карасулиев. Те млъкнаха. Йосиф усмихнат пръв го поздрави.

— Честито ти! Няма защо да те питам, че ловът е бил успешен.

Скарлатов кимна на Де Клозиер. След разговора си с Айронсайд вече нищо не можеше да го стресне.

— И неделя ли работите, господа?

— Неделя е хубав ден! Каквото съм почвал, винаги е носело успех! — каза Йосиф.

Изведнъж за учудване на Скарлатов, Неделев проговори:

— Отдавна Ви чакаме... Можем да започнем работа... Къде ще Ви бъде удобно? Тук или във Вашия кабинет?

— Може би най-добре ще бъде на верандата. Така всички ще могат да ни наблюдават. Колите са на двора и събират зяпачи. Ако се заслушат, ще разберат и какво си говорим. Или по-добре да поканим хора от правителството, полицията и Двореца!

— Ние не правим заговор, а една делова конференция... — каза Де Клозиер.

— Господине, човек не трябва да бъде толкова проникателен, за да разбере за какво всъщност се касае. Вие сте чужд поданик с дипломатически статут. Но ние сме български граждани и попадаме под ударите на нашите закони.

— Какво Ви смущава?

— Доста неща. Как бихте обяснили например тази явна неделна демонстрация? Аз лично я схващам като предварително премислена. Вие, господин Де Клозиер, желаете да се знае от всички за срещата ни. Да ме поставите пред свършен факт.

— Не сме деца да играем на криеница. Учудвам се, че след като сте приели предложението на англичаните, които никога не са били Ваши партньори, сега се държите към мен доста странно...

Борис разбра, че Айронсайд го е изпреварил и е съобщил по телефона за уговорката. Тези хора не спазваха дори елементарно благоприличие.

— Е, какво от това?

— Със същото предложение идвам и аз. Решихме да внесем във Вашата банка известна сума. Ние от дълги години имаме сметка в Търговската банка.

— Но вече нямате! Изчерпахте всички капитали.

— Ето, виждате ли? Значи е време да ги възстановим!

— За каква сума се касае?

— До сто милиона. Разбира се, не наведнъж. Но това е таванът.

Скарлатов имаше чувството, че в настъпилата тишина всички чуват бързото и мощно биене на сърцето му. Трудно му беше да се владее. Трябваше му време. Накрая попита:

— Франкове или левове?

— Франкове.

Дже най-общото изчисление стигаше до главозамайващи цифри. В момента курсът на лева спрямо франка на Парижката борса бе сто тридесет и четири лева за сто франка.

— А по кой курс? Този на Парижката борса?

— По официалния! Сто към сто.

Този път и заспалият Неделев се надигна от стола и разтвори падналите си клепачи. В погледа му, отправен към Борис, се четеше ням въпрос: „Какво чакаш? Кажи да!“

— Вие, господин Де Клозиер, сте щедър човек, съвсем по сарданапаловски. Предложението е блестящо! Да чуем сега сенчестата му страна!

— Такава няма. Напротив! В сметката не включвам процента за услугата на Банката. Той ще бъде двоен. Или имате други предложения?

— А как практически смятате да осъществите това? Може би ще направите шествие от „Хиляда и една нощ“ като на лорд Байрон при влизането му във Венеция. Представям си как ще преминете през цяла София с папагали, маймуни, музиканти и полуголи танцьорки в

антични дрехи, обкичени с цветя и носещи скъпоценни съдове... Разбира се, в средата на шествието ще носят платформа с пирамида от златни монети!...

Карасулиев тихо му прошепна на български:

— Изстискай го... ние сме зад тебе...

Дали Де Клозиер разбра?... За всеки случай не даде вид. Той беше интелигентен и оцени по достойнство думите на Скарлатов. Усмихна се и каза:

— Добре ще е да спестим пренасянето на такива суми в злато. Вие сте banker и знаете, че основната работа на една банка, откато свят светува, е да осъществява подобен трансфер.

— Предлагате да Ви оставя на разположение сумата в България?

— Разбира се! А Вие ще имате съответната във Франция или където предпочитате!

— А защо Генералната банка, която е Ваша, не осъществи замисъла ви?

— Това е невъзможно! Без Търговската банка е изключено. Сам ще разберете, когато чуете всичко. Ние наистина ще прехвърлим известна сума от Гърция, но тя е минимална и не си заслужава да говорим за нея.

— А сега моля да ме извините. Ще Ви оставя, да се преоблека. След половин час заповядайте в моя кабинет.

Скарлатов излезе.

По-късно всички се бяха разположили в кабинета му. Завесите бяха спуснати. Цареше полумрак и прохлада. По масичките бяха сервирани напитки. Де Клозиер с чаша коняк стоеше прав пред портрета на стария banker и с интерес го разглеждаше. Борис стана зад бюрото. Без да иска, и той отправи поглед към портрета. Старият banker, със скептичното си изражение и примижалото око, сякаш му казваше: „А сега, драги, твой ред е!“ „Върви по дяволите!“ — мислено му отвърна Борис. Той потропа на масата. Де Клозиер седна във фотьойла.

— Господа, моля за внимание...

След кратка пауза Де Клозиер заговори, като се обръщаше изключително към Скарлатов, сякаш другите не съществуваха. Неделев и Карасулиев знаят всичко, помисли си Борис. После се съсредоточи. Това, което разбра, бе много повече, отколкото бе

предполагал и в най-смелите си мисли. Касаеше се за една политическа акция, прикрита под финансова маска. Не можеше да се разбере докъде стига сделката и докъде политиката. Толкова се бяха омесили, че не можеше да ги различи. Бе завладяващ разказ, който никой на този свят не би могъл да слуша с безразличие. Ако зад всичко това не стояха банките и правителствата на Великите сили, Скарлатов би помислил, че е фантастичен роман. Акцията бе замислил бившият министър на външните работи на Франция Крюпи в края на 1914 година, или най-късно в началото на 1915 година. Войната бе навлязла в позиционна фаза. Икономически Германия се задъхваше. Скоро щеше да надвисне опасността от глад. Идеята на Крюпи бе колкото проста, толкова и гениална. Понеже снабдяването с храни на Германия зависеше до голяма степен от изкупването им в неутрални страни, то ако друг ги изпревареше, гладът в Германия щеше да се засили. Планът на Крюпи предвиждаше изкупване на цялата реколта на България. Технически това щеше да се осъществи със създаването на съответно дружество като френска фирма, начело с Де Клозиер. За операцията се предвиждаха над сто милиона франка. Тъй като Русия не бе в добро финансово състояние, разноските се поемаха преди всичко от Франция и с известна помощ от Англия. Всички данни говореха, че реколтата тази година в България ще бъде невиждана. Бяха премахнати с един замах пречките от финансово естество. Пазарлък нямаше да има! Предлагаше се цена на зърнените храни с двадесет и пет процента по-висока от пазарната. И не се ограничаваха само в житото, а се изкупваха ръжта, ечемикът, овесът, просото, царевицата, грахът, лещата. Изобщо всичко, което можеше да се яде от хора, коне и говеда. На лицата, пряко заети с изкупването, се предлагаше четири процента комисионно върху стойността и една премия от два лева на всеки сто килограма изкупени зърнени храни. Условиата бяха блестящи, невиждани, с една съществена поправка, че такава печалба нямаше нищо общо с нормалната търговия. Отдалеч миришеше на политика и никой не можеше да се заблуди в целта, а най-малко властта.

По-нататък изложението на Де Клозиер стана направо цинично. Сякаш обсъждаше проекта с контрабандисти. До такава степен бе уверен в силата на парите. Хората, които следваше да осъществят акцията, трябваше да бъдат преди всичко от средата на опозицията, и то — известни политици, отцепили се от Народно-либералната партия,

от Народната и от Земеделския съюз. Те щяха да станат бъдещи комисионери. Те получаваха и процентите, и премиите. Не биваше да се следи строго за изразходваните средства. Сумите трябваше да бъдат на тяхно разположение още преди да е паднал първият сноп. Но когато Де Клозиер спомена, че от българска страна начело ще застане известният политик и бивш министър на външните работи Никола Генадиев, Борис поиска пояснение. Французинът каза, че Генадиев е напълно свой човек и с него няма да има никакви проблеми. Още в началото на 1915 година той бе пратен на Запад, за да проучи двете воюващи групировки, техния потенциал и евентуалния изход от войната. Една задача, която бе поставена и на редица други политици и военни, като бившия министър на войната генерал Савов. След завръщането си те следваше да дадат своя доклад и своето мнение. Западните правителства бяха добре осведомени за целта на тия посещения и обградиха българските пратеници с подчертано внимание, като не се спряха пред нищо, за да ги привлекат на своя страна. Подкупите под една или друга форма бяха едно от най-важните им оръжия. Разбира се, Де Клозиер не каза нищо по този пункт. Но от само себе си се разбираше — един политик като Генадиев, за който трудно можеше да се каже, че е франкофил, изведнъж стана привърженик на Антантата. Този завой от 180 градуса трудно можеше да се обясни с политическата му далновидност. Много по-просто обяснение беше алчността му. Картината, която очертаваше Де Клозиер, ставаше не само по-ясна, но и по-мащабна. Генадиев е имал в Париж редица срещи с отговорни политици, с които постига споразумение. Беше се продал скъпо. И цялата тази разработена операция трябваше да се осъществи от Търговската банка. На въпроса защо толкова късно го включват в играта, Де Клозиер отвърна, че не е бил необходим в началния етап.

— Но, господин Скарлатов, нито за миг Търговската банка не е отпадала от нашите съображения. Ние безкрайно Ви ценим и щадим, като Ви държим за големи дела!...

Борис никак не бе убеден в последното. Те бяха прибегнали до услугите на Търговската банка не защото искаха, а защото бяха принудени. Генералната банка не бе в състояние да осъществи идеите им. Макар и основана отдавна, тя си оставаше чужда банка. Нямахше тия връзки със страната, с търговците, финансистите, политиците и

хилядите клиенти, свързани в една паяжина, плетена с години от паяка, наречен Търговска банка. Съвсем логично беше да се ползват от създадената вече огромна и стабилна мрежа. Сигурно бяха опитали и с Командитното дружество на Карасулиев, но последният беше реалист. С присъщия му практицизъм, въпреки необузданата му страст към печалбата, той бе разбрал, че не може да се справи с акция от такъв мащаб. Скарлатов не можа да се сдържи и жлъчно каза:

— Господин Де Клозиер, може би ако Ви потрябва човек да забавлява парижката тълпа, бихте предложили мен за публично гилотиниране на Гревския площад! Подходящ съм, нали?

Французинът се усмихна. Той разбираше от хумор и живо отговори:

— Аз съм преди Вас, господине!...

Де Клозиер дори не го попита дали е съгласен. И има право, с горчивина си помисли Борис. Отчел е зависимостта на малката банка в малка страна, отчел е и страстта ми към печалбата, много по-силна от страха и наказанието... Нямаше смисъл да разиграва повече ролята на обиден, онеправдан или да се пазари. В случая те бяха щедри.

Когато започнаха да обсъждат практическите мерки по осъществяване на плана, намесиха се Карасулиев и Неделев. Последният прочете дълъг списък на лица — политици, журналисти, търговци, финансисти, занаятчии, селяни и военни. Внимателно подбраха необходимите. Прибегнаха и до картата на България. Йосиф като върховен главнокомандващ раздели страната на две. Северната — с предводител Стефан Неделев и южната — от Стара планина надолу — командвана от него. Беше въодушевен, многословен, възбуден, нескриващ трескавата алчност, която го бе обхванала. Дори Неделев, за разлика от друг път, държеше клепачите си малко повече откренати. Към края на съвещанието Де Клозиер съобщи, че ще се финансира нов ежедневник за целите както на кампанията, така и за политическо влияние. В него щяха да привлекат всички опозиционно настроени журналисти, платени с креховски заплати. Разделиха се късно, когато навън мръкваше. Скарлатов остана сам в кабинета. Отмахна завесите и широко отвори двойната врата към верандата. Отвън нахлу топъл, но свеж въздух... Огледа кабинета. Чашите, чиниите, пепелта от фасовете говореха за разгром, за буря, току-що минала оттук. Позвъня. Влезе Спас. Под намръщения поглед на Борис той и Неда разчистиха набързо

кабинета. Борис го изпрати с колата да доведе веднага касиера и главния счетоводител. Скоро и двамата пристигнаха. Работиха заедно около два часа при спуснати завеси. Скарлатов прегледа цялата документация около оставеното злато навремето от Пари Ба. Изгори я в камината. Разясни им задачите. Нямахше да има явна документация. Ежедневно Скарлатов щеше лично да преглежда всяка разписка. В себе си бе решил да унищожава голяма част от тях и шифровано да води за себе си баланса.

— Господа! Не бих искал да ме питате какво възнамерявам да правя. Не ви съветвам дори да си задавате какъвто и да е въпрос. Не случайно съм избрал вас от моите служители и ви обличам в специално доверие. Няма да съжالياвате. С колко милиона налични пари разполага в момента касата?

— Около два милиона.

— Добре. От утре ще теглите от Народната банка минимум по пет милиона седмично. Но всеки ден! Не наведнъж! Лично ще уредя въпроса с Дирекцията. Мисля, че ще съумея да ги накарам да мълчат.

— Цялата ли наличност ще изтеглим? — попита счетоводителят.

— Цялата. Освен това, утре ще заложа в Народната банка скотовия портфейл на нашата. Така че, на първо време, тегленето на пари ще бъде осигурено. Отваряме лична сметка на господин Йосиф Карасулиев. Той има право, както и директорът Неделев, без да ме уведомяват, да теглят или внасят каквито и да са суми и да издават чекове, платими от Търговската банка на който и да е!

— Даже на неплатежоспособни? — попита главният счетоводител.

— Казах — всички, без изключение, с подписите на директора Неделев и господин Йосиф Карасулиев! Аз лично ще проверявам техните сметки. И за последен път ви предупреждавам! Не искам никакви коментарии! Ясно ли е?

Двамата разбираха, че става въпрос не само за огромна, но и за опасна финансова сделка. Бяха горди от доверието. И не на последно място, очакваха награда за труда и мълчанието си.

— На работа, момчета!...

И двамата отидоха в банковата зала, за да приведат в ред всичко за утрешния ден.

Последната среща, която Скарлатов има, бе с търговеца на зърнени храни Христов, дългогодишен клиент. Бе остарял. Полагаше големи грижи за външния си вид. Модните младежки дрехи, цветето в бутониерата, обсипаните му с пръстени ръце не можеха да премахнат впечатлението за стар светски лъв и съблазнител с опадала вече грива. Има нещо трогателно в безнадеждната битка със старостта, помисли Борис. Защото този мъж с изявиени търговски способности бе в своята същност един Дон Жуан. Понятие, колкото повърхностно, толкова и дълбоко философско, тъй като представляваше един от основните типове на човешки характер, който избягна от зоркия поглед на Теофраст, по простата причина, че липсваше в древността, но блесна и се разцъфна в безгрижната и радостна епоха на Барока, за да изчезне наново в сивотата на буржоазното общество. Силно оределите му, боядисани коси бяха внимателно подредени, за да закрийт голотата на черепа. Начинът, по който бе седнал, заучената поза крак върху крак, елегантният маниер, с който държеше чашата коняк с резенче лимон, бяха трогателни в своята наивност. Той никога нямаше да претърпи своето Ватерлоо, защото винаги щяха да се намерят жени, които да оценят усилията му. И ако жената разбираше, че всичко това се прави заради нея, че тя е целта и нищо друго, тя прощава и старостта, и боядисаните коси, и неподходящото за възрастта облекло и е щедра. Ето, тази черта, която липсваше в българския мъж, бе причината за успеха му пред жените, неговата радост да се живее. Беше умен, наблюдателен, изобретателен и широк по душа. А щедростта му бе оръжие, с което превземаше и най-отбраняваната крепост. От беседата с Христов Скарлатов разбра твърде много за търговията с житни храни. Христов бе свързан с дружеството „Луи Драйфус“, с което имаше негласен монопол в България за износа. От своя страна, Борис му разказа за предстоящата акция. Христов бе въодушевен. Но в откритите се възможности за печалба не алчността надделяваше в него, а перспективите за бъдещи радости с жените в обстановката на лукс и весело пръскане на пари. Той даде интересни идеи. Разбраха се, че самостоятелно ще поеме изкупването на едро в Бургаски и Пловдивски окръг, като постави на услугите на Търговската банка цялата си мрежа от изкупвачи.

— Господин Христов, колко лева на първо време ще Ви бъдат необходими?

— Зависи от Вас, господин Скарлатов.

— Е, добре, да речем един милион...

— Предостатъчно. Как ще ги тегля?

— Както предпочитате. В налични или от провинциалните клонове на Търговската банка.

— Разбира се, чрез клоновете. Но бих искал да имам една малка сума на ръка в най-близко време.

— Сто хиляди задоволяват ли Ви?

— Даже прекалено. Кога ще мога да ги изтегля?

— Веднага.

— Утре сутринта съм тук!

— Казах сега, в момента!

— Сипете ми още коняк, господин Скарлатов. Вие ме очаровате. Да знаете колко много ми бяха необходими пари тази нощ.

Христов извади златния си часовник и го погледна.

— Я виж ти! Та още е рано... Нощта е пред мен!

Скарлатов позвъня на касиера. Скоро се върна в кабинета с пачки банкноти.

— Господин Скарлатов, затруднен съм. Не знам как ще пренеса парите.

— Ако Ви дам колата с моя шофьор, който е въоръжен, това оправя ли Ви?

— Напълно! Благодаря Ви.

Те се чукнаха с чашите. Търговецът изпи до дъно своята. После каза, като се обърна към портрета на стария banker:

— Велико нещо е породата... Вие сте достоен син на достоен баща! Бих искал да започна отново живота... Той е толкова хубав! Тази нощ Вие ми върнахте младостта...

Борис се качи горе малко преди полунощ. Домашните си бяха легнали. Цареше тишина. Бе се преуморил, но не му се спеше. Чувстваше се обхванат от някаква особена възбуда. Вратата към голямата спалня стоеше открената. Отвори я. Яна я нямаше. Премина през хола и влезе в библиотеката. Някъде се хлопна врата. Чу бързи стъпки. След малко влезе Яна, радостно усмихната и зачервена. Бе облечена скромно, без никакви бижута. Наистина, колко е хубава младостта, помисли си с горчивина Борис. Беше под влиянието на срещата си с Христов. Тя го целуна.

— Вечеря ли?

Яна кимна с глава.

Той не искаше да я пита къде е била, въпреки че бе любопитен.

— Ти пак си пил.

— Какво му остава на самотния човек.

Тя се усмихна.

— Ако знаех това, щях да остана да те чакам.

— Весело ли прекара?

— Великолепно! Толкова съм радостна... Всички ти пращат поздрав и съжаляваха, че не си дошъл с мене.

— Кои?

— Матов, Ирина, Брезов, Румяна и момиченцето им. Прелестна. На три години, казва се Любка. Очарователна. Това е третото им дете.

И като каза това, отведнъж лицето ѝ помръкна.

— А защо не ме уведоми?

— Борисе, ти си напълно замаян! Нали ти казах сутринта преди да тръгнеш на лов?

— Би ли останала малко при мен. Имам нужда да бъда с някого.

— И аз — тихо каза Яна.

Тя послушно седна във фотьойла. Скарлатов си наля чаша коняк. Тя имаше право. Той я бе забравил последните дни.

— Когато мине всичко, няма вече да бъдем самотни.

— Аз не се оплаквам.

— И нямаш право. Водя битка. Смазан съм от работа. Смачкан. Разбираш ли?

— Но аз не те обвинявам.

— И все пак сигурно се чувстваш нещастна.

— Не, мъча се да остана незабелязана.

— Кажи ми, какво смяташ за нашия живот...

Яна тихо отвърна:

— Той е лош.

— Можеш ли да се изясниш?

— Мога. Но е излишно. Ние се отдалечаваме един от друг. Минават дните, минават месеците, вече стават години и ти все побезцеремонно вървиш през битки, гониш разни цели и след като ги постигнеш, идват нови.

— И аз съм виновен, така ли?

— Не. Виновни са парите. Виновна е Банката.

— Не са ли това чужди думи?

— Забравяш, че целия си живот съм прекарала с човек, за когото парите бяха всичко.

— Нямах много ласкаво мнение за мен...

— Аз те обичам. Аз те ценя и съм горда, че си мой мъж. Но какво общо има това с парите? Коя жена на тоя свят може да се пребори с Банката? Безсилна съм, както бях безсилна със златото на баща ми.

— Останалите много ли са щастливи?

— За всеки случай, живеят по-смысле. Имат идеали, обичат се, за тях не съществуват печалби, макар да са бедни. А ти си бил като тях! Бил си техен приятел. С топлота говорят за теб. Ценят те... О, това е много! Защото те не са Карасулиев и Неделев. Наистина живеят духовно, един твой любим израз...

— Разбрах, че си нещастна!

В очите на Яна се появиха сълзи. Тя с мъка сдържа риданието си. Борис се ядоса.

— По-добре ще направиш да си легнеш.

Тя мълчаливо стана и излезе.

Скарлатов остана прав пред един от дъбовите шкафове на библиотеката и точно пред очите му попадна подвързаният с кожа том на „Капиталът“. Беше екземплярът на баща му, доста извехтял от честата употреба. Отвори шкафа и взе книгата. Разлисти я и попадна на следния текст, дебело подчертан навремето с червен молив от стареца: „При липса на печалба или при съвсем малко печалба Капиталът изпитва ужас, както природата пред празното пространство. Със съответна печалба Капиталът става дързък. Осигурят ли му се десет процента, той може да се използва навсякъде, двадесет процента — и той се съживява; петдесет процента — става направо лудешки смел; за сто процента той смачква под краката си всички човешки закони; триста процента — и вече не съществува никакво престъпление, заради което Капиталът не би рискувал, дори под заплахата на бесилката“.

Борис бе потресен от прочетеното. Не толкова от страшната истина, а от дълбокото проникновение на гения, защото той прие тези редове като лична характеристика за себе си — банкера Борис

Скарлатов. Мълниеносно мисълта му отново се насочи към голямата акция и отново към Яна, и неприятния разговор с нея. Тя го обвиняваше в потъпкване на любовта, заради печалбата. Или, ако трябваше да се изрази с прости думи — в алчност. Така ли беше в действителност? Намираще ли се той, Скарлатов, в последната фаза, когато за триста процента не би се спрял пред нищо?... „Даже под заплахата на бесилката?“ ... За разлика от много други хора, които не обичаха истината, той бе култивирал в себе си качеството да не бяга от нея, колкото и болезнена да е тя, дори когато показва степента на нравственото му падение. И този път не се поколеба смело да отговори на въпроса. Неговите мисли и действия не бяха свободни, а детерминирани от парите, от Капитала! И в миг видя себе си да играе дивашкия танц на печалбата под висящото въже над главата му. Защото се бяха сменили всички клетки на мозъка му. И бе останал друг, не личността Борис Скарлатов, а банкерът Скарлатов!...

ГЛАВА ДЕВЕТА

Организацията по изкупването на зърнените храни би било по-правилно да се наречеше организация по изкупване реколтата на България. В броени дни тя се разрасна неимоверно и излезе от възможностите за контрол. Парите се пръскаха безразборно, цените бяха надути. Цялата акция никак не приличаше на търговска. В организацията нахлуха бивши и настоящи политици, журналисти, интелегенти, дребни търговци, авантюристи, бивши военни, хора от най-различни класи, партии и групировки. Единственото условие за участието им бе да са недоволни от властта, да са готови да съдействат за завой на България към Антантата. Залагаше се не на някаква единна идея, а на алчността, на личната изгода от печалбата. Това, че Де Клозиер застана начело на Дружеството, улесни Скарлатов. Той строго ограничи дейността си и я сведе до чисто банков кредит. Тревожното беше, че липсваха елементарни условия за подобен кредит. Повечето от лицата нямаше с какво да гарантират отпуснатите суми — нито с капитал, нито с предприятие, нито с недвижимо имущество. И най-глупавият полицай, ако провереше списъка на лицата, би се изненадал, че с малки изключения те не бяха се занимавали с търговия. Новото дружество привлече като мед мухите на цяла България. Знаеха ли Радославов и правителството за тази дейност? Даваха ли си сметка какво става? За Скарлатов бе ясно, че правителството нито за миг не изпуска Дружеството от погледа си. Само ако можеше да не забележи, че се строят нови силози, които се изпълват със зърно, останало без особени грижи; че даже тия събрани храни да изгниеха, никой нямаше да се сърди или да държи някого отговорен. Не бе само Скарлатов, който чрез добри търговци като Христов, се намеси за своя лична сметка. В тоя период Карасулиев и Неделев показаха на какво са способни. Те бяха великолепни организатори, с изявен талант и замах в работата. Добре омесиха картите и не можеше да разбереш докъде се простира играта им за собствения джоб и докъде за интересите на Дружеството. Но за Де Клозиер бе важна крайната цел, а не кой ще обере печалбата. Той бе доволен. Радостни и доволни бяха всички

участници. Само Скарлатов ставаше от ден на ден все по-бдителен. В Банката не остана нито грам злато. Скри всички чужди ценни книжа. В касата си не държеше повече от два милиона в банкноти. Предпочиташе често да тегли от Народната банка. Полека-лека успя почти цялата наличност на Банката да превърне в чужда валута и да осъществи гигантски трансфер без риск. Това бе големият, невиджан удар за Банката! Това бе незапомнена печалба! Никога не бе имал помалко пари в наличност. Скарлатов смело продаваше и се освобождаваше от ненужни предприятия. Същото правеха Карасулиев и Неделев, така че успяваха да поддържат на необходимото равнище наличието в касата. И все пак, ако продължеше нататък акцията, щяха да се изправят пред дилемата за пари. И ето парадоксът!... Търговската банка имаше съвсем малко пари в касата, бе ги пръснала безогледно. Значи Банката по всички правила на логиката бе напълно изтощена. А никога, нито преди, нито после, тя щеше да достигне тази стабилност и величие, каквито имаше в момента, защото цялата наличност, включително и огромната печалба, се бяха превърнали в златен трезор, в чужди солидни авоари. Злато, лири стерлинги, френски франкове, долари. Една мечта за всяка банка по света. Скарлатов и Търговската банка щяха да посрещнат идващата война и всички превратности, свързани с нея, цялата разруха, с усмивката на абсолютната сигурност. Той беше предварително спечелил своята война!... В съзнанието си Скарлатов често разиграваше финала на тази акция, евентуалните последствия и бъдещото си поведение. Защото, за разлика от другите, той усещаше настъпващата катастрофа. Беше подготвил целия си стратегически план на отстъпление, спокойно, без паника.

На 24 август 1915 г. в София бе подписан договор за приятелство и съюз между България и Германия от министър-председателя Радославов и посланика доктор Михаелис. Едновременно с това, в Плес беше подписана военна конвенция. С тях се гарантираше, при влизането във война, обединението на България. Преговорите бяха минали в пълна тайна. Но можеше ли нещо да се скрие в тази страна? Великите сили на Антантата с нота уведомиха официално българското правителство, че са съгласни България да вземе безспорната зона в Македония, както и Кавала на Беломорието. Отново за спорната зона не се казваше нищо. Пак бяха закъснели петнадесет минути!

На 4 септември лидерите на опозицията имаха аудиенция с цар Фердинанд. Диалогът между Царя и водача на Земеделския съюз Александър Стамболийски беше безкомпромисен. Макар и млад човек, неговите думи прозвучаха като гласа на древен, библейски пророк: „Замисленото от Вас е страшно, ужасно и катастрофално за България“.

На 10 септември бе обявена обща мобилизация. Спас бе също мобилизиран като шофьор и пое един от автомобилите на княз Борис. Идваше си всяка вечер да спи у дома. Мобилизираха и всички банкови чиновници. Наложиха се да вземат двама стари пенсионери, бивши служители в Банката.

На 27 септември съгласенските дипломатически представители напуснаха България. Заедно с тях — и Де Клозиер.

На 25 септември фелдмаршал Макензен започна офанзива срещу Сърбия. На 1 октомври България обяви война на Сърбия. Нейната армия изпадна в трагично положение. На 14 октомври българските войски се срещнаха на река Тимок с германските части. От 26 октомври до 9 ноември се развиха сраженията между България и Сърбия в Македония. Съдбата на противника бе решена. В кратко време България се обедини. Това беше военният апогей на България. За Скарлатов не остана никакво съмнение, че сега започна стремителният залез и катастрофа. Беше въпрос само на време. Той спокойно изчакваше събитията. Нищо не го изненада. Преди Де Клозиер да напусне България, Търговската банка сключи с него договор, по който изкупваше дружеството му ан блок. Поемаше всичките му задължения и права, както и цялата материална база, складове, изкупени храни. Поемаше и задължението да изплаща на агентите от Дружеството сумите по многобройните частни договори. Така то се превърна в национално, българско дружество. С това Търговската банка стана де факто притежател на огромна мрежа, без да струва нито лев на Банката. Тя не губеше нищо. Напротив! По договора, всеки лев автоматично се възместваше в чужбина със здрава западна валута. Курсът на швейцарския франк след обявяването на мобилизацията скочи стремително нагоре. Всеки търсеше девизи, всеки искаше да се осигури срещу бъдещата катастрофа. Търговците и bankerите за сетен път показаха верния си нюх на ловджийски кучета и безпогрешността си в определянето на финала от конфликта, с други думи — изхода на войната, — и то в момент, когато България смяташе,

че е постигнала националните си идеали. Скарлатов често повтаряше една своя любима сентенция от Андерсен: „На бедния човек филията винаги пада с маслото към пода“. Засега България държеше все още своята филия в ръка. Но докога? Скарлатов се помъчи да извлече и последната печалба. В няколко дни раздаде огромни суми. Изплати и на последния агент не само уговореното, не само изкупените храни и премии, но ги авансира и за бъдещите покупки под формата на извънредни комисионни или допълнителна работа. По този начин се освободи от около милион и половина лева. В касата на Банката останаха само няколко милиона. Тези пари нямаха никакво значение нито за нея, нито за него лично. Каквото и да станеше с тях, те щяха да минат в колоната на загубите и акуратно изплатени от западните банки. По същество то бе ликвидация на Банката, тъй като в следващия период тя нямаше да играе никаква роля в стопанския живот на страната. Като растение, което очакваше студове и вместо семена произвеждаше спори, които можеха да чакат с години, за да му дадат отново живот в настъпилото благоприятно време. Така и Търговската банка проведе и успя в една главоломна акция за броени дни и се подготви за своя дълъг, зимен сън, доволна от натрупаните в излишък тлъстини. Сега парите бяха на сигурно място и щяха да се увеличават от само себе си. Но предстоеше една голяма неприятност. За Скарлатов нямаше никакво съмнение, че ще избухне скандал, и че всеки от участниците ще понесе своето наказание. Но нито за миг той не се разкая от постъпките си в това опасно лято. Беше спечелил огромно богатство. И то си заслужаваше цената, която лично трябваше да плати!... След мъчителен размисъл стигна до заключението, че едва ли ще посегнат на живота му. Разбира се, не изключваше такава възможност, но тя бе малко вероятна. В края на краищата, една игра, при която не е залог животът ти, едва ли си заслужава да се играе! Те обаче не можеха да го ударят с нищо. Да конфискуват авоарите на Банката? Те бяха хартия, купчина обезценени банкноти. Предприятията, концерните? По същество бяха смесени с капитали от най-различни източници и никой на този свят нямаше да посегне на частната собственост, защото от другата страна щеше да последва съответният отговор.

След бързото развитие на събитията Неделев и Карасулиев изпаднаха в паника. Страхът напълно ги бе обхванал. Сега те трескаво

се стремяха да прикрият връзките си с Де Клозиер, да унищожат документацията. Лъжеха, мамеха, оплакваха се навсякъде. Засили се и техният патриотизъм. Скарлатов не ги спря. Поведението им бе от полза за него. Изведнъж Неделев доброволно навлече военна униформа и се заби в интендантските служби. Бързо се приспособи към новото поприще, успя за кратко време да се окопае добре и стане недосегаем. Не така стоеше въпросът с Карасулиев. Той не можеше да избере пътя на Неделев, защото беше търговец. Затова се насочи към сътрудничество с немци и австрийци. Набързо изникнаха доста смесени предприятия. Но Йосиф имаше един съществен недостатък. Когато пред очите му се изпречваше печалба, не можеше да се спре. Не можеше да даде това, което има, защото, сам, по собствена инициатива бе хлътнал в изкупването на тютюните. Беше ги складира в Беломорието. В дейността му нямаше никаква логика. Как можеше да изнесе това огромно количество тютюн?... Надяваше се — през неутрална Гърция. В кантората на Командитното дружество на Карасулиев и Фархи в Деде Агач се развиваше небивала дейност. Скарлатов го предупреди. Предложи му да продаде тютюните на германците, докато още не е късно. Карасулиев рязко отказа. Тогава Борис поде своята последна игра в стратегията на банковото отстъпление. Започна я изненадващо, фрапантно, дори нахално. Той не направи грешката на Неделев и Карасулиев да се крие. Напротив! Бе добре отчел, че аферата Де Клозиер, проведена от Търговската банка, не можеше да се скрие. Но той трябваше да докаже своята морална правота, своя облик на истински патриот, на човек, който не се колебае пред нищо в името на истината! И застана срещу войната, срещу армията, срещу лозунга за обединена България, срещу монархията, срещу безумието! Направи го майсторски, със скарлатовски замах и широта. Подписа всички възможни петиции на опозицията, говори на митинг, разбира се, не като пръв оратор, но от името на деловите хора. Посещаваше обществени места, като „Юнион клуб“ и други, където гласно, на всеослушание изразяваше мнението си. Написа голяма, категорична статия в печата, великолепно аргументирана във финансово отношение, с която доказваше кой печели войната. Домът му се превърна в място, където се събираха недоволни депутати, политици, военни, интелектуалци. Той печелеше все повече авторитет сред опозицията и всички честно мислещи хора. Отначало всички

приеха поведението му скептично, но той успя да стои тяхното недоверие. Разтвори широко джоба си и даваше наляво и надясно пари, подпомагаше всички угнетени, затворници и арестувани. Особен отклик намери сред народа случаят, когато плати на адвокатите по процеса срещу трима младежи-толстоисти, отказали да грабнат пушките. Направи така, че процесът да стане всенародно достояние. Сближи се с Американската мисия, с американските преподаватели в колежа и цялата им колония. Той не се криеше. Тръгна на бой с развято знаме. Беше достатъчно умен, за да разбере, че само това беше пътят, който можеше да го спаси. По такъв начин успя да придаде благороден, идеен и нравствен облик на една, меко казано, долнопробна, финансова афера, засягаща устоите на която и да било държава. И, ако сега те посегнеха на него, каквото и да би било обвинението им, щеше да прозвучи вече като клевета срещу борец за правда, истина и бъдещото запазване на България. Стъписаха се и в правителствените среди. Заети с първите военни успехи, те все още не протягаха ръка към него. Но той знаеше, че времето му приближава. Заедно с това нарастваше и злобата му към управляващите. Той напълно се вживя в новата си, завладяваща роля на правдоборец. Тази му дейност отново го сближи с неговите приятели Матов и Брезов. Тръгнали макар и от различни отправни точки, целта им бе една — срещу войната! Искреният Матов му вярваше напълно. Брезов запазваше резерви към Борис, но отзивчиво приемаше да бъдат заедно в принципната битка за мира. Ето каква многостранна и сложна дейност разви Скарлатов в два месеца.

А събитията се развиваха с главозамайваща скорост... Много хора пропуснаха един важен факт. Малко преди обявяването на войната правителството, без допитване до Парламента, измени военнаказателния закон. В него биеше на очи увеличението на членовете със смъртно наказание. Това, че бе наречен Временна Наредба, за Скарлатов нямаше значение. Законът щеше да се стовари върху него с цялата си сила и той трябваше да защитава живота си. Но противниците изглежда не бързаха. Те бяха упоени от лесния успех. По същество войната бе прекратена. Заеха се да устройват новоосвободените земи. Един ден, в средата на октомври, пристигна при него Карасулиев. Беше се успокоил.

Основната му грижа сега бяха тютюнците. Смяташе, че ще успее да ги изнесе. Донесе телеграма от Фархи. Туше Динев бе пристигнал в Деде-Агач през Солун. В най-близко време се връщаше в София. Два дни след това, една вечер, той наистина си дойде. Беше елегантно облечен. Стори се странно на Борис, че не носеше никакъв багаж. Всички домашни му се израдваха. Двамата останаха сами в библиотеката. Имаше дълго за какво да говорят. Туше Динев показа дипломата си от парижката полицейска школа, която беше завършил с отличие, сякаш се отчиташе за нещо пред Банката.

— Радвам се, че ще имам най-образования полицай в България. За съжаление, настъпва мъртъв период. А ти как мислиш?

— От краткия престой тук, споделям мнението Ви.

— Как се измъкна от Франция? Те са могли да те интернират.

Туше Динев се усмихна.

— Между полицаите също има интернационална солидарност. Ако исках, можех да остана в Париж. Мои колеги ме придружиха до Марсилия. Там ме качиха на неутрален шведски кораб и се озовах в неутрална Гърция. Не ни торпилираха. Останалото беше лесно.

— А багажа?

— Отседнах в хотел.

Скарлатов изненадан го погледна, но нищо не го попита.

— Имам план... — каза Динев.

— За преустройство на банковото разузнаване?

— Не. То става излишно в момента. Искам да ме освободите от задълженията ми в Банката.

— А може би трябва да декларирам в „Държавен вестник“, че не те познавам и никога не съм те срещал?

— Моля, изслушайте ме... А след това ще приема Вашето решение, каквото и да е то!

Изложението на Туше Динев бе стегнато и логично. Тъй като Банката е в застой, по-правилно е той да премине на държавна служба в полицията. По тоя начин няма да бъде мобилизиран. Самата мисъл за участие в нова война му е отвратителна. Нарочно не е дошъл денем в Банката. Нека всички останат с впечатление, че са скъсали. В тоя труден период един човек, който ще бъде в центъра на тайните в страната, ще бъде от огромна полза за Банката и лично за Борис Скарлатов. Службата му в полицията би го запознала с досиетата на

всички лица, които го интересуват. Биха могли да се предпазят от всяка акция, насочена към Банката и Скарлатов. Накрая Динев подчерта, че ако шефът му има и най-малко съмнение в неговата лоялност, той ще остане в Банката.

— А те ще те приемат ли?

— Въпросът е уреден. Чакат с нетърпение моето съгласие.

Скарлатов нямаше какво да мисли. Планът на Динев беше великолепен.

— А къде ще живееш, в хотел?

— Ще наема квартира в къщата на бившия Ви секретар и касиер Георгиев.

Скарлатов бе на границата да избухне, но се сдържа.

— Планът наистина почва да става интересен... Имам само един въпрос. Постъпката ти е продиктувана от същността на плана, или имаш други мотиви?

— Имам други мотиви.

— Да ги чуем!

— Семейството на Георгиев е в бедствено положение. Това ще бъде помощ за жена му и децата му.

— Я гледай ти! Ти си бил филантроп! Полицейската школа те е облагородила? Защо не си потърсиш служба в Светия Синод?

Динев упорито мълчеше.

— Не ми отговори за личния мотив!

Борис се спря пред Динев и го погледна в сините очи, които не трепнаха.

— Всеки човек има собствен периметър в живота си. И тъй като той засяга само мен и няма никакво отношение към двама ни, аз отказвам да отговоря.

Тези думи той каза спокойно и отчетливо. Динев имаше своята гордост и никому на тоя свят нямаше да позволи да надзърне в интимните кътчета на сърцето му. Скарлатов разбра и оцени чувствата на този по своему достоен човек. Затова повече не засегна тази тема. По-нататък разговорът се пренесе върху технически въпроси — как ще осъществяват връзката помежду си, без да бие на очи, тъй като се налагаше да създадат впечатление в столичната общественост за скъсване помежду им. Динев трябваше да поеме своя пост в полицията с чисто реноме. Борис подробно му разказа за аферата Де Клозиер и

докъде в момента е стигнала. Динев внимателно слушаше. Разбра, че тя ще представлява централната задача в работата му. Изведнъж той каза без връзка с целия разговор:

— А какво Ви е мнението за клона на Командитното дружество на Карасулиев в Деде-Агач?

— Нямам никакво отношение, нито делови връзки — отвърна Борис.

— А не е ли използван клона в акцията на Де Клозиер?

— Вероятно. Но не съм се интересувал. Важно ли е?

— Засега не знам. Прекарах в Деде-Агач като гост на Фархи два дни, докато намеря превоз. Там стават странни работи...

— Ако се интересуващ, ще питам Йосиф.

— Щом казахте, че нямате връзка, излишно е. Но твърде много чужденци се мотаят около кантората им, за да останат незабелязани от контраразузнаването.

— Да му мисли Йосиф! И все пак, къде е опасността?

— Струва ми се, че не е само търговска.

Те се разделиха на разсъмване. Срещата му с Динев съвсем не го успокои, а напротив, сякаш усили напрежението му и очакването за нещо неизбежно лошо...

ГЛАВА ДЕСЕТА

Една сутрин, в края на ноември, Яна влезе в кабинета на Борис. Тя бе облечена простичко и топло, завила главата си с вълнен шал. Изглеждаше не на място в кабинета, сякаш попаднала по погрешка. Обхванат от невесели мисли, Борис се зарадва. Стори му се като едно непознато момиче, съвсем младо и красиво. Той я целуна. Яна се смути и, както винаги в такива мигове, го гледаше с широко отворените си виолетови очи.

— Отиваш някъде?

Тя кимна с глава.

— Навън е студено. Сложи си коженото палто.

— По-добре е така. Не бива да дразним хората. Те са бедни и гладни...

Тя нервно стискаше дългите си пръсти. После каза:

— Имам нужда от пари.

Борис учуден я погледна. Никога досега не бяха водили подобен разговор. Яна получаваше всеки месец за домакинството сума, каквато определяше, и я изразходваше, както намери за добре. Той в себе си нямаше нито лев. Помисли да извика касиера, но му стана неудобно. Извади от джоба си ключа на касата в библиотеката.

— Качи се горе и вземи колкото ти трябва. Остави една бележка за сумата.

— Мислех, че имаш в себе си.

Борис се засмя.

— Банкерите рядко носят пари.

— Но тоя път ще ми трябва повече.

— Ти можеш да теглиш пряко от Банката, колкото искаш. Що се касае до твоя капитал, той е на сигурно място и ще остане непокътнат. Влак ли ще купуваш?

Тя разбра шегата и се засмя.

— Парите не са за мен...

— Не искам да ми даваш отчет.

— Но аз ще ти кажа. Марат е арестуван. С Ирина и Матов отиваме при Румяна. Искам да купя някои неща за децата. Ще взема от нашите продукти.

— Така ли? В магазините няма ли?

— Те са празни. Добре че е село Скарлатово, леля Донка и чичо Никола!... Имаме всичко в изобилие.

— Отлично. А как ще реагират Брезови?

— Ще се посъветвам с Матов и Ирина. Те ще намерят начина.

— Защо не ми каза досега за ареста?

— Стори ми се, че си много угнетен. Не исках да те обременявам с лоши вести.

Без да съзнава, лицето на Борис стана отчуждено и зло.

— Ти имаш нещо против?

Скарлатов се стресна.

— Не ми обръщай внимание! Дай им колкото се може повече! Брезов и Матов са моите единствени приятели.

— А ти няма ли да дойдеш?

— Аз само ще ти попреча и ще усложня нещата. Ти наистина си една мила хитруша и на тебе никой нищо не може да откаже. Моля те, бъди щедра.

— О, ще бъда! Толкова е радостно да харчиш пари за хора, които обичаш. С нищо не може да се сравни.

— Познавам това чувство. А ти му дай простор!

Той отново я целуна. Грейналите очи на Яна излъчваха радост и благодарност.

Борис Скарлатов не можа да посети нито Матов, нито жената на Брезов. На следващия ден се получи официално комюнике, че англо-френската флота е подложила на бомбардировка Деде-Агач. Бяха засегнати както къщи, така и кантори, учреждения... Няколко дни по-късно, след полунощ, пристигна у дома Туше Динев. Той съобщи, че в Деде-Агач са извършени обиски както в кантората на бившето дружество на Де Клозиер, така и в кантората на Командитното дружество Карасулиев и Фархи. Самият Фархи е арестуван. Властите са озлобени. Народът също. Утре щял да бъде арестуван в София заместникът на Де Клозиер и бивш негов секретар — Мариус Бюджети. Туше Динев очакваше нарежданията на Скарлатов. Борис бързо премисли всичко. Предварително беше разиграл всички

евентуалности. Не го изненадаха нито обиските, нито арестите. Що се касае до Мариус Бюджети, беше сигурен, че не знае нищо. Той бе един обикновен чиновник — счетоводител при Де Клозиер. Но не беше никак сигурен за кантората на Де Клозиер в Деде-Агач. Този човек му се видя вятърничав и разхвърлян. Ако бе оставил някаква документация, нишката скоро щеше да се разплете. Не бе сигурен и в Карасулиев. Този, инак предпазлив мъж, напоследък се бе доста замайл от лесните печалби. Но каквото и да станеше, Скарлатов бе готов да го посрещне. И колкото по-скоро, толкова по-добре.

— А кой води следствието? — попита той.

— Засега местните власти и военните органи. Но от София изпращат група професионалисти.

— Кой ще оглави групата?

— Това зависи от мен.

— Замини! Не се намесвай за нищо на света в наша полза! Изпълнявай си работата, както подобава на полицаи! Докладвай, когато се върнеш! Ако има нещо извънредно, изпрати ми шифровано съобщение чрез нашия телеграфист. Не се опитвай и да прикриеш или унищожиш документи!

— Но тогава те ще се доберат до Банката и до Вас!

— Още по-добре!

Туше Динев явно се тревожеше. Борис се помъчи да го успокои.

— Това е част от играта. Твоята роля е ясна и благодарна. Ти си един честен, неподкупен и безкомпромисен полицаи. За теб дългът и интересите на властта са всичко. Полицаи, който не се спира пред нищо и би езекутирал собствената си майка, ако извършила престъпление. Разбра ли?

— Не напълно.

— И не е нужно.

— Това ли е всичко?

— Постарай се да освободиш Фархи. Нищо не знае. Той е прост изпълнител. Мозъкът е друг!...

— А какви са Ви нарежданията за Карасулиев и Неделев?

— Същите, както и за мен. И тръгвай вече! Ще имаш време да изградиш собствена концепция по аферата.

Още същата нощ Туше Динев замина с групата от тайната полиция. На сутринта бе арестуван Мариус Бюджети. Примката се

затягаше. В кабинета на Скарлатов дотича Йосиф Карасулиев. Беше уплашен.

— Скарлатов, всичко пропада!...

— Седни, Йосифе. Искаш ли една мастика?

— Ще увиснем на въжето!

— Това не бива да ти пречи да се наслаждаваш на земните блага до часа на възмездието. На най-големите престъпници преди екзекуция им предлагат печена кокошка. Ти вероятно ще пожелаеш крехка пълнена агнешка плешка.

— Ще те питам, като дойде твоя час! Не разбираш ли?! Ножа опря до кокала! С твоята политика, речи, статии, манифести ето какво ни донесе!

— Продължи, Карасулиев! Ти ме забавляваш. И, ако отново се върне назад времето на големите печалби, вече никога няма да участваш, нали?

— За нищо на света! Подведе ме... подведох се — поправи се Йосиф.

— Разкажанието е майка на всички добродетели. „Защото, да би искал жертва, аз бих ти дал. Жертва Богу е дух съкрушен. Сърце съкрушено и смирено, ти, Боже, не ще презреш“... — както сполучливо се е изразил поетът Давид. Да ти сипя ли?...

— Слушай, Скарлатов! Не се мисли толкова силен! И помни едно! Ако опре до живота ми, нямаш никакви гаранции!

Борис остави шишето мастика на масата и без да бърза, отвори витрината. Извади коняк и си наля една чаша. Все така спокойно седна на бюрото и погледна право Йосиф в сивите му, тревожни очи.

— Как да разбирам думите ти? Като заплаха ли?

— Както искаш!

— И ако те притиснат, ще пропееш, така ли?

— Аз имам жена и дете! Чакам второ! Не те заплашвам. Искам само правилно да ме разбереш.

— Какъв завършен предател си, Йосифе! Откровен в своята наивност. Едно безнравствено дете на природата, отгледано в католическа градина!... Бих ти дал съвет, великолепен съвет...

— Акъл не ми трябва, а сигурност!

— Но човек, както е казал Паскал, е една тръстика, огъвана от ветровете, и единственото сигурно нещо на този свят е неговата

крехкост и мимолетност... Каква сигурност мога да ти гарантирам?

— Сам няма да плащам, разбра ли!

— Съвета ми е следния. Гордо вдигната глава! Рязко заставане срещу правителството, Двореца и войната. Мъжествено изтърпяване на наказанието! Ако всичко това направиш, очаква те светло бъдеще!...

— Ти с целия ли си? Дай мастиката!

Борис му наля. Йосиф с трепереща ръка изпи на един дъх чашата и сам си наля втора. После седна във фотьойла, но изведнъж скочи и взе да се разхожда.

— Аз не те заплашвам, Скарлатов. Аз само искам да се кача на твоя кораб. Да ми дадеш място, за да се спася. Това искам и нищо повече.

— Ами ако няма кораб, ако аз не съм капитан?...

— Не ми разправяй бабини деветини. Побърза да изпратиш Туше Динев в Деде-Агач! Той, разбира се, ще замаже твоите следи, но забравяш, че аз съм жив и знам всичко.

— Жалко, Йосифе, жалко!... Смятах Ви за по-умен. Но виждам, че никога няма да стигнете до голямата игра. В началото се ласкаех от мисълта да Ви приобщя към себе си и заедно да изплуваме, но за Вас е невъзможно да надскочите сянката си. А Динев е неприятел.

— Мой неприятел, само мой, Скарлатов, и твой верен роб!

Борис продължи да му говори на Вие. Нарочно вършеше това. Така му беше далеч по-лесно да води диалога с уплашения Йосиф.

— Грешите! Но ще се убедите сам — каза той. — Едно мога да Ви кажа. Динев няма да направи никакъв компромис и ще бъде безмилостен, доколкото го познавам!...

— Това ли е присъдата ми?

— Разбирайте, както желаете!

— Това копеле винаги ми е завиждало и сега му паднах в ръцете!... Не ти вярвам, Скарлатов, нито дума не ти вярвам! Дойдох да се споразумеем да действаме заедно, но ти като змия ухапа протегнатата ми ръка. Затова, от тоя момент нататък, ще се считам свободен в действията си!

— И ще сгрешите, Карасулиев.

Йосиф скочи от креслото и без да се сбогува, излезе, като тръшна след себе си вратата.

Борис правилно бе преценил още в началото на акцията да не разчита на никого и да действа сам. Не си правеше никакви илюзии относно почтеността на ортаците си. Знаеше, че те ще хленчат, ще се молят, огъват, клеветят и блюдолизничат. Така нямаше никого да трогнат. Но те щяха да бъдат отличен фон за Борис Скарлатов! Той щеше да използва добре съдебния процес. Тезата му беше ясна и убедителна. Процесът е политически и аферата Де Клозиер е повод, за да се смачка всякакъв глас на правдата и свободата на тази нещастна страна, обвързала се с губещите германци. Такава беше неговата линия и той щеше да я следва докрай! Изпитваше някаква възбуда от това, което предстоеше, и нито за миг страх!...

Два дни след това в Банката нахлуха полицаи. Скарлатов не бе изненадан, нито го намериха неподготвен. Смяташе, че ще го арестуват веднага, но за негово учудване, след като иззеха документите и запечатиха всички помещения, го оставиха на свобода. Последва вълна от арести. Първоначално Скарлатов не можеше да се ориентира. Но лека-полека се очерта някаква система. Все повече и повече хора и политици, свързани с аферата Де Клозиер, попадаха в полицията. Значи ударът щеше да се насочи по две линии — разправа с опозицията под формата на обвинение в корупция. Беше добре замислено. При царящия глад общественото мнение щеше да е на страната на правителството. Но защо не посягаха на него и на Карасулиев? Обясни си го с Фердинанд. Последният се колебаеше. Бе получил големи заеми и от двамата. Боеше се от сведенията, които притежават. А може би се прокрадваше и някаква тревога за бъдещето. Работите на фронтовете съвсем не се развиваха добре за Централните сили. Скарлатов правилно определи, че главната опасност не е Фердинанд, а Радославов. Това беше великолепна възможност за правителството, което все по-тясно се свързваше с германците и имаше тяхната подкрепа, да активизира общественото мнение. Нямаше да изпуснат случая!... В крайна сметка Радославов щеше да наложи волята си над Фердинанд. От съобщенията на Туше Динев Борис си изясни обстановката. Арестите бяха безпогрешни, благодарение на пълния списък с участниците, заловен в Деде-Агач. Но Търговската банка, в резултат на тактиката, проведена от Скарлатов, юридически бе неуязвима. Какво щеше да докаже следствието? Че парите за аферата са идвали от Банка Скарлатов. Е, добре! Какво нередно има в това, да

бъдат оставени авоари в една банка и тя да кредитира дадени лица. Банката не се интересува от целта. Тя е посредник. Взима своя процент за услугата и толкоз! Още повече, че когато започна аферата Де Клозиер, България още не се бе присъединила към Централните сили! А когато се обяви войната, Търговската банка ликвидира предприятието и пое печалбите и загубите на Дружеството. Това беше силната страна на тезата. Така че властта трябваше на всяка цена да докаже връзката между целта на акцията и парите. Практически това беше невъзможно!... Абсурдно беше да скалъпят обвинение срещу Скарлатов като резидент на съглашенците. Така стоеше формалната страна. Фактическата беше съвсем друга. България от своето основаване никога не е била правова държава. Законите имаха значение само дотолкова, доколкото отговарят на интересите на властта. При най-малко неудобство те се погазваха с лекота. Колко убийци бяха оправдани и спокойно живееха в страната! А почтени и честни хора киснеха в затворите!... Аферисти, уличени в корупция, заемаха министър-председателските места. Така че изходът от един процес беше неясен. Скарлатов прие най-лошата възможност да влезе в затвора, и във всички разсъждения изхождаше от тази презумпция. Това му даваше спокойствие и увереност. В крайна сметка знаеше, че ще победи, защото бе уверен, че България ще загуби войната. Последните две тези изхождаха една от друга и можеше да допусне грешка само ако Франция, Англия и Русия бъдат победени. Но това беше невъзможно! Изглежда и Радославов, и хората му си даваха сметка, че им липсват сериозни обвинения срещу Търговската банка и лично срещу Борис Скарлатов. В омразата на министър-председателя Радославов към него той не си правеше илюзии. Тя бе патологична. И колкото повече правителството затъваше във войната, толкова по-зъл щеше да бъде.

Следващият удар се стовари върху Йосиф Карасулиев. Той бе арестуван внезапно, на публично място, в „Юнион клуб“, посред бял ден. Целият спектакъл бе предварително замислен в присъствието на журналисти, политици и военни кореспонденти. Беше брутално обискиран и отведен с белезници. На улицата полицаите се забавиха, за да дадат възможност на софиянци да се съберат и наблюдават представлението. Сега от Карасулиев и неговите показания зависеше арестът на самия Скарлатов. Той добре познаваше Йосиф, неговия ум

и извъртливост. Нямахте да им се даде лесно. Въпреки заплахите му, Карасулиев си даваше сметка, че единственият му шанс е в Борис. Не бе никак страхлив, а борбен. Имаше два начина да го сломят. Единият беше физически — да приложат своите брутални методи и го направят на кървящо парче месо. Но той беше богат, много богат, и едва ли щяха да приложат този метод. Напротив, щяха да опитат шантаж и заплахи. И тук имаха срещу себе си добър играч, който разбираше от блъфове. Тогава? Вероятно щяха да разчитат на процеса — да му стоварят смъртна присъда и като откуп за живота да му предложат свидетелски показания срещу Скарлатов. Чак тогава Карасулиев щеше да клекне и пропее. Но това означаваше следствието да се проточи дълго. Следователно, Борис имаше още време да действа.

Същия ден той получи бележка от Анастасия Карасулиева. Молеше го да дойде незабавно у тях. Беше вече декември и мръкваше рано. Каза на Яна къде отива, покани я да дойде с него, но тя отказа. Борис не се учуди. Знаеше, че и двете ще се чувстват неудобно. Въпреки честите срещи, вечери и обеда, те не станаха близки приятелки. Анастасия беше по-толерантна, но сякаш двете нямаха допирни точки. А Яна се чувстваше най-добре в компанията на Брезови и Матови. Приеха я като свой човек. Държеше на тяхното приятелство и ги обичаше. Те ѝ отговориха със същото. Все по-често в разговорите си с Борис тя изказваше чужди мисли, на Матов и Брезов. Не я разпитваше за нищо. Но влиянието на толстоизма личеше в цялото ѝ поведение и държание. А резките ѝ изказвания по някои политически въпроси бяха тия на Брезов и Румяна. Не се сдържа и ѝ каза:

— Все пак ти си една от най-богатите жени, ако не и най-богатата в България! Говоря за личния ти капитал! Кажи ми, как съчетавах в себе си факта, че Христос е обичал скитниците, унижените и оскърбените, а е ненавиждал богатите.

— Срамувам се.

— Тогава раздай богатството си на бедните и следвай сърцето си.

— Бих искала.

— А защо не го направиш?

Тя каза страстно и убедено:

— А защо заедно, двамата, да не го направим?

— Защото филантропията е нещо грозно и лошо.

— Не става дума за филантропия, а за нас двамата! Без богатство ще бъдем свободни и радостни! Разбираш ли?

— Мислим различно. За две хиляди години християнство светът трябваше да стане друг! Но не стана, а озверя. Тази война с невиджани човешки жертви е доказателство. Изглежда, пътят е друг...

— Тогава, кажи ми твоя път!

— Не го знам. Търся го. И едва ли ще го намеря... Не мога да ти помогна. Бих искал и аз да намеря покой в религия, християнство, окултизъм... Но те противоречат на разума ми. Остава ми само истината. Тя не е утеха, нито начин да станеш щастлив. Но тя, и само тя, е и целта, и изхода, и средството. Тя е и ада, и рая едновременно!

— Знам, че съм слаба, но събирам сили в себе си. И ти няма да ми пречиш, нали?

— Няма да ти попреча в нищо, ако наистина това ще ти донесе мир и покой.

Разстроен от разговора, Борис се отправи към Карасулиеви. Навън беше студена нощ. По улиците се срещаха само военни патрули и полиция. Столицата бе унила и замряла. Позвъня на вратата. Отвори му камериерката. Той свали палтото си и влезе в салона. Анастасия седеше в креслото срещу камината. Гореше буен огън. До нея беше малкият Иван. Огромният котарак се бе излегнал в скута ѝ. Майка и син говореха нещо, но Скарлатов ги прекъсна. Иван смръщен гледаше този чужд и лош човек, мъжа на хубавата и добра леля Яна. Той каза лека нощ на майка си и излезе, без да погледне Скарлатов. Анастасия остави котарака на килима.

— Простете, че не ставам да Ви посрещна, господин Скарлатов. Натезах много и вече трудно се движа.

Тя протегна ръката си. Борис почтително я целуна. Беше неимоверно наедряла, а издутият ѝ корем явно я затрудняваше. И все пак, беше по своему красива, така както могат да бъдат красиви бременните жени. Борис седна на креслото и малко го премести, за да е срещу Анастасия.

— Беда, господин Скарлатов. Постигна ни голяма беда...

— Мисля, че преувеличавате нещастieto.

— Наистина ли така смятате, господин Скарлатов?

Надежда се четеше по лицето ѝ, запазило цялата си хубост и достойнство.

— Ще се помъча да Ви обясня...

— И няма да скриете нищо от мен, нали, господин Скарлатов? Заради... заради бременността...

— Не.

Големите ѝ кафяви очи го гледаха с доверие.

— Да знаете само колко Ви вярвам и колко обичам Вас и съпругата Ви Яна. Радвах се... надявах се, че и тя ще дойде.

— Не искаше да смущава разговора ни.

Борис стегнато направи цялостно изложение на аферата. Анастасия внимателно слушаше. Той не се учуди. Тя знаеше всичко, понеже Йосиф, по своя обичай, ѝ бе разказвал подробно. Той нищо не криеше от Анастасия, а тя беше добър слушател и умен събеседник. След като свърши, Анастасия каза:

— Аз съм готова да понеса всичко, само Йосиф да остане жив.

— Струва ми се, че направихте неправилен извод от думите ми. Живота на Йосиф не е застрашен, освен ако той сам не им даде коз.

— Той е умен, много умен и страшно жилав. Никога не съм го видяла да боледува.

Борис нищо не възрази. Не искаше да я тревожи. Ако приложеха зверските си методи, Йосиф нямаше да издържи.

— А какво трябва да направим, господин Скарлатов?

Той изложи мислите си и по тоя въпрос.

— Значи считате, че усилията трябва да се насочат към Фердинанд?

— Не виждам друг изход.

— А как аз мога да Ви помогна?

— Като ми дадете цялата документация на Йосиф.

— Но те обискираха кантората и взеха книжата.

— А у вас направиха ли обиск?

— Да, разбира се! Разбъркаха всичко. Беше ужасно... Държаха се с мен отвратително. Все пак, успях да ги поставя на място.

— Не ме разбрахте добре. Говоря за документацията, която Йосиф е скрил. Известно ли Ви е къде е?

Тя наведе поглед и дълго мълча.

— Необходими ли са Ви?

— Без тях не мога нищо да направя. Там са всички разписки на Фердинанд.

— Вижте, господин Скарлатов, Йосиф абсолютно ми е забранил да говоря по тоя въпрос.

— Тогава ще направя каквото мога сам... но щяхте да ме улесните.

— Той ще го сметне за голямо предателство. Защото това са негови тайни.

— Не Ви насилвам.

— И все пак, аз ще Ви дам архива. Аз Ви вярвам, господин Скарлатов. Бихте ли ме придружили?

Той ѝ подаде ръка да стане от креслото. Тя го поведе към спалнята. Беше луксозна, цялата в бяла лакирана барокова мебел със златни инкрустации. Отвори шкафа, вграден в стената, с витринно стъкло и скъпи сервизи.

— Бихте ли ми помогнали да свалим всичко на пода?

Той опразни шкафа. Анастасия натисна някакъв механизъм и задната стена се отмести. Показа се желязна касета. Тя набра шифъра и я отвори. Скарлатов една по една извади папките. Набързо ги прелисти. Тук бяха всички документи. Не липсваше и завещанието на Карасулиев. Един бегъл поглед му показа, че това е всичко. Изправи се.

— Госпожа Карасулиева, в момента не мога да определя какво ще ми е нужно. Времето е малко. Но искам да Ви предупредя, че в такъв случай ще бъда в течение на цялата скрита дейност на Командитното дружество, а това наистина би могло да се таксува като предателство от Ваша страна.

Тя отново замълча и настъпи мъчителна тишина. Най-сетне тя каза:

— Ако ми обещаете, че няма да използвате сведенията за своя изгода, аз съм съгласна.

— Ще се постарая. Но наученото не можеш да го изличиш от мозъка си. Разбрахте ли ме правилно?

— Напълно. Тук ли ще прегледате документите?

— Ще ги взема със себе си. Това е дълга работа. Има опасност от втори обиск.

— Благодаря Ви, господин Скарлатов, за всичко. Аз Ви имам пълно доверие. Вземете ги!

Борис се обади по телефона у дома. Спас се беше прибрал и спеше. Събудиха го. Заповяда му да дойде с военната кола и облече униформата. Когато седна в колата, въвн бе пустота и мрак.

— Имаш ли оръжие? — попита той Спас.

— Една карабина в багажника и револвер под седалката.

— Дай ми револвера и извади отзад карабината!

Настъпваше най-опасната част от нощното приключение. С чанта, пълна с документи, и револвер с махнат предпазител Скарлатов бе решен на всичко.

— Карай бързо!

— Къде?

— При Кюлев.

Дълго трябваше да тропа, докато старецът отвори вратата.

— Сам ли сте? — попита го Борис.

— Сам, разбира се! Какво е станало?...

— Махнете се от входа. С Яна всичко е наред!

Влязоха в одаята. Старият Кюлев я поддържаше в ред и чистота.

— Имате ли къде да скриете тази чанта?

— Злато ли е?

— Не говорете глупости!

— Имам, разбира се. До мене ли допре? Гонят ли те? Не се безпокой!... Никой на тоя свят нищо не може да вземе от Кюлев, ако той сам не го даде!...

— Освен това, тия дни ще Ви идвам често на гости. Чантата трябва да е скрита така, че всеки момент да мога да я взимам и връщам.

— Бъди спокоен, зетко. Пак ли някоя голяма шашарма готвиш? Я ми кажи, напоследък съм закъсал... Дюкяна не върви.

— Тоя път не се касае за печалба, а за затвор.

— Разбирам. Имай ми доверие! Ти си ми зет и мъж на най-близкия ми човек на тая земя!...

Скарлатов се прибра вкъщи след полунощ. Всичко беше минало успешно. Извади от шкафа бутилка коняк и изпи една голяма чаша. Сега му трябваше време и само време!...

ГЛАВА ЕДИНАДЕСЕТА

Скарлатов трябваше да действа, да намери контакт с Фердинанд. Той не можеше да използва генерал Стоев. Беше сигурен, че ако сам пряко се обърне към Фердинанд, последният ще го унижи публично, за да си създаде ореол на неподкупност. Кампанията по аферата Де Клозиер в пресата се беше развихрила. Засега на топа на устата бяха Генадиев, политиците и Карасулиев. Името на Скарлатов не се споменаваше, но достатъчно бе, че всички правителствени журналисти изтъкваха значението на Търговската банка в аферата. Оставаше княз Борис — единственото лице от Двореца, с когото можеше да разговаря и който би предал на баща си това, което Скарлатов иска да му съобщи. Изчака вечерта да се върне Спас и му даде една бележка до Княза. Още на другия ден Престолонаследникът любезно покани Скарлатов в Двореца „Враня“. Срещата беше определена късно вечерта. А това означаваше, че Фердинанд е уведомен и е дал своето разрешение. Можеше да се тълкува по два начина. Или искаше да разбере замисъла на Скарлатов и каква опасност се крие за него лично, или от любопитство. Защото той беше любопитен като катеричките. Но най-вероятно и двете. Вечерта Спас го заведе с военната кола. Княз Борис го посрещна в своя апартамент, който познаваше отпреди години. Обстановката бе сравнително скромна. Както винаги, Князът бе учтив и внимателен. Той дълго държа ръката на Борис.

— Колко хубаво, че дойдохте, господин Скарлатов!... Отдавна исках да Ви видя и благодаря за чудесното пътешествие, което направих, и което дължа само на Вас!

— Не си струва да говорим за такава дреболия.

Князът бе облечен във военна, бойна униформа, която добре стоеше на тънкото му тяло. Косите му бяха още повече оредели, но сините му очи гледаха все така младежки и весело.

— Започна война, господин Скарлатов, и моите задължения се увеличиха неимоверно. Трябва да помагам на Царя, както правим всички... Дано Бог помага на България!... Седнете, господин Скарлатов. Ще пиете ли нещо?

— Един коняк.

Князът отвори бюфета и наля чаша коняк на Скарлатов, а на себе си — ракия. Той бързо изпи своята. Скарлатов помисли, че Князът обича алкохола и съвсем не е трезвеник.

— Може би имате проблеми, господин Скарлатов? Мога ли да помогна с нещо? Аз никога не забравям хората, на които съм задължен.

— Ваше Височество, знаете, че се води кампания в печата срещу Търговската банка и лично срещу мене.

— Да, господин Скарлатов. Уведомен съм. Но не в подробности. Може би е клевета.

— Всяка лъжа, както знаете, се създава от полуистината.

— А как бихте могли да опровергавате полуистината?

— Никак. Или трябва да ми вярвате, или не.

— Вярвам, че Вие не сте искали да причините вреда на България. Но ако несъзнателно сте го сторили?

— Не съм от хората, които действат, без да мислят.

— Така е, господин Скарлатов. Мнението на всички за Вас е, че сте извънредно умен. А може би са Ви подвели? Човек може да е умен и едновременно с това наивен. Нали така, господин Скарлатов? Вярвам, че и Царят би се съгласил с мен...

Борис бързо разсъждаваше. От няколкото реплики му стана ясно, че между баща и син са се развили неприятни диалози. Синът явно е на негова страна. Сега той на два пъти му суфлира формулата, по която да се измъкне. Първо, че не е предвиждал последствията от акцията и второ, че е жертва на хитри и безскрупулни хора. Следователно Фердинанд не беше склонен да го пъкне в затвора. Но не това беше играта на Скарлатов. Той каза:

— Един мъж трябва да отговаря за делата си! Аз не съм жертва на чужди инсинуации.

— О, не бързайте, господин Скарлатов. Кавалерството не винаги е най-добрия начин. Ако Вие честно излезете пред народа и обясните как сте бил подведен...

— Какво имате предвид?

— Една малка статия в печата ще бъде достатъчна, разбира се, без да се самооплювате.

— Това е мнение на министър-председателя господин Радославов ли?

— Не. Това е мнението на Двореца. На Царя.

— А ако не го направя?

— Министър-председателят господин Радославов е безкомпромисен. И колкото и да ми е мъчно да Ви съобщя, той има лошо мнение за Вас. Смята, че трябва да бъдете принесен в жертва. Но това не бива да Ви смущава. Ние също имаме своето мнение и от главата Ви косъм няма да падне! Е, господин Скарлатов?

— За да приключим, трябва да Ви кажа, че не смятам да напишам нито ред в пресата в горния смисъл.

— Тогава, господин Скарлатов?

— Ще се изправя пред закона, защото съм уверен в правотата си.

— Война е, господин Скарлатов.

— *A la guerre, comme a la guerre*^[1].

— Бихте ли ми обяснили тогава целта на Вашето посещение?

— Тя няма нищо общо с мен. Касае се за господин Карасулиев и съдружника му господин Фархи.

Князът изненадан го погледна. Борис продължи:

— Те са невинни. И ако понесат наказание, аз, който оглавявах финансово сделката, ще бъде крайно несправедливо да остана на свобода. Хората ще се разочароват от правосъдието.

— И какво предлагате?

— Да бъдат освободени господин Карасулиев и господин Фархи. Още повече, че Командитното дружество е било винаги в услуга на монархията. Моля, да не забравяте този факт. Двореца донякъде е задължен.

Князът дълго време мълча. Явно този обрат на разговора не бе премислен от баща и син. Той нямаше инструкции за създамата се ситуация. Общо, в Двореца смятаха, че Скарлатов ще моли за себе си. Освен това, банкерът съвсем ясно спомена за известни задължения. Преведено на нормален език, значеше само едно. Командитното дружество притежава изобличителен материал лично срещу Фердинанд и последният е финансово обвързан от Карасулиев.

— Ако това стане, Вие лично ще изпаднете в лошо положение, господин Скарлатов, тъй като случая ще премине в ръцете на правителството и военните. Тогава няма да можем да Ви помогнем.

— Напротив, ако въпросът се реши така, ще Ви бъда много благодарен.

— Не съм уверен в разумността на желанието Ви.

На другия ден Йосиф Карасулиев и Фархи бяха освободени. Князът беше акуратен и изпълняваше стриктно поетите задължения. Беше човек на думата. Но в края на краищата, какво им струваше това?! Та самият Скарлатов ги улесняваше! Дворецът се яви пред хората в ореола на неподкупен и справедлив. Още същия ден във вечерния вестник излезе нова остра статия срещу участниците в аферата Де Клозиер. Сега за пръв път се споменаваха Търговската банка като център на заговора, както и името на Борис Скарлатов. Беше безцеремонна статия, с груб език и завършваше с въпроса — защо банкерът е още на свобода. Борис беше спокоен. Всичко се развиваше, както го бе очаквал. Йосиф му се обади по телефона. Благодареше му за всичко. Извини се, че не дошъл. Имал много голяма тревога с Анастасия. Тя родила преждевременно момиче. Минало добре, но все пак съществувала опасност. Скарлатов го поздрави.

— Борисе, имам голяма молба... — каза Йосиф.

— Едва ли ще мога да я изпълня. Чакам всеки момент да ме приберат.

— Ще ми окажеш ли честта, ти и Яна да станете кръстници на момиченцето ни?

— Ако съм на свобода.

— Каквото и да стане, ще чакам. Друг кръстник не искаме! Моля те не само аз, но и Анастасия.

— Тогава всичко е наред.

— Борисе, ние ви обичаме и мислите ни са с вас. Повярвай ми, много се тревожа за теб.

— Напразно.

— Аз съм благодарен човек и един ден ще се реванширам.

— Ти си търговец, Йосифе, а добрия търговец никога за нищо не благодари никому.

Скарлатов се разхождаше в библиотеката и все поглеждаше часовника. Яна я нямаше. Чакаше я с нетърпение. Искаше да бъде с нея. Знаеше колко ще му липсва съвсем скоро. Тя не влезе, а просто връхлетя върху него. Плачеше, прегръщаше го и го целуваше като обезумяла.

— Какво ти става?

— Мислех, че вече няма да те видя.

— Още не съм арестуван.

— О, Борисе! Ще ми простиш ли за лошите мисли, които напоследък имах...

— Я кажи, откъде е тази промяна?

— Бях у Матови. Много са загрижени за теб. Смятат, че ще те вкарат в затвора. Чели са статията.

— По-добре е да помислят за себе си.

— Миша ми обясни всичко. Гордея се с теб. Колко съм била глупава!... С нищо не ти помагах, а през цялото време си водил една справедлива борба!...

— Хора като Михаил и Ирина са толкова чисти и почтени, че не могат да си представят една направо разбойническа акция!... За да бъде честен, ще ти кажа, че съм се ръководел от печалбата и от нищо повече!

— Не ти вярвам. Моля те, не бъди лош...

— Не съм. В твоє лице виждам ясно, че заблудата, която посях, е успяла, щом и ти ми вярваш!

— Не само ти вярвам, аз не те заслужавам!...

— Я не говори глупости! И разкажи по-добре какво е положението с Матов.

— Той е почти щастлив. Прави си планове за затвора. Радва се, че ще бъдете и тримата приятели заедно. Само че е болен. Много е отслабнал и храчи кръв. Мислиш ли, че ще издържи в затвора?

— Едва ли. Трябва да направя нещо, а няма време.

— Моля те, направи! Само ти можеш да помогнеш!

— Ще се опитам. А сега иди и си легни. Остави ме сам.

— Няма да спя, ще те чакам...

— Както искаш.

След полунощ се срещна с Туше Динев в Банката. Той се заинтересува как са били освободени Карасулиев и Фархи.

— Височайшо нареждане, което не подлежи на обсъждане — отвърна Динев.

На другата сутрин той нарочно отиде в „Юнион клуб“. Когато влезе, направи му впечатление, че всички млъкнаха. Хора, които довчера блюдолизничеха, не го поздравяваха и се правеха, че не го виждат. Той не се учуди. На една маса с двама немски кореспонденти седеше журналистът Ризов. Беше облечен в офицерска униформа. За

разлика от останалите, той сърдечно поздрави Скарлатов. Борис седна на масата, където беше търговецът Христов. Както винаги, последният беше елегантен и доволен от живота.

— Проклета война, господин Скарлатов, но благодарение на Вас, някак си всичко приемам по-леко.

— Вие сте щастлив човек, господин Христов.

— За пръв път в живота си съм свободен, не правя търговия, а имам пари! Наслаждавам се, доколкото е възможно. Липсват ми само пътуванията в чужбина.

— И това ще стане един ден...

— Само че светът няма да бъде тоя, който познаваме. Все пак, за нищо не съжалявам. Аз наистина живях в добри времена, които няма никога да се върнат!...

Двамата немци и Ризов станаха от своята маса и тръгнаха към изхода. Но журналистът изведнъж се върна и отиде при Скарлатов.

— Борисе, имам нещо да ти кажа...

Той разбра и стана от масата. Отидоха настрани, където никой не можеше да ги чуе.

— Нещо неприятно?

— Предполагам това, което се отнася до теб, го знаеш. Но става дума за Матов.

— В какъв смисъл?

— В никоя държава няма да търпят неговите противонародни прояви.

— Можеш ли да се изразяваш по човешки, или шпиономанията и тебе е заразила!

— Разпуснал се е неимоверно. Говори открито по кръчми и кафенета. Цензурата непрекъснато се занимава с литературните му драсканици.

— Нали все пак трябва да се занимава с някого!...

— Престани, Скарлатов! Искам само да ти кажа, като стари приятели, че Матов е под удар и няма повече да го търпят. Ще го смажат. Разбери ме правилно. Казвам ти всичко това, защото някога живяхме в незабравима Швейцария, макар и да не сме били на едни позиции... Човек не може да заличи спомените си. Ще ми бъде мъчно, ако се случи нещо с Матов...

Сбогуваха се студено. Но думите му останаха в съзнанието на Борис. Ризов се движеше във висшите сфери на политиката. Беше осведомен човек. Това не бе заплаха, а предупреждение. Защото той добре знаеше, че убежденията на Матов са неизменни и е човек, който от нищо на тоя свят не се страхува. Единственото правилно тълкувание на постъпката на Ризов бе, че той наистина го върши от стари, приятелски чувства. Следователно, Матов бе в опасност. Именно този случай извади Борис от апатията, в която бе изпаднал напоследък. Вечерта той отново премисли всичко. Зачака с нетърпение Туше Динев, който идваше късно, за да не бъде забелязан от никого. Когато дойде, Борис без всякакъв увод веднага го попита:

— Какво е положението с Матов?

— Ще бъде арестуван.

— Кога?

— В най-скоро време.

— Можеш ли да забавиш ареста?

— Досега това правя, но вече е невъзможно. Шефе, загрижен съм, идва твоя ред. Защо не се махнете от България?

— Нямам такова намерение. Става дума за Матов. Можеш ли да извадиш паспорт и уредиш всички формалности?

— Трябват ми поне два дни и едно медицинско от лекаря за състоянието му.

— Подробностите не ме интересуват. Целта е Швейцария.

— Много е трудно.

— Динев, не знам какви изпитни въпроси са ти задавали, за да получиш блестяща диплома от Парижката полицейска школа, но моето нареждане е следното: безпрепятствено бягство на Матов!

— Разбрах. Предупредете Матов още утре да извади официално медицинско свидетелство с цел — лечение в Швейцария. Ако жена му го придружи, ще стане по-лесно.

— Остави това на мен!

Сутринта Борис тръгна пеша за Матови. София бе пуста. Дюкяните затворени, със заковани врати и бележки: „Стопанинът е на фронта“. Влезе в двора на Матови и почука на вратата. Отвори му Ирина. Косите ѝ бяха побелели, но лицето и погледът ѝ оставаха все така приветливи и добри, както ги помнеше.

— О, Борисе, толкова се радвам!...

— Влизай, влизай!... — чу той гласа на Матов от стаята. — Гледам те още от двора и не мога да повярвам!

Скарлатов влезе в малката стая с маса и етажерки, натежали от книги, натрупани и по пода. На стената беше същата фотография на Толстой с автограф: „На милия Миша — с любов“. Изглежда пишещата машина „Ремингтон“ беше на особена почит. Стоеше на отделна масичка и бе покрита със салфетка. На масата вреше самовар, но Матов му наля ракия. Закашля се и се извърна с гръб към Борис, за да плюе в носната си кърпа. Времето бе скъпо и Скарлатов пристъпи направо към въпроса.

— Ще те арестуват — каза той.

— Голяма работа! Сега всички сваятни хора на тая пикана държава ще се съберем на спокойствие в затвора...

— Какво пишеш сега?

— Ново възвание. До последния момент ще им преча.

— Какво възвание?

— Ромен Ролан е създавал в Швейцария група от интелектуалци за борба срещу войната. Ето писмото му до мен. Чудя се как успяха да ми го предадат.

— Не би ли искал да бъдеш сега в Швейцария?

Матов мъчително се закашля. Ирина му подаде друга, голяма кърпа. Той наново се обърна с гръб и захрачи в кърпата. Ирина се разплака.

— Борисе, той умира. Трябва да се лекува!...

— Ирина, в края на краищата всички ще умрем... — каза Матов.

— Това, което казваш за Ромен Ролан, е много важно и на всяка цена трябва да идеш в Швейцария!

— Моля те, не говори глупости!

— Аз ще заплатя пътя и ще ти осигуря едно скромно съществуване, както и на Ирина, докато трае тая касапница. Знаеш, че рано или късно тя ще спре. Правя го за себе си, като мой принос срещу войната. Ти още има какво да кажеш на хората, нали?

Матов мълчеше.

— Ирина, аз ще се погрижа за паспортите. Но ми трябва медицинско от лекуващия лекар. Ще можете ли още днес да свършите тази работа?

Ирина кимна с глава.

— Но защо толкова бързо! — каза Матов.

— Защото има сериозна опасност да умреш в затвора...

Наближаваше полунощ.

На площада пред зданието на гарата със запалени светлини стоеше военната кола. Спас бе на кормилото. До него напрегнат седеше Туше Динев, а отзад — Скарлатов, Ирина и Матов. Локомотивът изсвири. Бавно композицията навлезе в коловоза и спря пред гарата. Войници с каски обградиха перона, заедно с униформени полицаи и цивилни агенти. Имаше и няколко от германската военна полиция, нахлузили типичните островърхи каски.

— Време е... — каза Туше Динев.

Той слезе от колата и се скри в сградата на гарата. Малко след това се върна.

— Моля, по-бързо!...

Всички слязоха. Спас взе куфарите. Напред тръгна Туше Динев. Цивилен агент с кръгла черна шапка ги чакаше на входа. Той ги поведе към перона. Скарлатов вървеше най-отзад. Минаха край двама полицаи, които отдадоха чест на Динев. Може би всичко щеше да мине спокойно?... Те пресякоха кордона, а Борис остана на перона. Чу се груб глас.

— Ей, вие къде!

Край Борис изтича един офицер. Гарата бе полутъмна, понеже нямаше осветление и той не можа да види лицето му. Туше Динев, който водеше групата, спря и каза на офицера.

— Семейството пътува за чужбина.

— За къде?

— За Швейцария. Проверени са. Всичко е наред.

— Тебе не питам! — каза грубо офицерът. — Военна полиция! Моля, вашите паспорти!

Офицерът светна с фенерче в лицето на Матов, а после на Ирина. Войници ги обградиха.

— Но, господин капитан, влакът ще тръгне... — каза Динев.

— А ти кой си, бе?!

Той подаде полицейската си карта, но офицерът не я погледна. С фенерче прелистваше паспортите.

— Последвайте ме! — каза той на Матов.

Той спокойно попита:

— А може ли да ми обясните за какво ме задържате?

— Като подозрително лице. Това достатъчно ли Ви е!

В този момент Скарлатов премина кордона. Никой не го спря. Имаше нещо познато и в гласа, и във фигурата на капитана, въпреки че беше с каска, нахлупена над очите. Когато той вдигна глава, Борис позна в него поручик Найденов, но вече с капитански пагони.

— Извинете, капитан Найденов...

— Господин Скарлатов! — възкликна учуден капитанът.

— Тези хора са с мен и аз ги водя!

— Ваши близки ли са?

— Ще Ви обясня, но не тук. Къде можем да поговорим насаме?

Отправиха се към караулното помещение, разположено в гарата. Бяха сами.

— Капитане, Вие трябва да пуснете тези хора да заминат.

— Но това е престъпника Матов?

— С много лека ръка слагате епитети на хора, без да ги познавате!

— Ще имаме време да изясним.

— Аз държа този човек и жена му да тръгнат сега!

— Господин Скарлатов, аз изпълнявам своя дълг. Трябва да се съобразявате с обстановката!

— Ще последвам съвета Ви, но повярвайте ми, капитане, че ще Ви стане горещо...

Капитанът изведнъж млъкна, махна ръката си от кобура и смутено каза:

— Но... господин Скарлатов...

— Първо! Лично Вие ще настаните господин Матов и съпругата му в спалния вагон с подходящата офицерска учтивост, като се извините за инцидента! Това ще направите публично пред целия кордон, за да не остане у никого съмнение! Ще дадете инструкции на охраната, с която влакът ще тръгне.

— Не се безпокойте, влакът няма да замине без мое разрешение.

— Още по-добре! И запомнете, този човек на всяка цена трябва да стигне до Швейцария!

— Ще ме почакате ли тук, господин Скарлатов?

— Не. Ще поговорим по случая, след като получа известие от Швейцария, че всичко е минало благополучно.

По-късно Борис, придружен от Динев, пресече пустия площад. Спряха пред колата и запалиха цигари.

— Шефе, щяхме да се провалим замалко...

— Губиш присъствие на духа, Динев, а това не е добре за един полицай от твоя ранг.

— Признавам, че без Вас нищо нямаше да направя.

— Довиждане, Динев. От тоя момент нататък прекъсваме всякакъв контакт.

— Докога?

— Вероятно до края на войната...

Скарлатов се качи в автомобила и потеглиха. Динев остана в мрака на безлюдния площад, загледан в посоката, където изчезна колата...

Седмица по-късно Борис получи очакваната телеграма от барон Щерн чрез Швейцарското посолство. Матови бяха в безопасност.

Наближаваше развързката. Скарлатов бе готов, но противниците се бавеха. С Яна стана особено внимателен. Тя не знаеше какво я очаква, а и той не ѝ обясни. Сега всеки ден му се струваше подарен от съдбата. Някаква особена радост го беше обхванала. Стана по-дружелюбен. Застояваше се у дома по цял ден. И без това Банката бе спряла всякаква дейност. Домашните му почувстваха промяната. Сякаш къщата отново се връщаше към трайните традиции, оставени от стария банкер.

Борис Скарлатов бе арестуван една зимна утрин, когато снегът бе покрил унилата столица. Туше Динев не беше сред тайните агенти. Яна има време да му приготви топли дрехи. Той се сбогува с домашните и целуна Яна. Тя се вълнуваше, но не заплака пред полицаите. Когато го поведоха по широката, мраморна стълба, той се обърна, за да я погледне. Бе застанала горе, на площадката. Едно упорито, кюлевско инатливо изражение се бе появило на лицето ѝ. В него имаше и омраза към полицаите, и любов към този странен и неразбираем неин мъж, който с всяка своя постъпка я объркваше и я караше да го обича все повече, да бъде горда, че му е жена. Скарлатов

се успокои напълно. Тя щеше да го чака, ако се наложи, колкото и време да минеше. Все пак сърцето му се сви от мъка за нея.

Щеше да му липсва.

---

[1] На война — като на война! (фр.) ↑

ТРЕТА ЧАСТ

ГЛАВА ПЪРВА

Отмина тежката, безнадеждна зима на 1918 година. Духна топъл вятър от юг. Дърветата се разлистиха и цъфнаха, сякаш напомняха на хората, че трябва да престанат да се самоизбиват. Надеждата, че заедно с пролетта ще настъпи мир, не се сбъдна.

Когато слънцето започна да преваля, от улицата зад красивата бяла сграда на Търговската банка, с причудливия покрив и кулички, с най-точния часовник в столицата, излезе един строен, елегантен мъж в скъп, тъмен костюм и гордо изправена глава. Буйните му черни коси и късо подстриганата гъста брада му придаваха този вече забравен лик на породистите, красиви български мъже, каквито бяха повечето от революционерите и будителите на Възраждането. Лекото накуцване подсилваше впечатлението за бурно и мъжествено минало. Лицето на мъжа бе сурово. По челото му се виеха дълги бръчки и две характерни дълбоки бразди слизаха от края на носа косо надолу и се губеха в брадата. Само големите му черни, изразителни очи, смекчаваха общото впечатление на недостъпност. Само те издаваха бистър ум и бяха запазили живото, неизтощимо любопитство на банкера Борис Скарлатов. Сега той носеше в една ръка тънкия бастун със златната глава на орел и тюркоази на очите — спомен от баща му. С възрастта приликата все повече биеше на очи: и не физическата, а родството на маниера, на незабележимите жестове, на присвиването на очите от яркото слънце и на много други неща. И той всеки следобед, като привършваше работа в пет часа, излизаше от Банката и тръгваше на дълга разходка, най-често по маршрутите на баща си. Но бе по-самотен. Никой не го придружаваше. Дори някакво привързано към него кученце. Когато вървеше по тихите софийски улици, никой не го спираше, нито пък той отвръщаше на поздравите от минувачите, които отдалеч сваляха шапки. Може би и затова излизаше гологлав. И ако с две думи трябваше цялостно да се определи впечатлението, което този мъж внушаваше на себеподобните, това бе презрение към човешкия род, предопределен да се грижи за планетата Земя, за животните, растенията, за всичко живо и мъртво. Войната бе разбила веднъж

завинаги каквито и да било илюзии в него, бе отнела последната му опора — вярата в човешкия ум, по-скоро в колективния човешки ум, а оттук и във възможностите на човека изобщо. Две войни в един живот не са малко и само един глупак не може да направи натрапващия се извод. Понякога Скарлатов си мислеше дали затворът не бе виновен за тази промяна, но накрая решително отхвърляше тази мисъл. Първоначалният ентузиазъм от военните успехи бе заменен с униние. Войната навлезе в друга фаза и притисна със своята зловеща тежест целокупния живот на нацията. Властите дълго отлагаха процеса, а когато все пак му дадоха ход, беше вече късно. Той спокойно застана пред съда. Не пожела да има адвокат и сам се защитаваше. Разби на пух и прах обвинението и мина в нападение. Все повече и повече се цитираше неговото пророческо изречение, че България загуби войната в деня на обявяването ѝ. Последната му дума прозвуча като злокобно предупреждение, че тези, които инсинуират сега процеса, сами ще се изправят съвсем скоро пред съда на народа! В дългата си пледоария, когато изложи своите аргументи за положението на страната и световната война, той стресна не само присъстващите, но и самия военен съд. Разколеба ги в тяхната вяра, уплаши ги за бъдещето, смаза ги с желязната си логика. Що се касаеше до самата документация, той не бе допуснал нито една формална грешка. Те не го оправдаха, но го освободиха по недоказаност на обвинението.

За времето обаче, прекарано в затвора, си спомняше с някаква радост. Там не почувства лишения. За това се бяха постарали всички — и Яна, и Динев, и Карасулиев, и многобройните приятели, клиенти и политици. Особено скъпа му стана в този период Яна. И тя, както другите жени, облечена скромно, чакаше с часове пред затвора, за да го зърне в двора или му донесе храна на свиждане. Разбра, че тя бе достоен партньор за нещастия в живота. Едно храбро момиче! — казваше си той. А парите, които имаше, караха всички слуги на властта — полицаи, военни, надзиратели и съдии, да се държат с респект пред него. Всеки от тях си правеше сметка, че един ден може би ще опре до него, и се отнасяха с необходимата почит. Затворът за Борис бе почивка в истинския смисъл на думата, понеже имаше много време да мисли. Тук бяха събрани наедно цветът на България, най-добрите политици, интелектуалци и общественици. Покрай него и те живееха добре. Той не жалеше пари и имаха всичко, каквото им бе необходимо

— и цигари, и храна, и книги. Но най-важното за Борис бе, че нямаше никакви задължения! Той бе свободен като птица. Поне душевно се чувстваше така, както в забравените студентски години. Прекарваше дните и нощите в разговори и спорове както в килията, така и на разходките в двора. Срещна се с много хора, изповядващи най-различни идеи. Около месец бяха заедно с Брезов. Премести се в неговата килия и живя с лидерите на тесните социалисти. Преди това имаше мнение, че са като рота пруски войници от времето на Фридрих Велики. Остана изненадан от разностранните им интереси и знания. Повечето говореха по един европейски език и в затвора всеки бе започнал да изучава нов. Но смятаха за основен немския, тъй като социалистическата литература беше повечето на този език. Благодарение на стария си приятел, той придоби навици за цял живот. За да запази физиката си, Брезов се занимаваше по няколко часа дневно с гимнастика, без да обръща внимание на околните, и беше измислил серия от трудни упражнения. Скарлатов излезе от затвора жилив и здрав, както никога. Направиха му впечатление и хората от Земеделската партия на Стамболийски. С него лично не можа да се запознае, понеже беше в друг затвор, но достатъчно научи за идеите му. Борис беше свикнал да разсъждава само от гледна точка на икономическата полза. Заинтригува го това, че Стамболийски поднасяше на хората идеите си в морален аспект, че във века на индустрията той виждаше икономическите основи на българското общество и бъдещето на страната в селото, където все още бе запазен моралът, честността, трудолюбието и обичта към децата, към старите родители, към съседите, където все още животът не беше разединен, а колективен. Дали бе прав?... Скарлатов не бе убеден. Бъдещето щеше да покаже... Но почувства вярата на този човек и огромната воля, която дава такава вяра. В затвора не липсваха хора от нито една опозиционна партия, всяка със своите идеи, със своята програма, която да изведе Отечеството към светли хоризонти в момент, когато България се търкаляше по нанадолнището право към ада. Тук, а не в Парламента, Борис се убеди, че в България има политици от висока класа.

Когато напусна затвора, и за слепия бе ясен изходът на войната. Управляващите не се и опитваха повече да го zlepоставят. Даже някои от силните на деня, когато бяха сигурни, че никой не ги вижда,

проявяваха към него доброжелателство. А с течение на времето започнаха направо да блюдолизничат. Борис бе изиграл добре партията си!... Беше точно преценил и сега събираше жетвата от посятото. Авторитетът му растеше от ден на ден — авторитет на пророк и на деен мъж, на когото страната можеше да разчита в идните тежки дни. Само едно го учуди — необикновената деловитост на стопанския фронт. Всички се бяха развихрили. Той, който смяташе, че търговията и банковото дело ще бъдат замразени поне докато трае войната, тук се бе излъгал. Не бе предвидил, че тя ще намери някаква пролука в мощния, преграден бент на тъпата държава. И това бе черната борса!... Сключваха се сделки на четири очи, парите се движеха по странни пътища и най-голямата му изненада бе, че броят на новоосновените частни банки и дружества растеше неудържимо. Той правилно си обясни всичко това с приближаващия край на войната, както навремето първи банките подушиха задаващата се световна буря и замразиха своята дейност, превръщайки капиталите си в ценни книжа, валута и злато. Така и сега те първи се раздвижиха, подобно на ранните кокичета в снега, които предизвестяваха настъпващата пролет. Банката на Скарлатов също развиваше голяма дейност както в кредитите, така и в закупуването на предприятия, дружества и фабрики. Но безспорен ас на цялата финансова дейност в този период беше Йосиф Карасулиев и Командитното му дружество. Според Борис, бе въпрос на съвсем малко време, за да основе Йосиф една от най-мощните частни банки в страната, може би втората по големина и сила след Търговската. Като добър партньор и приятел Йосиф бе поел в негово отсъствие деловата активност на Търговската банка. Под негово ръководство, разбира се, чрез Неделев, който набързо се бе демобилизирал и твърдо седна на директорското кресло, тя получи съответния дял от печалбите. Така че Карасулиев се беше отблагодарил за жеста на Скарлатов по най-добрия за него начин. Той бе съсредоточил в ръцете си цялата захарна индустрия и не забравяше дори търговията с житни храни, макар да се бе жестоко опарил. Успя да изнесе за Америка тютюни чрез Гърция, намесваше се навсякъде, където можеше да спечели. За разлика от Борис, който скъса всякакви отношения с Царя, Карасулиев стана чест гост в Двореца, а и Фердинанд у дома му. Но това не попречи на Скарлатов да даде наново един малък заем на Княз Борис. За него Фердинанд бе обречен. Той щеше да плаща за войната. Неговото

падане беше неминуемо. Но дали монархията щеше да падне?... По аналогия с избухналата революция в Русия, трябваше монархията да си отиде и заедно с нея и Княза. Ако ли не, той щеше да стане бъдещият цар. Така че парите нямаше да отидат на вятъра. Октомврийската революция бе вече факт. Но сведенията бяха оскъдни и затова отначало Скарлатов я оценяваше като чисто руско явление, с цел да се запази целостта на страната и единството на народите, живеещи на нейна територия. Но от ден на ден ставаше все по-ясно, че руската революция касае света, че може би ще последва верижна реакция в цяла Европа с далечни последствия... И какво ще стане тогава с България, с него, с Банката му?... Той се учуди, че това не го вълнуваше както преди. Сигурно бяха виновни войните, разочарованията и накрая дори минах през затвора, си каза Борис. Всичко това му помагаше да приема философски световните събития в духа на македонската поговорка от солунския войвода Тасе, неговия спасител: „Каде сите умрени, там и яз!“

Следвайки мислите си, Скарлатов неусетно се бе озовал далеч от София. Слънцето залязваше и той тръгна обратно към града. Раненият му крак го наболяваше. Куцането се засили. Но когато влезе в чертите на столицата, той изопна тялото си, въпреки болката. На инат, вместо да се отпави вкъщи, сви по „Раковски“ към „Юнион клуб“. Отново си каза, че не бива да се бави, тъй като Карасулиев и Неделев са поканени на вечеря...

В този час „Юнион клуб“ бе препълнен. Той се бе превърнал в гнездо на уплашени оси. От всички страни го поздравляваха, но той седна сам на запазената за него маса. Оберкелнерът веднага дотича с бутилка френски коняк на сребърен поднос, която струваше почти цената на златото и му сервира пред завистливите погледи на околните. На една от близките маси се бе разположил Ризов с двама цивилни кореспонденти от неутрални страни. Вече не носеше военна униформа и се бе преместил на работа във Външното министерство. Той често поглеждаше към Скарлатов, за да му обърне внимание.

В препълнения клуб влезе един старец с побелели коси, в износен черен костюм, макар и от скъп плат, лактите на който бяха грижливо замрежени. Върху изгладената му стара, бяла риза се открояваше нова черна вратовръзка. Беше един чистичък, примирен старец. Отпред, на широк кожен ремък през шията, държеше дървена

табла с преградки, където имаше печена цариградска леблебия, фастъци, лешници, семки и плоски ореховки. Малка метална чашка за мярка беше сложена отгоре. На Борис му трябваше време, за да познае в него бившия счетоводител на Търговската банка от нейното основаване — Попмиронов. Въпреки очевидната бедност, той бе запазил някакво достойнство. Прогнозите на Туше Динев не само се бяха сбъднали, но и далеч надхвърлиха действителността. Тютюневото дружество, начело със зетя на Попмиронов, фалира. Целия му капитал, заедно с изкупените тютюни, лапна Командитното дружество на Карасулиев. При ликвидацията загубите не се възместиха и пристъпиха към продажба на търг на цялото движимо и недвижимо имущество на бившия счетоводител. Този стар, честен българин не се и опита да обяви фалит или да се измъкне по някакъв начин от ямата с цената на безчестие. Не влезе в затвора за дългове, само защото Карасулиев прояви някаква жалост. Зет му — пройдоха — напусна дъщеря му и я остави с три невръстни деца. Върху плещите на този вече надхвърлил осемдесетте години човек, със сълзливи, ослепяващи очи, с несигурна вдървена походка и неподвижно лице, лежеше непосилен товар дори за млад и здрав мъж. Всяка вечер той слагаше на врата си каиша на тежката за старостта му табла и тръгваше към центъра на града, изпратен от дъщеря си и невръстните ѝ деца, вече без надежда за някакво чудо, което би могло да ги извади от мизерията. Това, което получаваше от хората, бе по-скоро милостиня, отколкото печалба. На Скарлатов му се сви сърцето. Не това бе пожелал той на Попмиронов. Тук-таме на някоя маса старецът успяваше да продаде по една малка метална чашка, пълна с никому ненужна стока. Изглежда недовиждаше, защото се блъсна в една маса, спря и учуден дълго гледа пред себе си. Когато наближи, Скарлатов го дръпна за ръка. Старецът застана пред масата. Не го позна.

— Какво обичате?

Гласът му бе тих и дрезгав. Изговаряше с мъка думите.

— Каквото и да е...

Той напълни чашката с леблебия. Ръцете му се тресяха. От едно четириъгълно парче изрязан вестник внимателно направи фунийка и изсипа чашката. Цялата тая процедура траеше мъчително дълго. Скарлатов извади портфейла си. Подаде му сто лева. Той не погледна

банкнотата, а само я опипа с тези ръце, които цял живот бяха работили с пари.

— Нямам да върна.

— И не трябва, господин Попмиронов.

Старецът трепна. Той позна гласа му.

— Кой си ти?

— Борис Скарлатов.

На неподвижното старческо лице се яви израз на дълбока омраза. Той стискаше в ръка банкнотата и повтаряше:

— Не искам, не искам...

— Тогава хвърлете парите на боклука!...

Старецът се колебаеше, но изглежда се примири и прибра банкнотата във вътрешния джоб на сакото, после се обърна и се наведе над самия Борис, сякаш да се убеди, че е той, и с тих, съскащ глас, изпълнен със старческа злоба, изрече:

— Проклети да сте вие, Скарлатови! Проклета да е Търговската ви банка! В ада да идеш и ти при баща ти!...

В първия миг Борис едва се удържа да не го удари. Вълна от гняв нахлу и в неговата душа. Но се удържа. Спомни си отново изречението на Достоевски, че най-голямата омраза, позната на този свят, е към хората, които ти правят добро.

— Вървете си вкъщи, господин Попмиронов. И дано съдбата е милостива към Вас и Ви даде покой!...

Старецът безмълвно се отдалечи с всичката бързина, на която беше способен.

Добрият човек изглежда на хората глупав, но глупавият непременно е зъл — си каза Борис. Той остави под салфетката пари. Оберкелнерът дотича.

— Досади ли Ви, господин Скарлатов, ще го изхвърля!...

— Не го закачайте! — каза Борис със заповеднически тон.

Оберкелнерът се поклони. Скарлатов бързо тръгна между масите, изпратен от погледите на всички. След него скочи Ризов. Настигна го вълн, на тротоара.

— Борисе, почакай!...

Той се опита да го хване подръка, но се отказа. Скарлатов мълчеше. Не можеше да се освободи от мрачните чувства, предизвикани от срещата с Попмиронов.

— Искам да поговоря с теб...

— По какъв въпрос?

— Лично за мен.

— Така ли? Не изглеждаш на човек, чиито гемии са потънали. Не те ли удовлетворява Външно министерство?

— Засега — да. Скоро ще трябва да измъкваме България от калта...

— Значи идва ред на каналджиите!

Ризов хвана Борис за ръка, за да го спре. Застана срещу него.

— Борисе, защо ме мразиш?

— За да мразиш някого, трябва първо да си го обичал!

— Аз винаги съм те обичал. И не защото съм задължен на баща ти!

— За себе си не мога да кажа същото.

— Ние не сме врагове. Ако не бяха Брезов и Матов, може би щяхме да бъдем приятели. Да дойда ли с теб?

— Тази вечер ще имам гости.

Двамата отново тръгнаха.

— Кажы какво искаш?

— Искам кредит от твоята банка при приемливи условия.

— С каква цел?

— Да закупя нови печатарски машини и основа модерен вестник. Останаха ми съвсем малко пари от ликвидацията на старата печатница. Всичко отиде по дяволите. Лева се обезцени. А трябва да се живее! Ако сега не помисля какво да правя след войната, после ще е късно...

— Имаш ли нещо предвид?

— От австрийците мога да купя модерни печатарски машини твърде изгодно.

— По принцип съм съгласен.

— Има една малка особеност... Те поставят като условие да бъде сключена сделката при гаранции на Търговската банка.

Скарлатов се усмихна в тъмнината. Условието бе толкова прозрачно!... Те знаеха, че Търговската банка разполага с чужди авоари и се надяваха по тоя начин да получат сигурен капитал в чужбина. Знаеше, че ще се съгласят на всякакви условия. Предварително изпитваше злорадство как ще ги измъчи и сведе сделката до милостиня.

— Преговорите с тях ще проведа лично аз. Ти ще стоиш настрана.

— Смяташ ли, че ще се съгласят?

— Уверен съм.

Те бяха стигнали до Банката. Напук на тъмна София Скарлатов вечер осветяваше сградата както в мирно време и плащаше луди пари за електричество.

— Още веднъж благодаря.

— От благодарности не се нуждая! А сега чуй моето условие!

Ризов стреснато го погледна.

— Вестникът трябва да има една основна линия и тя е час по-скоро мир!

— Но това е невъзможно!

— Това е условието ми. И второ, мощна атака срещу Правителството за освобождаване от затвора на всички политически затворници!

— Но каква е ползата?

— Точно в този момент, когато идва краят, на България ще са нужни политици, журналисти и интелегенти от различни партии и групировки. Но не от твоя ранг и с твоето минало, а истински! Те трябва час по-скоро да бъдат с развързани ръце! Аз ти предлагам нещо, което ще изведе и твоя затъващ кораб. Не бих хвърлил нито грош за вестник с предварително провалена кауза!

— Разбрах.

— Тогава всичко е наред! Довиждане.

— До утре — каза Ризов.

Скарлатов отвори входната врата. Стълбището бе осветено. Чуваха се гласове на възрастни и весел смях на деца. Постоя в коридора, докато се освободи от неприятния остатък на срещата с Попмиронов. Той беше вече в своя голям дом, тука идваха много хора, понеже можеше да ги посреща както трябва. И те пристигаха с удоволствие, нещо в случая, което не искаше да им развали. Най-после отвори вратата и влезе в салона. Спокойствие и радост нахлу в душата му при гледката. Направо върху килима се бяха разположили жена му и малкия Иван Карасулиев, облечен като възрастно момче с дълги панталони, чиято светлоруса коса се забелязваше отдалеч и биеше на очи. Яна държеше в ръце едно хубаво, дебело повито бебе, което

кротко спеше. Малкият Иван предпазливо го пипаше по лицето. Над тях стоеше права Неда, майката на бебето. Едрите ѝ гърди на кърмачка напиреха през камериерската ѝ униформа. Двете с Яна, а може би повече Яна, се занимаваха с отглеждането на това едро бебе момче. И сега жена му беше изцяло погълната от заниманието. Близо до камината седеше необикновено красивата Анастасия — изящна, тънка и стройна. Тя държеше за ръчичката момиченце в копринена рокличка — дъщеря ѝ Евангелия, която се опитваше да пристъпва. Изправен край бюфета, стоеше усмихнат Спас по жилетка на райета, в типичната камериерска униформа, напълнял и пуснал мустаци. Изкара войната тихо и спокойно като шофьор на високопоставените особи от Двореца. Бе напълно доволен от живота, особено като му се роди третият син. Големите си руси мустаци бе взимствал от кайзеровите генерали и фелдмаршали. Все повече приличаше на баща си Никола. А в ъгъла, при прозореца с отмахнатите завеси, пъргавият, тънък, експанзивен и младолик Йосиф Карасулиев с младежки жар обясняваше нещо на Неделев, който го слушаше с безразличен израз и спуснати клепачи. Йосиф постоянно се дразнеше от заспалия му вид и въпреки че знаеше какъв внимателен слушател е Неделев, той го дърпаше за ревера на смокинга и почти викаше, като на глухоням. Една млада непозната госпожица в нескопосна рокля, слаба и кокалеста, с безизразно лице седеше на стол близо до двамата мъже. Косите ѝ бяха бакърени, кожата снежнобяла и на лицето ѝ личаха лунички. Сигурно това е годеницата на Неделев, помисли си Скарлатов. Знаеше, че той ще я доведе на вечеря. Тя бе с правилни черти, можеше дори да мине за хубава, ако имаше поне полъх на вълнение по лицето ѝ. Безлична, определи я Борис. Той тръгна към гостите. Всички му се зарадваха, а най-много Йосиф.

— Ела, Борисе, и обясни на Неделев накъде отиваме! Казвам му, че англо-френците ще ни направят в най-близко време на трушия!...

— Той знае, но иска да провери твоите пълководчески способности.

— Аз съм за мирната търговия, въпреки че не мога да се оплача от печалби — каза Йосиф.

— Но преди това трябва да посрещнем армиите... А победените войски са винаги озлобени и като тръгнат обратно... не е чудно тия,

които трупаха състояние от войната да увиснат по фенерите на софийските улици!...

— Това е невъзможно! — обади се сега Неделев.

— Така ли?! А пък аз съм все повече убеден, че революцията в Русия ще има ехо и в България! За разлика от Балканската война, този път виновникът ще плаща!

— Кой? — попита Неделев.

— Има богат избор — Дворецът, правителството, военните и, може би, ние...

— Е, щом толкова знаеш, кажи какво предстои! — каза Йосиф.

— Вероятно ударът ще дойде от Южния фронт. Навремето, когато нашата войска се изправи срещу съюзниците при Дойранското езеро на гръцката граница, вместо да ги подгонят и превземат Солун, се спряха да не нарушат псевдонеутралитета на Гърция! И какво стана? Англо-френците дебаркираха на Солунското пристанище, сръбската армия — напълно запазена — бе прехвърлена с кораби от остров Корфу, натрупаха запаси и техника и сега една мощна армия ще нанесе удара право в корема на България!

— И какво да правим, за да се спасим?

— Нещо твърде просто. Да се пуснат политиците от затвора! Да се състави ново, демократично правителство! Да се срути монархията! Да се арестуват подивелите генерали! Да скъсаме с германците, преди самите да бъдат смазани, и бързо да сключим мир.

— И какво ни пречи?

— Монархията и властта! Те ще се огъват, ще отстъпват по педя, ще хвърлят по малко баласт от падащия балон и винаги ще закъсняват, защото у нас власт се взима, но власт не се дава! Да разчиташ на външни сили при върховни моменти от съществуването на една нация, да разчиташ на обстоятелствата, които щастливо ще разрешат трудностите, да чакаш, без да действаш — това е самоубийство! Но ще стане точно така!

— Тоя тип Фердинанд е страшно уплашен... — каза Йосиф.

— Биография ли ще му пишеш?

— Омръзна ми вече! Непрекъснато ме вика и все едно повтаря — какво ще стане!... Но ти, Борисе, добре ги изигра. С малко затвор и се измъкна от обятията му.

— Още не е късно, Йосифе. Достатъчно е твоят протест на висок глас. Извикай: долу Фердинанд, долу офицерите, долу Радославов, и ще имаш уважението на всичко честно!

— Да ме направят на пача? Не, мерси! Аз съм само малък търговец и нямам политически амбиции!

Вратата се отвори и влезе Кюлев. Този човек, след като стигна една възраст, сякаш вече не остаряваше и не се променяше, подобно египетските мумии. Висок, малко прегърбен, с крака на щъркел, с издължено тяло и глава, със зелени очи и глуповат, усмихнат израз на лицето, си оставаше един и същ. Откакто Яна се омъжи за Борис, ходеше добре облечен, в крак с модата от края на деветнайсти век. Поздрави се с всички и се присъедини към мъжете.

— Как е? — зададе стандартния търговски въпрос Карасулиев.

— Не върви!

— Айде де!... Направи от нищо цяло богатство в тая война!...

— Берекят версън, не останах гладен!...

Йосиф бръкна в малкото джобче на жилетката и извади голяма сребърна монета. Всички я погледнаха. На едната страна имаше главата на Александър Македонски, на другата — някакво божество от гръцката митология. Славчо Кюлев се изкашля, взе парата, поддържа я, сякаш проверяваше нейната тежест, после извади една лупа от джоба и дълго я разглежда.

— Слушай, Кюлев, монетата е напълно запазена! Смуцава ме само ето тази дълбока резка... Кой идиот я е така обезобразил?

Кюлев вдигна глава и погледна Карасулиев.

— Когато Александър е плащал на войниците си, монетите са били белязвани със секач. Това е белег, че парата е служила за заплата.

— Брей, да се не види! А сега, кажи ми колко струва? Инак е като новичка!...

— Тя е фалшификат — каза Кюлев. — Отлята е заедно с нишана.

— И нищо не струва, така ли?

— Напротив! В древността често са фалшифицирали монетите. Те имат своята цена, понеже са редки, и някой нумизматик може да плати луди пари. Абе няма ли кой да сипе по една мастика?...

Късно вечерта, когато всички си отидоха и къщата утихна, Скарлатов влезе в спалнята на Яна. Тя стоеше по нощница пред огледалото с разпуснати, гарваново-черни коси и гребен в ръка, но не

се решише, а гледаше замислено. Трепна, когато до нейното лице на огледалото се появи това на Борис. Той нежно хвана ръката ѝ. Сега, отблизо, големите ѝ виолетови очи изглеждаха огромни.

— Тъжна ли си?

— Не, не...

— А какво ти е?

— Нищо.

— Ела, тогава...

— Моля те, недей!

Те спяха в отделни спални. Това с нищо не нарушаваше съпругеската им близост, но така беше по-добре. Скарлатов понякога по цели нощи четеше или не можеше да спи. Нямахше защо да измъчва Яна със своите проблеми. Но сега остана огорчен. Тя никога не му бе казвала такива думи. Той я целуна по челото и тръгна към вратата.

— Борисе, моля те, остани...

Той спря и се извърна. В очите на Яна имаше сълзи.

— Случило ли се е нещо?

— Там е работата, че не знам.

Той седна срещу нея. Тя с мъка продължи:

— Аз, може би, съм бременна...

Той запази спокойствие.

— Не виждам нищо лошо в това. Сигурна ли си?

— Почти. Лошо ми е. Повръщам...

— От колко време, според тебе?

— Четвърти месец.

Може би е вярно, лицето ѝ е много бледо, си каза той.

— Това е прекрасна новина! Но защо тази вечер да не бъдем заедно?

Тя още повече пребледня.

— Защото... защото, ако правим това, докато съм бременна, по лицето на детето ще излязат лишеи...

Той искрено се засмя.

— О, непроходима българска простотия, засегна и моята жена! И, ако смея да попитам, кой ти каза това? Гинеколог? Дерматолог?

— Не.

— Така и предполагам! Тогава някой народен талант, български Хипократ^[1] или изкуфяла бабичка!...

— Ти не вярваш, но те много знаят... Аз искам детето да се роди здраво и красиво!...

— Същото и аз! Какво съвпадение! И затова още утре отиваме при акушер, ако ще да те вържа с верижка!...

— Аз от това се боях. Не искам никой да ме преглежда...

— А някоя вещица с изкривени, почернели нокти и ръце, неумити откато се е родила, по ли е за предпочитане?

— Ох, нека да не е утре!... Нека събера сили!...

— Последна отстъпка! Но до края на седмицата ще трябва да отидеш!

Тя въздъхна. Един тежък разговор, толкова важен за нея, бе преминал. Усмихна се. В сърцето на Борис нахлу нежност, гордост и милост, примесени със страх. Изправи се, прегърна я. Тънкото ѝ, стройно тяло под нощницата трепереше. Тя скри глава в широките му гърди и като дете си триеше носа от ризата му.

— Страх ме е...

— Аз съм до тебе. Всеки български мъж пада по малко и гинеколог!...

— Да знаеш колко исках да останеш при мен тази нощ, само че ме беше страх...

Борис я вдигна и понесе към леглото.

---

[1] *Хипократ* (ок. 460–377 пр.н.е.) — древногръцки лекар и естественик, реформатор на античната медицина, наречен „баща на медицината“. Приема значението на външната среда за формирането на телесните и душевни качества, определя четири основни типа на човека — сангвиник, холерик, флегматик и меланхолик. Дава методи за лечението на различните болести, формулира принципите на лекарската етика (прочутата Хипократова лекарска клетва) и др. ↑

ГЛАВА ВТОРА

На другата сутрин Скарлатов слезе в кабинета на Банката преди започване на работа. Още никой не бе дошъл. Новината за бременността на Яна го бе стреснала. Изпитваше повече страх за нея, отколкото радост. Тя беше вече на 23 години, но нямаше конструкцията на развита жена, на бъдеща майка. Приличаше по-скоро на подрастваща девойка, току-що излязла от пубертета. Когато мислено се върна назад в тези няколко години брачен живот, Борис малко можеше да каже какво всъщност е състоянието на жена му. В едно не беше трудно да се увери, че тя много обичаше децата и фактът, че досега не забременяваше, бе психическа травма за нея. Той с нищо не я упрекна. Избягваше разговори в тази област. И не защото я щадеше, а защото дали тя ще роди, или не му бе съвсем безразлично. Той бе лишен от една важна българска черта — продължение на рода. Дали бе дефект? Вероятно. Нито за миг в мислите му не се явяваше бъдещият наследник на Търговската банка. В тия години се беше успокоил от такава възможност и сега се разтревожи. Светът от ден на ден се разбъркваше неимоверно. Събитията, които предстояха, съвсем не бяха благоприятни за продължение на рода. И за какво трябва да се раждат нови нещастници?! Войните бяха променили напълно възгледите на Скарлатов за семейството, по-точно за децата. Но той добре знаеше какво означава за Яна да няма рожба. Това я унижаваше като жена, смачкваше самочувствието ѝ, затова раждането стана фикс-идея, една мечта, която с годините се превръщаше в цел на живота ѝ. Той знаеше, че ако роди, Яна ще се успокои напълно. Нищо друго на този свят не би ѝ дало по-велико щастие!... Но, ако това ѝ струва живота? Тогава има ли смисъл? Ето къде беше проблемът!... Затова реши дейно да се намеси и помага с каквото може. Той нямаше познати лекари. Александров бе останал в Университета в Швейцария. След като дълго размисля, избра да се посъветва с доктор Стефан Сарафов — лекарят на Матов. Той не беше гинеколог, но това нямаше значение. Изпитваше пълно доверие в него. Не го познаваше лично, но в момента имаше славата на най-добрия български лекар. Бе завършил в Париж и станал

един от най-близките асистенти на голямото френско светило в медицината — професор Потен. Работил десет години, а после зарязва Франция, зарязва блестящата кариера, богатството и славата и се връща в България. В кратко време става най-търсеният лекар на София. Неговият детски, демократичен дух, който не правеше разлика между бедни и богати, короновани особи или проститутки, министри или изкопчии, му създаде ореол на лекар-свещец. Конкуренти от лекарското съсловие нямаше, защото беше безкористен. Отиваше по всяко време, при първо повикване в най-бедняшките землянки, независимо дали е дъжд или град. И много често под рецептата оставяше и банкнотата, с която да си купят лекарството. За него се носеха легенди. Фердинанд го избра за свой личен лекар и лекар на Двореца. Когато се касаеше за здравето му, монархът не си правеше експерименти, а проявяваше реализъм. Този факт привлече към Сарафов и управляващата върхушка, военните, софийския хайлайф, без никога да се е стремил към подобно нещо. Но това, което разтърси България, бе неговата пророческа статия-предупреждение, написана малко преди България да влезе във войната на страната на Германия. Къде са нашите водачи? — питаше този кротък лекар, с добри, учудени очи. Никой не очакваше от него, от човек съвсем сам, от човек без партия, такава гражданска смелост. Той призоваваше към бунт, към сваляне на правителството и направо сочеше имената, начело с министър-председателя Радославов. Българинът, общо взето, смята за голям глупак този, който върви срещу собствения си интерес и винаги търси зад някое смело действие или слово користни цели, както в английския криминален роман се търси кой има полза от престъплението — за някакво наследство. Но на доктор Сарафов му повярваха, хората се стреснаха и се запитаха накъде сегашните овни водят стадото?... Повярваха му, защото беше хуманист не само по възпитание, но и по рождение, какъвто е бил вероятно свети Иван Рилски — явление, което изпъква в живота на реалистичните нации, за които материята е всичко на този свят, сякаш за да докаже, че има дух.

Скарлатов го потърси по телефона в клиниката му. Обади се бодър мъжки глас. Помоли го да се срещнат. Доктор Сарафов веднага се съгласи. Половин час по-късно в двора на Банката влезе покритото, малко ландо на доктора, теглено от пъргаво конче. Срещнаха се като стари приятели, въпреки че не се познаваха дотогава. Скромният

Сарафов остави кожената си лекарска чанта на килима до фотьойла и седна.

— Господин Скарлатов, толкова се радвам, че се запознахме. Аз Ви се възхищавам. Искрах да Ви посетя в затвора... Михаил Матов ми е разказвал прекрасни неща за Вас.

— Доктор Сарафов, смешно е да сипете такива похвали към мене.

— Не, господин Скарлатов, Вие сте, един от най-умните хора в тая побъркана страна и пострадахте за своите идеи!

Борис се усмихна. Нямаше защо да го разубеждава. Този човек беше толкова чист, че нямаше да го разбере.

— Докторе, ако трябва да говорим истината, Вие застанахте като античен борец срещу най-силните на деня. Царя Ви уволни от поста личен лекар на Двореца, публично Ви злепоставят всеки ден... Мога ли да се сравнявам с Вас?!...

— О, за това не заслужава да се говори!... Простете, господин Скарлатов, едва ли ще успея до довечера да свърша визитите... Списъка е дълъг, а трябва да се върна и в болницата. С какво мога да Ви помогна?

— По личен въпрос. Жена ми изглежда е бременна.

— Честито, господин Скарлатов! Но, както знаете, аз не съм гинеколог. Ще Ви препоръчам няколко добри лекари и Вие ще изберете.

— Държа първия лекар, който ще прегледа моята жена, да бъдете Вие. Аз Ви имам доверие.

— Тогава да тръгваме, господин Скарлатов.

Доктор Сарафов погледна часовника си и отново го сложи в джоба на жилетката. Качиха се горе. Когато представи Яна, тя цялата се изчерви. Но доктор Сарафов беше не само мил човек, а излъчваше и доброта, както слънцето топлите си лъчи. Той хвана Яна за ръка, погали я по лицето и в миг я превърна на малко, послушно, доверчиво момиченце.

— Господин Скарлатов, простете, но ние с Яна ще Ви оставим тук...

Те се запътиха към спалнята. Половин час по-късно доктор Сарафов излезе. Скарлатов го отведе до тоалетната да си умие ръцете. Върнаха се в салона. Яна ги чакаше.

— Е, моето момиче, всичко е наред! Не трябва от нищо да се вълнувате и само да се радвате! Това е много важно, за да се роди детето здраво, красиво и спокойно.

— Доктор Сарафов, ще мога ли да идвам при Вас, или ако Ви е удобно — Вие тук?

— Аз няма да Ви бъда от голяма полза. Ще Ви предам в ръцете на най-добрите гинеколози.

— Но аз искам и Вас...

— Е, добре. Все ще намерим време и за Яна... Господин Скарлатов, Вие сте щастлив съпруг!

Борис се усмихна.

— Знам.

Те слязоха по стълбите в коридора на Банката и се отбиха в кабинета. Сарафов отново погледна часовника си. Скарлатов му подаде пачка банкноти.

— Не Ви ли се струва, че разрушавате радостното чувство от срещата ми с Вас?

— Изслушайте ме, доктор Сарафов. Аз съм banker.

— И гражданин!

— И гражданин, но аз нямам връзки с народа, както Вас. Вие познавате може би най-добре у нас човешкото страдание и мизерия. Моля, бъдете ми посредник и разпределете сумата както намерите за добре!

— Трудна задача, но абсолютно задължаваща!

Доктор Сарафов взе парите и ги сложи във вътрешния джоб.

— Само да не ги загубя... Да знаете колко съм разсеян!...

Скарлатов го изпрати до ландото. По пътя доктор Сарафов му каза:

— Вижте, господин Скарлатов, Вашата жена Яна е прекрасна. Но, доколкото се простират медицинските ми познания в чужда за мене област, смущава ме нейната конструкция...

— В какъв смисъл?

— Струва ми се, че има тесен таз. Бихте ли се обърнали към доктор Славчев? Той е голям гинеколог. Аз лично ще поговоря с него. Е, разбрахме ли се?

— Напълно.

— Ще Ви се обадя по телефона. Но доктор Славчев трябва на всяка цена да си каже мнението.

— Нали няма да оставите Яна?

— Разбира се, господин Скарлатов.

Борис съвсем не се успокои от посещението на доктор Сарафов. Беше му ясно, че той не бе изказал съображенията си пред Яна. Борис също не искаше да ѝ каже нищо, затова остана в кабинета.

На другия ден акуратният доктор Сарафов му се обади. Скарлатов изпрати колата да доведе доктор Славчев. Яна се беше напълно примирила, но изпитваше ужас от прегледите. Смяташе, че нейната бременност се отнася само до нея, а не до околните. Изпитваше и срам, че всички ще научат за състоянието ѝ.

— Но нали, в края на краищата, всеки може да види издутия ти корем? — каза Борис.

— О, никак не ми личи и още дълго няма да се вижда! Когато наближи времето, няма да излизам. Аз и без това, откато заминаха Матови, си стоя вкъщи.

— Трябва да се разхождаш!

— Смяташ ли, че ще е необходимо?

— Разбира се!

— Ами ще ме извеждаш с колата далеч от София и там ще ходя. Или най-добре ще е, ако ида на село!

— Виж, това е идея!

Но доктор Славчев му обясни с малко думи, че Яна трябва да остане в София, за да бъде под негов постоянен контрол.

— Има ли някаква опасност?

— Не знам. Но предпочитам да е пред очите ми. Все пак тя е имала един спонтанен аборт.

Борис остана с впечатлението, че доктор Славчев не е напълно откровен.

— Докторе, бихте ли се изяснили докрай?

— Господин Скарлатов, Вие отричате ли правото на един лекар да не му е ясно всичко на този свят?

— Не, разбира се.

— Е, добре. Аз се нуждая от време. И когато нещо не ми е ясно, действам по принципа „Страх лозе пази“. Аз съм скептик. Но ако

изпитвате и най-малкото съмнение, нямам нищо против да изберете друг лекар.

— Уважавам скептиците.

— За лекаря това е дефект. Затова може би ценя толкова много доктор Сарафов. Той притежава магнетичното въздействие на древните лечители да внушава безкрайно доверие. Горещо Ви го препоръчвам да остане в този период лекар на Вашата жена, въпреки че не е гинеколог.

След този разговор Скарлатов се успокои. Яна бе попаднала в ръцете на най-добрите лекари в страната. Бременността ѝ постави още един проблем — баща ѝ. Биологичната мечта на Славчо Кюлев за продължение на рода се сбъдваше, въпреки че нямаше понятие какво става.

— Не искам татко да знае! Когато дойде времето, сама ще му кажа.

— Но ако би могла да не го уведомиш, няма да го направиш, нали?

— Разбира се! Но дотогава има още време...

— Тежко ще му бъде, ако разбере от други състоянието ти.

— Нека!

Това щеше да е горчива обида за Славчо Кюлев. Беше несправедливо, дори жестоко от Янина страна.

— Имаш ли нещо против, ако аз му съобщя?

— Казах ти, не искам! Достатъчно е, което преживях, откакто ти научи.

— И все пак ще му кажа! Той трябва да знае!

— Тогава защо ме питаш? Чувствам се като добиче, което водят за оглавника, без да знае накъде... Може би в кланицата?

Големите виолетови очи на Яна изразяваха страх. Скарлатов дълго се колеба. Накрая реши все пак да се срещне със стария Кюлев. Не го потърси у дома, нито предварително го уведоми. В събота, след работа, се запъти към сарафския му дюкян. Никога не беше ходил там. Знаеше горе-долу къде е. Поводът бе, че го кани на вечеря, въпреки че и сам щеше да дойде. Той тръгна по тясната улица с едноетажни постройки, които сякаш го отведоха в ориенталски пазар. Стори му се запусната. Липсваше това гъмжило, характерно за отминалите години на стопански разцвет. Дюкянчетата бяха затворени със заковани дъски върху вратите и кепенците. Върху някои все още личеше надписът, че

стопанинът е на фронта, а на други имаше черна кърпа над вратата и некролог отдолу, затова че собственикът никога вече няма да се върне... Пък и какво ли можеше да се обменя в тия времена?... Добрите стоки вървяха на неимоверна цена и се продаваха не по дюкяните, а на четири очи. Това, което се излагаше, бяха стари парцали или произведения на домашната индустрия от грубо тъкани платове. Чаршията приличаше на залиняло добиче. Малко по-стегнати бяха магазинчетата на сарафите. Той скоро намери бърлогата на Кюлев по огромната фирма: „Славчо Кюлев — сарафин“. Четеше се отдалеч. Бе толкова безвкусна и съчетаваше такива неприемливи цветове, че грубо се натрапваше. От двете страни на надписа бяха нарисувани две монети — турска петолирка и английски суверен. До вратата по дължина висеше друга табела, която точно сочеше какво се извършва в дюкяна, Скарлатов не влезе вътре, а остана да го разглежда. Зад стъклото имаше една желязна решетка като тия върху малките прозорчета на турските къщи. Отгоре се виждаше рулетката, която Кюлев спускаше вечер, преди да си отиде. Зад витрината блестяха няколко турски меджидии, сребърни левове с образа на Фердинанд, една примитивна сребърна гривна, интересна с варварската си изработка. Два сребърни пръстена от филигран допълваха колекцията. Нямаше нито грам злато. Сарафите не оставят чисто злато на показ. Тротоарът пред дюкяна беше пометен. Отвори тежката, дъбова врата. Чу се весела мелодия на звънчета, известяващи влизане на мющерия. Самото помещение беше дълго и тясно като коридор. Единствената светлина идваше откъм голямата витрина. Трябваше му време, за да свикне със здрача, така характерен за сарафските дюкяни, обвиващ всичко в тайнственост, където само златото като слънце излъчваше своя блясък. В дъното бе изправена една огромна зелена каса — старинна английска изработка, а пред нея се намираше обширна дървена маса като терзийски тезгях, покрита с червено сукно. Зад нея го гледаше прав дългият Кюлев и глупашката му усмивка изразяваше нескрита радост. Той се промъкна между масата и стената, подаде двете си ръце и три пъти го целуна.

— Най-после, зетко, да ме зачетеш!...

Очите на Скарлатов вече привикнаха към полумрака. Сега можеше напълно да разгледа дюкяна. Край едната стена имаше шкаф-витрина. Виждаха се старинни пари и сребърни бижута. До шкафа

стърчаха два дървени стола. Следваше един голям, лъснат меден мангал. Зад него в рамка със стъкло висеше огромна, цветна литография на целия Цариград с Пера, Златния рог, Босфора, улиците и къщите. Един примитивен, но реален гид на Великия град, по който можеше напълно да се ориентираш. В синьото море плуваха платноходки и каици. Скарлатов дълго разглежда литографията. Тя му напомняше детството, младостта и Роберт колеж. Картината ставаше все по-жива. И ако по тия тесни улички тръгнаха хора в ориенталско и европейско облекло, като марионетки, всичко щеше да стане действително.

Той седна на стола, който Кюлев любезно сложи пред масата. Отгоре ѝ се виждаха ръчни, старинни везни с лъснати до блясък чинийки от чиста мед, дървена кутийка с малки разнообразни тежести върху основата на турската ока, както и върху основата на модерната, метрична система. До тях беше положена една голяма лупа в меден обръч и дръжка. Някои от тежестите бяха от тъмно олово, други от мед. Имаше и точна везна, с каквато си служеха модерните аптекари — в кутия със стъклени стени и приличаше на аквариум. Подът беше намазан с катран, издаващ неповторимата миризма на древна гробница. Над масата висеше лампа с абажур като чиния. Скарлатов си помисли колко младолик и бодър за възрастта си изглежда Кюлев, който никога в живота си не бе употребявал очила. Чак сега той забеляза, че старецът бе поставил на главата си една от тия малки, черни шапчици, каквито носеха албанците. Цялата обстановка, заедно със собственика ѝ, заприлича на старинна творба от Рембрандт с полутъмни, едва очертаващи се предмети и лица, които ставаха все по-ясни, сякаш някаква вътрешна светлина, идваща от центъра на картината, ги осветяваше. Скарлатов мислеше как да започне, но звънчетата дръннаха и влезе един младеж. Борис отмести стола си, за да мине клиентът, който застана пред масата с червеното сукно. Кюлев продължи да седи, сякаш не го забелязваше. Цялата обстановка не предразполагаше към разговор. Младежът мълчаливо подаде една златна пара. Кюлев внимателно я пое и започна да я разглежда с лупата. После, все така без да бърза, я сложи на ръчните везни. Ръцете му никак не трепереха. Отново я разгледа с лупата и сега на лицето му се яви разочарование. Той хвърли монетата като ненужна вещ пред себе си и с ръка я избута към края на масата.

— Виран-пара! — каза той. — Боклук!
— В съседния дюкян ми дават сто лева!
— Иди там!

Младежът се готвеше да си ходи. Тогава Кюлев каза:

— Сто и десет лева! Това е последно! Губя, но днес не съм правил алъш-вериш и ще ми тръгне на зле...

Младежът пак му подаде парата. Кюлев започна да обяснява на Скарлатов — колко била разкривена, едно с едно не се схождало. Като че ли е минала през дарак и чепкало... А златното съдържание е колкото да не мине без хич!... Той отвори чекмеджето и наброи пари в банкноти. Клиентът ги взе. Искаше да каже нещо.

— Не струва ли повече? — попита той.

— Откъде я имаш?

— От майка ми я имам.

— Как ще докажеш? На парата не е писано! Кой знае какви бели ще ми създадеш! Взимай, докато не съм се разкандардисал!...

Младежът неуверено прибра банкнотите. Въздъхна. Пъхна ги в джоба и с бързи крачки се измъкна от дюкяна. Наново весело звъннаха звънчетата и настъпи тишина. Кюлев прибра монетата в чекмеджето. После се замисли. На лицето му се появи усмивка, която съвсем не изглеждаше глупашка. Скарлатов остана с впечатление, че сделката е нищожна.

— Изглежда, твоята търговия не върви?...

— Напротив! Сега направих отлична сделка! Идвай по-често, зетко, ти ми носиш късмет!

— Не разбирам...

— Това е испански дублон, сечен в Южна Америка. Наслуки цената му в нумизматичен магазин на Лондон ще бъде около пет хиляди наши лева. Има манияци, които ще заплатят повече, и то в злато! Ако искаш, мога да отворя каталога.

— Но това е невероятно!

— Чак сега ли разбра?

— А не е ли опасно?

— При търговията със злато всеки си държи езика зад зъбите. Трудно се доказва произхода на дадена монета. Затова е сравнително безопасно. А и аз не влизам в подробности — откъде е взета, как е попаднала. Не съм джандарин!...

— Все пак, не се ли умори?

— Никога! Една такава сделка ми връща младостта. Освен това, знаеш, че правя колекция и ще дойде ден, когато даже един Скарлатов ще ахне! Разбра ли?

— Не напълно, но както и да е... А защо я събираш на стари години?

Кюлев се бе опарил от разговора за бъдещ наследник и нищо не отвърна. Борис веднага съобрази, че ако продължи в тая насока, ще стигне лесно до целта на посещението си.

— И докъде си стигнал, ако не е тайна? Събра ли необходимата сума за следване на твоя внук в Оксфорд?

Кюлев изненадан го погледна. Все още не можеше да се ориентира накъде ще избие разговорът.

— Много повече! Лондон, зетко, е пазара на редките златни монети. Там и само там Славчо Кюлев ще изложи колекцията си!

— Гледай само някой да не те обере в България!

— Не се е родил още този, който може да вземе нещо от мен! — самодоволно каза старецът.

— Ами ако цялата ти дейност е излишна?

— Бог няма да ме остави. Той ще чуе молитвите ми!...

— Моли се, за всеки случай, по-тихо, че ако познае гласа ти, ще се възмути от нахалството ти!

— Не сме ние, Кюлеви, такива грешници като Скарлатови!

— Да, наистина. За да бъдеш велик грешник, трябва не само хитрост, а и ум. Но да оставим това!... Господин Кюлев, дойдох да Ви съобщя, че Вашият бизнес придобива някакъв смисъл...

— Пак ли искаш да ме сядеш?

— Напротив! Нося ти блага вест.

— Почнал си да говориш като калугер. Дали не са те повредили в затвора?

— Ще те разочаровам. Не успяха. Чувствам се здрав и читав!...

— Е, щом не си намислил нещо лошо, думай! Пък ако си направил голям удар и не си се сетил за мене, язък!...

— Щом съм тук...

— Абе, не ги мога много вашите скарлатовски омайващи думи, но разбирам кога някой се подиграва!...

— Господин Кюлев, Яна е бременна!

В настъпилата тишина Борис чу как старецът изхълца. Закри с две ръце лицето си. Явно се вълнуваше и не можеше да се съвземе. Скарлатов разбра, стана от стола и отново се изправи пред литографията. Мина дълго време, докато Кюлев се съвземе. Борис се бе зазяпал и трепна, когато почувства на рамото си ръката му. Постави я внимателно и нежно.

— Борисе, зетко... Ще мога ли да поговоря с Яна?

— Това е втората част от мисията ми. Каня те на вечеря.

— А, кажи ми, честно! Знам, че тя не те е пратила. Защо ме пожали? Знам, че Скарлатови пекат на шиш такива като мен!

— Не си прав! Ти си първия човек, на когото съобщавам новината.

— Аз никога няма да забравя това. Гордея се, че в жилите на Скарлатови ще тече и моя кръв, моя, кюлевска кръв!...

— И нека се уговорим — не съм бил тук! Искам тя сама да ти каже!

— Тя ще мълчи — въздъхна Кюлев.

— Едва ли. Тя те обича. И няма да те пече на шиш като Скарлатови.

Старецът се засуети. Облече набързо връхното си палто. Заклучи дюкяна. Спусна рулетките.

— Работното време още не е свършило.

— Ох, трябва да се приготвя... Купих си на старо смокинг, напълно запазен. Панталонът ми е нов. Трябва да се облека официално! Ще ми изскочи сърцето от радост!

Разделиха се пред дюкяна. Двамата тръгнаха в противоположни посоки. Наистина, защо не му казах направо, ами си чесах езика, помисли си Борис и си отговори, че винаги е имал желание да го мъчи. Дали и баща ми навремето не е изпитвал същите чувства към него? Знаеше, че е несправедливо, но играта на думи му бе забавна. Така, както е забавно на котката не веднага да изяде мишката, а да си поиграе с нея...

ГЛАВА ТРЕТА

Войната бе спечелена от българската армия и загубена от незрялата, авантюристична политика на цар Фердинанд и другите негови управници. За всеки случай, те се оказаха далеч на по-ниско ниво от това на останалите съседни. Ето защо влизането на страната в световната война като съюзник на Германия беше предопределено от предишната. Бъдещето на България зависеше вече не от самата нея, а от съдбата на Германия. Първите успехи на Германия бяха първи успехи и на България — тя завоюва своите стари територии, населени с българи, без сериозни военни действия. Единствено на юг остана една рана, една язва, която само далновидните хора схванаха като началото на края — Солун, където още в 1915 г. дебаркираха англо-френски части. Тук изигра фатална роля германската политика. Тя залагаше на гръцкия крал Константин, който обяви неутралитет на Гърция. Странен неутралитет бе това — с чужда армия в страната, която стои на позиции и се снабдява през неутралната и суверенна територия с окупиран град Солун — втория по големина, удобно пристанище за бъдещо настъпление. Нашата армия, спряла на Дойранските езера, водеше така наречената окопна война. А в Гърция с променлив успех се разразява политическа битка за надмощие между крал Константин — на немска страна — и Венизелос — на страната на Антантата. Спасената и запазена сръбска армия, извозена с кораби до остров Корфу, отпочинала и добре снабдена, бива отново стоварена на Солунското пристанище. През юни 1917 година в Атина е извършен преврат с помощта на англо-френците. Крал Константин абдикира в полза на сина си Александър. Министър-председател и диктатор на Гърция става далновидният политик Венизедос. Гърция обяви война на Централните сили. Сега срещу българската армия на така наречения Солунски фронт застават обединените армии на Англия, Франция, Сърбия и Гърция. Започват се упорити окопни сражения от края на 1917 г. и първата половина на 1918 година. Това е началото на погрома! Разложението обхваща България както на фронта, така и в тила. Войниците са зле облечени и гладни. Липсват боеприпаси. Германия

не изпълнява задълженията си за военни доставки, а започва системно да ограбва и без това изтощената страна. В тила царят черна борса, неуредици и корупция. Селското стопанство, лишено от мъже, катастрофално намалява производството. Недоволството се засилва. Три години война е катастрофа за малка страна като България. Започват се търкания между Главното командване на армиите и правителството. Те се изразяват във взаимни обвинения. Военните обвиняват цивилните, че не се грижат за снабдяването на армията. Цивилните обвиняват армията в бездействие. Все повече в грохота на оръдията се чува гласът на народа, който иска мир на всяка цена. От месец март 1918 година до месец юли започва последният, отчаян опит за пробив на Западния фронт в сектора на Арас-Сен-Кантен. Опитът е безуспешен, германската армия се задъхва и накрая, изтощена, прекратява настъплението. Това е почти пълно поражение, останалото са подробности. Влиянието на Руската революция сред войнишките маси започва все повече да се чувства. В нейната реалност те вече са видели пример за изход от войната. Всичко това знаят и в Двореца, и в правителството. Трябва да се действа час по-скоро! Но как? По същество България е окупирана от немците и без тях не може да вземе никакво решение. Правят се малки ходове, които никога в историята не са довели до категоричен резултат. На 21 юни 1918 година пада правителството на Радославов. Идва ново, начело с Александър Малинов. На 15 септември 1918 година започва битката на Добро поле. Нашите войски са изправени пред противник, който ги превъзхожда неколкостранно както в човешки сили, така и в техника. На втория ден фронтът е разкъсан. Настъпва разгромът на българската армия. На 28 септември България изпраща делегация за примирие в Солун. На 29 септември то е сключено. Това е пълна капитулация. България се изтегля в старите граници, като тоя път губи и излиза на Бяло море. Френските войски окупирват страната. Абсолютен крах и разруха! За пет години две национални катастрофи! На 3 октомври цар Фердинанд абдикира в полза на сина си Борис. Останали ли са все още някакви сили в нацията?...

Още преди примирието на 24 септември войнишките маси, бягащи от фронта, се обединиха и вдигнаха бунт. Беше разгромена Главната квартира в Кюстендил. На 27 септември обявиха Радомирската република. България беше изправена пред революция.

Българското правителство и Дворецът изпаднаха в паника. Същия ден, по нареждане на Лудендорф в София пристигна генерал Ройтер с една германска дивизия и превърна столицата в окупиран град. Тия германски части, заедно с юнкерите от Военното училище, заеха позиции към подстъпите на София. Немски батареи се настаниха по склоновете на Витоша. На 28 септември недобре организираните, разбунтувани войски започнаха сражение по Владайското дефиле. На 29 септември боевете навлязоха в решителна фаза...

През цялата тая нощ се чуваше канонадата на оръдията. Скарлатов се разхождаше в библиотеката. Това бе краят!... Но точно сега ли?... София приличаше на фронтова линия. Градът бе напълно разбъркан. Снабдяването беше прекъснато. Хората се бяха изпокрили по домовете и чакаха развоя на събитията. Търговската банка изглеждаше като остров и нямаше никакъв контакт с външния свят. Борис беше сигурен, че в скоро време ще се реши съдбата на България и тайно се надяваше, че именно сега Яна няма да почне да ражда. Само да издържи още няколко дни, мислеше си той. Защото това, което го безпокоеше, което бе заело цялото му съзнание, бе животът на Яна. За него не бяха изненада нито поражението, нито въстанието. Часът на истината бе ударил!... Тази истина, която той твърдо знаеше още преди началото на войната. Единствената връзка между Банката и околния свят бе Туше Динев. Въпреки че бе зает в полицията от сутрин до вечер, намираще време да се отбие и осведоми Борис за всичко, каквото ставаше навън. На разсъмване в библиотеката влезе Яна по нощница. Тя прегърна Борис и склони глава на гърдите му. Той почувства, че тялото ѝ трепери.

— Мисля, че започва... — каза тя.

— Сигурна ли си?

— Не знам... може би... На два пъти ме преряза остра болка в корема.

Скарлатов събуди Неда. Тя дотича веднага. Поставиха Яна да легне в спалнята. Неда остана при нея. Борис се опита по телефона да влезе във връзка с доктор Сарафов или с доктор Славчев. Обади му се груб глас на немски. Централата беше блокирана от германското командване. Генерал Ройтер бе разположил щаба си в гранд-хотел „България“ и държеше в ръцете си всички съобщителни средства. Скарлатов помоли на немски телефониста да го свърже с генерала.

Отказаха му още по-грубо. Позвъня втори и трети път. Накрая окончателно изключиха телефона на Търговската банка. Слушалката мълчеше. Разсъмваше. Той влезе отново в спалнята. Уплаши се. Лицето на Яна беше бяло като вар. Изведнъж тя пое дъх и стисна устни. Едновременно с това заби нокти в дланите си. И под копринената нощница Борис видя как коремът ѝ се надига. Той изтича и сложи ръка върху него. Бе твърд като дъска. Яна не дишаше и го гледаше с широко отворените си, виолетови очи, но той бе сигурен, че не го вижда. Устните ѝ посиняха.

— Яно, дишай, моля те, дишай...

Неда плачеше. Лека-полека коремът почна да спада и омеква. Яна пое дъх. Лицето ѝ се покри със ситни капки пот и взе бързо да диша. После затвори очи и морно отпусна глава на възглавницата.

— Яно, моля те, кажи как си?...

Тя нищо не отвърна, а само с усилие протегна ръка, хвана тая на Борис и с неподозирана сила я стисна. Мина така известно време, докато дишането се уравни. Неда избърса лицето ѝ с пешкир. Един нов израз се бе явил на него — едновременно женствен, някак си отправен навътре към нея и същевременно мил, с детска безпомощност и доверие. Тя отвори очи и с учудване се взря в Борис. Лека усмивка озари лицето ѝ. Говореше тихо и бавно.

— Не знаех, че толкова боли. Не се безпокой... Така трябва да бъде! И моля те, обещавай ми, че ще направиш всичко детето да се роди! Искам дете, моля те, аз ще изтърпя всичко, ще се старая с всички сили.

Тя пак затвори очи. Скарлатов стана. Тръгна към вратата, но се спря. Погледна огромното легло и триптиха от иконата над него, където бе починала майка му. Тихо затвори вратата след себе си. Тревогата неочаквано нахлу в него. Мислите му почнаха разбъркано да се блъскат една в друга. Изпи голяма чаша коняк. Малко дойде на себе си. И, както винаги в такива моменти, започна да дава заповеди на собственото си тяло, сякаш бе съставено от двама различни хора. Единият, който мисли, а другият, който изпълнява. Това състояние му се бе случило само веднъж в живота, когато беше обсаден в къщата при сражението с гърците в Солун. Той бързо се облече. Очакваше, че може да бъде арестуван веднага след излизането му на улицата. Подир кратко колебание взе маузера. Провери патроните. Освободи предпазителя и го пъкна в джоба. Бе решен на всичко. Тогава се чу

външният звънец. Изтича като луд по стълбата. Вън стоеше кола с въроръжени полицаи, а пред вратата — Туше Динев. Скарлатов с облекчение въздъхна. Обясни му на входа с няколко думи всичко. Динев, без да проговори, се качи на полицейската кола и замина. Но чак към обяд доведе в Банката доктор Стефан Сарафов. Той носеше със себе си спокойствието. Влезе в спалнята. Бави се дълго. Когато излезе, каза:

— Господин Скарлатов, трябва веднага да намерим доктор Славчев!...

В тия часове Туше Динев бе винаги на разположение на Скарлатов. Полицейската му кола стоеше пред Банката. Явно действаше срещу официалните нареждания и в най-трудния период за столицата напълно заряза работата си. Но да се намери доктор Славчев в този окупиран град, където всеки беше власт и не се знаеше кой пие, кой плаща, не бе лесна работа. Грохотът на оръдейната канонада откъм Княжево не преставаше. Динев успя да доведе доктор Славчев едва привечер. Контракциите се бяха учестили. След прегледа той бе много разтревожен. Поговори насаме с доктор Сарафов. От името на двамата той обясни на Борис, че положението на жена му не е добро. Раждането се усложнява и трябва веднага да бъде прехвърлена в клиниката му. Скарлатов разбра. Отиде при Яна. Двамата лекари се бяха постарали да я убедят. Тя безропотно прие решението. Само каза:

— Ще направя всичко да се роди детето... Ще бъда храбра...

Вдигнаха я на ръце. Качиха я на полицейската кола. Клиниката на доктор Сарафов беше близо, на площад „Народно събрание“ и улица „Цар Шишман“. Настаниха я в стаята на втория етаж. Туше Динев помоли да бъде освободен. Той съчувствено стисна ръката на Борис. Каза, че ще се отбива често, за да разбере как върви раждането и да помогне с каквото може. Двамата лекари останаха при Яна. Скарлатов се разхождаше сам на долния етаж в чакалнята. Настъпи нощта. Слезе доктор Сарафов.

— Идете си у дома, господин Скарлатов.

Той не каза нищо повече, а и Борис не го попита. Лицето на лекаря бе загрижено. Борис излезе навън. Канонадата откъм Княжево беше спряла. Изведнъж се зададе луксозната кола на Карасулиев и се закова пред клиниката. От нея изскочиха един полицаи, а после самият Йосиф и Анастасия.

— Има ли нещо ново? — попита Карасулиев.

— Засега... не знам...

— Позволиха ни да се движим само с полицаи.

От ъгъла на улицата се появи Неда с глава, забулена в шамия. Тя тичаше.

— Ти къде?

— При така Яна...

Тя беше по-голяма от Яна, но ѝ казваше како в знак на уважение.

Анастасия хвана ръката на Борис.

— Господин Скарлатов, нека поговоря с лекарите!... Може би ще ни пуснат с Неда. Така поне ще мога да Ви уведомявам...

Двете жени влязоха в клиниката. След малко се показа Анастасия.

— Разрешиха. Ще се редуваме с Неда. Лека нощ...

Вън пред автомобила останаха Карасулиев и Борис.

Полицаят стоеше настрани, а шофьорът в колата.

— Скарлатов, бих стоял с тебе цяла нощ, но е по-добре да се прибереш! Жените ще се справят с всичко. Ще ме оставиш с колата вкъщи, а после е на твое разположение! Нека стои пред Банката. Динев ми каза, че ще възстанови телефонната връзка. Полицаят има заповед от него да бъде на нашите услуги.

Борис нищо не отговори.

— Мисля, че така ще е по-разумно — настояваше Йосиф.

— Добре — изведнъж се съгласи той.

Качиха се. Колата потегли. Малко след пристигането му дойде Туше Динев. Телефонът работеше. Той почти всеки час се обаждаше в клиниката. Връзката между лекарите и Динев бе Анастасия. За да го отвлече от мислите, разказа му за разгрома на въстанието с подробности. На разсъмване пак се обади по телефона. Говореше с „да“ и „не“. Лицето му помръкна. Остави слушалката и каза:

— Шефе, да тръгваме!

Скарлатов трепна. Страх нахлу в душата му.

— Но защо?

— И двамата доктори искат да поговорят.

В лекарския кабинет го очакваха доктор Сарафов и доктор Славчев.

— Господин Скарлатов — каза гинекологът, — повече от денонощие продължава раждането. Контракциите спряха. Вашата жена изчерпа всичките си сили. Според нас, трябва да предприемем нещо.

— А досега какво направихте?

— Опитвахме се да стимулираме родовия процес, но без успех. Само изтощихме родилката.

— Какво предлагате?

— Оперативна намеса.

— Налага ли се?

— Абсолютно! Няма да може да роди при този тесен таз. Извикахме Ви, за да Ви съобщим, че има два избора — да извадим плода през родовите пътища на части, или да предприемем цезарово сечение.

— Направете така, че да запазите живота ѝ!

— В първия случай шансовете са по-големи, защото не отваряме корема и намаляваме опасността от перитонит.

— Казах, че приемам Вашето решение.

— Но имаме един голям проблем, господин Скарлатов. Тя не е съгласна да унищожим плода. Затова Ви извикахме. Моля Ви, поговорете с жена си...

Борис влезе в стаята на Яна. Неда и Анастасия веднага я напуснаха. Тя лежеше напълно отпусната, със затворени очи и завита с чаршаф така, че само главата ѝ се виждаше. Той седна на стола до главата ѝ.

— Яно, аз съм...

Тя бавно заговори:

— Слушай, защото нямам сили... искам дете!

— А аз искам само теб!

— Моля те... искам дете! Никога за нищо не съм те молила. Сега те моля...

— Обясниха ли ти всичко?

— Нека ми направят цезарово сечение! И ще изпълниш молбата ми, нали?

— Но защо...

— Защото много, много те обичам...

Тя отвори виолетовите си, уморени очи. Той никога нямаше да забрави тоя поглед, пълен с умоление, кротост, примирение, обич и

надежда. Той разбра и каза:

— Тогава, горе главата! Всичко ще свърши добре! Ще имаме дете, ще бъдеш щастлива, а аз горд, че жена ми е толкова храбро момиче!

Тя притвори дългите си мигли. На тях блестяха сълзи. Борис избърса очите ѝ. Нещо му стегна гърлото. Едва се овладя.

— Аз тръгвам...

Тя пак отвори очи, погледна го и ги затвори. Той излезе. Отиде в лекарския кабинет.

— Ние сме съгласни да направите цезарово сечение.

Без да кажат нищо, двамата лекари излязоха от кабинета. Скарлатов ги последва. Той остана в коридора до стълбата и наблюдаваше замаян приготовленията. Вратата към операционната бе отворена. Една сестра в преддверието подреждаше инструментите и барабаните. Помещението бе дълго като коридор. Подът и стените бяха облицовани с плочки. Доктор Сарафов и доктор Славчев миеха ръцете си с четка. Това продължи доста. После облякоха престилки. Сестрата ги чакаше на операционната маса. Един възрастен санитар изведе Яна от стаята на количка. Всичко това Борис гледаше, застанал при стълбата. Вкараха количката в операционната и затвориха стъклената врата. Той слезе в чакалнята. Там се бяха събрали много хора. Освен Неда и Анастасия тук беше вече и Йосиф Карасулиев, и Неделев с годеницата си, а малко по-късно пристигна Туше Динев, който доведе Славчо Кюлев. Той само стисна двете ръце на Борис. Изглеждаше развълнуван, но спокоен. Динев му бе обяснил какво става, но не и колко е опасно. Всички мълчаха и се заслушаха в тишината...

След време се чу шум от отваряне на врата и стъпки на хора. Всички извърнаха поглед към вратата на чакалнята. Показа се старият санитар.

— Господин Скарлатов, качете се горе сам.

Краката на Борис се подкосиха. Туше Динев го поведе към коридора и го остави на стълбата. Той бавно тръгна нагоре. Пред операционната го чакаха двамата лекари. Те бяха по престилки, с измъчени лица.

— Господин Скарлатов, направихме всичко възможно — каза доктор Сарафов. — Жена Ви почина. Скърбим заедно с Вас.

Борис мълчеше. Той не можеше още да осъзнае факта.

— Но имате дъщеря, господин Скарлатов...

— Тя... тя... видя ли детето?

— Не, господин Скарлатов — каза доктор Славчев. — Тя почина още при слагане на упойката. Успяхме чрез цезарово сечение да извадим детето. То също не е в добро състояние. Извикахме на консулт детски лекар. Чакаме го всеки момент...

— Ще мога ли да я видя?

— След малко, господин Скарлатов. Слезте долу, ще Ви извикаме...

По-нататък всичко се разви, сякаш Борис Скарлатов не присъстваше. Съзнанието му се бе стеснило до една точка, до една мисъл. В мозъка му отекуваше една и съща дума — Яна, повторена многократно от ехо. Хората около него го ръководеха. Той се бе оставил напълно в техни ръце. Като насън влезе в стаята, където върху белия чаршаф, покрита с друг, лежеше Яна със затворени очи и спокойно, издължено лице. Но не лицето гледаше той, а ръцете ѝ над чаршафа — дълги, слаби, с длани, почернели от рани, от ноктите, които бе забивала в тях. Бе се борила смело, до последния дъх. И защо беше всичко това? Защо тя умря? Имаше ли някакво справедливо начало в тоя нечовешки свят? В природата? Във Вселената, която не оказа милост на това момиче поне да види, да чуе гласа на детето си, да знае, че е имало защо да умре?... Погледна лицето ѝ. Устните ѝ бяха напукани. И пак се взря в дланите на ръцете ѝ с рани, сякаш бе свалена от кръста...

После бе наобиколен от хора, много хора. Мярна се и някакъв свещеник. Кой се разпореждаше с всичко това, той не знаеше. Само забелязваше, че хората около него развиват бясна дейност. Кюлев седеше в ъгъла, закрил с две ръце лицето си, и плачеше. Никой не му обръщаше внимание.

— Господин Скарлатов, моля Ви, изслушайте ме... — каза Анастасия.

Той нищо не отговори.

— Момиченцето Ви не е добре. Динев доведе свещеник. Ще имате ли нещо против, ако го кръстим?

Въпреки замаяността си, Борис разбра, че детето трябва да бъде кръстено, преди и то да умре.

— За всеки случай, Борисе, за всеки случай... Може и да оживее!... — каза Йосиф. — Иди да го видиш!

Той пак изкачи стъпалата към горния етаж. След него вървяха всички. Детето бе в отделна стая, в ръцете на Неда. Точно в тоя момент детският лекар — един млад мъж — го преглеждаше.

— Моля, затворете вратата... — каза той.

Когато свърши прегледа, сложи в горния джоб на престилката дървената слушалка и се обърна към Скарлатов.

— Има шансове. Ще се помъчим да го спасим!

Лекарят излезе. Борис се приближи. Неда, която държеше голото бебе, със страх погледна господаря си и инстинктивно го притисна към гърдите.

— Господарю, аз ще го гледам, имам още кърма...

Той нищо не отвърна. Неда се успокои. Борис се наведе над детето. Стори му се отвратително — едно малко късче месо, слабо, издължено, с типична кюлевска глава и дълги, тънки крачета, които бавно и безцелно се движеха. Понякога мърдаше глава и издаваше непонятни, мяучещи звуци. Изведнъж то отвори очи — сиви, безцветни и разногледни, каквито са очите на бебетата. Ооо, заслужава ли си такава цена?! Защо Яна плати с живота си?! Моята хубава Яна... Моята бедна Яна...

Всички бяха в стаята и мълчаха. Влезе свещеникът. Към Скарлатов се приближи Анастасия. Туше Динев внесе един меден купел, пълен до половината с топла вода. Постави го на масата. Анастасия хвана ръката на Борис.

— Господин Скарлатов, опомнете се... Питам Ви за трети път, как искате да се казва детето?

Скарлатов, без да иска, каза думата, която ехтеше в измъчената му душа:

— Яна.

Край на трета част

Издание:

Автор: Свобода Бъчварова

Заглавие: Земя за прицел: Изборът

Издание: първо

Издател: Издателство на Българския земеделски народен съюз

Град на издателя: София

Година на издаване: 1986

Тип: роман

Националност: българска

Печатница: Печатница на Издателство на Българския земеделски народен съюз

Излязла от печат: м. юли 1986 г.

Редактор: Нели Чилингирова

Художествен редактор: Зоя Ботева

Технически редактор: Васил Стойнов

Рецензент: проф. Цветана Тодорова; проф. Тончо Жечев

Художник: Петя Генева

Коректор: Лидия Ангелова; Мария Начева

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/1026>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.